

**KÜLTÜREL MİRAS BİLİNCİ
KAZANIMIYLA İLGİLİ
MÜZE EĞİTİMİ DERSİ ÜZERİNE
BİR DURUM ÇALIŞMASI**

**Doktora Tezi
Yeşim AYDOĞAN
Eskişehir 2020**

**KÜLTÜREL MİRAS BİLİNCİ KAZANIMIYLA İLGİLİ
MÜZE EĞİTİMİ DERSİ ÜZERİNE BİR DURUM ÇALIŞMASI**

Yeşim AYDOĞAN

DOKTORA TEZİ

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

Resim-İş Eğitimi Programı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Mustafa TOPRAK

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eylül 2020

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

KÜLTÜREL MİRAS BİLİNCİ KAZANIMIYLA İLGİLİ MÜZE EĞİTİMİ DERSİ ÜZERİNE BİR DURUM ÇALIŞMASI

Yeşim AYDOĞAN

Resim- İş Eğitimi Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ağustos 2020

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Mustafa TOPRAK

Kültürel miras, geçmiş toplumların bilim, sanat ve kültürleri hakkında bilgi veren önemli kanıtlar bütünüdür. Bu kanıtların korunması ve özelliklerini yitirmeden sağlıklı bir şekilde gelecekteki sürekliliklerinin sağlanması, toplumların kültürel miras bilinci kazanımıyla mümkün olacaktır. Kültürel mirasın muhafazasını sağlayan müzeler, aynı zamanda kültürel miras bilincinin oluşturulması için de çok sayıda uygulama ve çeşitli kurumlarla ortak projeler yapmaktadır. Eğitim kurumlarının müzelerle yaptığı gönüllülüğe dayalı informal uygulamalar, daha sonra eğitim kurumlarının ders müfredatına girerek formal bir hal almıştır. Bu araştırma, müze eğitimi dersi alan Resim Bölümü 4. sınıf öğrencilerinin katılımıyla yürütülmüştür. Araştırmada, Müze Eğitimi Dersi [MED] kapsamında kültürel miras bilinci kazanımına ilişkin amaçlar belirlenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımı perspektifinde durum çalışması modeli uygulanan bu araştırmada, 4 ana temaya ve onların oluşturduğu toplam 20 alt temaya ulaşılmıştır. Araştırmada bulgular çerçevesinde; öğrencilerin MED'de işlenen, daha önce deneyimlemiş oldukları, duydukları, kendi yaşamlarıyla bağ kurdukları vb. gibi konularda daha etkin oldukları ve konular üzerinden derinlemesine bir anlamlandırmaya gittikleri söylenebilir. MED kapsamında, öğrenciler farklı bakış açıları kazanarak, yaşamlarında olan sıradan şeylerin aslında o topraklarda yaşamış olan kadim medeniyetlerin izlerini taşıyan maddi ve manevi değerler bütünü olduğunun farkına vardıkları ve daha zengin bir bakış açısı kazandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kültürel Miras, Kültürel Miras Bilinci, Müze Eğitimi

ABSTRACT

A CASE STUDY ON THE MUSEUM EDUCATION COURSE RELATED TO THE ACQUISITION OF CULTURAL HERITAGE AWARENESS

Yeşim AYDOĞAN

Department of Painting-Vocational Education

Anadolu University, Institute of Educational Sciences, August 2020

Advisor: Assist. Prof. Dr. Mustafa TOPRAK

Cultural heritage is a set of important pieces of evidence that gives information about the sciences, arts, and cultures of past societies. Preserving these pieces of evidence and ensuring their future continuity in a healthy way without losing their characteristics will be possible with the acquisition of cultural heritage awareness by societies. Museums, which ensure the preservation of cultural heritage, also carry out many applications and joint projects with various institutions in order to create cultural heritage awareness. Informal applications based on the voluntariness of educational institutions carried out with museums have later become formal by entering the curriculum of educational institutions. This study was carried out with the participation of 4th-grade students of the Painting Department receiving the museum education course. In the study, objectives related to the acquisition of cultural heritage awareness were determined within the scope of the Museum Education Course (MEC). In this study, in which a case study model was applied within the perspective of a qualitative research approach, four main themes and a total of twenty sub-themes formed by them were reached. Within the framework of the findings in the study, it can be said that students have become more effective in the subjects that are covered in the MEC, they have experienced before, heard, connected with their own lives, and they have made an in-depth interpretation of the subjects. Within the scope of the MEC, it was concluded that students gained different perspectives and realized that the ordinary things in their lives are actually a whole of material and spiritual values bearing the traces of the ancient civilizations that lived in those lands, thus gaining a richer perspective.

Keywords: Cultural Heritage, Cultural Heritage Awareness, Museum Education

*Bu doktora tezi,
benim “ben” olmamda en büyük etken olan
babam Cebrail AYDOĞAN’ın
aziz hatırasına ithaf olunur*

ÖNSÖZ

“Gerçek yapıcılığın, mevcudu muhafaza ile başladığını öğrendiğimiz gün mesut olacağız. Bilmiyor muyuz ki bir medeniyet, her şeyden evvel derin maziden gelen bir kültür yığılması, bir kültür toplanmasıdır.” (A. Hamdi Tanpınar).

Öncelikle araştırmanın yürütülmesine destek olan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Toprak’a ve tez izleme komitesinde yer alan görüş ve önerileriyle katkı sağlayan Prof. Dr. Yüksel Kocadoru’ya ve Prof. Şemsettin Edeer’e teşekkür ederim. Yine tez sürecinde yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaşlarım Dr. Öğr. Üyesi Uğur Özhan’a ve Arş. Gör. Suzan Arslan’a teşekkür ederim.

Akademik duruşunu örnek aldığım, bu araştırma süreci de dâhil olmak üzere her zaman bilgilerinden istifade ettiğim, yardım ve desteğini esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Yüksel Gögebakan’a teşekkürlerimi sunarım.

Beni bu süreçte yalnız bırakmayan abim Ramazan Aydoğan’a, ablalarım Nurgül Gül’e ve Yasemin Yılmaz’a teşekkür ederim. Son olarak akademik hayatımın her döneminde maddi manevi yanımda olan, beni yüreklendiren annem Nuray Aydoğan’a ve kardeşim Sümeyra Aydoğan’a minnettarım.

Yeşim AYDOĞAN

Eskişehir, 2020

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerinin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik, ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen verilerin tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Yeşim AYDOĞAN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	vi
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii
GÖRSELLER DİZİNİ	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	6
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Araştırmanın Önemi.....	8
1.4. Sınırlılıklar.....	9
1.5. Tanımlar.....	9
1.5.1. Kültür	9
1.5.2. Kültür varlığı	9
1.5.3. Kültürel miras.....	10
1.5.4. Kültürel miras bilinci.....	10
1.5.5. Müze	10
1.5.6. Müze eğitimi.....	10
1.6. Kuramsal Altyapı.....	11
2. ALANYAZIN	12
2.1. Kültürel Miras Bilinci.....	12
2.1.1.Kültür	12
2.1.2. Kültürel miras.....	17
2.1.2.1. Somut olmayan kültürel miras	20
2.1.2.2. Kültür varlıkları	23
2.1.3. Kültürel miras bilinci.....	29

2.2. Müze ve Eğitim.....	42
2.2.1. Müze	42
2.2.1.1. Müze türleri.....	48
2.2.2. Müze eğitimi.....	51
2.2.3. Sanat eğitiminde müze	60
2.3. İlgili Araştırmalar	71
3. YÖNTEM	74
3.1. Nitel Araştırma Yaklaşımı	74
3.2. Araştırma Modeli.....	74
3.3. Araştırma Ortamı ve Seçimi	76
3.3.1. Araştırmanın yürütüldüğü MED.....	78
3.4. Araştırmanın Katılımcıları	79
3.4.1. MED'deki odak katılımcılar	79
3.4.2. Katılımcı olarak araştırmacı	80
3.4.2.1. Araştırmacının sanat eğitmeni rolü	80
3.4.2.2. Araştırmacının nitel araştırma yetkinliği.....	81
3.4.2.3. Araştırmacının araştırma konusuyla ilgisi ve deneyimi	81
3.5. Durum Çalışması Planı.....	82
3.5.1. MED ders programı	83
3.5.2. MED kapsamında gerçekleştirilen müze ziyaretleri.....	86
3.5.2.1. Özel İsmet İnönü müzesi	86
3.5.2.2. Özel Turgut Özal müzesi.....	87
3.5.2.3. Malatya arkeoloji müzesi	88
3.5.2.4. Malatya etnografya müzesi	89
3.5.2.5. Tahtalı hamam müzesi	90
3.6. Veri Toplama Süreci	91
3.6.1. Veri toplama araçlarının geliştirilmesi.....	92
3.6.1.1. Yapılandırılmamış gözlem	93
3.6.1.2. Yarı-yapılandırılmış görüşme.....	93
3.6.1.3. Araştırmacı günlüğü.....	94

3.6.1.4. Katılımcı günlüğü	94
3.6.1.5. Katılımcı kişisel bilgi formu	95
3.6.1.6. Öğrenci müze rehberi dosyaları	95
3.6.1.7. Öğrenci sanatsal çalışmaları	102
3.7. Veri Analizi	106
3.7.1. Verilerin dökümü	106
3.7.2. Toplanan verilerin analizi.....	106
3.8. Geçerlik ve Güvenirlik.....	108
3.8.1. İnandırıcılık	109
3.8.2. Aktarılabilirlik.....	111
3.8.3. Tutarlık.....	111
3.8.4. Teyit edilebilirlik	111
3.9. Araştırma Etiği.....	112
4. BULGULAR VE YORUMLAR	113
4.1. Kültür Algısı	113
4.1.1. Gelenek ve göreneği ele alma	115
4.1.2. Temel yaşam faktörlerinden çıkarım yapma.....	121
4.2. Kültürel Mirasa Yönelik Bakış Açısı.....	124
4.2.1. Anlamlandırma.....	125
4.2.2. Benzeşim kurma	131
4.2.3. Ön ezbere dayalı farkındalık.....	135
4.1.4. Yaşadığı çevre ile ilişkilendirme	145
4.3. Müze Eğitimi Öğretisi.....	150
4.3.1. Güncelle bağlantı kurma	151
4.3.2. Hikâyeleştirme	156
4.3.3. Müzeye yönelik kavramsal kazanımlar.....	160
4.3.4. Plastik sanatlarla ilişkilendirme.....	166
4.3.5. Derse dair görüş bildirme	173
4.3.6. Geleceğe dair düşünme	179
4.3.7. Müze rehberi oluşumu	184

4.3.8. Sanatsal çalışma oluşumu	189
4.4. Bilinç ve Süreç İzlenimi	197
4.4.1. Bilince dair izler.....	199
4.4.2. Duygusal bağ kurma	205
4.4.3. Yitik değerler üzerine eleştirel tavır	212
4.4.4. Popüler temalara eğilim gösterme	217
4.4.5. Müze deneyimi.....	225
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	229
5.1. Sonuç	229
5.1.1. Kültür algısına yönelik sonuçlar	229
5.1.1.1. Gelenek ve göreneği ele alma	229
5.1.1.2. Temel yaşam faktörlerinden çıkarım yapma	230
5.1.2. Kültürel mirasa yönelik bakış açısına yönelik sonuçlar	230
5.1.2.1. Anlamlandırma	231
5.1.2.2. Benzeşim kurma.....	231
5.1.2.3. Ön ezbere dayalı farkındalık	232
5.1.2.4. Yaşadığı çevre ile ilişkilendirme	233
5.1.3. Müze eğitimi öğretisine yönelik sonuçlar	233
5.1.3.1. Güncelle bağlantı kurma	234
5.1.3.2. Hikâyeleştirme	234
5.1.3.3. Müzeye yönelik kavramsal kazanımlar	235
5.1.3.4. Plastik sanatlarla ilişkilendirme	235
5.1.3.5. Derse dair görüş bildirme	236
5.1.3.6. Geleceğe dair düşünme.....	236
5.1.3.7. Müze rehberi oluşumu.....	237
5.1.3.8. Sanatsal çalışma oluşumu	237
5.1.4. Bilinç ve süreç izlenimine yönelik sonuçlar	238
5.1.4.1. Bilince dair izler	238
5.1.4.2. Duygusal bağ kurma.....	239
5.1.4.3. Yitik değerler üzerine eleştirel tavır	239

	<u>Sayfa</u>
5.1.4.4. Popüler temalara eğilim gösterme.....	240
5.1.4.5. Müze deneyimi	240
5.2. Tartışma	240
5.2.1. Kültür algısı	240
5.2.2. Kültürel mirasa yönelik bakış açısı	249
5.2.3. Müze eğitimi öğretisi	255
5.2.4. Bilinç ve süreç izlenimi.....	260
5.3. Öneriler	263
5.3.1. Uygulamaya yönelik öneriler	263
5.3.2. Gelecek araştırmalara yönelik öneriler.....	264
KAYNAKÇA	266

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1. Kültür Piramidi	16
Şekil 2.2. Kültür Kavramı: Ana Öğeler ve Kültür Haritası.....	17
Şekil 2.3. Kültürü Oluşturan Unsurlar.....	17
Şekil 2.4. Müzelerin İşlevleri.....	46
Şekil 2.5. Müzelerin Eğitim Yöntemleri.....	56
Şekil 2.6. Müze Eğitimi Politikası.....	58
Şekil 2.7. Duyu Organlarına Göre Bilgilerin Kalıcılık Oranları.....	69
Şekil 3.1. Tek Durum Çalışması.....	74
Şekil 3.2. Araştırma Yapılan Sınıf Ortamı.....	78
Şekil 3.3. Öğrenci Özellikleri.....	80
Şekil 3.4. Sistematik Durum Çalışması Modeli.....	83
Şekil 3.5. Veri Toplama Araçları.....	93
Şekil 3.6. Veri Analiz Süreci.....	107
Şekil 4.1. Temaların Bulgulara Göre Dağılımı.....	113
Şekil 4.2. “Kültür Algısı” Başlıklı Bulgulara Yönelik Temaların Dağılımı.....	115
Şekil 4.3. “Kültürel Mirasa Yönelik Bakış Açısı” Başlıklı Bulgulara Yönelik Temaların Dağılımı.....	126
Şekil 4.4. “Müze Eğitimi Öğretisi” Başlıklı Bulgulara Yönelik Temaların Dağılımı.....	152
Şekil 4.5. “Bilinç ve Süreç İzlenimi” Başlıklı Bulgulara Yönelik Temaların Dağılımı.....	200

GÖRSELLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Görsel 3.1. Özel İsmet İnönü Müzesi’nden Görüntüler.....	86
Görsel 3.2. Özel Turgut Özal Müzesi’nden Görüntüler.....	87
Görsel 3.3. Malatya Arkeoloji Müzesi’nden Görüntüler.....	88
Görsel 3.4. Malatya Etnografya Müzesi’nden Görüntüler.....	89
Görsel 3.5. Tahtalı Hamam Müzesi’nden Görüntüler.....	90
Görsel 3.6. Mihra’nın Müze Rehberi Çalışması.....	95
Görsel 3.7. Barış’ın Müze Rehberi Çalışması.....	96
Görsel 3.8. Buse’nin Müze Rehberi Çalışması.....	97
Görsel 3.9. Öykü’nün Müze Rehberi Çalışması.....	97
Görsel 3.10. Nisa’nın Müze Rehberi Çalışması.....	99
Görsel 3.11. Onur’un Müze Rehberi Çalışması.....	100
Görsel 3.12. Bahadır’ın Müze Rehberi Çalışması.....	100
Görsel 3.13. Kadir’in Müze Rehberi Çalışması.....	101
Görsel 3.14. Zeynep’in Müze Rehberi Çalışması.....	101
Görsel 3.15. Öğrencilerin Sanatsal Çalışmaları (Onur, Öykü, Kadir).....	103
Görsel 3.16. Öğrencilerin Sanatsal Çalışmaları (Buse, Bahadır, Mihra).....	104
Görsel 3.17. Öğrencilerin Sanatsal Çalışmaları (Zeynep, Nisa, Barış).....	105
Görsel 4.1. Buse’nin “Saygı” İsimli Çalışması.....	190
Görsel 4.2. Nisa’nın “Kadın” İsimli Çalışması.....	192
Görsel 4.3. Mihra’nın “İzlenim” İsimli Çalışması.....	192
Görsel 4.4. Bahadır’ın “Toprak” İsimli Çalışması.....	194
Görsel 4.5. Onur’un “Bereket” İsimli Çalışması.....	195
Görsel 4.6. Kadir’in “Zenginlik” İsimli Çalışması.....	195

	<u>Sayfa</u>
Görsel 4.7. Zeynep’in “Motif” İsimli Çalışması.....	196
Görsel 4.8. Öykü’nün “Anadolu” İsimli Çalışması.....	197
Görsel 4.9. Barış’ın “Nemrut Güneşi” İsimli Çalışması.....	198

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

A	: Araştırmacı
A.G	: Araştırmacı Günlüğü
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ICOM	: Uluslararası Müzeler Konseyi
KTVKK	: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MED	: Müze Eğitimi Dersi
Ö	: Öğrenci
Ö.G	: Öğrenci Günlüğü
TİK	: Tez İzleme Komitesi
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

1. GİRİŞ

Büyük Fransız şair ve fikir adamı Paul Valery, “Arslanın vücudu yediği hayvanlardan oluşur.” der. Bu düşünce, kişilerin kültür hayatına hitap ettiği kadar, milli kültür alanına da hitap eder. Nasıl bir kişi, maddi ve manevi karakterini dışarıdan aldığı besinlerle geliştirirse, milletler için de aynı durum söz konusudur. Ancak aslan yediği bütün hayvanları vücuduna dönüştürdüğü gibi insanlar ve toplumlar da aynı şey görünür. Her insan ve millet dışarıdan kendi doğasına uygun olanı seçer ve kabul eder. Bu açıdan bakıldığında seçilen unsurların önem arz ettiği görülür. Nasıl ki insanlar da hayvanlar da dışarıdan vücutlarına giren uyumsuz besinlerden kaynaklı rahatsızlık duyar, hastalanır ve hatta ölürlerse, milli varlığın kendi öz yapısına uygunsuz yabancı kültürler de nüfuz ettikleri milletleri öldürebilirler. Yüzyıllar boyunca dünya ve Türk tarihinde bu sebepten yok olup giden devletler vardır (Kaplan, 2019). Bunun yanı sıra insan bir kültür varlığıdır ve onu diğer canlılardan ayıran sebep bu kültürölülüktür. İnsan dışındaki tüm canlılar, doğanın kendileri için belirlemiş olmadığı hiçbir şeyi gerçekleştiremezken, insan kendine bir kültür yaratır ve bu yarattığı kültür, onu değiştirir ve geliştirir. Dolayısıyla kültürün insan için bir zorunluluk durumu vardır. Kültür olmayınca insan da olmayacağına göre; insanın kültür var edip kültürce var edildiği, kültür aktarıp kültürce aktarıldığı, asıl gerçeğinin, insan arlığını sürdüren en başta gelen ve en önemli olan var olma koşuludur, kültür. Pico'ya göre yaradan şöyle seslenir Adem'e: “Kendini kendi bildiğin biçimde donatasın diye belirli bir kalıpla, özel hiçbir katılımla bezemedik seni; kendi ustabaşın, kendi mimarın olmak şerefi senin olsun diye yaptık bunu.” Kültür denilince akla ne gelirse gelsin, kavram, köken ve amaç yönünden birinci koşul olarak hep insanı benimsemekle birlikte, önem, kuruluş, yaygınlık açısından farklı boyutlar gösteren çok sayıda çeşitliliğe sahiptir (Uyur, 2018). Buradan yola çıkılarak; kültür kelimesi, ziraatçıların ve bakteriyologların konuları ile alakalı düşünüldüğünde anlam yönünden herhangi bir zorluk arz etmez. Çünkü ulaşılacak olan sonuçla, söz konusu olan sonuca ister ulaşılsın ister ulaşılmınsın, sorunsuz bir şekilde hemfikir olunabilir. Fakat kültür sözcüğü, insanı ele alarak açıklanmaya çalışıldığında aynı kolaylık söz konusu olmamaktadır (Eliot, 1987). Amerikalı iki antropolog kültür konusuna değindikleri antoloji'de kültür kavramının 164 farklı tanımına ulaşmış ve bunun üzerine tartışmışlardır. Bir sosyal bilimci ise, “Bilimsel bir kavramın bu kadar çok tanımı varsa onun tanımlanamayacağını kabul etmek gerekir” diyerek eleştiride bulunmuştur. Sosyal antropolog Radcliffe-Brown,

kavramın değilse bile, sözcüğün hiç kullanılmaması gerektiğini öne sürmüştür. Sosyal antropoloğun bu önerisine katılan meslektaşları varsa da, antropoloğun kendisi bile sunduğu öneriye göre davranamamış ve kültür sözcüğünü kullanmak zorunda kalmıştır.

“Kültür” kavramı neden tanımlanamıyor? Alan uzmanları belli bir açıklama üzerinde neden ortak bir karar alamıyorlar? Tanımlanamamanın güçlüğü nereden geliyor? Tanımlanamamanın temelinde kavramın çok anlamlı oluşumu var. Kültür, antropoloji dilinde, eserlerinde ve aynı zamanda şu temel kavramlar karşılığında kullanılan soyut bir sözcüktür. Bunlar; 1-Bir toplumun ya da bütün bir toplumun birikimli uygarlığına kültür denir. 2-Kültür, belli bir toplumun aynasıdır. 3- Kültür, toplumsal sosyolojik süreçlerin yansımasıdır. 4- Kültür, yazılı olmayan bir insan ve toplum kuramıdır. Kültür kavramının tanımlanması neden bu kadar güç? Uzman kişiler belli bir tanımın üzerinde neden ortak bir karar alamıyorlar? Zorluk nereden kaynaklanıyor? Zorluğun kökeninde kültür sözcüğünün çok sayıda anlamı karşılması olabilir mi? Kültür, antropoloji dilinde ve eserlerinde, aynı zamanda ; "Bir toplumun ya da tüm toplumların birikimli uygarlığı, bir toplumun özü, bir dizi toplumsal ve sosyolojik süreçlerin oluşumu ve insan ile toplum kuramıdır." bu temel kavramların karşılığı olarak kullanılan soyut bir sözcüktür (Güvenç, 2016). Bir sözcük veya kavram bu kadar çok ve çeşitli anlamla yüklenince, onun tanımlanamaz hale gelmesi de doğal ve olağandır.

“Taşlı tarlanın tahılı bereketli olur” diye bir söz vardır. Açıklamaya göre, taşlı tarla, tarıma elverişli toprağın yağmur sularıyla akmasını ve esen rüzgar sebebiyle savrulup uçmasını engellemiş. Aslında taş ile tarlanın ilişkisi çok daha eskilere uzanır. Milyonlarca yıl süren avcılık-toplayıcılık dönemlerinin sonunda, insanoğlu tarımı öğrenerek, toprağa yerleşmiş, bunun üzerine beslenme ve yaşama gibi temel yaşam ihtiyaçlarını üretmeye başlamış ve en büyük kültür devrimini meydana gelmiştir (Güvenç, 2019). Kültür sözcüğünün ilk olarak buradan çıktığını düşünerek tanımlayacak olursak; sözcüğün “culture”den geldiğini belirtebiliriz. Kavram Latince, colera, sürmek, ekip-biçmek anlamlarını karşılarken, Türkçede “ekin, ürün” olarak karşılık bulmuştur (Güvenç, 2016). 12. yüzyıl’a kadar Fransızca’da aynı anlamda kullanılan cultur terimi, ilk kez ünlü Voltaire tarafından, insan zekâsının oluşumu, gelişimi, geliştirilmesi ve yüceltilmesi anlamında kullanılmıştır. Buradan Almancaya geçen sözcük, 1793 tarihli bir Alman Dili Sözlüğünde “cultur” olarak yer almıştır. “İnsanın Genel Kültür Tarihi” adlı on ciltlik eserinde Etnolog G. Klemm, cultur

sözcüğünü kültürel evrim ve uygarlık karşılığında kullandı. Kavram ve sözcük buradan, İspanyolca, İngilizce ve Slav dillerine geçti. Antropoloji bilimleri ailesinde bugün de çoğunlukla kullanılan ilk bilimsel kültür tanımını veren İngiliz antropoloğu Tylor'dur (Güvenç, 2016).

Yaygın bir şekilde geniş bir kesim tarafından kabul gören Tylor'un tanımında, olgu bütünüyle yansıtılamaz. Fakat bütüncül kavramlara örnek olarak gösterilen bu tanım, kültür kuramının ana savını dile getirmektedir. Kültür, öğrenilmiş, gizlenmiş ve öğretilen; eğitimle yeni kuşaklara empoze edilen bir içeriktir. Onun için bir sistem ya da bir bütün olarak kabul edilir. Ancak sistemin tanımlanması kolay değildir. Çünkü kültür, tamamen maddi ve gözlemlenebilir bir şey ya da olgu değildir. Aynı zamanda o, soyut bir kavramdır. Kültür kavramı gerçek manada söz konusu olduğunda, soyutlamayı yapan kişilerin hafızalarında bir kavram olarak vardır. Kavramın soyut niteliğe sahip olması bilim insanlarını rahatsız etmektedir. Zira soyut bir kavramı besleyen, destekleyen ve geliştiren olaylar, konular, kurum ve değişkenler gözlemlenebilir türdendir. Kültür kavramı tıpkı bir harita gibi denilebilir. Nasıl belli bir coğrafya haritası, bir bölgedeki topografyayı dağ, tepe, nehir, göl ve ormanları- kent ve köy gibi yerleşmeleri, yolları, bunların yerlerini, birbirinden uzaklıklarını ve yüksekliklerini gösterirse; kültür kavramı da belli bir toplumdaki kültürel öğeleri, kuram ve zamansal süreçleri, bunların karşılıklı dialoglarını temsil eder. Fakat nasıl harita bölgenin, kendisi değil, kavramsal, soyut, minyatür bir modeli ise; kültür kavramı da toplumsal yapı ve kurumların, kendisi değil, ancak kavramsal, düşünsel, soyut bir modelidir (Güvenç, 2016).

Kavramı daha özele indirgenerek örneklendirilecek olursa; Bir insan vücudunun bütün uzuvlarının toplamından çok daha anlamlı ve yüce olduğu gibi, kültür de, sanatlarının, adetlerinin, geleneklerinin ve dini inançlarının toplamından daha büyük ve farklı bir şeydir. Kültürü meydana getiren bu unsurların hepsi etkileşim içindedirler; bu yüzden tek bir unsur anlamak için, tek tek hepsini anlamak gereklidir (Eliot, 1987). Yüzyıllar boyunca, insanlık tarafından ortaya konulmuş olan her türlü somut ve somut olmayan değerler özelde kültür, genelde ise kültürel miras olarak adlandırılmaktadır. Valery, bir Amerikan muharririnin şöyle bir hayalini anlatarak, farz edelim ki, kontrol altına alınması mümkün olmayan bir böcek, kağıda musallat olsun; ve inanılmaz bir hız ile üreyip çoğalarak, yeryüzünde kağıt olan her türlü maddeyi yok etsin. O zaman ne olacaktır? Kitaplar, paralar, senetler, evraklar... ortadan kaybolacaktır ve çok güçlü

temeller üzerine atıldığı sanılan medeniyetler, kısa süre içinde, kendilerine has bilgileri unutarak, çökecektir. Aynı istilalar, yangınlar, zelzeleler, unutkanlıklar medeniyet eserlerinden birçoğunun kaybolmasına neden olması gibi. Bugün var olan mevcut medeniyet, insanoğlunun kurduğu medeniyetlerin eksiksiz bir bütünü değildir. Tarihte, arkeolojik kazılar sonucu bulunmuş birçok medeniyet olup, arkeoloji ve tarih bilimi, kaybolmuş bu tür birçok medeniyeti gün yüzüne çıkarmıştır (Kaplan, 2019). Bu nedenlerden ötürü, yok olmuş ya da günümüze kendine has benliğini tam anlamıyla taşıyamamış veya yok olmaya yüz tutmuş olan kültürel değerler de vardır.

Bir kültürün içinde yaşıyor olmakla o kültürün üzerine düşünmek aynı şey değildir. Herşeyden önce bir millet bilinci söz konusudur. Milli bilinç, adı üstünde bir bilinç yani farkına varış demektir. Milli bilinç, kendi milletin varlıksal zenginliğini tanımadır. Ancak bu tek başına yeterli değildir. Değişen dünya ile birlikte, milletler kendilerine özgü olan özelliklerini koruyarak, içinde bulunduğu çağa uygun, yeni, ileri, güzel bir kültür ve medeniyet oluşturulmalıdır. Narsizm ve milliyetçilik farklı şeylerdir. Milliyetçilik, kendine hayran olmak değildir. O, öz benliğe ilişkin bir bilinç, kendine güven, kendinin farkında olma durumudur. Milletlere bu bilinç, duygu ve özgüven, milletin geçmişten gelen eserleri tarafından aşılanır. Süleymaniye'yi inşa eden bir milletin nesli, bugün şehirleri çirkinleştiren beton yığınlarına tahammül etmemeli, aynı teknik ve malzeme ile çağın en estetik eserlerini inşa etmelidir (Kaplan, 2019).

Kendi kültürünü ve milli benliğini koruyan toplumların bunu eğitim ile başardıkları görülmüştür. Günümüze ulaşmış olan tüm eserler, kültürel değerler, yaşam içerisinde formal eğitim yapısı içinde olduğu kadar informal eğitim yapısı içerisinde de sürekli varlığını sürdürmüştür. İnsan, yaşam içerisinde deneyimleyerek şahsi olarak doğrudan etkin olduğu durumları, daha iyi özümsemektedir. Bu bakış açısıyla insanoğlu, hem sosyal hayatında hem de eğitim hayatında devam eden bir kültürleşme sürecinin içinde varlık sürdürür. Hem dış çevrede informal olarak hem de eğitim kurumlarında formal olarak bir kültürleşme süreci içinde var oluruz. Fakat hızlı gelişen teknoloji ve onun getirisi olarak sürekli bir değişim ve dönüşüme maruz kalan dünyada, konuşma, folklor, inanç, giyim gibi kültürel değerlerimizi oluşturan unsurlar, hızlı bir şekilde tek kültürlülük sorunsalı ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, kültüre ait mirasın kaybolmasını gündeme getirmektedir. Bundan dolayı, kültürel mirasın korunması her milletin ortak paydası durumundadır. Aynı zamanda kültürel mirası korumak ve gelecek nesillere aktarmak, toplumlar için zaruri bir durumdur. Bu

sorumluluğun büyük bir kısmı okul hayatında alınan eğitimle edinilir. Çünkü kültür ile eğitim arasında işlevselliğe dayalı karşılıklı bir etkileşim vardır. Eğitimciler kültürü; eğitim arıcılığıyla edinilen içerik; eğitim ise bu içeriğin kazanılmasını sağlayan zamansal aralık olarak görürler. Bu bakış açısına göre, kültürsüz eğitim, eğitimsiz kültür neredeyse olanaksızdır. Bir benzetme ile eğitim yol, kültür ise yürüyerek kat edilen yoldaki deneyimlerdir (Güvenç, 2019). Buradan hareketle eğitim kurumları ulaşılabilirlik açısından oldukça yaygın birimler olduğundan, kültürel mirasın korunmasına ilişkin amaçlar ve bu doğrultuda planlanan programlar, büyük önem taşımaktadır.

Kültürel mirasın en doğru ve en kolay bir şekilde tanıtılacağı mekânlar, müzelerdir. Kültür deposu olarak tanımlanan müzeler, insanların kişisel çevresi ve dünya üzerine kurduğu yaşantıların estetik ve sanatsal pratiklerle yüzleşerek varlığını sürdürmesine olanak sağlar (Buyurgan ve Mercin, 2005). Bu varoluş müzeleri, tarihsel, kültürel, sanatsal aynı zamanda bilimsel ürünlerin teşhir edilmesinin devamlılığını sağlama açısından, kapıları halka açık tutan yapı özelliği kazandırmaktadır. Bundan ötürü müzeler, yaparak yaşayarak öğrenmede son derece önemli bir göreve sahiptirler (Şimşek, Yıldız ve Danacı, 2019). Müzeler, sanatsal, bilimsel, geleneğe ait, tarih ve teknoloji gibi unsurları doğaya ait alanlarda, geçmişin ve bugünün izlerini içinde muhafaza eden, beş duyu organının aktif olduğu öğrenmelerin gerçekleştiği, halka açık, heyecan verici öğrenme mekânlarıdır (Buyurgan ve Buyurgan, 2007). Bundan dolayı müzeler, öğrenme üzerinde oldukça yüksek bir etkiye sahiptir. Buradan yola çıkılarak, eğitimin günümüzde var olan popüler amaçlarından biri halkın içinde öğrenme etkileşimleri meydana çıkarmaktır ve müzelerin bu süreçte son derece önemli bir rolü vardır. Toplumların en önemli kültürel mekânları olarak gösterilen müzeler, öğrenmeyi disiplinler arası bir yaklaşım olarak sunarken, genç insanların, müze personelinin ve öğretmenlerin yaşantısal birtakım deneyimler yaşamalarına olanak sağladığı laboratuvarlar konumundadır (Onur, 2013).

Bu durum müzelerin eğitim işlevini ortaya çıkarmakta olup, günümüz şartlarında müzelerin üstlendiği eğitim rolü oldukça önemlidir. Bu rol, insanlarla birebir ilişki içindedir. Üstelik insanın okulöncesi eğitiminden başlayarak yaşlılık dönemine kadar olan uzun bir süreci kapsar. Müze eğitimi, müzenin olanaklarının etkisiyle, okulların verdiği etik ve estetik mantığı daha anlaşılır bir dille ifade eder. Yalnızca müze ziyaretleriyle sınırlı olmayan müze eğitimi, müze dışı eğitsel etkinlikler ve müzede eğitim programları yapılmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda bilginin toplum

tarafından kolay ve eğlenceli bir şekilde algılanmasını sağlayan son derece önemli mekânlardır (Greenhill ve Hooper, 1999b). Bu önemin anlaşılması birçok eğitim kurumunun müzede eğitim programları yapmalarına sebep olmuştur. Bu eğitim kurumları arasında olan, yükseköğretim kurumlarına da, bu konuda büyük sorumluluk düşmektedir. Üniversitelerde var olan müze ya da müze eğitimi ile ilgili dersler, kültürel mirasın farkındalığı açısından son derecede önem arz etmektedir. Bu önemden hareketle yapılan bu araştırmada, müze eğitimi dersi kapsamında, anıtsal müzeler olan taşınmaz kültür varlıklarıyla, müzelerde bire bir yapılan eğitim ve müze eğitimi dersi kazanımlarının, kültürel miras bilinci oluşumuna ilişkin etkisi sorgulanacaktır.

1.1. Problem Durumu

Günümüzde teknolojik gelişmelerden dolayı hızlıca küreselleşen bir dünyada yaşanmaktadır. Bu hızın var olan kültürel kimliği yok etmemesi oldukça önemlidir. Toplumlar ancak kendilerini var eden kültürel değerlerle varlıklarını sürdürebilirler. Değişen dünya ile birlikte insanoğlu da değişmekte ve kültürel varlıkları tahrip etmekte, kültürel miras öğelerini yok etmektedir. Bunun sonucunda ise, gelecek nesiller bir daha yaratılması mümkün olmayan ve tekrarı olanaksız olan, nasıl bir kültür çeşitliliğine sahip olduklarını bilememektedirler. Kültürel mirasın yok olmasına sebep olan durumlar ne olursa olsun, temelden çözülmesi gerekmektedir. Bu da ancak eğitimle mümkün olmaktadır. Özellikle sanat eğitimi alan öğrencilerin bu alanda iyi eğitilmesi ve kültürel mirası koruma ya da kültürel miras bilinci oluşmasına dair çalışmalarda bulunmaları ve onlara yönelik programlar düzenlenmesi gerekmektedir. Bu bilincin aşılması için yapılacak ilk iş müze ve kültür varlığı ziyaretleridir. Müze ve taşınmaz kültür varlığı ziyaretleri, bir toplumun gelişimini, değişimini ya da diğer toplumlarla ne derece ortak paydaya sahip olduklarını göstermesi ve gelecek nesillere bu doğrultuda yol gösterip ışık tutması bakımından son derece önemlidir.

Son yıllarda müze sayılarındaki artış durumuna rağmen, toplumların kültürel miras bilinci kazanımında herhangi bir gelişme görülmemektedir. Bunun üzerine müze yönetimleri, müzeleri ve kültür varlıklarını daha sempatik göstermek, ulaşılabilirliğini kolaylaştırmak ve halkı müze ve kültür varlığı ziyaretlerine çekebilmek için çeşitli uygulamalar ve stratejiler üzerine çalışmaktadırlar. Bununla birlikte, eğitim kurumları da müzeyi ders programlarıyla ilişkilendirmekte ve disiplinlerarası bir öğrenme yöntemiyle de hem kültürel miras bilincinin oluşumuna katkı sağlamakta hem de asıl

verilmek istenen bilginin daha etkin ve kalıcı öğrenilmesini sağlamaktadırlar. Bu sebepten dolayı da günümüzde kültürel miras kavramı ile pek çok alanda karşılaşmaktadır. Peki, sanat eğitimi alan resim bölümü öğrencilerinin bu alanda bilgisi ne kadardır? Türkiye’de bulunan 57 resim bölümü ders programı içeriğinin incelenmesi sonucunda bunların 4’ünde müze eğitimi dersinin var olduğu ve bundan dolayı da bu alanda teorik olarak bir açık bulunduğu söylenebilir. Diğer taraftan programlarda yer alan bu derslerin de içeriği bakımından kültürel mirası koruma ya da kültürel miras bilinci oluşturma gibi kazanımlara sahip olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, müze eğitimi dersi alan resim bölümü öğrencilerinin kültürel miras bilinci kazanımlarını belirleyebilmek bir problem olarak görülmektedir. Bunun belirlenme sürecinde, müze eğitimi dersindeki anlatım, sunum, müze ve kültür varlığı ziyaretleri, müze gezi rehberi uygulaması ve son olarak yapılacak olan sanatsal çalışma, değerlendirme aşamasında büyük öneme sahip olan noktalaradır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü’ndeki MED alan öğrencilerin ders kapsamında “Kültürel Miras Bilinci” kazanma durumlarını belirlemektir. Müze Eğitimi Ders kazanımlarının, öğrencilerin kültürel mirasa yönelik bakış açılarının gelişimine katkı sağlama durumu araştırmanın temel problemidir. Bu bağlamda öğrencilerin MED kapsamındaki yaklaşımları ele alınarak durum çalışması ile belirlenecektir.

Günümüzde teknolojinin hızlı gelişiminden dolayı insanların kendi kültürlerini unutmamaları ve gelecek nesillere aktarabilmeleri için Kültürel Miras Bilinci’nin oluşması son derece önemlidir. Bu yüzden bu çalışmada, MED’i alan İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü 4. sınıf öğrencilerinin, kültürel miras bilinci oluşumu açısından etki durumlarının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda çalışmada şu sorulara yanıt aranacaktır.

- 1- MED kapsamında süreç nasıl işleyecektir?
- 2- MED hakkında öğrencilerin görüşleri nelerdir?
- 3- MED alan öğrencilerin, ders kapsamında yapılacak olan sanatsal çalışmalarına ve müze rehberi çalışmalarına kültürel miras nasıl yansımaktadır?
- 4- MED’de öğrenme-öğretme süreçlerinde yaşanan sorunlar nasıl giderilebilir?

- 5- MED kapsamında kültürel miras bilinci oluşumuna yönelik öğrenme-öğretme süreçlerine ilişkin öneriler neler olabilir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Tarihin başlangıcından günümüze gelinceye kadar binlerce yıllık uygarlık tarihi içinde insanın doğrudan ya da doğa ile birlikte ortaya koyduğu tüm değerler, günümüzde “Kültürel Miras” olarak adlandırılmaktadır. Bu değerlerin korunması, ancak onların değerli oldukları bilincinin oluşmasıyla mümkündür. Bu durum, çağımızda insanlığın ortak sorumluluğu olmasından dolayı bireylerde üzerine önemle durulması gereken bir konudur. Günümüze kadar bu konu ile ilgili Avrupa’da yüzyıllar süren çalışmalar yürütülmüştür (Tunçer, 2014a). Bu bağlamda, bu dersi alan öğrenciler üzerinde, kültürel miras bilinci kazanımının oluşumuna yönelik bir ölçüt belirlenebilmesi açısından bu tez ayrı bir önem taşımaktadır. Türkiye’de bulunan resim bölümü lisans programlarının incelenmesi sonucunda, ders programlarında bulunan müze eğitimi ders içerikleri genellikle müzeciliğin tarihi, müze türleri, amaçları, işlevleri, müze ve sanat, müze ve kültür, müze ve toplum gibi konulardan oluşmaktadır. Bu programlarda kültürel miras bilinci üzerine herhangi bir dersin olmadığı görülmektedir. MED alan öğrencilerin kültürel miras bilinci gelişimine ne derece katkı sağladığının belirlenebilmesinin yanı sıra, sonrasında ders içeriğinin geliştirilmesine yönelik yeni fikirler de kazandırılacaktır. Ayrıca MED’i veren öğretmenlerin, bu doğrultuda ders içeriklerini yeniden gözden geçirmelerine yol açacağı düşünülmektedir. MED kapsamında yapılacak olan sanatsal çalışmalar ve müze rehberi çalışması, öğrencilerin kültürel miras bilinci durumlarının belirlenmesi açısından yardımcı olacaktır. Aynı zamanda yine ders kapsamında, öğrencilerin yapacağı müze ziyaretleri de, öğrencilerin kültür varlıklarını doğrudan görmelerinden dolayı, kültürel miras bilinci kazanımının belirlenmesine katkı sağlayan diğer bir faktördür. MED’in kazanımlarının dışında başka bir gelişime sebep olup olmadığının belirlenmesi de araştırmanın diğer bir katkısıdır. MED’in öğrenciler üzerinde ne gibi bir etkisi olduğu ve öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal öğrenmeleri üzerindeki katkısının belirlenmesi, araştırmanın hedeflerindendir. Günümüzde kültürel miras kavramı mimariden hukuk’a, arkeolojiden eğitim’e kadar pek çok alanda çalışılmaktadır. Ancak bu çalışmaların büyük bir kısmı, yapı özellikleri, yasal düzenlemeler, bulundukları yer, tarih ve sahip oldukları değer bakımından ele alınmıştır. Fakat sanat eğitimi alan resim bölümü öğrencilerinin müze

eğitimi dersi doğrultusunda onlarda kültürel miras bilincinin oluşmasına dair bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bundan dolayı araştırmanın, bu eksikliği gidereceği düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü'nde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada lisans dördüncü sınıf MED'e odaklanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular, 2018- 2019 eğitim-ğretim yılı gz dönemi Resim Bölümü'nde MED alan ve odak olarak belirlenen 9 öğrenciden elde edilen verilerle sınırlıdır. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrenciler arasındaki odak katılımcıların seçiminde çeşitliliğin sağlanması istenmiş ve cinsiyet eşitliği oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırma, MED kapsamında gidilen müzeler olan, Malatya Arkeoloji Müzesi, Malatya Etnografya Müzesi, Tahtalı Hamam Müzesi, İnönü niversitesi içerisinde bulunan özel müze statüsündeki zel İsmet İnönü Müzesi ve zel Turgut Özal Müzesi ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Bu başlık altında araştırmada sıklıa kullanılan kavramların tanımları verilmektedir.

1.5.1. Kültür

Latince, bakmak, yetiştirmek, ekin ekmek, hasat etmek, özenmek anlamlarına gelen kültür, genel itibariyle, hem sosyal ve zihinsel olarak hem de kişisel hassasiyet, estetik bakış açısı gibi durumlarda olgunlaşmadır. Zihnin, duygunun ve aklın yetilerini iyileştirmesi ve nesnel açıdan, ortak düşünme yolları geliştirmesi olarak ta algılanan kültür, örf ve adetlerle birlikte farklı zamanlarda da olsa, çeşitli alalarda ortaya konulmuş eserlerin bütünüdür (Bolay, 1996).

1.5.2. Kültür varlığı

Tarih ncesi ve tarihi devirlere ait olan din, bilim, kültür ve güzel sanatlarla ilgisi bulunan kültür varlığı, tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş

bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan, yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır (KTVKK Madde 3).

1.5.3. Kültürel miras

Geniş bir alanı ifade etmesinden dolayı, kültür varlığını da kapsamı içerisine alan kültürel miras, uygarlıkların düşüncelerini, yaşam şeklini, düşünsel ve ruhani başarılarını temsil eden nesneler ve gelenekler olarak adlandırılır (Gögebakan, 2015).

1.5.4. Kültürel miras bilinci

Bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı maddi ve manevi üstün ve ayrıcalıklı değere sahip olan unsurlarla ilgili farkındalık ve bilme yetisi (Gögebakan, 2015).

1.5.5. Müze

ICOM tarafından yapılan ve şimdiye kadar yapılan birçok müze tanımına oranla büyük kitleler tarafından kabul görmüş olan tanımlamada; müzenin toplumun ve toplumsal iyileştirmenin hizmetinde, halka açık ve yaşamını sürdürdüğü çevreye tanıklık eden, eşyalar üzerinde incelemeler yapan, biriktiren, muhafaza eden, edindiği bilgiyi paylaşan ve bu verileri eğitime hizmet amacı ile topluma estetik beğeni kazandırmak için teşhir eden, kar düşüncesinden bağımsız, devamlılığı olan bir kuruluş olarak açıklamıştır. Aynı zamanda müze, kültür, güç ve statü bakımından dünden bugüne gelen tüm insan topluluklarını tanımlayan, irdeleyen, teşhir eden ve ideolojik olarak aktif olan bir kurumdur (Karadeniz, 2018).

1.5.6. Müze eğitimi

Müze eğitimi; zaman ve mekân içerisinde toplumları anlama, kültür varlıklarını ve eski eserleri anlama, koruma ve yaşatma, farklı toplumlara ve kültürlerle çok yönlü bir bakış açısıyla yaklaşma, geçmiş ile günceli anlamlı bir şekilde ilişkilendirebilme ve böylelikle nesillerarası anlamlı ilişkilendirmeler yaparak kültürel mirasın devamlılığını kazandırma çabasıdır (Onur, 2012).

1.6. Kuramsal Altyapı

Araştırma, müze eğitimi dersi kapsamında yürütüleceğinden Anlatma Yöntemi, Soru-Cevap Yöntemi, Gezi-Gözlem Yöntemi, Proje Yöntemi, Gösteri ve Gösterip Yaptırma Yöntemi gibi öğretim yöntem ve teknikleri kullanılarak gerçekleştirilecektir. Öğretim yöntem ve teknikleri doğrultusunda edinilen bilgiler; amaca, kazanıma ya da davranışa uygun görülen yöntem, tekniğin seçimi ve uygulanmaya koyulması sonucunda sınıf içinde daha kalıcı bir öğrenmeyi sağlamaktadır (Ocak, 2007).

Araştırmada kurumsal altyapı olarak, öğrenilecek içerik ya da üstesinden gelinecek sorunun yapısında; öğeler, öğeler arası ilişkiler bulunmasını ve öğrencilerin bu öğeleri inceleyip açıklaması, anlayarak-kavrayarak öğrenmenin, ezbere dayalı öğrenmeden daha kalıcı olduğu, öğrencinin, öğrenme yaşantıları ile eğitim arasındaki ilişkiyi kendisi kurması aynı zamanda uygulamaya geçirmesi gerektiği ve son olarak öğrenmenin tek bir yaşantıyla gerçekleşmeyeceği maddelerini içinde barındıran bilişsel alan-geştaltçı kuramın kullanılması planlanmaktadır. Max Wertheimer, W. Köhler, K. Kofka ve Asubel'in oluşturdukları bu kurama göre, bilme, kavrama ve sezme gibi zihinsel etkinlikler öğrenmede büyük rol oynamaktadır. Bu kuramın temsilcileri öğrenmeyi bir süreç olarak ele almıştır. Bu kuram doğrultusunda bilginin kişi tarafından nasıl ele alındığı, yapılandırıldığı ve uygulandığı önemlidir. Öğrenmenin süreç olarak kabul edildiği bu kuramda, öğrenci etken bir rol oynamaktadır (Sönmez, 2008).

Bu bağlamda, müze eğitimi dersi kapsamında doğrudan öğretmen aracılığıyla anlatım, sunuş, gösteri gibi öğretim yöntemlerinden edinilen kazanım ve öğrenmelerin dışında, dersin daha etkin ve kalıcı olmasında gezi-gözlem yöntemiyle uygulanacak olan müze ve kültür varlığı ziyaretleri, öğrencilerin bir öğretici olarak görev üstleneceği müze rehberi hazırlama projesi ve son olarak yine ders kapsamında uygulayacakları sanatsal çalışma ile disiplinler arası sanat eğitiminin tam anlamıyla araştırmada uygulanacağı söylenebilir. Disiplinler arası sanat eğitiminde, her konu alanının ayrı ayrı işlenmesinden ziyade konu alanlarını kaynaştırarak daha etkin ve kalıcı öğrenmeyi sağlamak amaçlanmaktadır (Kırıçoğlu, 2009).

2. ALANYAZIN

Bu bölümde araştırmanın kapsamına giren ilgili alanyazın ele alınmıştır.

2.1. Kültürel Miras Bilinci

Bu başlık altında sırasıyla “Kültür, Kültürel Miras, Somut Olmayan Kültürel Miras, Kültür Valıkları ve Kültürel Miras Bilinci” kavramları ayrı başlıklar halinde ele alınarak açıklanmıştır.

2.1.1.Kültür

İnsanların ve toplumların, birbirlerine olan benzerlikleri ya da nasıl ve neden değiştiği vb. gibi sorular, tarihin ve insanı konu alan sosyal beşeri bilimlerin en güç-zor problemleri arasında yer almaktadır. Bu problemlere, geçen yüzyılın ortalarına kadar filozoflar ve düşünürler tarafından; “Tanrı onları öyle yaratmıştır-teolojik açıklama; Irkları veya renkleri farklıdır-ırksal açıklama; Akılları veya ruhları farklıdır-psikolojik açıklama; Tarihleri ve töreleri farklıdır-tarihi ya da etnolojik açıklama; Üzerinde yaşadıkları doğal çevre farklıdır-coğrafi açıklama; Ekonomileri farklıdır-ekonomik açıklama; Aile, din ve eğitim sistemleri farklıdır-sosyolojik açıklama; Yönetim ve hukuk sistemleri farklıdır-siyasal açıklama” bu şekilde cevaplarla çözüm aranmıştır. İnsanlar ve toplumlarla ilgili sorulara verilen yukarıdaki yanıtlar ya da bunlara benzeyen diğer yanıtlar, soruna nedensel veya evrensel bir açıklama-netlik sağlamamış, fakat yeni ve başka sorulara sebep olmuştur.

Eğer aynı “Adem ve Havva”nın neslinden gelinmiş ise insanlar ve toplumlar neden ve nasıl farklılaştılar? Şayet başka türlerden geliyorlarsa, Tanrı onları neden farklı yarattı? Yer, yöre, iklim gibi coğrafik değişkenlerin etkisi ile farklılaşıldıysa aynı iklim kuşağında yaşayan komşu topluluklar birbirinden farklı? Eğer farklılığın sebebi genetikse, aynı ırktan gelen toplumlar arasındaki farklar nasıl açıklanabilir? Karmaşıklığa sebep olan bu sorulara antropoloji bilimi “kültür” kavramı ile yanıt vermeye çalışmıştır. Antropoloji bilimine göre; “İnsanlar benzerler, çünkü kültürleri benzer; İnsanlar benzemezler, çünkü kültürleri farklıdır; İnsanlar değişirler, çünkü kültürleri değişmektedir.”(Güvenç, 2016).

Kültür kavramı, Latince, ekin ekmek, özenmek, bakmak anlamlarına karşılık gelmektedir (Güvenç, 2016). Kişinin toplumsal ve düşünsel durumunun, maddi, manevi her türlü yaşamsal unsurlar açısından olgunluğa erişmesidir. Bu tanımlama ile insanı

merkeze alan kültür, bir açılma, ayıklama anlamına gelmektedir. Kültür, çabalayarak beden, ruh, zihin ve aklın yetilerinin geliştirmesi ve nesnel bakımdan ortak düşünme, duyma tarzları; örf ve adetlerin tamamı, kurumların ve çeşitli alanlarda meydana çıkarılmış eserlerin bütünüdür (Bolay, 1996). Aynı zamanda kültür bir var olma durumudur. İnfomal ya da formal bakımdan eğitim görmüş ve eğitimle birlikte, beğeni ve eleştirme gücü gelişmiş bir kişilik kazanma durumu olarak, bir toplumun, kendi iç yasalarına göre, şekil alması ve gelişmesidir (Akarsu, tarihsiz).

İnsan bilimlerinde en sıradan sözcüklerin dahi, insanları harekete geçiren ve kullanan, düşünceyi izleyerek, çoğunlukla ve zorunlulukla değiştikleri çok sık görülen bir durum olmaktadır (Braudel, 1996). A kişinin B kişisine, somut olarak uzattığı bin dolarlık banknot, toplumsal ve kültürel açıdan çok farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bu durum da; “bir borcun ödenmesi”, “bir hayır bağı”, “rüşvet”, “yatırım”, kinaye, kışkırtma” vb gibi algılanabilir. Kültür kavramı, farklı maddi taşıyıcılar ya da canlı insan etmenleri ile nesnelleştirilebilir ya da dışlaştırılabilir. Durum, fizik ve biyolojik açıdan ele alındığında, insanları dünyevi alemde bir yere oturtan krallar, papalar, generaller, bilginler, işçiler, köylüler, tüccarlar, mahpuslar, suçlular, kahramanlar, ermişler ve ressamalar vb. olarak ayrılan insan organizmaları yoktur. Bunların tamamı toplumsal ve kültürel bakımdan ortaya konulan değer yargılarıdır. Tüm bu sıfatlar ve tanımlar, biyolojik organizmanın üstünde toplumsal ve kültürel dünya tarafından veya sadece somut nesneler ve biyolojik organizmalar olarak değil, daha çok “düşünce sahibi insan ilişkileri”, “madde-dışı” anlamların, değerlerin ve kuralların aktarıcıları, yaratıcıları ve etmenleri olarak işleyen kimseler ve gruplar tarafından konur. Böylece, zihin ve onun fiziki ya da biyolojik özellikleri üstüne konulan anlamların bir “cisimleşmesi” veya da “nesnelleşmesi” olan herhangi bir olgu, kişilerin toplum içerisindeki mevkilerini belirleyen, tanımı gereği, toplumsal-kültürel bir olgudur. İnsanlar tarafından maddi yapıya yüklenen anlam, toplumsal ve kültürel yapının, bir yansıması olmakta özellikle tarihsel süreç içerisinde oluşmakta ve kendi normlarına göre şekillenmektedir (Gögebakan, 2015).

Kültür, bir milletin üyesi olarak, insanoğlu’nun kazandığı sanat, gelenek-görenek ve bilgi edinimi çerçevesinde değerlendirilecek olan her türlü beceri, yetenek, ve alışkanlıklar bütünü olarak tanımlanabilir (Güvenç, 2016). Buradan yola çıkarak, insanın nasıl duyduğu, düşündüğü, yaptığı, davrandığı, istediği; ya da insanın kendisine nasıl baktığı, özünü nasıl gördüğü; değerlerini, ülkülerini, inançlarını, isteklerini nasıl

düzenlediği, neye göre şekillendirdiği içinde bulunduğu kültürün göstergesidir. İnsanın kültürü, onun ne tür bir hayat tarzı, ne tür bir davranış durumu ya da ne tür bir var oluş planı yaptığıdır (Uygur, 2003). İnsanlık tarafından meydana getirilmiş olan teknik, hukuk, ekonomik, estetik, devlet, bilim, yöntem gibi alanlar da kültür kapsamına girer. Bu durum tinsel ve ruhi varlıktan farklı bir disiplin olarak kültür'ü meydana getirir. Ruhi varlıktaki bireycilik disiplininin hâkimiyetine rağmen, bu prensip tinsel varlıkta ortadan kalkmaktadır. Daha geniş anlamda açıklanırsa, ortak olan tinsel varlık, ruhi olandan özellikle bireyüstü oluşuyla ayrılmaktadır (Tunalı, 1984).

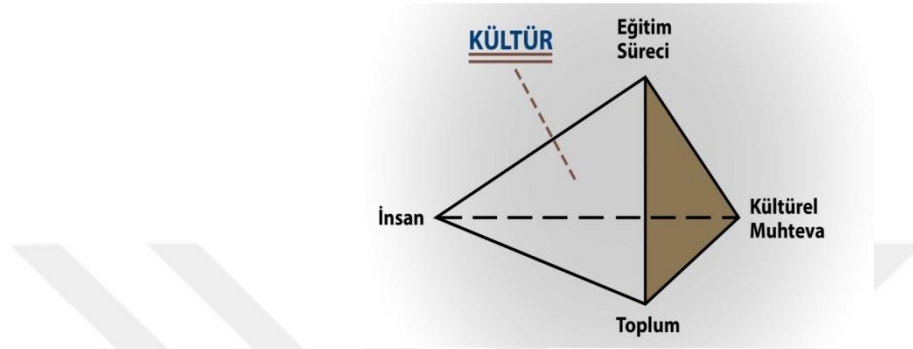
Bakım ve onarım terimleriyle eşleştirilmiş olan kültür kavramı, doğada tarla bakımı, insanda ise ruh bakımı gibi hem somut olanın hem de somut olmayanın bakımının karşılığı olarak kullanılmaktadır. Daha geniş bir anlamda ise yapma, farklılaşma olduğu kadar bütünleme, biçim verme, iyice işleme, iyice şekillenme, damgasını vurma, üslup ve biçim verme, mükemmelleştirme, geliştirme, derinleştirme demektir (Kaplan, 2019). İnsanın var olanlar hakkındaki edindiği bilgiler ve bu bilgilere dayanılarak ortaya çıkardığı yapıtlar ve davranışlar, bu değişikliklerin belirleyicisi durumundadır.

Genellikle kültür ve kültürün üzerine yansıdığı nesnelerin birbirinden ayırt edilmesi durumunda bir karışıklık olur, bu karışıklık kültür ve kültürün üzerine yansıdığı nesnelerin birbirinin yerine konularak algılanmasına yol açmaktadır. İnsanlar kültür varlığını, kültür varlığı olarak nitelendirilen nesnenin kendisine özgü eser ve davranışlarından anlamaktadırlar. Bu doğrultuda eser ve davranışlar, tam olarak kültür olarak adlandırılmak yerine kültürün taşıyıcı unsurları olarak görülmektedir. Çünkü bu eserleri yapan kişiler o eserlere, yapıldığı dönemdeki toplumun kültürünü yansıtırken, o toplumun kültürel yapısına ait izleri taşıyarak, diğer kültürlerden ayrılan kendilerine has kültürü de oluşturmaktadırlar. Bir ulusun milli bir ruhla bütünleşerek ulus olması, bir toplumun diğer toplumlardan ayrışması ancak bu kendine özgü kültürel değerlerinde gizlidir (Öner, 1995). Aynı olgu farklı topluluklarda daha farklı şekillerde kendisini göstermektedir. İşte o olguları topluluklar arasında farklı kılan da yine ona özgü kültürdür. Milletler özde aynı dili, dini, teknolojiyi paylaşırsalar da güncelde yaşayan birbirlerinden tamamen farklıdır (Güvenç, 2005). Örneğin Müslümanlık, birçok milletin bu dini kabul etmesine rağmen, her milletin Müslümanlığı yaşayışı birbirlerinden farklıdır (Güngör, 1997).

Kültürler, nesnelerin yorumu ve kavranması mevcut toplumların onları nasıl algıladıklarıyla ilgilidir. Birbirinden tamamen uzak değerlere sahip olan toplumların, söz konusu toplumu yansıtan ve ondan izler taşıyan değerler, diğer toplumlar için son derece sıradan-basit olarak algılanabilir. Bir toplum tarafından son derece beğenilen ve benimsenen, bir nevi o toplumun yüzü ya da kimliğinden bir parça haline gelen birtakım özellikler, diğer toplumlar için hiç birşey ifade etmeyebilir. Bu özellikler bir müzik aleti, bir beste, dinsel bir tören ya da kültürel birtakım davranışlar, ritüeller olabilir. Örneğin doğu kültürüne ait herhangi bir deneyim yaşamamış olan bir insan için, gündelik yaşam içerisindeki insanların birbirleriyle olan yakın ilişkileri son derece gereksiz-anlaşılmaz gelebilir. Böyle olabileceği gibi tam tersi, Batı kültürü hakkında bilgiye sahip olmayan biri de onların davranışlarını ilk görüşte anlamlandıramayabilir (Tunalı, 1989). Buradan hareketle her ne kadar çeşitli sebeplerden ötürü kültürel etkileşimler yaşansa ve bir kültür diğer toplumların kültürlerinden izler taşısa da, toplumlar arasında derin kültürel farklılıklar oluşmaktadır. Bu farklılıkların temelinde ise politik, ekonomik, teknolojik öğeler rol oynamaktadır. Söz konusu öğeler her toplumda var olup, çeşitli bileşenlerle bir araya gelerek farklı kültürlerin oluşmasına sebep olmaktadır (Erkan ve Erkan, 1998).

Kültür kavramını dinsel açıdan tanımlamaya çalışan Eliot, kültürü herhangi bir toplumun dininin vücut bulmuş şekli olarak tanımlamaktadır. Eliot, bir toplum geliştikçe o toplumun benimsediği dini fonksiyon-kapasitenin de -farklı kültür kurumlarında olduğu gibi- ortaya çıkacağını belirtmiştir. Kültür ve din kavramları derinlemesine açıklanmaya ihtiyaç duyulan oldukça önemli bir konudur. Kültür ve dini aynı şeyin farklı yönleri olarak tanımlamak oldukça yanlış bir yaklaşım olaak görülmüştür. Kavramların tek başlarına karşıladıkları anlama nazaran birlikte kullanıldıklarında ortaya çıkan anlamın çok daha güçlü olduğu düşünülmüştür. Din kültür'e, kültür de din'e etki ederek toplumsal bir yapının oluşmasını sağlamaktadırlar (Eliot, 1987). Örneğin Türkler, sadece Araplardan değil, Hristiyan kavimlerin kültürlerinden de yararlanmışlardır. Mimari yapıda klasik Türk mimarisinin oluşmasına kaynaklık eden Ayasofya modeli olmasaydı, Süleymaniye ve Sultan Ahmet de olmazdı (Kaplan, 2005). Türk kültürü dendiğinde, mimari eserlerimiz, müzik eserlerimiz halk danslarımız, gelenek ve göreneklerimiz, fikir ve edebiyat eserlerimiz akla gelir. Aslında bunlar, Türk kültürünü belirten, tanıtan unsurlardır. Fakat burada dikkat edilmesi gereken şey bunları oluşturan unsurların nereden geldiğidir (Öner, 1995).

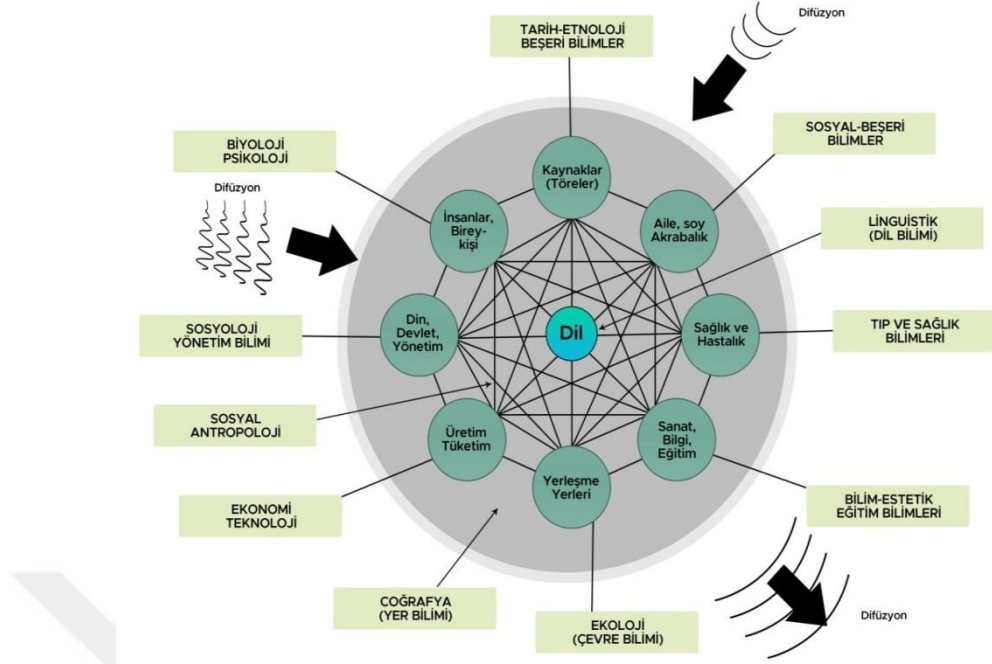
Kültür, belli bir toplumun üyesi olan insanların süreç içerisinde deneyimlediği ve geçmişten getirdiği bilgi, gelenek-görenek, bilgi ve buna benzer birtakım beceri ve alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütündür. İşlevsel açıdan kültür kavramı, toplum, eğitim süreci, insan, kültürel muhteva ve kültür olgusu gibi temel değişkenlerin ve bunlar arasındaki karmaşık ve karşılıklı ilişkilerden oluşmaktadır (Güvenç, 2016).

Şekil 2.1. Kültür Piramidi (Güvenç, 2016)

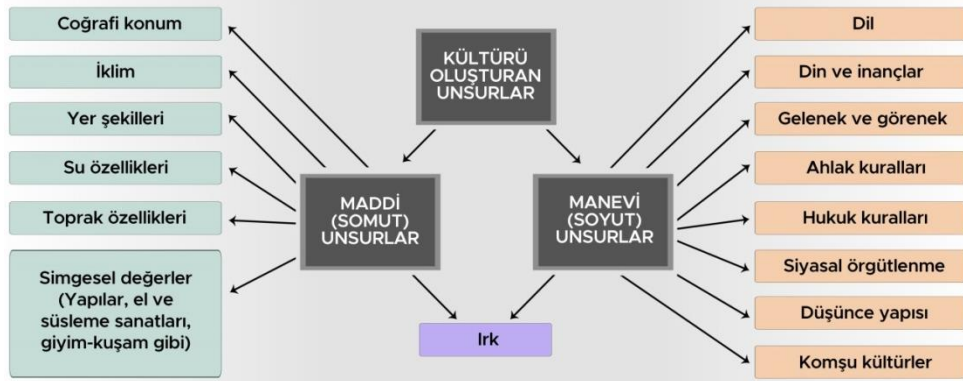
Bir toplumun üyesi olan insan, sahip olduğu kültür varlığını, yine toplumun sağladığı çeşitli “eğitim” olanaklarıyla öğrenmektedir. Kültür ile kültürel muhteva (kültürel içerik) arasında önemli bir ilişki ve aynı zamanda ayırım söz konusudur. İnsanoğlu, içinde yetiştiği toplumun kültürü ile beslenip yetişmekte ve kültürlenerek farklılaşmaktadır (Güvenç, 2016).

Kültürel sistemin gerçek manada devamlılığını sürdürebilmesi için en önemli unsurlardan biri “dil”dir. İnsanlararası ilişkiler gibi, toplumsal ve kurumlar arası ilişkiler de dil aracılığıyla sürdürülmektedir. Toplumda kavram ve madde olarak mevcut olan her şey dil’de de vardır. Kültürel ve tarihi miras, ancak dil aracılığıyla gelecek nesillere aktırılabilmektedir. Dil, kültürel içeriğin bir sözlüğü, ansiklopedisi ya da hazinesi durumundadır. Kültürel sistem, en ilkelinden en ilerlemişine kadar birçok unsurun birleşimiyle oluşmaktadır. Kültür, çevresiyle yakın ve yoğun bir ilişki içerisinde. Böylelikle kültür kavramının, kültürü oluşturan değişken ve kurumlardan her birinin kendi başına bir disiplin olan meslek ve bilimlere konu teşkil ettiği görülmektedir (Güvenç, 2016).

Şekil 2.2. Kültür Kavramı: Ana Öğeler ve Kültür Haritası (Güvenç, 2016)

Kültürü oluşturan unsurlar maddi ve manevi olarak iki ana gruba ayrılmaktadır. Bu iki ana madde ise kendisine bağlı alt öğeleri içinde barındırmaktadır.

Şekil 2.3. Kültürü Oluşturan Unsurlar (http-1)

2.1.2. Kültürel miras

Bir neslin, kendinden sonra gelecek olanlara bıraktığı kıymetli, manevi değeri üstün şeye, miras denir (MEB, 1996). Miras, mal, mülk, bina, servet gibi maddi boyutta olabildiği gibi, temiz ahlak, dürüstlük, güven, sadakat gibi manevi boyutta da olabilmektedir. Bir neslin ardından gelecek olan nesle bıraktığı binalar, anıtlar, kentler

gelecek neslin maddi; dürüstlük, çalışkanlık, adalet gibi değerler ise manevi zenginliği olarak adlandırılacaktır.

Tarihin başlangıcından günümüze gelinceye kadar binlerce yıllık uygarlık tarihi içerisinde insanoğlu'nun doğrudan ya da doğa ile birlikte ortaya çıkardığı değerler, kültürel miras olarak adlandırılmaktadır (Tunçer, 2014a). Anlam bakımından kültür varlığından daha geniş bir alanı ifade eden kültürel miras, eserlerin “koruma” ve “muhafaza etme” gibi durumları söz konusu olduğunda açığa çıkmaktadır. Kültürel miras hem somut hem de somut olmayan alanı kapsamaktadır. Dolayısıyla kültürel miras bir toplumun, düşüncelerini, yaşam biçimini açıklayan, düşünsel ve ruhani başarılarını gösteren maddi boyuttaki nesneler ve manevi boyuttaki geleneklerden oluşmaktadır. Bu bakımdan doğal sit alanları, doğal alanlar, özellikle yaşamsal izlere rastlanan mağaralar, özel niteliğe sahip olan ağaçlar, göller, dağlar bununla birlikte dini ve kültürel ritüellerin gerçekleştirildiği mekanlar, antik şehir kalıntıları ve birtakım tarihi özelliğe sahip olan yerler kültürel miras olarak nitelendirilmektedir (Enlil, 2013). Bunun yanı sıra taşınan nesnelerde kültürel miras kapsamında değerlendirilmektedir. Bunlar güzel sanatlar alanına ait olan heykel, resim, seramik, rölyef, gravür vb. olabileceği gibi gündelik yaşam içerisinde sıklıkla kullanılan kap-kacak, kıyafet, kesici ve delici birtakım aletler ya da önemli şahsiyetlere ait eşyalar ile arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan kalıntılarda olabilir.

Aynı zamanda insanlık tarafından ortaya koyulmuş olan hünerler, teknik bilgiler de kültürel mirasın bir diğer boyutunu oluşturmakta olup, bunlar maddi olmayan boyut ile ilgilidir. İnsan topluluklarının yaşam içerisinde önemli bir yere sahip olan belli bir konuyu kapsayan bilgi ve davranış modelleri, seremoniler, dini ayinler gibi maddi olmayan unsurlar, yine kültürel miras kapsamında değerlendirilmektedir. Bunlar mitolojik hikayeler, efsaneler, epik destanlar, şiirler, şarkılar olabileceği gibi; Karagöz-Hacivat Orta Oyunu, Kukla, Meddahlık, Cirit, Güreş, Evlenme ve Ölüm Töreni gibi tiyatral ritüellerde olabilmektedir. Bunun yanı sıra dinsel dayanağı olan Ramazan ve Kurban Bayramı Törenleri, Nevruz Bayramı, Hıdırellez, Koç Atma, Yağmur Duası, Ad Koyma, Diş Hediği gibi geleneksel etkinliklerde kültürel miras kapsamında değerlendirilmektedirler.

Binlerce yıllık kültür birikimine sahip olan insanlık tarihi, toplumların zihinlerine yerleşmiş olan sözlü kültür unsurlarıyla birlikte varlığını sürdürmektedir. Atasözleri, fıkralar, bilmece, ilahiler, ağıtlar, maniler, tekerlemeler gibi sözlü kültür öğeleri bir

toplumun şekillendiren önemli unsurlardır (Baş, 2015). Mitolojik hikayeler, destanlar, halk hikayeleri, halk inançları, masallar, fıkralar, tekerlemeler, bilmece, atasözleri, ilahiler, maniler, ağıtlar halk yazını olarak önemli yer tutan unsurlardır. Ölüm, savaş veya benzeri bir felaket üzerine yakılan halk türküsü olarak bilinen ağıt; çoğunlukla bir yas yerinin sözlü ifadesi olarak somut olmayan bir miras olarak, geleneksel yapı içerisinde varlığını sürdürmektedir. Kültürümüzde düğün türkülerinin bir kısmı da bir felaketle bağlantılı olmadığı halde ağıt olarak değerlendirilir ki "gelin ağlatma" olarak adlandırılır. Bunlara ek olarak insanlık tarihinde yaşanan büyük hastalıklar, felaketler ve buna benzer olaylara karşı toplumların çare arayışları neticesinde kazandıkları deneyim, tecrübe ve bilgi de kültürel miras kapsamında değerlendirilmektedir. Örnek olarak geleneksel tedavi yöntemlerimizden olan ve halk arasında kullanılmaya devam eden hacamat, şişe çekme, tuz çevirme, kurşun dökme, vb. gibi uygulamalar verilebilir (Sever, 2004). Bu kapsamda bakıldığında halk hekimliğinin taşıyıcısı olan, ilaçlar için önceleri tek hammadde kaynağı olan bitkiler olmuşlardır. Kimyanın gelişmesiyle birlikte, halk ilacı veya geleneksel tıp sistemlerinde ilaç olarak kullanılan bitkiler üzerine birtakım araştırmalar yapılmış ve elde edilen bazı maddeler doğrudan ilaç olarak kullanılmaya başlanmıştır (Sezik, 2003).

Kültür varlıklarını da kapsayan miras kavramı, ilk olarak 1972 tarihli “Dünya Kültür ve Doğal Mirası Koruma Hakkındaki UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Kültür ve Bilim Kurulu) Konvansiyonu’nda yer almıştır. Bu kapsamda; sitler, anıtlar ve mimari yapılar kültürel miras kapsamında değerlendirilmiştir. Tarihi, sanatsal veya bilimsel açıdan önemi sebebi ile evrensel değere sahip olan mimari eserler, anıtsal heykeller, resim eserleri aynı zamanda arkeolojik nitelikteki nesneler ya da yapıtlar, yaşam izlerine rastlanmış olan mağaralar; tarihsel durumları, mimari, sanatsal ya da bilimsel nitelikleri ya da bulundukları konum itibarıyla önem kazanan mimari yapılar; son olarak insan veya insan-doğa bileşimi oluşan yapılar kültürel miras olarak kabul edilmiştir. 1978 ve 1983 tarihli konvansiyonda 76 ülkenin dünya mirası “sit” alanlarını belirleme, koruma ve saklama kabul edilmiştir. Söz konusu anlaşmada kendi topraklarındaki kültürel miras öğelerini korumakta güçlük çeken fakir ülkeler için ayrıca bir yardım fonu oluşturulmuştur. Süregelen yıllarla birlikte anlaşmanın kapsamı da genişleyerek, anlaşma kapsamına dahil olan eser sayısı artmaktadır (Özel, 1998).

2.1.2.1. Somut olmayan kültürel miras

Somut Kültürel Miras unsurlarına kıyasla muhafazasının önemi geç fark edilen somut olmayan kültürel miras, Paris'te 17 Ekim 2003 tarihinde yapılan bir toplantı neticesinde “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi” UNESCO Genel Kurulu’nda imzalanmasıyla resmi bir statü kazanmıştır. 155 devlet tarafından imzalanan sözleşme, somut olmayan kültürel mirasın korunması için uluslararası platformda ihtiyaç duyulan ilk yasal, idari ve mali dayanak sağlayan sözleşme olmuştur. Bu sözleşmenin amacı; tüm dünyada yaşatılmakta olan halk bilgisi yaratmaları, bilgi ve sanatsal ifadeleri yaşatmada kullanılacak olan uluslararası bir çerçeve oluşturmaktır (Ekici, 2004). UNESCO, somut olmayan kültürel miras, somut kültürel miras ve doğal miras arasındaki ilişkiyi göz önüne almış, özellikle somut olmayan kültürel miras, doğal miras ve somut miras arasındaki ilişkiyi ele alarak, özellikle somut olmayan kültürel mirasın unutulmasına sebep olacak veya zarar verecek ihtimaller olduğunu kabul etmiştir. Aynı zamanda UNESCO sözleşme ile somut olmayan kültürel mirasın muhafazasına ilişkin tüm dünya üzerinde yaygın bir endişenin olduğunu, küçük grupların, yerel halkların veya somut olmayan kültürel mirası üreten kişilerin ürettikleri bu mirası koruyup geliştirerek devam ettirmeleri adına önemli sorumluluklar üstlendiklerini ve insan yaratıcılığını beslediklerini düşünülerek böyle bir sözleşmenin imzalanması için mantıksal temelde bir çerçeve oluşturmuştur. UNESCO’nun sözleşme metnine göre “Somut Olmayan Kültürel Miras” kavramının ifadesi; “Belli bir toplumdageleneğe bağlı olarak ortaya çıkan geleneksel, popüler veya folk kültürün, başka bir ifadeyle kolektif eserlerin bütün şekillerini kapsayan bir terimdir. Bu miras; sözlü gelenekleri, görenekleri, dilleri, müziği, dansı, ayin, törenleri ve kutlamaları içerir. Bu gelenekler ya kültürel ifade şekilleri yoluyla veya da çeşitli kültürel faaliyetleri bir araya toplayan kültürel yerler yoluyla açığa vururlar. Somut olmayan kültürel mirasa yönelik bir odaklanma, geleneksel ve popüler kültürün bir yaşama tarzı olduğunu gösteren, iç içe geçmiş ilişkiler ve paylaşılan bilgi sistemleri bütünü olduğunu vurgulayan sosyal bağlamcı bir odaklanma olmak zorundadır.” şeklindedir (Ekici, 2004).

Bu sözleşme kapsamında somut olmayan miras kavramı beş başlık altında toplanmıştır.

- ❖ Somut Olmayan Kültürel Miras öğelerinin aktarılmasında dilin bir araç olarak kullanıldığı sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler. Eğer konu Türk anlatı

türleriyle sınırlandırılarak örneklendirilecek olursa; mitler, efsaneler, destanlar, masallar, hikayeler, türküler, ninniler, ağıtlar vb. sayılabilir.

- ❖ Gösteri sanatlarının ele alındığı maddede fasıllar, karagöz-hacivat, meddah, ortaoyunu, köy seyirlik oyunları, vb. gibi tiyatro örnekleri, halk müziği ve halk oyunları icraları vb. sayılabilir.
- ❖ Uzun süre devam eden ve halk tarafından benimsenmiş ritüeller, festivaller gibi toplumsal uygulamalar. Doğum, sünnet, askere uğurlama, evlenme, ölüm vb. gibi geçiş dönemi gelenek ve görenekleri, toy, şölen, bayram, yıl dönümü gibi her türlü geleneksel bir araya gelme biçimleri ve bunların getirisi olan geleneksel uygulamalar ve inançlar vb. sayılabilir.
- ❖ Evren, doğa ve halk bilgisi ile ilgili uygulamalar içerisinde sayılan, halkın geleneksel kültürel yapısı içinde oluşturduğu halk hekimliği, halk baytarlığı, halk meteorolojisi vb. gibi unsurlar.
- ❖ El sanatları geleneğine dayanan, usta-çırak ilişkisi ile öğretilen-öğrenilen kalaycılık, bakırcılık, demircilik, semercilik, yorgancılık, sepetçilik vb. uygulamalar örnek verilebilir (Oğuz, 2004).

Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi ile hedeflenenler söz konusu olan sözleşmenin 1. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Bu madde de belirtilen amaçlar: “somut olmayan kültürel mirası korumak; ilgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek; somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değerbilirliği sağlamak; uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak” olarak belirtilmiştir (Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi, 2003).

Söz konusu olan sözleşme'nin 2. maddesinde ise somut olmayan kültürel miras tanımlanmıştır. Bu tanıma göre, “toplulukların, grupların ve kimi durumlarda kişilerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve benzeri şeylere yönelik araç ve gerçler, kültürel mekanlar” somut olmayan kültürel miras tanımlamasında yer almıştır. Ayrıca aynı maddede, “kuşaktan kuşağa aktarılan bu somut olmayan kültürel miras, insan topluluklarının, gruplarının çevreleriyle birlikte, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, devamlı yeni baştan yaratılır ve bu onlara kimlik ve süreklilik duygusu kazandırır; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur” denilerek somut olmayan kültürel mirasın işlevi açıklanmaya çalışılmıştır. Bu maddede sözlü gelenekler

ve anlatımlar; gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler; doğa ve evrenle alakalı olan bilgi ve pratikler; el sanatları sahasında var olan alanlar içerisinde değerlendirilmiştir.

Somut olmayan kültürel miras sözleşmesi ile somut kültür ürünlerinin karşılığı olarak kullanılan “tangible” veya Fransızca “materiel” kavramlarına bir eleştiri olarak materyali olmayan kültür ürünlerinin korunması amacıyla İngilizce “intangible” ve Fransızca “immaterial” kavramı kullanılmıştır (Oğuz, 2013). Somut olmayan kültürel mirasın ifadesi için bunu karşılayacak sözcükler aranmış ve önceleri bunun için “folklore” sözcüğü kullanılmıştır. Ancak bu terim kişisel yaratıcılığı, yaşayan insan hazineleri gibi, ifade etmediğinden kullanılmaz duruma gelmiştir. Daha sonra ise “geleneksel kültür” kavramı olarak ifade edilmeye başlamıştır (Rusalić, 2009).

Somut olmayan kültür mirasını, UNESCO’nun çalışma dilleri olan İngilizce ve Fransızca eş anlamlı üretilmiş olan “intangible cultural heritage” veya “patrimoine culturel immaterial” kavramları karşılamaktadır. Bununla birlikte kavramın Türkçeye çevirisinde ise, “materyali olmayan kültürel miras, materyalsiz kültürel miras, maddi olmayan kültürel miras ve somut olmayan kültürel miras” kavramları içerisinden “somut olmayan kültürel miras” kavramı uygun görülmüş ve kabul edilmiştir (Oğuz, 2013).

2003 sözleşmesi ile UNESCO, sadece kültürel yapıları veya nesneleri değil, zamansal süreci, aktarımı ve yaşatmayı da korumak istediğinden üretilebilen ve somut olan her şeyin öğrenim, aktarım ve yeniden üretim sürecini hedeflediği görülmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, somut olmayan terimin anlam ve gerekliliği de hem soyutu hem de nesneleri birlikte ve halk içinde halkla beraber korumak istemesinden kaynaklanmaktadır (Oğuz, 2013). Somut olmayan kültürel miras kavramı, toplulukların, grupların ve bazı durumlarda ise şahısların, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları anlatımlar, uygulamalar, temsiller, beceriler, bilgiler ve bunlara yönelik araç, gereç ve kültürel mekanları kapsamaktadır (Aikawa-Faure 2009).

Aynı zamanda somut olmayan kültürel mirasın tanınması ve geliştirilmesine yönelik; toplumun genelini ve özellikle gençleri hedefleyen eğitici, duyarlılığı artırıcı ve bilgilendirici programlar düzenlenmesi; mirasın korunması için özellikle yönetim ve bilimsel araştırma gibi alanlarda kapasite güçlendirici etkinlikler programlanması; bilginin nesilden nesile aktarılmasında okul dışı etkinliklerle de sağlanması; kamuoyunun bu mirasa yönelik tehditler konusunda bilgilendirilmesi ve anlatımı için

bellege ilişkin mekanların korunması yönünde eğitim verilmesinin teşvik edilmesine vurgu yapılmaktadır. Taraf devletlere, somut olmayan kültürel mirasın korunması etkinlikleri çerçevesinde, grupların, toplulukların ve gerekli durumlarda bu mirası yaratan, devam ettiren ve aktaran bireylerin, mümkün olan en geniş şekilde katılımlarının yanı sıra ve yönetimde etkin olarak yer almalarını sağlama görevi verilmektedir (Özgönül, 2014).

2.1.2.2. Kültür varlıkları

Kavram ve kapsam olarak “Kültür Varlığı” açıklanmadan önce kültür ve varlık kavramlarının tanımlanmasının, kültür varlığının anlaşılabilirliği açısından fayda sağlayacağı düşünülebilir. Bu doğrultuda kültür, en yaygın kullanılan tanımlaması ile, doğa’nın yarattıklarına karşılık insanoğlu’nun yarattığı her şeydir (Güvenç, 2016). Bunlar, aile ve hukuk sistemlerinin çalışma biçimiyle birlikte üretim, tüketim gibi hususlardır. Buradan yola çıkılarak doğa’nın dışında bir toplumun hayatına şekil ve yön veren somut ve somut olmayan her türlü şey kültür’ün tanımı içerisinde yer almaktadır. Felsefe tarihinin önemli-olmazsa olmaz kavramlarından olan varlık ise; kelimenin kökünden hareketle özüne inilecek olursa “var olma” durumu olarak tanımlanmaktadır. Yani yeryüzünde olan yaratılmış şeylerin tümü varlık kavramını karşılamaktadır (Güçlü ve Uzun, 2008).

Güvenç’in tanımından yola çıkarak, insanoğlu’nun yarattığı herşey kültür olarak tanımlandığına göre insanlık tarihi boyunca meydana gelen her türlü ürün kültür varlığı olarak tanımlanabilir. Bunlar insanlık tarihi için önemli dönüm noktalarına sebep olan ürünler olabileceği gibi gündelik yaşamda sıklıkla kullanılan en sıradan eşyalarda olabilmektedir. Aynı zamanda sahip olduğu özellikler açısından diğerlerinden ayrılarak tarihe geçmiş önemli olaylar ya da dini ve mitolojik-efsanevi olaylar ve bunların meydana geldiği veya meydana geldiği düşünülen-varsayılan mekanlar da, o an’a ait hiçbir iz rastlanmasa dahi kültür varlığı kapsamına girmektedir (Eczacıbaşı-3, 1997).

Geçmiş uygarlıklardan geriye kalan mimari, coğrafi görünüm ve arkeolojik kazılarda çıkarılan taşınmış oldukları nitelik açısından ayırt edilen ürünler kadar, gündelik yaşamın olmazsa olmazlarını oluşturan öğeler de bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bu öğelerin taşıdığı değer, ait oldukları toplumların dini, kültürü yani yaşamsal düzenleri gibi konularda bilgi veren önemli unsurlar olmalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü söz konusu olan bu unsurlar toplumların eğlence tarzları,

inanç ve inanış biçimleri, ahlaki ölçütlerini gibi millet millet yapan en temel temaları açıklayabilmektedir (Özgüç, 2003).

Bir milletin ya da toplumun kendinden önce yaşamış olan topluluklar tarafından ortaya çıkarılan ve kuşaktan kuşağa aktararak devam eden ve mevcut topluma miras kalan maddi varlıklar kültür varlığı olarak nitelendirilmektedir. Bu boyutuyla kültür varlıkları geçmişin habercisi durumundadırlar. İnsanlık tarihini aydınlatması açısından bu denli önemli olan kültür varlıklarının belirlenmesi-tanımlanması üzerinde ciddiyle durulması gereken son derece önemli bir konudur (Merryman, 1986). Bu sebeple hem nesne hem de süre bakımından niteliği belirlenmeye çalışılan nesneler cins ve zamansal boyutlarıyla ele alınarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamalar ülkelerin kendi menfaatlerini düşünmeleri dolayısıyla evrensel bir ölçüt belirleme sorunu ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu durum ülkelerin varlıksal durumları korunacak şekilde bir yöntemle evrensel bir tanımlama ve gruplandırma yapılmıştır.

Kültür varlıkları olarak şöyle bir gruplandırmayla tanımlama yapılabilir:

1) Binalar ya da bina kalıntıları: Büyük malikaneler, sanatçıların konutları, saraylar, köşkler, kiliseler, kışlalar, camiler, şatolar, atölyeler, fabrikalar vb. gibi yapılar. Bu yapılar tek tek olabileceği gibi grup olarak da olabilirler.

2) Tarihi olayların meydana geldiği yerler: Savaşlar, dinsel, siyasal ya da mitolojik olayların meydana geldikleri yerler-kalıntılar hiç bulunmasa bile (savaş meydanları gibi) tarihsel açıdan önem taşırlar.

3) Arkeolojik sitler: İnsanlar tarafından yapılmış, bina şeklinde olmayan anıtlar ya da diğer inşaatlar (örneğin gömütler, eski tarla sistemleri, dikilmiş taşlar, surlar, demiryolları, madenler vb.).

4) Çeşitli sit'lerden toplanmış ve başka bir yerde -yani bir tür müzede- araya toplanmış nesneler. Bu grup içerisine açık hava müzeleri de girer. Örneğin taşıt ya da sanayi müzeleri, geçmişteki teknolojiyi yansıtan eski araç-gereçlerin başka bir yerde bir araya toplanmalarıyla oluşurlar (Özgüç, 2003).

Bazı ülkeler kültür varlıklarını teker teker sayarak, bazıları bu varlıkları kendi içerisinde sınıflandırarak, bazıları bir tarifini yaparak bazıları ise bunların birkaçını beraber kullanarak tanımlama yapma yoluna gitmektedirler. Ayrıca ülkelerin kendi tanımlamalarının haricinde bir bütünlük ve birliktelik sağlanması açısından uluslararası kuruluşlar tarafından da bazı tanımlamalar yapılmıştır. Çalışma kapsamında uluslararası bu düzenlemelerden 1970 tarihli Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet

Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle ilgili UNESCO Konvansiyonunun 1. maddesinde belirtilen tanımlamanın alınmasının yeterli olduğu düşünülmüştür. Buna göre; dinsel nitelikte olsun olmasın, her devlet tarafından arkeolojik, tarih öncesi, tarih, edebiyat, sanat veya bilim için önemli olarak gösterilen ve aşağıdaki kategorilere giren değerler kültür varlığı sayılırlar:

a) Az bulunur, zoolojik, botanik, mineraloji ve anatomi örnekleri ile koleksiyonlar, paleontoloji bakımından değer taşıyan nesneler,

b) Bilim ve teknik tarihi ile askeri ve sosyal tarihi de kapsayan tarihe, ulusların idare adamlarının, bilginlerinin, düşünür ve sanatçılarının hayatlarına ve önemli olaylara değin varlıklar,

c) Kanuna uygun veya aykırı olarak yapılan kazı ve arkeolojik bulgu ürünleri,

d) Tarih ve sanat değeri taşıyan anıtlar ile arkeolojik sitlerden arta kalan kırık dağınık parçalar,

e) Yüzyıldan daha eskiye ait sikke, hak edilmiş mühür, kitabe ve benzeri şeyler,

f) Etnolojik gereçler,

g) Sanat değeri bulunan aşağıda gösterilmiş varlıklar:

i) Her türlü satıh üzerine her türlü malzeme ile ve elle yapılmış tablolar, resimler, desenleri elle süslenmiş imalat ürünleri ile sanayiye değin desenler bunların dışındadır.

ii) Her türlü malzemeden yapılmış orijinal heykeller, heykelticilik sanatına değin ürünler,

iii) Orijinal gravürler, baskılar ve taşbasımlar.

h) Az bulunur el yazmaları, 1500'lü yıllardan önce yapılmış baskılar, tarih, edebiyat ve bilim yönünden özel önem taşıyan eski kitaplar, yayınlar, belgeler,

i) Posta ve damga pulları ile benzer pullar,

j) Arşivler (plak, fotoğraf ve sinema arşivleri dahil),

k) Yüzyılı aşkın döşeme eşyaları ve eski müzik aletleri (Uluslararası Kültürel Miras Mevzuatı, 2007).

Bu tanımlamada 11 grup, kültür varlığı olarak kabul edilmiş ve ayrıca her ülkenin önemli olarak gösterdiği nesneler konvansiyon kapsamında yer almıştır. Ayrıca konvansiyon 4. maddede taraf devletlerin aşağıdaki kategoride yer alan kültür varlıklarının bu sözleşme gereğince her devletin kendi öz kültür varlığı olduğunu kabul ettiklerini öngörmüştür. Bunlar:

a) İlgili devletlerin vatandaşlarının tek veya kolektif dehasından doğmuş kültür varlıkları ile o devletin topraklarında yabancı uyruklu veya vatansız olarak ikamet eden kimsenin yarattıkları, o devlet için önemli sayılan kültür varlıkları,

b) Ulusal topraklarda bulunmuş kültür varlıkları,

c) Arkeolojik, etnolojik ve tabii bilim misyonlarının, varlıkların esas sahibi olan ülkenin yetkili mercilerinin muvafakatı ile edindikleri kültür varlıkları,

d) Serbestçe kabul edilmiş mübadelelere konu teşkil etmiş kültür varlıkları,

e) Varlıkların esas sahibi olan ülkenin yetkili mercilerinin muvafakatı ile kanun yollarından satın alınmış kültür varlıkları (Özel, 1998).

Bütün tanımlamalar içerisinde esas ölçüt olarak “sanatsal, tarihi, bilimsel, arkeolojik ya da kültürel açıdan önemli bir nesne olma niteliği kültür varlıklarını diğer sıradan nesnelerden ayıran başlıca özellik olarak dikkat çekmektedir. Birçok açıdan önemli olan bu eserler aynı zamanda maddi açıdan da önem taşımaktadırlar. Buradaki maddi değer, nesnelliğinden kaynaklanan bir değer olmasından ziyade o nesnelliğe yüklenen manadan kaynaklanan bir değerdir. Bu tür eserlerin özellikle sayıca az bulunmaları ve dünya üzerinde tek oluşları değerlerini daha da artırmaktadır. Netice olarak gerek bir ulus gerekse bir grup için öneme sahip tarihi, sanatsal, arkeolojik, bilimsel ya da kültürel açıdan önemli görülen nesneler, hem oluşturdukları estetiksel değerden hem de geçmişe ait taşıdığı izlerden dolayı kültür varlığı olarak tanımlanır (Özel, 1998).

Ülkemizde nelerin kültür varlığı olduğu 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu (KTVKK) 3. maddede saptanmıştır. Buna göre;

“Kültür varlıkları”; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır. Ayırma yöntemiyle yapılan bu genel tanımdan sonra kanun, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını 6. maddede belirtmiştir. Buna göre;

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19’uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,

b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarına gerek görülen taşınmazlar,

c) Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,

d) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tesbit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış evler. Ancak, Koruma Kurullarınca mimari, tarihi, estetik, arkeolojik ve diğer önem ve özellikleri bakımından korunması gerekli bulunmadığı karar altına alınan taşınmazlar, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı sayılmazlar.

Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller; kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve isihkamlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar; tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallalar, namazgahlar; çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, steller, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar; külliye, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler, peri bacaları ve benzeri taşınmazlar; taşınmaz kültür varlığı örneklerindendir.

Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindendir. Kanun ayrıca aynı maddede nelerin taşınmaz kültür varlığı örneği olduğunu da saymıştır:

Kanun örnekseme yoluyla teker teker nelerin taşınmaz kültür varlığı olduğunu sıralamış, dolayısıyla kategorilere ayırma yöntemiyle birlikte teker teker sayma yöntemi kullanılmıştır.

KTVKK 23. maddede korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarını belirlemiştir. Bunlar:

a) Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü kültür ve tabiat varlıkları;

Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, çakmak taşları (sleks), volkan camları (obsidyen), kemik veya madeni her türlü aletler, çini, seramik, benzeri kab ve

kacaklar, heykeller, figürinler, tabletler, kesici, koruyucu ve vurucu silahlar, putlar (ikon), cam eşyalar, süs eşyaları (hülliyyat), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik ve benzerleri, maskeler, taçlar (diadem), deri, bez, papirus, parşömen veya maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerini haiz gravür, yağlıboya veya suluboya tablolar, muhallefat (relique'ler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları.

Halkın sosyal hayatını yansıtan, insan yapısı araç ve gereçler dahil, bilim, din ve mihaniki sanatlarla ilgili etnografik nitelikteki kültür varlıkları. Osmanlı Padişahlarından Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve Vahidettin ve aynı çağdaki sikkeler, bu Kanuna göre tescile tabi olmaksızın yurtiçinde alınıp satılabilirler.

Bu madde kararına girmeyen sikkeler bu Kanunun genel hükümlerine tabidir.

b) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle, Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ait tarihi değer taşıyan belge ve eşyalar, Mustafa Kemal ATATÜRK'e ait zati eşya, evrak, kitap, yazı ve benzeri taşınırlar. Bu tanımlama kapsamında da kanun genel ifadelerle kültür varlığını tanımladıktan sonra örnekleme yoluyla nelerin taşınır kültür varlığı olduğunu belirterek, kategorilere ayırma yöntemini teker teker sayma yöntemiyle takviye etmiştir.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (KTVKK) 3. maddede tabiat varlığı tanımını şu şekilde yapmıştır:

Tabiat varlıkları jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir. Bu kategorilere ayırma yöntemiyle yapılmış genel bir tanımdır. 1970 tarihli Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili UNESCO Konvansiyonu 1. maddesinde tabiat varlığı tanımı yapılmıştır. Buna göre;

Az bulunur, zooloji, botanik, mineroloji ve anatomi örnekleri ile koleksiyonlar, paleontoloji bakımından değer taşıyan nesneler tabiat varlığı olarak tanımlanmıştır (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu).

2.1.3. Kültürel miras bilinci

Müzeler, bulundukları toplumlarda geniş kitlelere kültürel bilinç sağlayan önemli kurumlardır. Toplumların kültürel ve doğal mirasının korunmasında faydalı birimler olan müzeler, aynı zamanda toplumlar için bir “bellek” mekanı ve kültürel değerlerin muhafaza edildiği kuruluşlardır (Karadeniz ve Çıldır, 2014). Psikolojiyle başlayan bellek araştırmaları, günümüzde sosyoloji, antropoloji, tarih, edebiyat, coğrafya ve kültür çalışmalarına doğru genişlemektedir. Fransız sosyolog Maurice Halbwachs’ın araştırmalarından hareketle coğrafyacıları da kapsayan birçok bilim insanı, belleği grup kimliğinin ifadesi, toplumsal bir etkinlik ve bir topluluğun kaynaştırıcı gücü olarak görmektedirler. İsterse “toplumsal bellek, popüler bellek, tarihsel bellek, kamusal bellek ya da kültürel bellek” olarak kullanılsın, çok sayıda insan yeniden moda olan bu kavramı tutarlı bir kimliğe, ulusal bir anlatıya, dünyadaki bir yere bağlamaktadır (Onur, 2014). Hafıza, bellek, bilinç, tarih kavramları geçmişle birinci dereceden ilgilidir. Yaşanmışlık, geçmiş ve tarih gibi yaklaşımlarla ilintili olan ve psikolojik olmayan diğer bir kavram ise, müzedir. Müze de tarihsel bilincin ya da kültürel miras bilincinin ve duyarlılığın oluşmasında önemli derecede belirleyici bir yapıya sahiptir. Bireyin ya da toplumun geçmişine ait yaşanmışlıkların toplandığı bir yer olarak hafıza, geçmişte deneyimlenen gerçek somut varlıkları, olmadığı halde imgeleri, tasarımları, görüntüler yoluyla şimdiye çağırarak düşünmeyi sağlayan zihinsel işlev olarak tanımlanmaktadır. Hafıza ya da bellek, duyumları, deneyimleri, algıları, izlenimleri ve kavrayışları yeniden canlandırmak üzere saklayarak tutma yetisi; geçmişi şimdiye taşıma gücü; geçmişte tanık olunanların saklanıp tutuldukları varsayılan zihinsel yerdir. Hem bilginin hem de kişisel özelliğin oluşum sürecinin öznel bileşenidir. Her şeyden önce hatırlayan öznenin geçmişine ait yaşantıların oluştuğu çevresel yapı içerisinde yer alan ve farkına vardığı, algıladığı nesnelere ve yaşamış olduklarına ait bir bilgi durumudur. Başka bir tarafıyla da geçmişte yaşanan bilinç durumlarını şimdiki bilinç durumlarına taşıyan bir farkındalıktır. Toplumların belleği görevini yürüten müzeler, zihinsel-bilişsel durumun oluşmasına fayda sağlayan materyalleri-kültür varlıklarını içerisinde barındırdıkları içindir ki, tüm bölge ve zamanlarda popülerliklerini kaybetmemişlerdir. Müzeler, geçmişte yaşananların adeta dondurulduğu, sabitlendiği depolar olarak, geçmişe ait bilinç durumlarının şimdiki bilinç durumlarına taşınmasına neden olan mekanlar olmuşlardır (Gögebakan, 2019).

Yaratıcılığın kaynağı olarak görülen kültürel miras, belleğin yansıma bulduğu bir değer olarak, kültürel geleneğin kökleri üzerinde devam eder; fakat aynı zamanda diğer kültürlerle temas içinde gelişimini sürdürmektedir. Bu sebeple miras, hemen her biçimiyle özünü kaybetmeden korunmalı, insan deneyimi ve özlemlerinin bir kaydı olarak geliştirilip gelecek nesillere aktarılmalı ve böylelikle yaratıcılık, tüm çeşitleriyle teşvik edilip kültürlerarasında gerçek bir iletişim sağlanmaktadır (Karadeniz, 2018).

Kültürel miras bilincinin gelişmesine yardımcı olacak faktörler arasında kültürel çeşitliliğin toplumlar tarafından kabul edilmesi ve ona saygı duyulması da oldukça önemlidir. Geliştirilmeye çalışılan kültürlerarası dialog, sadece dinlere ve kültürlere odaklandığı için başarısızlığa uğramaktadır. Günümüzdeki çeşitliliklere ve farklılıklara egemen olan mevcut krizin, diyaloga ihtiyacı vardır. Kültürlerarasında din ya da inançlarla ilgili bilgi yoksunluğu vardır. Bu sebeple dini çoğulculuğa yönelik resmi ve resmi olmayan eğitim kurumlarında öğrenme programları hazırlanmalıdır. Farklı din ve inançlarla ilgili ayrıntılı bilgi alınabilecek bu eğitim programlarında “aşağılayıcı” ve “kutsal” gibi zor kavramların örneklerle açıklanması gerekmektedir. Kültürlerarası diyaloglarda ulusal, dini ve etnik kimlikler, toplumsal ve bireysel kimliklere kıyasla daha yoğun öne çıkmaktadır. Karşılıklı anlayış ve kültür farklılıklarına dair algı geliştirilmesinde sadece kalıplaşmış kültürel kimliklere değil, çoklu ve dinamik kültürel kimliklere de yer vermektedir. Kültürlerarası diyalog süreçlerinde insan hakları boyutuna özellikle vurgu yapmak son derece önemlidir. Bütün dinler ve kültürler için yaygın olan değerleri aramak yerine, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin temel ilkeleri üzerine yoğunlaşmak önemlidir. Yalnızca çeşitliliği kabul etmek yerine, öncelikle hoşgörü ve karşılıklı saygının da benimsenmesi gerekmektedir (Karadeniz, 2018). İnsanın ortak mirası olan kültür varlıklarının korunması bugün üzerinde özenle durulması gereken evrensel bir konudur. Bu alanda uzun süredir etkin bir rol üstlenen UNESCO, evrensel kültür mirasının korunmasına ilişkin tehdit altında olan anıt ve sitlere maddi desteğin yanı sıra uzman desteği de sağlamaktadır (Ahunbay, 2019).

Kültürel çeşitliliği benimsemek ve kültürler arasında iletişim oluşturmak için evrensel değerleri zedelemeyecek yaygın kabul görmüş bir dilin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu dilin unsurları şunlardır: Kültürel çeşitliliğin en az biyolojik çeşitlilik kadar önemli olduğunu kavramak, kültürleri daha iyi anlayabilmek için “farklı olma hakkının” varlığını kabul etmek, fikir özgürlüğünü sadece temel bir insan hakkı olarak

değil, aynı zamanda insanın kendi özünde bulunan bir unsur olarak görmektir (Karadeniz, 2018). Kültürel çeşitliliğe yönelik sanat eğitimi, estetik kültürlenme eğitiminden çok, ilk olarak farklı kültürlerle saygının oluşturulması eğitimidir. Bu eğitimin ilk aşaması kültürler arasındaki benzerlikleri vurgulamaktadır. Benzerliklerin ve farklılıkların aynı çatı altında ele alınması ilgili konunun söz konusu kültürler içinde de ayrı değere ve öneme sahip olduğunu göstermekte, böylece farklı kültürlerin takdir edilmesini kolaylaştırmaktadır. Kültürel çeşitlilik eğitimi, yaşam boyu devam eden bir süreç olarak okullarla sınırlı kalmamalı, sanat galerisi, arşiv ve müze gibi okul dışı öğrenme ve etkileşim ortamlarına uzanmalıdır (Karadeniz, 2018).

Howard, miras sözcüğünün veraset sözcüğüyle açık bir ilişkisinin olduğunu, nitekim Fransızca'da sözcüğün hala "tereke" anlamında kullanıldığını ifade etmektedir. Miras, bir insanın toplamak ya da saklamak ve gelecek kuşaklara aktarmak istediği herhangi bir şey olarak görülebilmektedir. İnsanları ön plana çıkaran bu tanımlama, onların ve güdülerinin mirası meydana getirdiğini vurgulamaktadır. Her şeyin miras olmaması, onların miras olamayacağı anlamına gelmemektedir. Nostaljik bir anı olan miras, bir şeyi saklama hissiyatının sonucu durumunda bir güdüdür. Miras nesneleri yalnızca değerli değildir, aynı zamanda dünyevi işlevleri de vardır. Örneğin birçok insan evinin yıkılmasını istemez, çünkü başka yerde yaşayamaz. Sonuç olarak, şahsi açıdan bir şeylerin miras değerinin kişinin duygusal değerlerinin toplamı olduğu söylenebilmektedir (Onur, 2014).

Kültürel miras aslında bir bilinç durumunu ortaya koymaktadır. Nitekim bilinç durumu; kişinin algılarına, duygularına, bilgilerine ve kavrayışlarına bağlı olarak kendini anlama, bilme ve tanıma yetisidir. Bilme durumu ile bilinen içerik arasında ilişkiyi her ikisini de içine alacak biçimde bir üst düzeyde kurma becerisidir. Tarih ve kültürel miras bilinci, yaşanmış bir geçmişin olduğu, bir geçmişten gelindiğini bilme, bir tarafıyla da tarihin geçmiş bir dünya olarak, nesnel bilgisidir. Her bireyin ve her toplumun uzun ya da kısa odaklı olsun bir tarih bilinci mevcuttur. Çünkü insan ancak yaşanmışlıklarıyla varlık göstermektedir. İnsana ya da topluma ait bu yaşanmışlıklar her ne kadar yoğun ve buna ait izler de ne kadar zengin olursa, toplum o kadar uygar olmaktadır. Nitekim toplumun yaşanmışlıkları onun olgunlaşmasına sebep olmaktadır (Gögebakan, 2019).

Bir toplumda kültürel miras bilincinin oluşması için, nesneler ve kelimelerde izleri bulunan tarihsel verilere, maddi kültür ürünlerine ya da kayıtlara ihtiyaç

duyulmaktadır. Kültürün yaratmış olduğu nesneler olarak aslında insan elinden çıkmış olan nesnelerin bütününe “maddi kültür” denilmektedir. Kültürü oluşturan inanış; norm ve değerlerden kaynaklandığından dolayısıdır ki bu nesneler, insanların hayatındaki düşünceleri ve olayları temsil etmektedirler. Bir toplumun yaşamı, hedefleri ve değerlerini anlayabilmek için, o toplumun tarihindeki nesneleri görmek gerekmektedir. Fakat bu görme eyleminin mümkün olduğu kadar çeşitli açılardan olması oldukça önemlidir. Çünkü bu zengin bakış açıları, sıradanlığın dışında değerlerin tespitine imkan vermektedir. Geçmişe ait nesneleri görmek, onlara dokunmak, orada bulunmanın, o dönemde yaşamanın nasıl bir duygu olduğunu hissettirebilmektedir. Müzelerde bulunan geçmiş hakkında izleyicinin bilinç kazanmasına yol açan kültür varlıkları olan nesneler, somut veriler olarak dokunulabilir, duyulabilir, koklanabilir, ölçülebilir, tadılabilir, sayılabilir ve aynı zamanda zihinde oluşan imge ve düşünceleri temsil eden gerçek şeylerdir (Göğebakan, 2019).

Diğer taraftan teşhir edilen nesnelerin dışında tarihi çevreler de hayranlık uyandıran genel g r nm leri, çeşitli üslup ve biçimleri barındıran zengin düzenlemeleri, hoş şaşırtmalara olanak veren kıvrımlı sokakları, özenli iş ilikleriyle toplumların yaratıcılığının önemli göstergeleridir. Geçmiş uygarlıkların ekonomik ve sosyal yapısı, estetik duyarlılığı, yaşam felsefesi ile ilgili birçok ayrıntı bu çevrelerde saklıdır. Tarihi çevreler, insan ölçüsüne göre düzenlenmiş mekanlar olarak da öğretici, ilgi çekici durumundadırlar. Tarihi çevreler insan ölçüsüne göre dizayn edilmiş mekanlar olarak da eğitici, öğretici ve ilgi çekicidirler. Sosyal ilişkileri olumlu yönde etkileyen ve bireyler arasındaki birlik duygusunun pekiştirilmesine yardımcı olan ortamlar vardır. Böyle bir çevrede bulunmak kişiye mutlu eder. Yaşam koşullarının, geleneklerinin hızla değiştiği bir dünyada tarihi kent mekanları geçmişe nasıl bir  evre içinde yaşadığını gösteren açık hava müzeleri olarak da d ş nlebilir. Tarihi çevreler, tarihi, estetik ve arkeolojik önemlerinin yanısıra, folklorik değerleri nedeniyle korunmaktadırlar. Birçok ülkede özgün i  yapısıyla korunan küçük müze-kentler endüstri çağından geçmişe dolaysız bir bakış imkanı sunmaktadırlar.  zg n kimliklerini muhafaza edebilen tarihi yerleşmeler halk sanatının yerinde görülerek irdelenmesi, tanınması bakımından da oldukça  ğreticidirler. Gümüş ilemeciliği, bakırcılık, dokumacılık gibi sanatların tarihi şehirlerimizde, geleneksel ortam içinde yaşatılması endüstri  ağı insanı için son derece ilgi çekici olmaktadır (Ahunbay, 2019).

Kültürel miras ve sahiplenme bilinci, bir ulusun tarihsel değerlerini tanımasıyla başlar. Bu tarihsel değerlerin korunduğu mekanlar ise, üzerinde yaşanmışlıklara ait izlerin taşıdığı nesnelerin teşhir edildiği, müzelerdir. Dolayısıyla tarihsel geçmişe ait yeterli derecede maddi kalıntıya sahip olmayan uluslarda, tarihsel ve kültürel bilinci oluşturmak ciddi manada zorlaşmaktadır. Nitekim bir ulusun kendini ifadesi, tarih boyunca ortaya çıkardığı maddi ve manevi değerleri benimsemek ve o değerleri geleceğe taşımakla mümkün olmaktadır. Onun içindir ki, tarih boyunca ulusların müze, özellikle de ulusal müze oluşturma çabaları daima var olmuştur. Bu durum, o ulusun kendini dünyaya kabul ettirmesi açısından önemli olduğu kadar, kendi içindeki toplumsal birlik-bütünlük ve barış için tarih bununla bağlantılı olarak da kültürel miras bilinci oluşturma açısından son derece önemlidir (Gögebakan, 2019). Kültürel miras bilincinin oluşturulması her şeyden önce bir eğitim ve öğrenme işidir. Bu sebeple durumun öğrenme boyutunun özellikle üzerinde durulması gerekmektedir. Geçmişe ait izleri taşıyan ve geçmişte üretilmiş olan tarihsel nesneler, tek olmaları, nadir olmaları ve kişilere bilgi vermeleri açısından önem arz etmektedirler. Geçmiş hakkında tarihi bir belge mahiyetinde bilgi veren bu nesneler, kültürel mirasa ait bilincin oluşturulmasında özellikle tercih edilmektedirler (Gögebakan, 2019).

Bireylerde kültürel miras bilinci oluşmasına imkan sağlayan müzeler, birçok eğitim kurumundan daha fazla ulusal bütünleşmeye katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla müzelerin ulus-devlet olma ile ilgili katkısı yadsınamaz. Nitekim dünyada açılan ilk müzelerden birisi olan Louvre Müzesi'nin açılmasına ilişkin Fransız İçişleri Bakanı Ronald'ın, 17 Ekim 1792'de ressam David'e yazdığı mektuptaki ifadeleri, kültürel miras bilinci, milli birlik ve bütünlük ile müzelerin ulus-devlet olmaya sağladığı katkı bakımından oldukça manidardır: "Tasavvur ettiğim şekliyle, Louvre Müzesi'nin yabancıları cezbe etmesi, etkilemesi gerekiyor. Güzel sanat beğenisinin gelişmesine yardımcı olmalı, sanatseverlerin hoşuna gitmeli ve sanatçılara bir okul olarak hizmet etmeli. Herkese açık olmalı. Bu, ulusal bir anıt olacak. Bundan yararlanma hakkı olmayan tek biri bile olmayacak. Zihinler üzerinde öylesine büyük etki yaratacak, ruhları öylesine geliştirecek, yürekleri öylesine coşturacak ki, Fransız Cumhuriyeti'nin şanını dünyada duyurmanın en etkili yollarından biri olacak." (Gögebakan, 2019).

Kültürel miras bilinci ve aynı zamanda tarihi bilinç kazanma, sadece ülke topraklarında var olan müzeler ve bu müzelerin koleksiyonlarıyla ilgili değildir. Bir ulusa ait ya da bir ulusun yaşamış olduğu topraklara ait olan kültür varlıkları-tarihi

eserler, başka ülkelerde ve o ülkelerin müzelerinde sergileniyor olabilmektedir. Kaynak ülkede yaşayan insanların, kendi topraklarından götürülen eserlerin sergilendiği yurt dışındaki müzeleri ziyaretleri de onlarda tarihi bir bilincin oluşmasına katkı sağlayacak faktörler arasındadır. Bunun en güzel örneği ise Anadolu'dan ve Orta Asya'dan illegal yollarla götürülen eserlerin sergilendiği müzelerdir (Gögebakan, 2019). Elbette şunu özellikle ortaya koymak gerekir ki, kültürel miras bilincinin yaratılmasında, hiçbir ayırım yapılmaksızın, toplumun tüm bireylerine hitap edecek bir ortamın yaratılması gerekmektedir. Her bireyin ulusal bilince sahip olma ve sahiplenme bağlamında o müzede kendinden, geçmişinden bir şeyler görmesi gerekmektedir (Gögebakan, 2019). Ancak bu durumun sağlanması için her şeyden önce ciddi bir korumanın gerçekleştirilemesi gerekmektedir. Ancak durumun hiç de öyle olmadığı görülmektedir. Nitekim son yıllarda İmar, İskân, Kültür ve Tabiat Varlıkları ve Çevre yasalarında hukuka ve bilime karşı birçok değişiklik yapılmış ve yapılan bu değişiklikler ile gelişigüzel uygulamalara imza atılmıştır. Yaratılan bu fiili durum, halka ait doğal-kültürel, kentsel-kırsal, arkeolojik ve tarihi mirasın zarar görmesine hatta tamamen yok olmasına neden olmuştur (Tunçer, 2019).

Kültür mirasının korunması konusundaki önem, sadece geçmiş değerleri gelecek nesillere tanıtmak amacı taşımamaktadır. Herşeyden önce geçmiş birikimin geleceğin yaratılmasında önemli kaynak olarak değerlendirilmesi yaşamsal bir zorunluluk olmaktadır. Kişilikli bir toplum olarak gelişebilmek için ulusların kültürel kimliklerini yeni yaşam çevreleriyle entegre etmeleri önem kazanmaktadır. Mimarlıkta ve şehircilikte tarihsel ve ulusal değerleri önemsemeyen gerçekleştirilen modern oluşumlar, toplumda yabancılaşmayı hazırlamaktadır (Lowenthal, 2005). Farklı kültürlerin kültürel mirasını, aynı dikkat ve saygınlık içinde korumak, globalleşen dünyada barışın kökleşmesini sağlayacak, hem de farklı kültürlerin birbirlerine karşı olan etkileşimi ve iletişimi ile zengin ve çok çeşitli bir kültür mozağının gelişmesinde bir güç oluşturacaktır (Tunçer, 2014b). Kültürel mirasın korunması ancak ona karşı bir bilincin kazanılmasıyla mümkün olacaktır. Bu durumda atılacak ilk ve en önemli adım, toplumların eğitilmesidir. Eğitim, her meslekten, her yaştan insanı kültür mirası hakkında eğiterek bilinçli duruma getirecek güce sahiptir. Yazılı ve sözlü basın kullanılarak, seminer ve konferanslar verilerek eski eser yani kültür mirası eğitimi verilmelidir. Eski eserlerin “gavur malı”, “taş yığını” olmadığının anlatılarak, insanların belleklerindeki yanlış algının yıkılması için çalışmalar yapılmalıdır. Tesadüfi bir şekilde

bulunan nesnelerin müzelere ya da müze yoksa resmi kurumlara götürülmesinin önemli bir yurttaşlık görevi olduğu bildirilmelidir. İnsanlarımızın bu konuda büyük ölçüde bilinçsiz olduğunu söyleyebiliriz. Bu bilinçsiz durumu yasaklarla, cezalarla önlemek neredeyse imkansız görülmektedir. İnsanlarımız eski eserleri ve müzeleri sevmelidirler. Müzeler, müzeler haftası dışında, resmi ve dini bayramlarda da ücretsiz olmalıdır. Bunun yanında her yaştaki ve sınıftaki Türk öğrenciler müze ve öğren yerlerine ücretsiz ziyaret edebilmelidir. Var olan uygulamaya göre 18-24 Mayıs'ta kutlanan müzeler haftasınca sadece ilk gün, turizm haftasında da bir gün öğren yeri ve müzeler Türk ziyaretçileri için ücretsizdir (Tulay, 2007).

Kültürel miras bilincinin oluşması her ülkenin kendi pozisyonuna göre farklı boyutlarda bir yapılanma içerisine girebilir. Bunun için de bir çok yasal düzenlemeler yapmak gerekmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Batılı ülkelerin, kültürel değerleri, özel mülkiyetçi koruma anlayışı ile kendi ülkelerine götürmesine ilk karşı çıkış, Asar-ı Atika Nizamnamesidir. Ardından da Gülhane Hattı Hümayunu ile Osmanlı İmparatorluğu'nun Batıya açılması ile kültürel mirası koruma anlayışı değişmiştir. Bu dönemde tüm İmparatorluk Batının ticaret ve sanayi burjuvazisinin pazarı haline gelmiş, kültürel mirasın korunması müzeci koruma anlayışı ile bilinçsizce sürdürülmüş ve anıtsal değeri olan yapıların bile korunmasında yeterli olunamamıştır (Tunçer, 2014a). Devam eden süreçte de çok fazla bir değişiklik yaşanmamıştır. Elbette bu olumsuz durumu oluşturan birçok unsurdan da bahsetmek mümkündür.

Ülkemiz sınırları içerisinde çevre denetiminin sağlıklı yürümediği bazı arkeolojik sit alanlarında, girişler kontrol altına alınmamış ve bunun neticesinde düzensiz, korumasız ve güvenliksiz bir durum hakim olmuştur. Bu durum kaçak kazılara ve eski eser hırsızlıklarına sebebiyet vermektedir. Öğren yerlerinin ve arkeolojik sit alanlarının, höyük ve tümüslerin çevre denetiminin sağlanarak, güvenliğini artıracak önlemlerin hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır Arkeolojik sit alanlarındaki kaçak kazıların önlenmesi, ülke toprakları dışına çıkarılan eski eserlerin geri getirilmesi, kazıların denetimi ve bulunan eserlerin sergilenmesi her biri tek başına zorlu ve ciddi bir uğraş gerektiren konulardır. Mevcut müzelerin geliştirilmesi, antik kentlerin açık hava müzesi olarak sergilenmesine yönelik çalışmalar, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın hassasiyetle üzerinde durması gereken konulardandır (Tunçer, 2014b). Tarihsel kimliğin korunması gerekli görülen yerlerde ve söz konusu yerlerin yakın çevrelerinde, nüfus artışı ve yığılmalara sebep olacak kararların alınmasının önüne geçilmelidir. Kentsel dönüşüm

alanlarında hizmet sektörüne ilişkin kullanımlar ile turizm ve sanayi kalkındırılmalı, fakat, kırsal yerleşimlerin mevcut tarihi ve turistik kimliği geliştirilmeli ve geleneksel dokunun korunabilmesi amacı ile hiçbir türde ve ölçekte sanayinin yapılanmasına müsadde edilmemelidir (Tunçer, 2019).

Kültürel mirasın korunması hususunda her kuruma görevler düşmektedir. Kültürel yapıların yani tarihi çevrenin korunmasında yerel yönetimlerin de yapı onarımı, altyapı, çevre düzenleme gibi çalışmalarının uzmanların denetimi altında yapmaları büyük önem taşımaktadır. Çevre düzenlemeleri yapılmadan tarihsel doku içerisindeki yapıların onarımı yapılmamalıdır. Denetim ve maddi cezaların yanı sıra, sosyal boyuta önem veren arsa ve barınma sorununun çözümü, rant artışlarının denetim altına alınmasına ilişkin, kıyıların korunmasına dair geniş kapsamlı çözüm önerileri gerçekleştirilmelidir. Yerel yönetimler bilinçlendirilerek, teknik ve mali bakımdan güçlenerek koruma konusunda etkin hale getirilmelidir (Tunçer, 2014b). 19. yüzyıl'ın başlarında Fransa, tarihi eserlerin sorumlu kamu kurumlarını destekleyen ya da sorunla ilgilenen kişilerin olumlu katkılarına tanıklık etmiştir. Kişisel ilginin ötesinde arkeolojinin bir bilim dalı olarak algılanmaya başlaması, anıtların korunmasının ardındaki olumlu güçlerden biri olmuştur. Böylece arkeoloji derneklerinin artışında büyük bir gelişme olmuştur. Arkeolog Arcisse de Caumont, ülke çapında verdiği dersler ve uzman toplantıları sayesinde konuya büyük bir kamu ilgisi yaratmıştır. 1834'te, Societe Française d'Archeologie pour la Conservation et la Description des Monuments Historiques'I kurmuştur. Bu kurum tarafından yayımlanan "Bulletin Monumental" döneminin en kıymetli yayımlarından olmuştur. Congres Archeologique de France, ülkenin farklı bölgelerinde düzenlediği yılda bir olan konferanslar aracılığıyla anıtlara yönelik toplumsal farkındalığı yükseltmiştir. Fransız aristokrasisinde giderek artan ilgi özellikle sevindiriciydi; çünkü bu şekilde soylular tarih ve tarihi anıtlarla ilgili belli bir kaygı duymaya başlamıştır. De Caumont'un koruma fikrini toplumun her katmanına duyurma arzusu böylelikle gerçekleşmiş olmaktadır. 1839'da Instituts de Province bu amaçla kurulmuştur. Ülkenin tüm bölgelerinde görevlendirilen muhabirler anıtların durumunu Arkeoloji Derneği'ne bildiriyorlardı. Aynı zamanda De Caumont, küçük sanat eserleri ve bölgesel tarihle ilgilenen yerel kuruluşlarda oluşturmuştur. Topluma kültürel miras bilinci kazandırmak amaçlı yapılan bu uygulamalar hükümet ve yerel katkılarla finanse edilen bu system başarılı olmuştur (Erder, 2020).

17. yüzyıl'ın başından sonra ilgi gömeye başlayan tarihi eserler, daha öncesinde hiçbir ülkenin halkı tarafından, değerli madenler barındıran definelerin dışındaki tarihi eserlere ilgi göstermemiştir. Sadece hazır buldukları sütunlara ya da eskiden yontulmuş olan hazır taşları, yeni yapılarında kullanmak için ilgi gösterirlerdi. Fakat antik kentlerin mezarları ilk çağlardan beri soyguncuların ilgisini çekmiştir. Günümüze kadar uzanmış olan mezar soygunculuğu, ölü ile birlikte gömülen gümüş, altın gibi değerli madenlerden yapılmış olan eşyaların çalınmasını esas almış; ahşap, mermer veya toprak gibi eşyalara pek ilgi gösterilmemiştir. Roma döneminden kalma eserlere sahip çıkma eylemi 1470'lerden sonra, doğal olarak Vatikan yönetiminin "imparatorluğunun gerçek mirasçıları" savına destek vermekle oluşmaya başlamıştır (Yılmaz, 2018).

Kültürel mirasın korunması ve kültürel mirasa yönelik bilinçlenmenin başlaması, mimari alanda da kendisini göstermiştir. 1883'de Boito'nun açıkladığı ve çağdaş onarım kurallarının öncüsü kabul edilen bu ilkelerden bazıları anıtları önemli bir hale getirmiştir. Nitekim anıtlar, tüm insanlığın tarihini belgelemektedirler. Bu nedenle onlara saygılı davranılması gerekmektedir. Yapılacak herhangi bir değişiklik yanıltıcı sonuç ve yargılara yol açabilmektedir. Eğer birtakım zorunlu eksiklikler doğrultusunda yapılara ek yapılmasına karar verirse bu ancak; yapının görsel bütünlüğünün korunarak ve kültürel bir sonuç olan biçimine bağlı kalınarak gerçekleştirilmelidir. Giovannoni, tarihi eserlerin, yapıların yaşamları devam ettirebilmeleri açısından oldukça önemli olduğunu ancak bunun da yine eserin tarihi ve estetik özelliklerine bağlı kalınacak amaçlara yönelik olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Tarihi anıtların çevrelerine saygı gösterilmesini hatta bazı yapı gruplarının pitoresk değerlerinin de korunması gerektiğini ifade etmiştir (Ahunbay, 2019). Tarihi yapılar söz konusu olduğunda Giovannoni için esas olan, eserlerin korunması ve kültürel değerlerini kaybetmemeleri olmuştur. Hangi döneme ait olursa olsun tarihi değeri olan eserin korunması gerektiği ve bunun "stil birliği"ne bağlı kalınarak yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Özellikle tarihi eserlerin çevresindeki yapıların ölçeklendirilmelerinin önemine dikkat çekmiştir (Erder, 2007).

Floransa'da artış gösteren Rönesans'ın biraz da Antik Çağ'ın felsefesi ve sanatıyla ilgi kurma gayreti birçok şeyin değişmesinde etkili olmuştur. Bu anlayış içinde Vatikan yönetimi, tarihi eserlere ilgi duymaya başlamış, tarihi eserlere değer verme konusunda öncülük etmiştir. Batılı dini liderlerin bu davranışına, Musei Vaticani'de sergilenen Antik Çağ'a ait eserlerden Knidos Afroditi'nin mermer başının, 1509'da Paşa II. Julius

tarafından koleksiyona katılması örnek gösterilebilmektedir. Papa X. Leo ise tarihi eserlerin yalnızca sanatsal önemine veya estetik yönüne değil, tarihsel eşsizliğine ve değerine de dikkat çekmiştir. 1600'lerin başında durumun değişmeye başlamasıyla, bugünkü anlamına ulaşmamış olsa da, sanat değeri olduğu düşünülen mermer eserler yanında pişmiş toprak, seramik, tablo, bronz obje ve benzeri çok sayıda kültür varlığını toplama fikri, İngiliz kraliyet ailesinin önderliğinde yaygınlaşmaya başlamıştır (Yılmaz, 2018).

Tarihi kalıntıların anıt olarak değerlendirilip koruma altına alınması için büyük harcamalar yapılmış olan 19. yüzyıl'ın başlarından bu zamana kadar, özellikle Valadiler'in vermiş olduğu örneklerde belirtildiği gibi, harcamaların kullanış şeklinin, yapılarda kullanılışının, konu olmaya başladığı görülmekteydi. Küçük eserlerin tamamlanması ve onarımlarında görülen eleştiri ortamı, yapı örneklerinin artmasından bu yana gelişmiş ve oldukça yoğunlaşmıştır. Avrupa'nın belli başlı merkezlerinde konu canlılık kazanmaya başlamış, eleştirilere maruz kalmıştır (Erder, 2007).

Tarihi eserlere yönelik tutumlara karşı zamanla daha bilinçli bir tavır oluşturulmaya ve geliştirilmeye başlamıştır. Her tarihi anıtı ayrı ve farklı bir bütün olarak alan ve bilimsel araştırmaya dayanan tutumun yerini, arzu edilen, onarımda istediğini yapan biri değil, yapıyı inceleyen, yapıldığı döneme ait her türlü belgeyi, resimleri, yazıtları, çizimleri ve kalıntıları değerlendiren ve çalışmalarını tarihi kanıtlarla belirten anlayış almıştır. Buna yayınlarıyla önderlik yapan Romalı Camillo Boito örnektir. 19. yüzyıl'ın sonlarında Camillo Boito, tarihi yapıların yalnızca mimari özelliklerine bakarak değerlendirilmesinin son derece yanlış olduğunu belirtmiştir. Bu yapıları milletlerin ve insanlık tarihinin belgeleri olarak görmekte ve bunlara saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulamakta, bu sebeple herhangi bir değişimin aldatıcı olacağını ve hatalı sonuçlara neden olacağını belirtmektedir. Tarihi bir yapının ayakta durabilmesi için veya zaruri görülen başka sebeplerden ötürü, bazı eklemelerden vazgeçilemeyeceğini kabul etmektedir. Fakat bunların, belirli bir usule göre farklı özelliklerle, değişik farklı çeşitlilikteki malzemeye ve yapının görüşüne zarar vermeyecek şekilde yapılmasını öngörmektedir. Aynı zamanda değişik devirlerde yapılmış olan ilavelerin binanın bir parçası gibi düşünülmesinin muhafaza edilmesini istemektedir; Bunlara, sadece değiştirme, örtülme zorunluluğu görüldüğünde dokunulmasına olanak tanımaktadır. Genellikle olanakların değerlendirilerek yapıların bünyesinin güçlendirilmesini esas almaktadır (Erder, 2007).

Arkeolojinin ve diğer bilim dallarının gelişmesinden bu yana, tarihi eserlerin bulundukları yerlerden götürülme sebebi, eserlere tarihsel anlamlar yüklenmeye başlanması ile ortaya çıkmıştır. Tarih hakkında önemli bilgiler veren nesneler, kültür varlıklarını elde etme isteğini ortaya çıkarmıştır. Son 500 yıl içerisinde tarih anlayışı yavaş yavaş her şeyi araştıran bir yapı halini alırken tarihin tanıkları, geçmiş yaşantıların tanıkları olarak tarihi eserlere karşı olan bakış açısının da değiştiği görülmüştür. Arkeolojinin bir bilim dalı olarak son 300 yılda gelişmesiyle birlikte, daha önce sıradan, kıymetsiz bir taş parçası olarak görülen bir mermer kütesi artık değer kazanmaya başlamıştır (Yılmaz, 2018).

Kültürel varlıklar, insanlara geçmişteki yaratıcılığın, duygu ve düşüncelerin nasıl yansıtıldığına ilişkin ipuçları vermekte, günümüzde belki tasarlanması hayal bile edilemeyen, yaratıcı gücün sebeplerini duyumsatmaktadır. Bugün kültür varlıklarının içinde yaşayan insanların olmaması ya da kültür varlığı nesnelerinin kullanılmaması, bu eserlerin varlığını sürdürmesi ve gelecek nesillere aktarılması, yaşayan tarih ve kültürel miras bilinci açısından son derece önem arz etmektedir (Ahunbay, 2019). Kültür varlıklarını ve dolayısıyla tarihi çevreyi korumanın asıl amacı tarihi yapıları yok olmaktan kurtararak kültür mirası güncel yaşam ile bütünleştirmektir. Ulusal tarihimiz ve kültürel yaşamımızla yakından ilgili olan bu konu da özenle, yılmadan çalışılmalıdır. Korumada istenilen amaca ulaşabilmek için tarihi çevrenin yaşam standartlarının yükseltilmesi, tarihi dokuyu bozan olumsuzlukların söz konusu çevreden mümkün olduğunca uzaklaştırılması ya da iyileştirilmesi gerekmektedir (Ahunbay, 2019).

Avrupalıların tarihi eserleri toplamaya başlamasında çok sayıda etken rol oynamaktadır. Bunlardan birincisi ekonomik anlamda Sanayi Devrimi Avrupa’da gerçekleşmiştir. Bu yenilenme ve getirdiği gelişim, üst yapı kurumlarındaki yenilenmeleri de beraberinde getirmektedir. Üretim araçlarının yenilenmesi ve araştırmacı aklın mükafatlandırılması, yaşamın her alanında olduğu gibi arkeolojide, tarımda, ticarete ve orduda yansımalarını buluştur. Batılılar, daha önceki yıllarda Latin Amerika ve Orta Amerika’nın kültürel varlıklarına zarar verip yok ederken, henüz tarihi eserlerin kıymetinin farkında olmadıkları için Azteklere ait olan bir gümüş ya da altın heykelciği tarihi eser olarak değil de, madeni değerinden ötürü eriterek külçe haline getirebilecekleri nesneler olarak görmekteydiler (Yılmaz, 2018).

Anadolu onbinlerce yıllık tarihi geçmişe sahip önemli bir coğrafyadır. Birçok farklı medeniyete ait kültürel mirasa sahiptir. Anadolu topraklarında yetişmiş olan

Homeros'un Batı eğitiminde oldukça önemli bir yeri vardır. Osmanlı eğitim sistemi, bu toprakların yetiştirdiği ozan Homeros'a eğitim politikalarında, programlarında yer vermezken Batılılar, Homeros'un eserlerini ders kitaplarına koyarak yeni nesiller yetiştirmişlerdir. Basit gibi görünen bu durumun ardında, Batılıların tarih bilincini ve beraberinde de kültürel miras bilincini milattan önceki dönemlere kadar götürerek Antik çağ ile bağ kurmaları yatmaktadır. Yaklaşık M.Ö 8. yüzyıl'a ait bu Anadolu destanı, yüzyıllardan beri okullarda ders kitabı olarak okutulmaktaydı. Osmanlı döneminde ise yalnızca Fatih Sultan Mehmed, Homeros'la ilgilenmiştir. Homeros'un kitapları yüzyıllarca Batı'nın vazgeçilmez eğitim konusu olmuştur. Çocukluklarından itibaren Çanakkale'nin Hisarlık Höyüğü'ndeki Troya'nın öyküsünü ezbere bilen Batılı aydınlar bu kentin yerini bulmayı ve oradaki kültürel ve tarihi eserleri kendi ülke topraklarına götürmeyi düşlemişlerdir. Anadolu topraklarında ise Homeros'un İlyada'sının ne yazık ki ancak 1957 yılında çevirisi yapılmaya başlanmıştır (Yılmaz, 2018).

Kültürel mirasla ilgili birçok hususta, Anadolu'da Türk hakimiyetinin başladığı yıl olarak kabul edilen 1071'le sınırlandırmaya gidilmesi yerine Anadolu toprakları ana öge olarak alınsaydı, Anadolu tarihi Hititlerden, Luvilerden başlatılacaktı. Ayrıca, bu topraklarda yaşamış halkların yetiştirdiği yurttaşımız Aydınli Homeros'a, Bodrumlu hemşerimiz Herodot'a yabancılık çekmeyerek; yurttaşlarımızın bıraktığı tarihi eserleri daha kolay benimseyecektik. Anadolu'nun binlerce yıllık zengin tarihinden kopuş, hem tarihimizi hem de bilincimizi sığlaştırmıştır. Oysa Batılılar Anadolu'nun altın çağıyla bizden daha fazla ilgilenmiş ve ilişki kurmuş, Anadolu topraklarında yetişen Homeros'u, Strabon'u, Herodotos'u bizden daha çok benimsemişlerdir. Batılılar ilk çağ tarihi, Roma tarihi, Doğu Roma'nın Hristiyanlık devri tarihi ve eserleriyle ilgilenmişler ve aldıkları eğitim nedeniyle bize göre geçmişi daha kolay benimsemişlerdir. Sonuç olarak, Batılıların diğer Doğu toplumlarına göre tarihi eser bilincine erkenden erişmiş olması; Mısır'daki bir mermerin, Efes'teki bir kabartmanın onlar açısından bir değer ifade etmeye başlaması bunları gemilerle kendi ülkelerine taşımalarının önünü açmıştır. Bu bağlamda Batı'nın erkenden tarih bilinci edinmiş aydınına örnek olarak İngiliz soylusu Arundel'i gösterebiliriz. Arundel Kontu, antikacı yetiştirdiği tarihi eserlerden anlayan bir din adamı olan William Petty'yi 1624 yılında Osmanlı topraklarına göndermiştir. Bu kişi İstanbul, Efes, Bergama, Priene, Milet, Atina ve İzmir'de mermer yontuları ve diğer tarihi eserleri toplayarak yok pahasına satın almaya başlamıştır. Bu olay, 13. yüzyıl'da İstanbul'da yaşanan Latin istilası ve İstanbul'un yağmalamasından

sonra bilinen ilk bilinçli tarihi eser toplayıcılığıdır. O zaman Anadolu'dan toplanan pek çok eser bugün Ashmolean Museum of Art and Archaeology'de sergilenmektedir. Arundel Kontu, yaşadığı dönemde “büyük gezgin” olarak bilinip, tarihi eser toplayıcılığı yapmıştır (Yılmaz, 2018).

Batılılar Anadolu coğrafyasında 60-70 kuşak önce yaşamış toplumlara ait ürünleri kendi tarihlerine dolaylı yollardan dahil etmeye çalışırken, bu topraklarda yaşayan bizlerin de bu eşsiz zenginliğin farkına varıp, tam olarak benimseyememiş olmamız oldukça üzücüdür. Bilinen şudur ki; bir kabilede yazılı olmayan tarih bilinci, anılara dayanarak en fazla birkaç nesil geriye gidebileceği için kabile üyeleri tarihsel köklerine ulaşamamaktadırlar. Halbuki yazılı tarihi olan halkların tarih bilinci, yazılı tarihe ve onu destekleyen yerüstü ve yeraltı tarihi eserlere dayalı olduğundan binlerce yıl geriye gidebilmektedir. Geçmişinden uzaklaştırılan Anadolu insanı, yazılı tarihi olmayan bir kabile üyesi gibi, tarihi eserlere uzak ve yabancı kalmıştır. Anadolu halkı bulduğu tarihi eserlerle kendi geçmişi ve yaşantısı arasında bir ilişki kuramadığı için o eserler yalnızca sıradan birer taş parçası haline gelmektedir. Bir tarihi nesnenin, o insanın bulunduğu coğrafyanın bir kültürü olduğu, eseri üretenin önceki kuşakların kendisine yabancı olmadığı, kendi kökeninin de onların devamı olduğu, kendisiyle birlikte o bölgenin tarihinin bir parçası olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Tüm bunlar sadece tarihsel köklerin geriye doğru giderek zenginleşmesiyle, bu zenginliği toplumsal bir bellek olarak kavramak, benimsemekle mümkündür (Yılmaz, 2018).

Bir mimari yapıt, yapıldığı amaca hizmet vermemeye başladığında, korunması pratik bir gereklilik olmaktan çıkarak, kültürel bir sorumluluk ve zorunluluk haline gelmektedir. Bu konuya gösterilen hassasiyet gelecek nesillerin kültürel olgunluğa ve kültür mirasını koruma konusunda duyacakları hıza dayanmaktadır. Geçmişte onarımın amacı yapının ayakta kalmasını sağlamakken, değişen ve gelişen şartlar ve bilinçlenme doğrultusunda, bugün anıtlar ve tarihi çevre belirli bir dönemin kentsel ve mimari düzenini, sosyal yaşamını, yapım tekniklerini, kültürel ve dini yapısını açıklayan bir belge olarak değerlendirilmektedir. Tarihi anıt ve çevrelerin yaşaması rastlantılara bırakılmamakta, bunların, ulusal ve evrensel kültürün bir sentezi olarak korunmaları gerekmektedir. Kütüphaneler dolusu yazılı tarihten daha aydınlatıcı ve öğretici olabilen bu yapısal varlık, özgün biçim, strüktür ve malzemesiyle ayakta tutulabildiği oranda koruma başarıya ulaşmış sayılmaktadır. Günümüzde yapılan restorasyonları, geçmişteki uygulamalardan ayrılan en önemli ayrımı ise, kuramsal bir temelinin olmasıdır.

Günümüzde yapılan restorasyonlar kişisel görüşlere ya da dönem içerisinde mevcut olan mimarlık akımına göre değil, birtakım prensiplere bağlı kalınarak yapılmaktadır (Ahunbay, 2019).

2.2. Müze ve Eğitim

Bu başlık altında “Müze, Müze Türleri, Müze Eğitimi, Sanat Eğitiminde Müze ve İlgili Araştırmalar” kavramları ayrı başlıklar halinde ele alınarak açıklanmıştır.

2.2.1. Müze

Müze kavramı için net bir tanımlamaya gitmeden önce, müzelerin mitolojilerden etkilenecek ortaya çıktıklarını belirtmek gerekmektedir. Bu durum, mitolojilerle ilgili olarak da bazı açıklamaların yapılması zorunluğunu doğurmaktadır. Mitolojilerin ilk olarak ne zaman ve nerede doğdukları konusunda kesin bir tarih söylemek hemen hemen mümkün değildir. Fakat mitolojilerin insanlık tarihi açısından oldukça önemli bilgiler taşıdığı ve bunların içeriklerinin hiçbir zaman kaybedilmemesi gerektiği bilinmektedir. Yunanlılar mitolojik hikâyelerin ardında yatan bilgilerin nasıl birbirine bağlı olduğunu örneklerle anlatmışlardır. Mesela “Sizin memleketinizde de bir gün babasının koşu arabasını koşturup onu aynı yoldan süremeyince yeryüzündeki herşeyi yakan, kendisi de yıldırımla vurulup ölen Helios'un oğlu Phaeton'un hikâyesi gerçekten bir masal gibi anlatılmaktadır. Hâlbuki bu hikâyede asıl olan şudur ki, dünyanın çevresinde dönen gök cisimleri bazen yörüngelerinden çıkar ve uzun aralıklarla ortaya çıkan bir tutuşmayla yeryüzündeki herşeyi yok eder.” İşte burada anlatılmaya çalışılan esas mesele, koşu arabası değil, uzay cisimleridir (Ateş, 2014). Mitolojik hikâyelerin görünenin ardında mesajlar verdiği bir gerçektir. Ve bu durum mitojik karakterlerin, hikâyelerdeki vasıflarına uygun alanlarla ilişkilendirilmelerine sebep olmuştur.

Mitolojilerin müzelerle ilişkilendirilmesi Antik Yunan'a kadar gitmektedir. Nitekim Zeus'un Uranos kızı Mnemosyne ile birleşmesinden Musa'lar doğmuştur. Musa'ların ne sayıları ne de isimleri kesin olarak bilinmemesine rağmen dokuz güzel kız olabileceği en güçlü ve kabul gören bilgidir. Bu Musalar, tanrıların sofralarını şenlendiren ezgi tanrıçaları olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda şiir perileri olarak adlandırılan, eş yürekli Musalar'ın tek işleri, ezgiler söylemektir. Yeryüzündeki tüm çalgıcıları ve ozanları Musa'larla Apollon esinler. Mitolojiye göre Musalar tarafından sevilen insanların ağzından bal şerbet akar. Bu dokuz peri müzik, şiir, sanat ve edebiyat

alanıyla ilgilidirler ve bu alanlarda görevlendirilmişlerdir. Güzel sanatlarla alakalı olan Musalar, günümüzde müze sözcüğünün kökenini oluşturmaktadır (Cömert, 2015).

İngilizce museum olan müze sözcüğü, ilham perileri olan Muses'lerin düşünme yeri ya da düşünme tapınağı anlamındaki Yunanca "mouseion" sözcüğünden türemiştir. Romalılar sözcüğü, felsefi tartışma mekânlarını belirtmek için kullanırken, 15. yüzyıl'da Floransa'da Medici ailesinin üyesi olan Lorenzo'nun koleksiyonunu betimlemek için yeniden kullanılmıştır. Müze sözcüğü 17. yüzyıl'da antik nesneleri betimlemek için kullanılırken, 18. yüzyıl'da, bir koleksiyonu muhafaza eden, teşhir eden ve topluma sunan bir kuruluş olarak adlandırılmaya ve tanımlanmaya başlamıştır. 18. yüzyıl'ın sonlarında müze, koleksiyonun kendisinden öte, kültür mirasıyla ilgili nesneleri toplamak ve teşhir etmek için kullanılan bina olarak nitelendirilmeye başlanmıştır (Onur, 2012).

Müze, felsefe, edebiyat ve sanat gibi alanların haricinde, hayvan ve bitki türlerinin incelenmesiyle de ilgilendiğinden bahçelerle çevrili ve rasathanesi bulunan bir alan olarak nitelendirilmektedir. Müzenin astronomi, coğrafya ve matematik alanlarındaki çalışmaları, deniz ticaretine dayalı olarak İskendiriye ekonomisi için yaşamsaldır. Aristarchus, Kopernik'ten 1600 yıl önce dünyanın güneşin etrafında döndüğünü burada keşfetmiştir. Kakhedon'dan kalkıp gelen Herophilos tıp ekolünü burada geliştirir ve anatomi bilgini Erasistratus'la birlikte aynı yerde yaptıkları çalışmalar sonucunda, beynin insanın sinir sisteminin ve zekâsının merkezi olduğunu anlarlar. Filologlar Homeros'un metinlerini çözümleyerek, özgün olmayan eklerinden arındırırlar. Musaeum, kütüphanesi ve sanat/tabiata koleksiyonları sayesinde, Eukleides, Batlamyus, Arkhimedes gibi zamanlarının dışında başka üstün bilginlerini de içine çekerek kendi bünyesinde ülü bir akademi kadrosu oluşturmuştur. Her dönem yaklaşık yüz civarında bilgin bu akademide fikirlerini ve sanatlarını sunmuş ve bu doğrultuda müsabakalar, festivaller, tiyatro gösterileri ve konserler düzenlemişlerdir (Artun, 2006a).

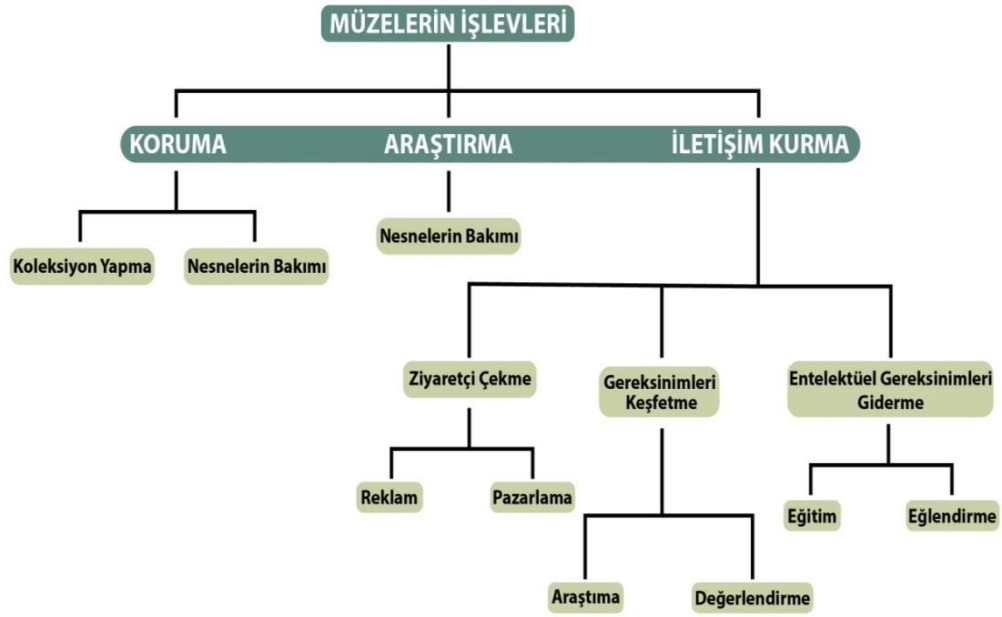
Müzeler kilise, tapınak, mabet ve birtakım saray çeşitleriyle aynı mimarlık ve sanat tarihi kategorisine girmektedir. Bu benzetme yalnızca iyi bir metafor olmakla kalmamaktadır. Müzeler, geleneksel tören anıtlarıyla aynı temel özellikleri taşımaktadırlar. Müzelerin birincil işlevi ideolojiktir. Burada amaç, müzeden yararlananlara ya da müzeyi ziyaret edenlere toplumun en yüce değer ve inançlarını yansıtabilmek ve aşılabilmesidir. Eski toplumlar tapınak ve katedrallerin inşasına ve süslemesine büyük servetler harcamışlardır. Benzer biçimde, bizim toplumumuz da

sanat müzelerinin kurulması ve varlığını devam ettirebilmesi için üstün çaba sarf etmektedir. Fiziksel açıdan ihtişamlı anıtsal bir görünüm müzelerin önemine vurgu yapmaktadır ve diğer tüm mimarlık türlerinden önem bakımından ayrılmasına sebep olmaktadır. Böylelikle himayeci bir sınıfın iktidarını ve toplumsal otoritesini de desteklemektedir. İlk müze inşaatlarının gerçekleştiği dönemde kurulan müzelerde, tarihin törensel mimarisini bilinçli bir anımsatma vardı. Seçilen biçimler sarayları, tapınakları, hazine dairelerini ve mezarları çağrıştırmaktaydı. Genellikle daha çok şekilci bir anlayışla inşa edilen bu mimari yapıtlar, kadim dünyanın törensel mimarisiyle bağlantı kurularak, birbirleriyle ilişkili bir anlam bütünlüğünden yararlanılmaktaydı. Müzeler aynı zamanda birer saray, hazine ve mezar olarak dünyanın törensel koleksiyonları sergileme pratikleriyle zengin binalardı. Geleneksel formların kullanımı yalnızca eski mimarlık tarzlarının canlandırılması değil, bu pratiklerin modern bir anlayışla benimsenmesini de temsil etmektedir. Katedral şapelleri, tapınak hazinelerindeki adaklar ya da mahsendeki kutsal emanetlerin törensel bir üslupla sergilenmesi, eski mimarinin, müzenin işlevlerine dâhil ettiği birtakım unsurlar olmuştur. Toplumun ilgisini ve saygısını kazanan sergilenen bu nesnelerin müzelerde yerleştirilmesi ve teşhir edilme biçimi de bilinçli bir tavır göstermiştir (Artun, 2006b).

Müze mimarisi, genellikle, anıt mezarların ve kraliyet tapınaklarının mimari geleneğini yansıtır biçimde inşa edilmiştir. Örneğin, Metropolitan Müzesi'nin Robert Lehman kanadı eski bir kral mezarı havasındadır. Bu müzede, penceresiz yeraltı odalarında Lehman'ın günlerini geçirdiği ağır döşemeli odalar aslı gibi yeniden inşa edilmiştir. Müzenin mimari yapısı, dinsel yapı türlerini ve mezarları yansıtan, şapel ya da dairesel anıt-mezar biçimindedir. Piramit şeklindeki cam çatı yapının en çarpıcı dışsal özelliği durumundadır. Bu durumda müzedeki tek eksik lahittir. Kadim tören anıtları gibi müzeler de devlet fikrini maddeleştirerek, gözle görülür bir hal almasını sağlamaktadır. Bunu ise, kısmen Roma'dan alınmış bir mimari üslup ile yapmaktadır. Bu üslup, devlet otoritesini simgelemek üzere Rönesans'tan bu yana kamu kurumlarında kullanılmaktadır. Diğer kamu binaları gibi müzeler de, Yunan-Roma tapınaklarının cephesi, Panteon'un kubbesi gibi mimari formları kullanarak, kökeninin imparatorluk Roması'nın tarihsel, ideolojik ve siyasal gerçekliğe dayandığını göstermektedir. Modern şehrin merkezine, açık bir foruma bakan bir tapınak gibi yerleştirilmiş olan ya da ABD'de olduğu gibi büyük bir park kompleksinin bir parçasını oluşturan müze, devletin bir simgesi olarak durmaktadır ve müzenin içine girenler

devlet otoritesini uygarlık düşüncesiyle özdeşleştiren bir ritüeli icra etmektedir. Elbette müze deneyiminin ritüel özelliği kendiliğinden ortaya çıkmamaktadır. Uzmanlar müzeleri sıklıkla “tapınak” ve “saray” olarak betimlemiş olsalar da, bu terimler ancak metafor olarak kullanılmaktadır. Miras alınan dinsel düşünce ve duygu örüntüleri, sanat deneyiminin biçimlenmesinde özellikle etkili olmuştur. Winckelman ve diğer 18. yüzyıl düşünürleri, sanatta kutsalın bütün ayırt edici özelliklerini keşfederken, yeni bir kültürel kurum türü, yani bir kamu müzesi, o dönemler adlandırıldığı şekliyle “Sanat Tapınakları” buna tekabül eden bir ritüel geliştiriyordu. 1768'de Dresden Müzesi'ni gezen Goethe, burayı bir “mabet” diye betimlemiştir. Müzenin, ihtişamı ve zenginliği, insanlarda kiliseye girdikleri zaman hissettiklerine benzer bir vakar duygusu uyandırdığını, fakat sadece sanatın amaçları için inşa edilmiş bir yapı olduğunu belirtmiştir (Artun, 2017).

Hooper-Greenhill, modern çağda müzelerin üç temel işlevinden söz etmiştir. Bunlar: Korumak, araştırmak ve iletişim kurmaktır. Koruma işlevi buluntu ve numune koleksiyonlarını ve bunların bakımını içermektedir; araştırma işlevi bu nesneler üzerinde yürütülen araştırmalar olarak tanımlanmaktadır; iletişim işlevi ise insanların bu nesnelere ve onlara ilişkin araştırma sonuçlarına yaklaşımlarını sağlayan bütün etkinlikleri ve profesyonel uygulamaları kapsamaktadır. Müzeler, artık yalnızca toplayan, koruyan ve arştıran kuruluşlar olmaktan ziyade aynı zamanda iletişim kuran kurumlar haline gelmiştir. Dolayısıyla müzeler, başka özelliklerinin yanı sıra, bir iletişim sistemi olma niteliğini de taşımaktadır. Hooper-Greenhill müzede iletişimin ne anlama geldiği ile ilgili olarak: müzenin temel bir işlevi olarak iletişim, ziyaretçileri müzeye çeken, ziyaretçilerin gereksinimlerini keşfeden ve entelektüel gereksinimlerini gideren etkinlikleri içermektedir (Onur, 2013).

Şekil 2.4. Müzelerin İşlevleri (Onur, 2013)

Günümüzde müzeler de diğer birçok kültür alanında olduğu gibi alt bölümlere ayrılmaktadırlar. Müzelerin çeşitliliği bilgiyi birbirinden ayırıp sadece dünyayı daha kolay tanımaya ilişkin değildir. Küresel anlamda toplumları derinlemesine tanımak, bilginin yeniden dokunmasını sağlamakla mümkün olmaktadır. Mesela doğa bilimleri müzelerinin, kültürel çeşitliliği vurgulamadan yalnızca biyolojik çeşitlilik üzerinde durmaları imkânsızdır. Aynı şekilde, antropoloji müzeleri de sömürgeciliği ve sömürgeye uğramış toplumlardaki uzun süreli siyasal etkileri önemsemeden, diğer kıtalara yönelik gözlemleri yalnızca aktarmakla yetinilemezler. Bu karşı çıkışları cevaplayabilmek için başka müzelerle karşılıklı göndermeleri ve ortak üretimi teşvik eden disiplinlerarası bir yaklaşım gerekmektedir. Dünyaya dair “bütüncül” bir anlayış yaratmak ancak böyle bir yaklaşımla olanaklı olmaktadır. Diğer yandan, Tournay’a göre, ulusal-üstü olmak da bu yeni yaklaşımın gereğidir. Kökeninde kültürel egemenlik, popülist ideoloji için kurulmuş olan birçok müze bugün artık bu özelliklerinden arınmak zorundadır. Tournay, müzelerin dönüştürücü ve karşılaştırmacı bir iletişim için “paylaşılmış mekânlar” olmak zorunda olduklarına değinmiştir. Ayrıca hem ziyaretçilerin hem de araştırmacıların daha esnek ve karmaşık bir dünya görüşü geliştirebildikleri için açıkça yerel bir bakış açısının artık uygun olmadığını, hem uzun hem de kısa süreli uluslararası bir işbirliğinin paylaşılmış bilgi için yeni kapılar araladığını da belirtmiştir (Onur, 2012).

Dünyadaki müzeciliğin belki de gidişatını belirleyen Avrupa müze sektöründe, Tournay'a göre göç, sömürgecilik-sonrası ve küreselleşme konularındaki artan farkındalıktan kaynaklanan çeşitli eğilimler olmaktadır. Söz konusu olan bu yeni eğilimler aşağıda sıralandığı gibidir:

- ❖ Kültürlerarası bir buluşma yeri olan müzeler, etnik kökenler arası ve disiplinlerarası kolaylıkları kapsayan bir yaşantılar bütünüdür.
- ❖ Kültürel ekolojinin bir parçası olan müzeler, her bir müzenin zengin girişimlerinin farklı hedef kitlelerini ve deneyimleri yansıtmaktadır.
- ❖ Marjinal grupların, azınlıkların ve her sınıftan insanın ulaşabildiği müzeler, yurttaşların artan katılımı üzerinde odaklanmaktadır. Göçmen örgütleri ve diğer alt kültür gruplarla aktif, canlı bir ortaklık oluşturmak, hedef grupları açıkça tanımlamak ziyaretçi gelişimi için temel teknikler arasında olmaktadır.
- ❖ Değişen bir bakış açısı olarak da tanımlanan müzeler, basit “etnolojik” ya da “uluslararası” yaklaşımlar yerine kültürelarası düşünmeyi vurgulamaktadır. Egzotizm yerine karşılıklı dönüşüm söz konusu olmaktadır. Yabancı bir toplumun kültürel geleneklerine ve tarihine odaklanmak kendi üzerinde yeterince düşünmeyi de gerektirmektedir.
- ❖ Müzeler, geleneksel çerçevelerden (etnolojik, estetik, bilimsel vb.) diğer sektörlerle işbirliğine (eğitim, mimarlık, kent planlama, sosyal çalışma) geçmiştir.
- ❖ Kültürlerarası düşünme ve çalışmanın doğrudan bir sonucu olarak müzeler, daha etkileşimli yöntemler kullanmaktadır. Ve sergilerin hareketlilik özelliğini en yükseğe çıkarmaktadırlar. Sözel olmayan ve katılımcı yaklaşımlar geliştirmektedirler. Bu yaklaşımlar dil grupları, çeşitli etnik gruplar, yaş grupları ve sosyal sınıflardan iletişim kurma isteğinden doğmaktadır (Onur, 2012).

Tournay'a göre üretim yapmak, çeşitliliğe saygılı bir kültür politikası izleyebilmek, görsel sergileme ile gerçek zamanda karşılaşma arasında denge kurmak, farklı bilgi sektörleri arasındaki duvarları yıkmak ancak müzeleri açmak ve müzelere gereken ilgi ve alakayı göstermekle mümkün olacaktır (Onur, 2012).

2.2.1.1. Müze türleri

Geçmişteki ve günümüzdeki toplulukları kültür, güç ve statülerine göre tanımlayan ve sunan bir kültür kurumu olan müzeler, günümüz dünyasında yalnızca bir beton bir binaya sıkıştırılmış kurum değildir. Müzeler artık dünyanın ve insanoğlu'nun başardıklarını ve başkaldırılarını teşhir eden-sunan bir görev üstlenmiştir (Lumley, 1988).

Müzeler, pek çok ilgi çekici nesnenin gözlemlenerek keşfedilebileceği, tarih, doğa tarihi, bilim sanat ve sosyal bilimler alanlarında zengin bir çeşitliliğe sahip, bilgilendirici kurumlardır. Aynı zamanda müzeler, kültürel açıdan milletleri temsil eden ve bütünleştiren; sanatsal ve bilimsel başarıların-kazanımların sosyal-kültürel kayıtlarını koruyan emsalsiz sosyal ve kültürel kurumlardır. Bu yönünden ötürü müzeler halkın sosyalleşme ve kültürlenme mekanları olarakta görülmektedir (Alberti, 2005).

Müzeler, geçmiş yaşamın olduğu kadar gündelik yaşamın sanat, kültür, politika vb. bileşenlerini de kendine has bir üslupla sergileyerek tartışan kamusal bir paylaşım aracıdır. Müzelerin toplumun değerlerini, kimliğini pekiştiren ve kültürlerarası iletişimi sağlayarak bağ kurduğunu öne süren Delgado, ayrıca müzelerin farklı perspektifleri bir araya getiren, öznel fikirlerin birbiriyle özgürce tartışabildiği, yeni algılar, bilgi sistemleri ve deneyimler vasıtasıyla izleyenler arasında köprüler kuran, farklı söylemleri zenginlik olarak kabul ederek, yeniden yorumlayarak sergilemek-sunmak böylece farklı olan ile arasında işbirliği geliştirerek yaratıcılık ortamı oluşturan mekanlar olduğunu ileri sürmektedir. Bunların dışında günümüz müzelerinin üstlendiği önemli sorumluluklardan biri de çağdaş müze olma kimliği ile üstlendiği eğitim işlevidir. Talboys ise müzeyi, insanlık tarafından ortaya çıkarılan estetik, arkeolojik, tarihi, kültürel, sosyal ya da manevi açıdan değerli olan herhangi bir zamanda ve yerde muhafaza edilmiş olan sergilenmeye layık nesnelerin bulunduğu mekan olarak tanımlamaktadır (Karadeniz ve Çıldır, 2014).

Müzeler, toplumların hem kendi kültürel özellikleri hem de diğer toplumların kültürleri hakkında bilgi veren insanlık tarihi hakkında aydınlatıcı özelliği bulunan bir enstitü niteliği taşımaktadır. Bunların yanısıra müzelerin inanç, gelenek, ritüel vb. gibi somut olmayan kültürel mirasın aktarımında dünyaya sosyal açıdan sembolik ve manevi anlam katması bakımından önemli roller oynadıkları söylenebilir (Madran, 1999).

1860-1914 yıllarında, henüz derin bir maziye sahip olmayan müzeler, kültür konusunda kendisini kanıtlamaya çalışan Amerika Birleşik Devletleri; Metropolitan,

Boston, Chicago, Philadelphia sanat müzeleriyle yeni bir müze anlayışı gündeme getirmiştir. 19. yüzyıl'da endüstri ve teknoloji'de yaşanan değişim ile birlikte 1856'da Fransa'nın Lion şehrinde ilk sanat ve endüstri müzesinin hizmete girmesi müzelerin çeşitlilik bakımından yeni bir tür daha kazanmasına sebep olmuştur. 1873'te Stockholm'de açılan "Nordiska Museet" ise etnografik unsurları içerisinde barındıran ve gerçek anlamda güçlü bir yeniliğin ilk adımını atan müzelerin başında gelmektedir. Bunun yanı sıra 1891'de Stockholm'un Skasen tepesinde, birebir ölçülere sahip canlandırmalar ile günlük yaşam verilerinin canlı izlenebildiği ilk açık hava müzesi açılmıştır (Madran, 1999). 20. yüzyıl'ın beraberinde getirdiği teknolojik gelişmeler, müzelerdeki mekan-yer kavramlarının yeniden ele alınmasını zorunlu hale getirmiştir. Mekan-yer kavramları sanal tanımlamalarda kullanılması ile birlikte "Sanal Mekanlar"dan söz edilir olmuştur. Sanal müze uygulamalarının geliştirilmesi ve yaygınlaşması, dünya üzerindeki birçok önemli müzenin tanıtım amaçlı faydalandığı sanal müze ortamlarının oluşmasına neden olmuştur (Knowles, 2001).

Müze uzmanları tarafından yapılan çeşitli tanımlar ve müze sayılarının-türlerinin zaman içerisindeki artışı müzelerin sınıflandırılma ihtiyacını zorunlu kılmıştır. ICOM'un tanımlamasından yola çıkılarak yapılmış olan gruplandırmalar-sınıflandırmalar halen tartışılmakla birlikte, bugün en genel anlamda kabul gören müze türleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Koleksiyonlarına Göre Müzeler: Müze türlerinin sınıflandırılmasında en çok kullanılan grupta şekli olan "Koleksiyonlarına Göre Müzeler" içinde barındırdıkları ürünlerle birlikte yarar sağlama, zevk alma, öğrenme vb. gibi niteliklerle oluşturulmuşlardır. Bu müzeler, çok yaygın olmamasına rağmen fakat diğer türlere göre en ideal olarak kabul edilen "Genel Müzeler"; arkeolojik kazılardan çıkarılan eserleri içerisinde barındıran "Arkeoloji Müzeleri"; sanat değerine sahip olan bunun yanı sıra bilimsel değeri de göz ardı edilmeyecek sanat eserlerinin grup halinde toplanarak, birkaç yüzyılın sanat birikimini veya sanat akımını barındıran "Sanat Müzeleri"; bir kenti, yöreyi, ülkeyi ya da toplumu sistemli olarak inceleyen, tarih kronolojisini siyasi, iktisadi ve toplumsal açıdan bir araya getiren "Tarih Müzeleri"; folklore, halk sanatı ve halk geleneklerine ait eserleri toplayan milli etnografya ile ilgili olan "Etnografya Müzeleri"; eski çağlardan kalma fosiller, mineraller, taş vb. elemanları kapsamı altına alan "Doğa Tarihi ve Jeoloji Müzeleri"; insanın varlığını korumak ve tabiatın güçlerini ram etmek üzere yapılan uzun çabaları tanıtan, insan icadı olan ürünlerden oluşan

“Bilim Müzeleri”; Gökyüzünün sanal ortamda canlandırıldığı, galaksi, yıldız kümeleri, astrofizik, astronomi tarihi, gök mekaniği gibi dersler de verilen “Planetaryumar”; medeniyetin temsilcisi olarak tüm teknolojileri içine alarak, fabrikaları, santralleri vb. gibi kurum ve kuruluşları kapsayan “Endüstri Müzeleri”; araştırma, koruma ve sergilemenin yanı sıra ticari faaliyet de gösteren “Ekonomüzeler”dir.

Bağlı Oldukları İdari Birimlere Göre Müzeler: Her ülkenin hem idari yönetim ve buna bağlı olarak müze yönetimi de farklılık gösterebileceği gibi, müzelerin bağlı oldukları kurumlarda farklılık gösterebilmektedir. Fakat genel olarak bağlı oldukları idari birimlere göre müzeler, devlete ait olan korunması gerekli eski eserleri korumak ve değerlendirmek amacıyla kurulmuş olan “Devlet Müzeleri”; genel amaçları halka hizmet olan ve devlet tarafından desteklenen “Belediye Müzeleri”; koleksiyonlarının yönetimi özel kişilere bağlı olan ve devlet kuruluşları tarafından denetlenebilen “Özel Müzeler”; genel olarak Türk ordusunun tarihi ve yüceliğini-gücünü yansıtan “Askeri Müzeler”dir.

Hizmet Ettikleri Bölgeye Göre Müzeler: Coğrafi alanlara göre yapılan sınıflandırmalarla belirlenen bu müzeler, büyük bir merkez ile arasında mesafe olan, tamamen coğrafi bölgesel ya da yerel konularla ilgili bulunan “Bölge Müzeleri”; maddi kültür unsurlarını içerdiği kadar geçmişi yaşanan günlere bağlayan ata hatıralarının canlı örneklerinden-izlerinden oluşan “Halk Müzeleri”; bir bölge halkının katılımıyla, bir yörenin ve ona bağlı yaşam şekillerinin araştırılması, korunması, doğal ve kültürel varlıkların değerlendirilmesi etkinliklerini kalıcı olarak sağlayan “Ekomüze”dir.

Hitap Ettikleri Kitleye Göre Müzeler: Toplumun belirli kesimlerini amaçlayarak müze sınıflandırması içerisine eğitici, uzmanlaşmış, genel toplum müzeleri olarak adlandırılan müzeler, diğer müze türleri içerisine sokulabilen ve belli alanlarda yoğunlaşarak ayrı adlandırmalara sahip olan “Uzmanlık Müzeleri”; eğitim amaçlı olarak kurulan ve çocuk ve gençlere hitap eden “Çocuk Sanat ve Gençlik Müzeleri”dir.

Koleksiyonlarını Sergiledikleri Mekanlara (Ortama) Göre Müzeler: Açık hava ve anıt müze örneklerinden oluşan bu müzeler, kaybolmaya yüz tutmuş olan kültürel maddi değerlerin yaşatılmasına ve bunun beraberinde getireceği faydalara imkan sağlayan “Açık Hava Müzeleri”; mimari ve tarihi açıdan kıymetli olan yapıları kapsayan “Anıt Müzeler”; mimarisi, tarihi ve içindeki birtakım değerler sebebi ile muhafazası gerekli konak evleri kapsayan “Müze Evler”dir.

Temalarına Göre Müzeler: İşlevleri son derece geniş olan müzeler, zengin bir tema çeşitliliğini de getirmektedir. Bu müzeler, Bir tek nesneyi ve özelliklerini kapsayan “Tek Kişilik veya Bir Nesneyi Konu Alan Müzeler”; Atatürk’ün yaşadığı zaman diliminde uzun veya kısa süre ikamet ettiği ya da savaş yıllarında karargah olarak kullandığı, gezilerinde konuk olduğu, toplantılar yaptığı, dinlendiği, çalıştığı evler, saraylar, köşkler ve resmi yapıları kapsayan “Atatürk Evleri”; izleyiciye sunmak istediği şey, nesne değil de fikir olan “Devrim Müzeleri”; çağdaş dünyanın vazgeçilmezlerinden biri olan internetin sunduğu imkanlar vesilesiyle ortaya çıkan “Sanal Müzeler”dir (Buyurgan ve Mercin, 2005).

2.2.2. Müze eğitimi

Eğitim, bir toplumun yeniliklere ayak uydurmasını sağlayan en önemli araçlardan biridir. Bireyin yaratıcılık ve yeteneklerini ortaya çıkaran eğitim, insana yapılan uzun vadeli bir yatırımdır. Bu doğrultuda çok sayıda eğitim tanımı yapmak mümkündür. Bunlardan bazıları: Gelecek neslin, toplum yaşamında yerlerini almak için hazırlanırken, gereken bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmeye yardım etkinliğidir. Daha önceden belirlenmiş amaçlara göre, insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkinlikler dizgesidir. Aynı zamanda eğitim, belli bir konuda, bir bilgi ya da bilim dalında yetiştirme ve geliştirme durumudur. Her kuşağa, geçmiş bilgi ve yaşantıları programlı bir biçimde aktarma durumu olarak da tanımlanabilir. Eğitimin genel tanımlarından biri de, amaca yönelik planlanmış programlarla verilen düzenli eğitim olmasıdır (Memduhoğlu, 2010). Eğitim tanımlamasındaki bu zenginlik aynı şekilde eğitimin amaçlarında da kendini göstermektedir. Eğitimin evrensel anlamda kabul görmüş en birincil amacı, bireylerde istendik davranışlar meydana getirmektir. İ. Ethem Başaran ise eğitimin genel amacını, insanın çevresinde olan değişimleri karşılayabilecek nitelikte insana yeni davranışlar kazandırma yükümlülüğü olarak ifade etmektedir (Özsoy, 2003).

Eğitimin genç insanları yetiştirme süreci olarak tanımlandığı Oxford Lügatı’nda da, eğitimin amacının; insanların yaşam içerisinde üstlenecekleri görev ve sorumluluklara hazır hale getirmek için ve gençlerin hatta yetişkinlerin sistemli bir eğitim ve öğretim almaları olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda eğitimin gizli güçlerin, işlenerek geliştirilmesi ve kişilik oluşumunda da önemli bir yeri vardır (Eliot, 1987). Eğitimin amacı nedir? sorusuna verilen cevaplar çeşitlilik göstermektedir. Bu

soru, kültürü iletmek, kusursuz bir demokrasi, özgürlükçü bir demokrasi, çağın ihtiyaçları doğrultusunda nitelikli insanlar yetiştirmek ve mutluluk olarak karşılık bulmuştur (Eliot, 1987).

Aynı zamanda eğitim, amaçlanan davranışların, öğrenciye kazandırılmak için gerekli duyulan uyarıcıların, uygun koşullar hazırlanarak öğrenciye hazır hale getirme durumu olarak tanımlanır. Eğitim, kazanılması hedeflenen davranışlara göre şekillenir. Hedeflenen her bir davranış için, söz konusu olan hedefe uygun öğrenme-öğretme, yöntem, teknik gibi stratejiler oluşturulur (Sönmez, 2006).

Müzelerin temel görevlerinden biri; insanoğlunun dünyanın bütün bölümlerindeki tarihini bizim için canlandırmak, insanın, içinde yaşadığı çevreyi tanımakta ve nasıl geliştiğini, aile hayatını nasıl kurduğunu, sanatın, tekniğin, kültürün ve uygarlığın nasıl geliştiğini ve buna paralel olarak nasıl değiştiğini insanlara göstermektir. 19. yüzyıl'ın başında müzelerin amaçlarından olan toplumu eğitme ve bilgilendirme daha sonra toplumu birleştirme görevini de üstlenmiştir. Müzeler, her sosyal sınıftan bir araya gelebilecekleri kurumların başında gelmektedir. Bu durum da müzelere, eğitimin ve öğretimin gerçekleştirilebileceği, toplumsal eşitlik sağlayan ideal kurumlar olmasını sağlamıştır. Müzelerin eğitim rolü 1920'lerde bu kadar desteklenmez. Müzelerdeki sergileme yöntemlerinin araştırma ve geliştirme konusu olması 1960'ların sonunu bulur. O zamana kadar pek çok müze, nesnelerin ziyaretçilerce nasıl anlaşılabileceğine önem vermeksizin nesneleri sergilerken, müzelerin eğitim rolünün vurgulanmasıyla bu durum değişmeye başlamıştır (Buyurgan ve Buyurgan, 2007). Böylelikle müze eğitimi kavramı ortaya çıkarak, müze eğitiminin öğrenciler üzerindeki etkisi ve önemi üzerine araştırmalar ve uygulamalar yapılmıştır. Zamanla müzelerin eğitim rolünün doğrudan insanla ilişkili olduğu ve bu durumun okul öncesi dönemden başlayarak yaşlılık dönemine kadar olan bir süreci içine aldığı kabul edilmiştir. Böylelikle günümüz eğitim sistemi içerisinde öğrenme yöntemleri çoğalmış ve eğitimin sadece kitapla ve okulla sınırlı olmadığı anlaşılmıştır. Bireylerin, bilişsel, duyuşsal ve devinışsel açıdan eğitilebilmeleri için müzelerin uygun mekânlar olduğu kabul görmektedir. Örneğin Amerikan müzelerinin en temel amaçları arasında, müzelerin, çocukların eğitiminde öngörülen programlar dâhilinde, eğitsel kurum olmaları vardır. Müzeler, eğitim kurumlarıyla işbirliği yaparak geniş bir eğitim imkânı sunmaktadırlar. Bu eğitsel aktiviteler: Gezici araçlarla okul ve tatil yerlerinde; konferans ve seminerler

düzenleyerek kamu kurumlarında; kiralama yöntemiyle okullarda ve diğer uygulamalarla müzelerde farklı biçimlerde yapılabilmektedir (Mercin, 2011).

Müzenin eğitim serüveni, Avrupa müzelerinin ve sanat galerilerinin oluşumu olan 16. yüzyıl'a kadar gitmektedir. Bu yüzyılda Rönesans Avrupa'sında ortaya çıkan "nadir eser kabineleri" kavramı koleksiyonların toplandığı oda anlamını karşılamaktadır. Söz konusu olan odalardaki sergiler, imparatorluğun gücünü ve ihtişamını, özellikle yabancı misafirlere göstermek için kullanılıyordu. Müzelerin öncüleri sayılan bu odalarda jeoloji, arkeoloji, doğa tarihi, etnografi, dinsel eserler, tarihsel kalıntılar, sanat eserleri ve hediyeler muhafaza ediliyordu. 17. yüzyıl'da koleksiyon yapma modası İngiltere'ye ulaştı ve bu anlayış hem varlıklı soylular hem de eğitilmiş orta sınıf arasında yaygınlaştı. Mesela John Evelyn'in antika dolabı bugün Shoreditch'deki Geffrye Müzesi'nde görülmektedir. Koleksiyonlar büyüdükçe daha geniş yerlere gereksinme duyuldu. 18. yüzyıl'a kadarki süreçte "müze" terimi henüz modern anlamda kullanılmıyordu. Londra'da ilk halk müzesi John Tradescant'ın dünya gezilerinde topladığı "nadir nesneler"le kurulmuştur. 1628'de açılan müze "Tradescant Arkı" adını almıştır. Tradescant öldüğünde koleksiyon Elias Ashmole'e geçti ve o da koleksiyonu Oxford'a vermiştir. Günümüzde "Bilim Tarihi Müzesi" olarak adlandırılan müze, 1679'da üniversite bünyesinde ilk kez müze amaçlı inşa edilen yapıdır. İngiltere'de okul yöneticileri tarafından bu tür koleksiyonların aynı zamanda iyi birer eğitim kaynağı olarak görülmesi, Ark'ın kurulmasından hemen sonra başlamıştır. Londra'da bir okul müdürü olan Charles Hoole 1660'da yazdığı kitapta çocukların nesnelerle eğitiminden, yani bugünün "müze eğitimi"nden söz etmiştir. Bu durum Unesco'nun 1979'u Ulusal Çocuk Yılı ilan etmesi ve ardından da "Çocuk ve Müze" adlı kitabın yayımlanmasıyla güç kazanmıştır. 14 ülkenin (Cezayir, Bostnava, Belçika, Kanada, İran, Doğu Almanya, Mali, Meksika, Portekiz, Nijerya, Birleşik Krallık, Tayland, Amerika Birleşik Devletleri) müzelerindeki eğitim ve çocuğa yönelik çalışmalarını kapsayan söz konusu kitap, aynı zamanda uygunluk açısından ülkelerin yazarlarınca da değerlendirilmiştir. Kitabın giriş kısmında müzeler, içinde bulundukları toplumun, kültür merkezi olarak nitelendirilmişlerdir. Uluslararası müzeler konseyi (ICOM) 1971 yılında Paris'te yaptığı 9. genel konferansında müzenin güçlü bir eğitim aracı olduğu üzerinde durmuştur. Bu bağlamda 70'li yıllar müze eğitiminde önemli başlangıç noktası olmuştur (Onur, 2012). Amerikalı filozof ve eğitimci olan John Dewey, tüm yaşamı boyunca müzeleri çok sık ziyaret etmiş ve müzelerin eğitim değerini kabul etmiş bir aydındır. Dewey, kendi eğitim

kuramında deneyimin tamamlayıcı bir unsuru olarak müzeyi görmüş ve 1896'da Chicago Üniversitesi'nde kurduğu "Laboratuar Okul"da öğrenciler için yoğun bir müze ziyareti programı düzenlemiştir. Hein'e göre, erken 20. yüzyıl müze eğitimcileri ve yöneticileri Dewey'in fikirlerini uygulamışlar ve ilerlemeci eğitim hareketi temelli bir müze eğitimi felsefesini desteklemişlerdir. Dewey'in 1899'da üniversitede verdiği konferanslardan oluşan "Okul ve Toplum" adlı eseri, onun, müzelerin eğitimdeki rolüne yönelik görüşlerini ilk kez sistemli bir şekilde ortaya koymaktadır. Dewey'e göre müzeler, eğitim etkinliğinin bütünleyici bir parçası olmalı ve eğitsel amaçlarla kullanılmalılardır. Yine Dewey'e göre düzenli yapılan müze ziyaretleri, eğitim programlarının olmazsa olmazları arasındadır. Nitekim Dewey'in Laboratuar Okul'da müzeler yoğun bir biçimde çalışmalara dâhil edilmişlerdir (Monk, 2013).

"Müzecilik" ve "müze pedagojisi"nin gerekliliğinin ortaya çıkması üzerine de, özellikle ABD ve Almanya'da müzelerin eğitim programları, halka yönelik yaygın eğitim, gençliğe ve çocuğa yönelik eğitim ve mesleki eğitim olarak ortaya çıkmıştır. Böyle bir durumda müzelerin toplumdaki her bir bireye ulaşamayacağı görülmüş ve kurumlarla işbirliği yapılarak tüm bireylere daha sağlıklı ulaşılması için çalışmalarda bulunulmuştur. Bu çalışmalar, henüz çocuklar çok küçük yaşlarda iken, yani okul öncesinde başlamakta ve müzelerin bir eğitim öğretim kurumu olduğu fikri aşılınmaya çalışılmış ve böylelikle küçük yaştaki bu çocukların gelecek dönemlerinde müzeleri ziyaret etmeleri ve eğitim amaçlı kullanabilmeleri üzerine bilinç kazandırmak amaçlanmıştır. Müze eğitimi açısından bazı müzelerde, bilgisayar destekli müze eğitimi verilmektedir. Bu eğitimin ilk örnekleri Washington'daki Capital Children's Museum'da, Seattle'daki Pasifik Bilim Merkezi'nde, Kaliforniya'daki Exploratorium gibi müzelerde görülmüştür. Bu müzelerde bilgisayar eğitimi odaları ayrılarak bilgisayarlar ile fizik, matematik, müzik, sanat, el becerisine dayalı daha birçok alanda özel öğretim uygulamaları yapılmıştır. Müzeler eğitim bakımından değerlendirildiğinde, gerekliliği ve sağladığı yararlar değişik aktarımlarla ifade edilmektedir. Bu bağlamda: "Müze eğitimi; yaşam boyu eğitimde ve temel eğitim sürecinde, yaşantılara dayalı, çok yönlü öğrenme ve yaşam alanları olarak müzelerin etkin kullanımını kapsamaktadır. Batılı çok sayıda ülke çocuklara ve yetişkinlere yönelik düzenli bir program dâhilinde bilim, kültür ve sanat kursları düzenlemektedir (Buyurgan ve Mercin, 2005).

Müze eğitimi, üniversiteler de dâhil olmak üzere eğitim kurumlarındaki derslerin uygulama amaçlı yararlanılmasında bir araç ya da mekân olarak kullanılmaktadır.

Örneğin görsel sanatlar, sanat tarihi, estetik, felsefe, mühendislik, antropoloji, tarih vb derslerin müzelerde, müzelere uygun farklılıkta ve çeşitlilikte öğretim teknikleri ve materyalleri ile gerçekleştirilmektedir. Freeman objelerin kolaylıkla elde edilebileceği bir yer olan müzeler ve galerilerdeki öğrenme kaynağı olarak insan eliyle yapılmış nesneleri, insanları eğitmek için kullanmaktadır. Fakat müzelerin de bu eğitim programlarına hazır olması gerektiği unutulmamalıdır. Bu nedenle hem öğretmenlerin hem de müze yöneticilerinin konu ile ilgili bilgilendirilmeleri bir zorunluluktur. Aslında ICOM tarafından daha önce yapılan toplantılarda müzede eğitim konusu ile ilgili olarak, önemli müzelerin, kendilerine ait bir eğitim servisi oluşturma imkânına sahip olmaları gerektiği ve öğretim kurumlarıyla sıkı bir işbirliği halinde bulunmaları ve özellikle pedagoji usullerine uyulmasının gerekliliği belirtilmiştir (Buyurgan ve Mercin, 2005).

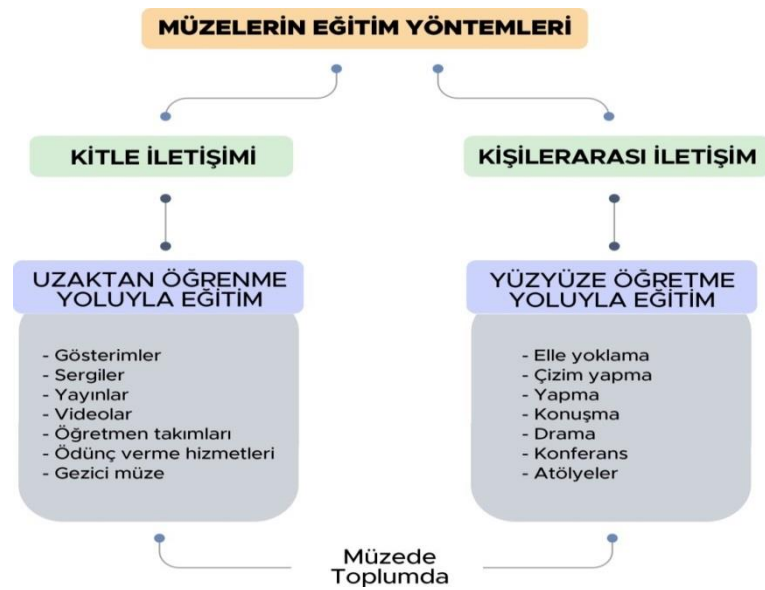
Müzeler insanların sanat, tarih, bilim ve kültür eğitimine katkı sağlayan, evrensel değerlerin öğretilip yayılmasına önderlik yapan, dinamik, katılımcı ve etkin kuruluşlardır. Bu tanımlamanın tam olarak yapılabilmesi için müzenin eğitim işlevini bilmek ve uygulamak gerekmektedir. Müzenin eğitim işlevi birçok kavramı biraraya getirmekte ve özgül bir alan oluşturmaktadır. Müze, eğitim, öğretim, iletişim, yaşam boyu öğrenme vb. gibi müze eğitimi kavramlarının temellendirilmesi gerekmektedir. Bu hususta toplumdaki, eğitimdeki ve müzecilikteki değişimlerin birlikte ele alınması yararlı olacaktır. Çünkü her üç kavram da zamanla değişmekte ve bu değişimden diğerleri de etkilenmektedir (Onur, 2013).

Miers'in 1928 tarihli raporunda şunları söylemiştir: "Müzelere karşı geleneksel tavırları ortadan kaldıracak ve geniş çaplı bir ilgi yaratacak bir hareketin zamanı gelmiştir. Açıkça söylemek gerekirse, bu ülkede çoğu insan müzelere ilgi göstermekte ve inanmamaktadır..." (Aktaran; Onur, 2013). Yine Markham'ın 1938 tarihli raporunda da benzer bir saptamaya rastlanmaktadır: "Bu ülkede müzecilik hareketinin tüm vatandaşlık hizmetleri içinde en az anlaşılan, en çok gözardı edilen ve gelişigüzel hizmetlerden biri olması bir anlayış eksikliğine bağlıdır". (Aktaran; Onur, 2013). Bu anlayış sorunu müzenin eğitim işlevinin yeterince bilinmemesi ile ilgilidir

Müzecilikteki değişimlerle eğitimdeki değişimlerin aynı doğrultuda ilerlediğini kabul etmek gerekmektedir. Geçmişte eğitimin sadece "okullaşma" olarak görülmesi, zaman içerisinde kavramın kapsam alanını genişleterek, okul dışına çıkması ile müzelerin eğitim işlevi de anlam kazanmıştır. Günümüzde müze eğitimi, öğrenciler için rehberli turlar düzenleme anlamını aşmış, sergileri, atölye çalışmalarını, yayınları da

kapsayan, yalnızca öğrenci değil aileleri, yetişkinleri de içine alan çok daha geniş bir etkinlikler bütünü olarak anlaşılmış ve müze eğitiminin mekân olarak müze dışında, bir topluluk içinde de verileceği anlaşılmıştır. Diğer yandan, süreçten çok sonuca yönelik olan geleneksel eğitim anlayışının yerine, sonuca götüren becerilerin, kazanımların, etkinliklerin yaratıcılıkların önem kazandığı bir eğitim anlayışının da yerleşmesi müze eğitimi olumlu anlamda desteklemektedir. Müzeler de bu sürecin yaşandığı eğitim ortamlarıdır.

Hooper-Greenhill'e göre müzenin eğitim işlevi iki ana iletişim yöntemiyle gerçekleşir: Kitle iletişimi ve kişilerarası iletişim. Başka sözcüklerle ifade edilecek olursa ise, uzaktan öğrenme ve yüzyüze öğretme. Uzaktan öğrenme kitle iletişiminin çok sayıda özelliğini içinde barındırır. Bu öğrenme tek yönlüdür ve iletişim sırasında değiştirme olanağı yoktur ve taraflardan birinin olmaması durumunda gerçekleşmektedir. Hooper-Greenhill, müzelerin bu kusurlarına karşın, uzaktan öğrenme yöntemlerinin; sergiler, yayınlar, ödünç verme hizmetleri, gösterimler, gezici müzeler olmak üzere oldukça başarılı faaliyetler ortaya koyduğunu belirtmektedir. Yüzyüze öğretmede ise, bu dolaysız olarak doğal ve kişilerarası bir iletişim yöntemi olmaktadır. Burada paylaşma, değiştirme, tepki verme olanağı vardır. Müzede gerçekleştirilen yüzyüze öğretmede, elle yoklama, rol oynama, çizim yapma gibi uygulamalar yapılmaktadır. İletişimin bu iki biçimi hem müzede hem de müze dışında işlenebilmektedir (Onur, 2013).

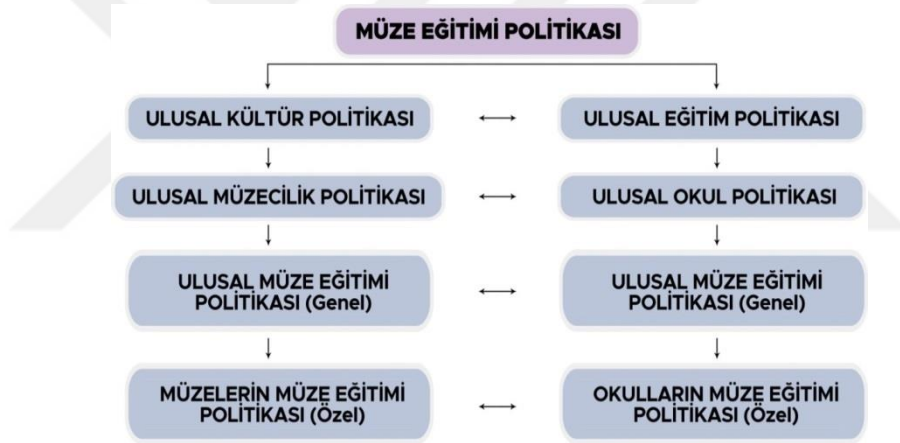
Şekil 2.5. Müzelerin Eğitim Yöntemleri (Onur, 2013)

Bazı temel prensiplere sahip olan müze eğitiminin evrensel bir temel felsefesi vardır ve bu felsefenin evrensel oluşu uluslararası işbirliğini kolaylaştırmaktadır. Söz konusu olan bu felsefenin başlıca prensiplerinden biri müze koleksiyonları ile ziyaretçilerinin ihtiyaçları ve ilgileri arasında ilişki kurmaktır. Her şahsın ya da her grubun ihtiyaçlarının ve ilgilerinin farklılık göstermesi, koleksiyonların teşhirinin değişmesine sebep olmaktadır. Buna bağlı olarak müze eğitiminin ikinci önemli prensibi, koleksiyonları özenle incelenmesidir. Böyle bir incelemedeki amaç eğitim için uygun nesneleri seçmek ve nesnelerle bağlantı kurulacak konuyu bulmaktır. Bu seçimin yapılabilmesi, müzenin hem farklı grupların öğrenme yeterlikleri hem de müzenin bünyesinde barındırdığı koleksiyonlar hakkında bilgi sahibi olmayı gerektirmektedir. Bir başka ilke ise, hedef kitle ile koleksiyonlar arasında sağlam bir ilişki kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu ilişkiyi geliştirmek için çok sayıda farklı yöntem vardır. Önemli olan geleneksel öğrenmenin dışına çıkarak, sınıf dışı öğrenmeyi destekleyerek, insanların deneyim yaşamasına imkân tanımaktır (Taylor ve Neill, 2008).

Müze eğitiminde birçok ilkedan bahsedilebilir; fakat en yaygın olarak kabul gören ve bilinen temel ilkesi; müze eğitimi sürekli ve yaşam boyu bir eğitim anlayışına sahip olmasıdır. Her bir müze kendine özgü bir eğitim gerçekleştirirken, müze koleksiyonları ve müze ziyaretçileri arasında ilişki sağlamak da esastır. Müze eğitiminde, mevcut koleksiyonu incelemek, değerlendirmek ve eğitim için uygun olan nesneleri seçmek önemli olup, müze ziyaretçilerinin çevre ve nesnelerle etkin iletişim kurması sağlanmalıdır. Müze eğitiminde bilgileri iletmekten ziyade düşüncüne, duyulara, yaratıcılığa yönelmek son derece önemlidir. Nitekim, müzelerdeki öğrenme nesnelerden öğrenmedir ve doğrudan duyuları esas alarak, yaşantıya dayanmaktadır. Müze eğitiminin gönüllülük esasına dayandığından ötürü müzedeki öğrenmenin haz vermesi beklenmekte ve buradaki öğrenme somuttan soyuta giderek, düşünmeyi geliştirmektedir (Onur, 2013).

Müze eğitiminin önemli bir özelliği de olguların iletilmesinden çok, duyulara, estetik duyarlılığa, eleştirel ve yaratıcı yaklaşıma dayanmasıdır. Müze eğitimi içerisinde gerçekleşen öğrenme, yaşantısal ve düşünmeyi geliştirmektedir. Burada gerçekleşen öğrenmede duyular aracılığıyla bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta, gözlemden genellemeye ulaşmak olasıdır. Dahası Hooper-Greenhill'in de dediği gibi müzede öğrenme daha az beceri gerektirir ve böylece daha eğlenceli ve keşfedici olur.

Müze eğitiminin sağlıklı bir şekilde işlemesi ve öğrenme açısından verim alınabilmesi için müzelerin düzenledikleri eğitim politikalarına ihtiyaç doğmaktadır. Böyle bir eğitim politikası için ilk olarak yapılacak olan şey bir içerik hazırlamaktır. Bu doğrultuda içerik hazırlanırken; tanımlar, görevler, değerlendirme raporları belirlenmelidir. Yerel otoritelerin ve diğer kurumların kullanabileceği bir rapor düzenlenmeli ve rapor, müzenin eğitimi nasıl algıladığını da içermelidir. Aynı zamanda söz konusu raporda uzun ve kısa dönemli eğitim stratejileri belirlenmelidir. Müze eğitimi politikası iç içe geçmiş genel bir politikalar zincirinin içinde yer almaktadır. Ulusal kültür politikası bu zincirin en büyük politikasıdır ve alt başlıkları sırasıyla ulusal müzecilik politikası, ulusal müze eğitimi politikasıdır. En küçük halkayı her bir müzenin kendi eğitim politikası oluşturmalarıdır. Ayrıca bütün bu politikaların ulusal eğitim politikalarıyla denk düşmesi de gerekmektedir (Onur, 2013).

Şekil 2.6. Müze Eğitimi Politikası (Onur, 2013)

Müze eğitimi politikası oluşturmanın temel amaçları, müze ve müzenin içinde barındırdığı koleksiyonlar ile yerel, ulusal ve uluslararası gruplar arasında bir bağ kurmaktır. Hooper-Greenhill'e göre, müze eğitimi politikasının benimsediği temel prensip "müzeyi kamusal bir öğrenim merkezi haline getirmek"tir. Bu açıdan müzelerin ulusal eğitimdeki rolü ve yeri son derece önemlidir. Müzeler, müze eğitiminin ulusal perspektifteki yerlerini belirledikten ve genel ilkeler konulduktan sonra tek tek kendi eğitim politikalarını oluşturmaları, programlamaları ve uygulamaya geçirmeleri çok daha rahat olacaktır (Onur, 2013).

Müzedede öğrenmenin fiziksel yaşantılar neticesinde ortaya çıkan, maddeleştirilmiş niteliği, bilginin ve anlayışın gelişimi için esas olmaktadır. Bu, fizik bilimleri için

olduğu kadar sanatlar ve insan bilimleri için de doğrulanmaktadır. Somutlaştırmanın öğrenmenin ilk basamağı olmasının yanı sıra, deneyim yoluyla öğrenme yetisi yaşam boyunca devam etmekte, birtakım durumlarda deney ve sezgi akılcı düşünmeden daha etkili öğrenme stratejileri sağlamaktadır.

Paine ve Ambrose, önemli öğrenme kuramlarını ve bunların müzelerde uygulanmasını aşağıdaki gibi özetlemektedirler:

- ❖ Davranışçı yaklaşım, davranışın büyük ölçüde deneyimden ve uygulamadan öğrenildiğini kabul etmektedir. Bu yaklaşım müzelerde serginin bir uyarıcı olarak işlev görmesi ve müze ziyaretçilerinin ilgisini nasıl çektiğinin incelenmesi yöntemiyle uygulanmaktadır.
- ❖ Bilişsel-gelişimsel yaklaşım, çocuğun dünyayı yalnızca onun üzerinde eylemde bulunarak anladığına inanır; öğrenme öğrenci ile çevre arasında aktif bir alışveriş olmaktadır. Bu yaklaşım özellikle bilim müzelerinde pek çok etkileşimli serginin temelini oluşturmaktadır.
- ❖ Keşifçi öğrenme yaklaşımı, çocukların dünyayı tasarladığı üç yol önermektedir: Enaktif (tasarım eylemleri aracılığıyla oluşmaktadır), sembolik (tasarım sembolleri aracılığıyla oluşmaktadır) ve ikonik (tasarım bir kişinin deneyimlediği şeylerin zihinsel bir resmini oluşturmasını içermektedir). Çok sayıda bilim müzesi sergilerini keşifçi öğrenme temelinde oluşturma çabası içindedir.
- ❖ Çoklu zekâ kuramı, bütün insanların öğrenmek için dokuz ya da daha fazla değişik zekâ türünü kullandığına inanmaktadır. Bunlar; müzikal, dilsel, mantıksal-matematiksel, görsel-uzamsal, dokunsal-fiziksel, kişilerarası, kişi-içi, sezgisel, yaratıcı zekâ. Bu kuram, müzeleri bu zekâların çoğunu, olabildiğince farklı teknikleri kullanmaya teşvik etmektedir.
- ❖ Toplumsal biliş yaklaşımı, çocuklara ne ve nasıl düşüneceklerini toplumun öğrettiğini kabul etmektedir. Çocuklar yaşadıkları problemleri, başkalarıyla, özellikle de kendilerinden daha deneyimli gördükleri yetişkinlerle çözmeyi öğrenirler; müzeler ve okullar “düşünmeyi değiştirmek” için özellikle tasarlanmış toplumsal bir düzen olarak görülmektedirler.
- ❖ Yapılandırmacı yaklaşım, öğrencilerin bilgiyi kendileri için başkalarıyla birlikte ya da bireysel olarak anlamlar yaratarak yapılandırdıklarını kabul etmektedirler. Bu yaklaşım müzelerde çok etkili olmaktadır. İnsanların

yaşadıkları çevreleriyle etkileşime girmelerine ve kendi dünyalarını kurmalarına olanak sağlamaktadır (Onur, 2012).

İnsanların yaşamında oldukça geniş bir zaman dilimini kaplayan müze eğitimi, eğitim etkinliklerinin yapılacağı mekânlar açısından müzelerin konumuda aynı geniş zaman dilimi ile ifade edilebilir (Buyurgan ve Mercin, 2005).

2.2.3. Sanat eğitiminde müze

İnsanoğlu'nun yaratma arzusu, popülerlik kazanmış yeni bir olgu değildir. Bu durumun, tarihin en erken dönemlerinde ortaya çıktığı görülmektedir. Tarih öncesi insanların, mağara galerilerindeki (!) bizon, at ya da yuvarlak formlu figürler çizmiş olma sebepleri, hala tartışılıyor ve tam olarak kesinliğe varılmamış olsa da, insanlık tarihi kadar eski olan bu resimlerin ortaya çıkması, sebebi her ne olursa olsun, yaratmaya dair içgüdüsel bir dürtü ve ihtiyaç olarak görülmektedir. Sanat gündelik yaşantılarımız içerisinde hayati bir alt metin olarak karşımıza çıkmakta, karmaşık duyguların ifadesi, ruhun sakinleştiricisi olabildiği gibi, aynı zamanda düşünce ve eylemleri kışkırtan da bir unsurdur. Sanat dili, duyguları ve düşünceleri, tamamen farklı bir şekilde ifade ederek iletişim kurar. Peki, sanat tam olarak nedir? Bu soruya verilecek çok sayıda yanıt bulunmaktadır (Ocvirk vd., 2015).

Sanat ilkel toplumlar için biraz daha sihir anlamı ifade ediyordu. İkel toplumlarda sanatın tılsımlı güçlere sahip olduğu inancı hâkimdi ve sanatın insanları, ruhani dünyayla iletişime geçirdiğine dair yaygın bir inanış hâkimdi. Tarih öncesi dönemden günümüze ulaşmış az sayıda eser olmasına rağmen sanatın başlangıç evresi ilk yazılı belgelerden daha eskiye dayanmaktadır. Bu yüzden bulunan en eski örneğin, ait olduğu dönemin tipik özelliklerini taşıyıp taşımadığı ve hatta sanat eseri olarak görülüp görülemeyeceği çokça tartışılmıştır (Hodge, 2016).

Bir insan işi, bir insan yaratması olarak sanat, insanoğlunun kendini anlattığı bir alandır. Bir başka deyimle insanın kendisini ifade etme yollarından biridir. Arkeoloji ve sanat tarihi şunu gösteriyor ki, yazıdan önce sanat vardı ve insanoğlu henüz yazıyı bilmezken sanat ile kendisini ifade etmeye çalışıyordu. Bazen bir tarih kitabının sayfalarca süren anlatımları, tek bir resim ile anlatılabilmektedir. Sanat, duygu ve düşüncelerin hoşlanılan uyumudur. İnsan elinde biçimlenen sanatın, güzellik ögesi taşıdığı ve bir anlaşma aracı olduğu gerçeği de vardır (Mülayim, 2008). Buradan yola çıkılarak “sanat” kelimesinin etimolojik incelemesi yapıldığında sanat kelimesinin

Arapça’da amel yani “iş” ve “yapma” anlamına gelen “sun” kökünden türemiştir. “Sun”un sözlükteki tanımı, bir iş meydana getirmek ve bir maddeye zihinde tasarlanan şekli vermek şeklinde yapılmaktadır. Bu kelime, aynı zamanda güzellik ve hayran olunacak bir kudret eseri manasına da gelmektedir. Daha çok yaratma veya doğanın yaptığı şeylerde kullanılmasından dolayı, akıl ve zekânın kullanılarak yapıldığı şeyler için sanat terimi kullanılmıştır (Yolcu, 2004).

Sanat diğer bir yandan, insanın kendine mal ettiği, insanların temel kültürel gücü olmuştur. Ama tam da bu sebeple, sanat, insanları belirli toplumsal gruplar kurmaya zorlayan, aklını kullanmayı zorunlu kılan bir hakikat rejimi olmuştur (Artun, 2015b).

Son derece ilgi çekici bulunan ve sözcüklerle ifade etmesi oldukça zor olan bir anlayışı ya da bir düşünceyi, sanatçılar sezgisel olarak kavrar ve böylelikle bunun bir sanat yapıtı olarak görünür hale gelmesi için uğraşır. Büyük sanat yapıtları, sanatçıların dışında diğer insanların da anlayabileceği ve kendi yaşantıları üzerine yeni ve farklı bir perspektif kazanmak için kullanabileceği eserlerdir. Örneğin, Vincet Van Gogh’un “Üç Çift Ayakkabı”sından etkilenen insanlar, Van Gogh’un dünya görüşünün zengin titreşimleri olmaksızın bir daha asla bir çift ayakkabı eski iş botuna bakamaz. Buradan yola çıkılarak, sanat yapmanın yansız bir analizin ötesinde, empati aracılığıyla ulaşılan bir düşünme formudur. Bir sanat eserinde, düşünce işin içine fazlasıyla girmiş olsa bile, ille de sözlü bir ifade kullanılmak zorunda değildir. Bu farklıdır, görsel düşüncedir ama aynı zamanda görsel fikirleri eklemleme ve bağlantı kurma yöntemiyle son derece kapsamlıdır. Sadece renk, şekil gibi elemanlarla alakalıymış gibi görünen soyut eserlerde bile, sanatçının bu resim unsurları için yarattığı yapı, deneyimi organize etmek için bir model sağlar. Kişilik gibi, bu model de açıkça karakterin belirlenmesinde rol oynayan özelliklerle birlikte sanatçının düşünce tarzının bir alan örneklemesidir ve kişilik gibi tarz da süreç içerisinde yeni deneyimlere yanıt verecek şekilde değişmeyi ve gelişmeyi devam ettirir. Ressam Willem de Kooning, sanatın sanatçılar için bir kültür oluşturmak olduğunu; “kendiniz için küçük bir kültür geliştirirsiniz” sözleriyle ifade etmiş ve yoğurt gibi kimi orijinal mikropların muhafaza edilmemesiyle, içindeki orijinal, yararlı şeylerin gelişmeye devam ettiğini de sözlerinin devamına eklemiştir (Fineberg, 2014).

Bazı kitleler, sanatın mutlaka güzel olması gerektiğini, bunun aksinin sanat değil de zanaat olduğunu savunurlar. Fakat bununla birlikte mahir ustalar zanaatda da güzellik aranması gerektiğini belirtmektedirler. Her ne olursa olsun, güzellik öznedir.

Toplum genellikle, kendi aşına olduğu, duygu ve fikir yönünden tanıdık olan, kendisine haz veren görüntüler arar sanat eserinde ve onlardan hoşlanır. Güzelin felsefi açıdan karşılığı olan estetik, güncel olarak hala gelişimini devam ettiren bir alandır (Ocvirk vd., 2015). Güzeli olarak algılanan bir sanat yapıtını estetik olarak algılamak, kavramak yalnızca estetik obje denilen, var olan karşısında belli bir tavır almak ile mümkün olur. Bu tavır alma durumu “estetik tavır alma” diye nitelendirilmektedir. Estetik tavrın ne olduğu açıklanacak olursa; Örneğin mesela şu an pencereden karşıda geniş bahçeli eski bir köşke bakıyorum. Bu bakış açımı birtakım ölçütlerle belirleyebilirim. Sözgelimi, baktığım bu köşek ne zaman, kim tarafından yaptırılmıştır? Bu köşkün üslubu ve sanat değeri nedir? Ya da, köşkün bugünkü parasal değeri nedir? Kiraya verilse ayda ne kadar gelir getirir? vb. gibi sorular bakımından köşke bakılabileceği gibi, bu türden hiçbir soru sormadan, yalnız ondan hoşlanarak, ondan haz duyarak onu seyredebilirim. Aynı objeye, aynı köşke bakış, yukarda sorulan soruların türüne göre, her biri birbirinden değişik çeşitlilikte ve farklı anlamlar ifade etmektedir. Söz konusu olan bu farklılıklar, köşkün ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı ya da üslubunun ya da sanat değerinin ne olduğuna ilişkin sorular ile köşke bakılması, köşk hakkında tarihsel ya da sanat tarihi açısından bilgi edinmek, bilgisel bir tavidir. Bu tavrın amacı, objeler hakkında doğru bilgiler elde etmektir. Bu sebepten ötürü bu tavır, düşünsel-bilgisel tavır olarak adlandırılmaktadır. Köşkün parasal değerini sorgulayan bir diğer tavır ele alınacak olursa, bu bakış açısı da pratik-ekonomik tavır olarak adlandırılır. Bu bakış açısında pratik ekonomik bir amaç vardır. Son olarak ise, köşke hiçbir soru sormadan, sadece haz duymak, hoşlanma duygusu hissetmek ve salt seyretmek için edinilen tavır vardır. Bu tavidir, yapının tarihselliği, sanatsal değeri ya da ekonomik değeri gibi vb. gibi sorular olmadan, sadece seyretmek, haz duymak esastır ve bu estetik tavır olarak nitelendirilir. Aynı tavır alış sanat alanına uyarlanarak açıklanacak ve ünlü Gioconda tablosu üzerinden ele alınırsa, tablo salt sanat tarihi yönünden, üslubu, renk-biçim uyumu yönünden görülebileceği gibi, sadece Mona Lisa’nın giysileri yönünden de görülebilir. Bu bakış açıları bilgisel tavidir; tablodaki Mona Lisa’nın kadınlık durumunun ele alındığı bakış açısı ise pratik-maddi tavidir. Ya da bir başkası tablonun parasal değeri üzerinde durabilir ve bu da pratik-ekonomik tavidir. Fakat sadece tabloda haz duymak için tabloyu seyretmek ise, estetik bir tavrın göstergesidir (Tunalı, 1989).

Sanat, din, politika, ekonomi ve kültürel etkinliklerin dışında, sadece sanatçının özgür ve salt özgünlük içinde ortaya koyduğu bir ürün değildir. Sanat, ilkel toplumlarda din ve büyüden doğmuşken, çok tanrılı dinlerin hâkim olduğu dönemlerde ise durumun değiştiği görülmektedir. Tanrılar insan biçimini almaya başlar. Toplumsal yapının değişmesi üzerine zamanla, insanların büyü, nesneler, tanrılar ve doğa görünüşleri üzerine sanatsal çalışmalar yaptıkları görülmüştür. Buradan yola çıkarak sanatın kaynağının sanatçının salt duygularından ortaya çıkmadığı söylenebilir. Sanat, insanların yaşam biçimleri, toplum yapısı yani içinde bulundukları kültürün neticesinde ortaya çıkmış ve şekillenmiştir (Ersoy, 2016).

Duygu, düşünce ve heyecanları şekillendirerek başkalarına ulaştıran sanat, mevcut dönemin güzellik duygusu her ne olursa olsun, geçmiş devirlerdeki diğer insanların gerçek belirtileri olan sanat eserlerini de sanat alanına kabul etmek mecburiyetindedir. Sanat eserinin hangi dönemde hangi estetik bakış açısıyla yapıldığı önemli olmaksızın, sanat aynı derecede önemli ve ilgi çekicidir (Ersoy, 2016).

Sosyal yaşamın bir ürünü olan sanatın toplumu ilgilendiren amaçları vardır. Sanat, duygusal, dinsel, yararlı ve ulusun birliğine, bütünlüğüne fayda sağlayacak birçok amacı vardır. Güzeli bulmaya çalışan sanat, çoğu zaman estetik hazzı aşarak, toplum yapısını işaret etmektedir. Bu bakımdan sanatın amaçlarının başında eğitici ve öğretici amacı gelir. Aristophanes, “Öğretmenler çocuklar için, şairler gençler için” diyerek, gençlerin sanat yolu ile öğrenecekleri birçok şeyin olduğunu ifade etmeye çalışmıştır. Aynı görüşü savunan Eflatun ve Aristo gibi, 20. Yüzyıl düşünürleri de, aynı düşünceler perspektifinde, sanatın insanları kurtarıcı bir misyonunun olduğunu belirtmişlerdir (Ersoy, 2016).

Hiçbir şeyi amaçsız üretmemiş olan insanın, mağara resimlerini üretme sebeplerinin ilki, korkunç saydığı ve gizemli gördüğü bazı varlık ve olgulardan korunmak ve onları sıradanlaştırmak var olduğu gibi kendinden sonra gelecek olan insanlara bir şeyler öğretmek, bilgi aktarmaktır. Buradan hareketle, sanatın insanlık için son derece önemli olan işlevinin birinin, belki de en önemlisinin, var olanı saptamak ve geleceğe aktarmak olduğu söylenebilir. Aktarmak söz konusu olduğundan, en azından yakın çevresinin deneyim ve yaşantılarını aktarmadan bahsedildiğinde toplumsal yapıdan da söz etmek gerekmektedir. Toplumsal olguları, süreçleri ile bunların tarihi gelişimlerini ve değişimlerini incelemeyi üstlenen sosyoloji, insan dehasının, toplum adına keşfettiği ilk ve en etkin ürün olan sanatla iç içedir. Bu iç içe olan yapı da sanat

sosyolojisi disiplinini doğurmaktadır. Sosyolojik olguları ve bulguları daha anlaşılır hale getirebilmek için sanatı araç olarak kullanmak, değerlendirmek için sosyolojiyi araç olarak kullanmak gerekmektedir (Erinç, 2013).

Sosyal yapı ile sanatın ilişkisi, sosyal yapı ile insanın ilişkisindeki ilk süreçlerden birini oluşturur. Ortaçağ'da feodalite düzeninin hâkim olduğu dönemlerde, derebeylik ve flama marşları, sanatsal bir yolla toplumun kenetlenmesine ve toplum üzerinde aidiyet hissi yaratmasına neden olmuştur. Yine aynı çağlarda gittikçe kendinden uzaklaşan cemaati toplamak için ve varlığını görkemli bir şekilde gösterebilmek için kilise müziği devri başlamıştır. Uygarlık tarihinin tek sağlam kanıtı sanat eserleridir. Nitekim uygarlık tarihi mimariyle başlamış ve diğer sanat yapıtlarıyla devam etmiştir. Eğer bir toplumun, hatta bir sosyal sınıfın yaşamını sürdürmesi isteniyorsa, bazı toplumsal işlevlerin yerine getirilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Söz konusu işlevlerin ihmal edilmesi toplumların sonunu getiren en büyük etkenler arasındadır. Neslin sürdürülmesi, yeni üyelerin toplumsallaştırılması, insanların yaşama bir amaç ve anlam doğrultusunda bağlanması, mal ve hizmetlerin üretim ve dağıtımı gibi toplumda düzenin sağlanmasını sağlayan unsurlar bu işlevlerden bazılarıdır.

Neslin sürdürülmesinden yeni neslin sosyalleştirilmesine kadarki her bir süreç temelde eğitim ve bir eğitime işidir. Eğitim insanca ve insana uygun şartlarda gerçekleştirilmezse, toplum düzeninin sağlanmasında mümkün olmamaktadır. Aynı zamanda sosyal yapının devamlılığını sağlayan, hem geçmişi hem de geleceği birbirine bağlayan temel öge, eğitimidir. Bu eğitim sayesinde insanlar önce bir toplum üyesi olmaktadır. Sözü edilen üyelik, eğer bir uyum göstermiyorsa sosyal yapı da tehlike altına girmektedir. Olması gereken dengeyi sağlayan kültür öğelerinden en önemli olan şey ise sanattır. Sanat, bu eğitimin hem aracı hem de amacı durumundadır. Sanatın araç durumunda olması, onun en dolaysız ve en etkin öğrenmeleri sunmasından kaynaklanmaktadır. İnsanoğlu henüz okuma yazma bilmeden, sanat vasıtasıyla, resimle, heykelle bilgi edinmiştir. Günümüzde de değişen çok bir şey yok denilebilir. Örneğin, sosyal yapının temel taşı ve varlık nedeni sayılan ve insanı 20. yüzyıl içerisinde en etkin şekilde değerlendiren Heidegger ve Kierkegaard gibi filozoflarca ortaya atılmış bu düşüncenin, kendi değerini yakalayamayan, kendi değerinin bilincinde olmayan bir insanın da sosyal yapının temel taşı sayılması elbette beklenmemektedir. Söz konusu olan durum ancak sanatla iyileştirilebilir. Dün de bugün de yeni nesillere öğretilen alfabe, öğretimin daha kolay sağlanması ve kalıcılık kazanması için en çok resimlerden

yararlanmaktadır. Çocuklara ulusal ve kültürel değerlerin aşılmasında resimli kitapların son derece önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Ya da örneğin karikatürler, sosyo-politik, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik olmak üzere sosyal yapıyı her yönden eleştiren en kısa, en dolaysız, en öz yönden bilgi veren sanat dalıdır. Ülke perspektifinden bakılacak olursa, sosyal yapıyı var eden, devamlılığını sağlayan yani ülkeyi tanımlayan ve çözümleyen ulus adı verilen insan topluluğudur. Bu insanları aynı amaç ve aynı tutkular içinde toplayabilmek, toplandıklarını kanıtlayabilmek de yalnızca sanatla mümkündür. Ulus tanımlamasında, en yaygın kabul gören ölçüt, aynı kültürü, aynı kültürel değerleri paylaşabilen insanların varlığıdır. Kültürel değer olarak kabul gören en önemli öge de sanattır. Bir ulusun bireyleri için yaratılan kural ve kodların uluslararası değer kazanmasını sağlayan en önemli unsurdur sanat. Kültürel mirasın en göz alıcı sanat örneklerinden olan saraylar, hanlar, hamamlar, kapalı çarşılar, camiler gibi mimari yapıtlar da birer sanat eseridir. Bir nesnenin sanat sıfatını kazanması, sosyal yargı ile ilgilidir. Sosyal yapı ve o sosyal yapının varetteği sosyal yargılar değiştikçe sanatın tanımı ve sanat olarak kabul edilen şeyler de değişmektedir. Fakat sanatsal bilginin özelliği ve insan emeğine duyulan saygıdan ötürü, süreç içerisinde sanatın anlamı değişse bile, kabul edilmiş ve kaybolmaması gereken sanat eserleri kalıcılığını sürdürmüştür (Erinç, 2013).

Askeri ve siyasal anlamlar taşıyan “avangart” kavramını sanata dahil eden Saint-Simon, 1830’larda toplumun belli kitlelerine hitabında, “Sizin avangardınız biz sanatçılar olacağız. Çünkü en ani ve en hızlı etki eden güç, sanatın gücüdür. İnsanların hayal gücüne ve duygularına seslendiğimiz için, her zaman en kuvvetli ve en kararlı etkiyi biz yaratırız” ifadelerini kullanmıştır (Artun, 2015a).

20. yüzyıl’la birlikte sanat eğitimi, genel anlamda, tüm sanat alanlarını içine alan, formal ya da informal olarak yaratıcı sanatsal eğitimi tanımlamaktadır. Sanat eğitimi kavramı yaygın olarak plastik sanatlar alanında verilen eğitim olarak düşünülmektedir. Sanat eğitimi kavramının, hangi alanı karşılayacağı ya da içeriği hakkında birçok farklı görüş bildirilmiştir. Bu görüşler, sanat eğitiminin içeriğinin, amaçlarının ve kapsadığı alanlarda oluşmaktadır. Zaman zaman müzik ve edebiyat gibi sanat dallarının dışarıda bırakıldığı tanımlamalara gidilmiştir. Fakat yine belli zamanlarda ortaya çıkan görüşler neticesinde müzik, edebiyat, drama gibi sanat dalları da sanat eğitimi kavramı içerisinde düşünülmüştür. Böylesine geniş ve kapsamlı bir içeriğe sahip olan kavrama “Müz’sel Eğitim” ismi önerilmiştir (San, 2010).

Sanat eğitiminin gerekliliğinin temelinde, ruhun yüceltilmesi, özgürleştirilmesi, insanların ruhsal açılığının giderilmesi, çağdaş ve duyarlı bir toplum yaratılmasının sağlanması vardır. Sanat eğitimi bireylere duygu ve düşüncelerini özgürce ifade etmenin yollarını açar. Aynı zamanda insanların sosyokültürel yaşamının, şahsi yaşantılarının sübjektif bir alanıdır. Bireylerin yeteneklerinin geliştirilerek, yaratıcı ve üretken kişiliklerin oluşmasında sanat eğitiminin rolü büyüktür. Genel itibariyle sanat eğitimi, estetik beğeniye sahip, sorgulayıcı, uygar, nitelikli bir toplum yaratmayı hedefler. Onun içindir ki sanat eğitimi, artık dünya üzerindeki tüm milletler için kaçınılmaz bir durum haline gelmiştir. Hızlı bir şekilde gelişen ve değişen teknolojinin etkisiyle sanayileşen, kentleşen toplumların insanlarında görülen duyarsızlaşma; ancak sanat eğitimi ile iyileştirilebilir. Teknolojinin eseri olan toplumlarda, kişilerin yaşadığı en belirgin sorunun öncelikle insan olmanın doğasında var olan üretme davranışının yok olmasıdır, sanat eğitimi bu körelmenin ve yabancılaşmanın önüne geçebilen bir yapıya sahiptir (Artut, 2013).

Sanat yapmak, sanata ilgi duymak, sanatı anlamak insanın doğuştan getirdiği bir davranıştır. İnsan olmanın ve varlığın bir gereği olan sanat, toplumsal yaşamın en önemli boyut ve unsurlarından biridir. Sanat eğitimi, şahısların yaratıcı güç ve birikimlerini açığa çıkararak estetik kaygı ve düşünce çemberinde gelişmelerini sağlamaktadır. Onun için amaçları arasında, insanların sanata karşı olan ön yargılarını kırmak ve onları sanattan anlayan, sanat destekleyicisi bireyler haline getirmektir. 20. yüzyılın başından beri sanat eğitimi kavramı genel manada, güzel sanatların kapsamı altına giren tüm alanları ve biçimleri içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi tanımlamaktadır (Artut, 2010).

Eğitim, bilim ve sanat işbirliğine dayanmalıdır. Bilimin de sanatın da amacı; insana hizmet ederken yeniyi keşfetmektir. Sanat eğitimi, sanatçı yetiştirmeyi değil, sanat eğitimi alan her bireyin bilgisel, bilişsel, duyuşsal ve duygusal yöndeki eğitim ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlar. Bu bireylerin çevrelerine daha bilinçli bakabilmelerini sağlayabilme doğrultusunda son derece başarılı bir eğitim anlayışıdır (Yolcu, 2004).

Kültür ve sanat ürünlerini toplayan, muhafaza eden, onaran, teşhir eden ve tüm bunları aynı zamanda toplumun eğitimi için kullanan mekânlar olan müzeler, günümüzde çağdaş sanatları kapsayacak ölçüde genişlemektedir. Müzeler ve müzelerin eğitim bölümleri, topluma ulaşabilecek yayınları, formal ve informal olarak öğrencilerle doğrudan etkileşim sağlayan yenilikçi materyalleriyle, on-line programlarıyla ve sanat

eğitimi uygulamalarını teşvik eden yenilikçi özellikleriyle, sempozyum ve konferans gibi etkinlikleriyle de tanıtmaktadır. Geçmişte kaybedilmiş olan önemli kültür parçalarının olduğu yer olarak bilinen müzeler, eğitimde temel ve otantik bir alan olarak kabul görmektedirler. Yani müzeler; gözlem, yaratıcılık, mantık, hayal gücü ve beğeni duygusunun ortaya çıkmasına ve gelişmesine katkı sağlayacak yaygın eğitim kurumları olarak benimsenmektedirler (Mercin, 2011).

Müzelerde sunulan öğrenme deneyimleri sınıf ortamında sunulanları tamamlayıcı niteliktedir. Müzeye yapılan okul ziyaretlerinin en önemli taraflarından biri, öğrencilerin birçok alternatif öğrenme yolları ile karşılaşması ve somut deliller ile aktif biçimde çalışma olanağı bulmasıdır. Bu durum, bazı çocuklar için, formal olan sınıf ortamında pek görülmeyen yetenek ve becerileri gösterme şansı sağlamaktadır. Yeni bir yere gitmek, yeni insanlarla tanışmak, yeni yaklaşımlar doğrultusunda bilgi edinmek ve maddi gerçekliği olan nesnelerle karşılaşmak, bütün çocuklar için, son derece güdüleyici ve uyarıcı olmaktadır. Dolayısıyla böyle durumlarda öğrenme daha verimli ve kalıcı olmaktadır (Buyurgan ve Buyurgan, 2007).

Bir sanat eseri oluşturulduğu sırada duygular, us, sezgi ve bedensel katılımın olması son derece önemlidir. Bu unsurların katılımı neticesinde ortaya çıkan sanat eseri oldukça değerlidir. Bilimin kendinden önceki araştırmalar ve buluşlar ışığında yeniliklere ilerlemesi gibi, sanat da kendinden önceki eserlerin izlerini taşımaktadır. Bu özelliği ile kendinden sonra gelecek olan eserlere de kaynaklık etmektedir. Böylelikle sanat, geçmişten günümüze zaman içerisinde değişerek ve gelişerek gelmiştir. Sanat yapıtları, yer ve zaman ilişkisi açısından sanat ğretiminde önemli bir rol oynamaktadır.

Sanat eğitiminin amacı salt çizim yapmak değildir, sanat tarihi de sanat eğitiminin içinde önemli bir yere sahiptir. Sanat eğitimi içerisinde olan sanat tarihi öğretimindeki amaç, öğrenciye sadece kuru bir uygarlık tarihi öğretmek ya da kronolojik sıra ile sanat tarihi sürecini öğretmek değildir. Amaç, öğrenciye yaşayan, aktif bir tarih bilinci kazandırmaktır. Bu bakış açısı doğrultusunda öğretilen sanat tarihi ğritimi; sanatı tanımak, öğrenmek, ayırt etmek için bir birikim sağlayacağı gibi, öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmelerinde de faydalı olmaktadır. Sanat tarihi ğretiminde müze ziyaretlerinin rolü büyüktür. Müze ziyaretleri esnasında, müzedeki eserleri yerinde gören öğrencilerde, sanat tarihi öğretiminin kalıcılığı artmaktadır. Sanat eğitiminde verilen tarihsel bilgide, yakın evre ve yakın ağ ilkesinden hareket edilmelidir. Bu ilkelerin yararları ise; Yakın evre ilgiyi sürekli canlı tutar, gerçek eserlerin çevrede

bulunmasıyla bu kültürel varlıkların sanatsal ve tarihsel değerlerini öğrenciler daha somut olarak kavrar, son olarak ise geçmişin nesnel olarak öğretimiyle sanat eseri incelemesi birleşerek, sanat tarihi tek düzelikten kurtulur. Sonia Rouve; “Ölü geçmişin bugünden kaynaklanan ilgi ve çağdaşla olan bağ ile canlanabileceğini” söyler. Fakat bu ilgi ve alakanın gelişi güzel kurulamayacağını, esas alınan öğrenci ilgisinin iyi uygulamaya geçirilmiş, etkili bir yöntemle oluşabileceğini belirtmektedir.

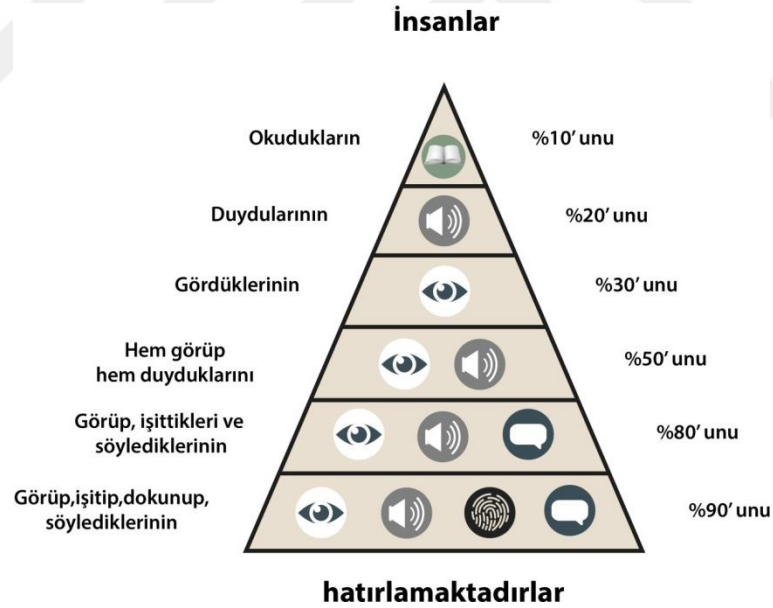
Sanat eğitiminde müze desteğinden yararlanılması aynı zamanda öğrenciye sanatta devamlılığın yalnızca bir gelişme olmadığını aynı zamanda bir değişme olduğunu da kavratmaktadır. Sanat eğitiminde, öğretimin verimliliği açısından öğrencinin aktif rol alması oldukça önemlidir. Bu aktif durum, beraberinde canlılığı, kıyaslamaları, benzetmelerin ortaya çıkmasını ve öğrenmenin esas hedeflerin ötesine geçmesini sağlamaktadır. Sanat eğitiminin, öğrencilerin gerçek sanat eserlerini doğrudan yerinde inceleyebilmeleri için müzede gerçekleşmesi büyük önem taşımaktadır. Böylelikle sanat eğitimi tüm öğrencilerin algı, duygu, çözümleme, yorumlarıyla katılım sağladıkları bir ders olacaktır. Öğrencilerin hem bilişsel hem duyuşsal zekâları için, hem de öğrencilerdeki yaratıcılığın ve tarih bilincinin gelişmesi için müzelerin sanat eğitimi ders programlarındaki yeri olmazsa olmaz ve son derece önem arz eden bir yapıdadır (Kırıçoğlu, 2005).

Müzeler, insanın ortaya çıkardığı ürünlerin, farkına varılmasını sağlayan ve böylece kültürlerarası iletişimi de destekleyen kurumlardır. Bunun yanı sıra müzeler, müzede sanat eğitimi çerçevesinde, sanat eğitiminde çok önemli bir unsur olan yaratıcılığın gelişmesinde de önemli bir rol oynamaktadırlar. Yani müzelerin eğitsel rolü özellikle sanat eğitimi bakımından büyük öneme sahiptir. Müzeler, insanlık tarihini birtakım nesnelerle sergilerken, yaratıcı düşünceye sahip insanların yetişmesine de katkıda bulunmaktadır. Bu durum, yaratıcı düşüncenin oluşmasını desteklerken, aynı zamanda geçmişin unutulmayarak geleceği yönlendirecek değerlerin de yerleşmesini sağlamaktadır (Buyurgan ve Mercin, 2005).

Yaratıcılıkla özdeşleşmiş olan müzeler, farklı koleksiyon içeriklerini bünyesinde barındırmakta özellikle günümüz müzelerinin hemen hepsi, eğitim etkinliklerinin ön planda tutmaktadır. “Yaparak yaşayarak öğrenme” yaratıcılığın gelişmesine imkân sağlayan en etkili yöntemlerden biridir. Bu yöntemlerin uygulama alanları olan müzeler bilim, teknoloji ve keşif merkezleri farklı ve zengin içerikteki koleksiyonlarıyla çağdaş öğrenme yöntemlerini uygulamak için en uygun mekânlardır. Mevcut koleksiyonlarını

eğitim malzemesi olarak geliştirmek, öğrencilerin bilgilerini yaparak-yaşayarak öğrenme felsefesi bakımından artırmak ve onları potansiyel müze ziyaretçisi kılmak için kullanılan mekânlardır müzeler. İnsanların ilgisini çekebilecek temalara yönelik koleksiyonlar oluşturan çocuk müzeleri, yaratıcı düşüncüyü geliştirmekle, çocukların yaşadıkları yopluma ve çevreye yönelik farkındalık ve sosyal bilinç kazanmaları doğrultusunda büyük emek sarf etmektedirler (Karadeniz ve Çıldır, 2014).

Her öğrencinin farklı aile ve çevre şartları olduğu için ve her bir öğrenci farklı zekâ alanı baskın olduğundan her bir öğrenci farklı yol ve yöntemlerle öğrenmektedir. Her öğrenciye ulaşabilmek ve dersi daha ilgi çekici hale getirebilmek için farklı zekâ alanlarını ortaya çıkarmak için, öğretmenin alana dair yeterliliğinin dışında zengin bir çeşitlilik sunan materyal kullanımını da bilmesi gerekmektedir. A.B.D Texas Üniversitesi'nde Philips tarafından yapılmış olan araştırma sonuçlarına göre zaman faktörü eşit tutulduğunda bilgilerin bellekte kalıcılığı aşağıdaki yüzdelerle açıklanmıştır (Aytaç, 2010).

Şekil 2.7. Duyu Organlarına Göre Bilgilerin Kalıcılık Oranları (Aytaç, 2010)

Sanat hazzın tek kaynağını ve imgelememizin yenilenmesini sunmaktadır. O, düşünce ve nesne arasındaki ilişkileri keşfeder, düşünce ve eylem arasında bağlantı kurar ve insanlara yaşamın farklı açılardan görülmesini ve kavranmasını sağlar. Sanatın öğrencilerin özelliklerini, tutumlarını ve bugünün toplumuna, ekonomisine etkili katılımları için gerekli entelektüel becerileri geliştirmede yardımcı olur. Müzelerdeki

eserlerin sergilenmesiyle sanat öğrencileri ile yapıtlar arasındaki bağlar ortaya konulduğu gibi, bireylere bir yandan bilgisini derinleştirme, genişletme ve akıl yürütme alışkanlığı kazandırılırken, diğer yandan da onların hayal gücünü ve duygu dünyası zenginleştirilerek yaratıcılıklarına katkı sağlanmaktadır. Müzede eğitim esnasında eserlerin aslına bakılarak yapılacak olan eğitim ile bireyler, geleneksel eğitim sisteminden kurtularak daha heyecan verici, etkin ve kalıcı bir eğitim alma şansına sahip olmaktadır (Buyurgan ve Mercin, 2005).

Kırıçoğlu'na göre, görsel bir anlatım aracı olan sanat, sanat eğitiminin kültürlerarası ilişkide etkin bir rol oynamasını sağlamaktadır. Bir kültür değeri olarak sanat, bütün kültür gruplarının birbirleriyle iletişim kurmalarına yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda sanat kültürel mirasa sahip çıkmada ve bir kimlik oluşturmada eğitsel ve güçlü bir araçtır. Bir kültürün ya da grubun sanatını incelemek o kültürün bilinmesine ve yine aynı kültürün kendi kültür yapısını nasıl oluşturduğunun paylaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bu yaklaşıma göre, sanat eğitimi bunu yaparken bir grubun kültürel üstünlüğünü kabul etmemektedir (Karadeniz, 2018).

Okul programlarında yer alan sanat eğitimi, yaratıcılığı, işbirliğini ve yenilikçiliği geliştirmek için zorunlu bir süreç olarak yer almaktadır. UNESCO raporuna göre, sanat eğitimi etnosentrizm, önyargı, görelilik, ayrımcılık ve ırkçılığa karşı kullanılabilir en etkili yöntemlerden biri durumundadır. Aynı zamanda gençler ve çocuklar üzerinde uzun süre etkili olacak tüm bu beceriler, problem çözme ve karar alma yeteneklerini geliştirerek, iletişim ve işbirliğinin artırılmasını sağlayarak kültürel bakımdan farklı şart ve durumlara uyum süreçlerini kolaylaştırmaktadır (Karadeniz, 2018).

Sanat çok kültürlü toplumlarda, etnosentrizmi engelleyen, kültürlerarası etkileşimi artıran oldukça önemli bir araçtır. Çeşitlilik içerisinde ayrıştırıcı değil, birleştirici bir unsur durumundadır. Bu bağlamda sanat eğitimi sürecinde kültürel çeşitlilik kavramı, çeşitlilik içinde birleştiricilik yaklaşımından hareketle öğretim programlarına dahil edilmiştir. Sanatın amacının ne olduğunun incelendiği sanat eğitimi sürecinde, farklı kültürlerde sanatın işlev, gelenek ve gündelik yaşantılardaki yeri ve tüm insanlığın ortak kültürel mirası olarak adlandırılabilir sanat eserlerinin kültürlerarası etkileşimde son derece önem arz eden bir araç olarak kullanılabilir (Karadeniz, 2018).

2.3. İlgili Araştırmalar

Taylan Çetin'nin 2006 yılında “Resim-İş Eğitimi Anabilim Dallarında Müze Eğitiminin Sanat Tarihi, Sanat Eleştirisi ve Anasanat Atölyelerinde Uygulamalara Etkisi” üzerine yaptığı Yüksek Lisans çalışması, Eğitim Fakültelerinde yetiştirilen sanat öğrencilerinin, ortaöğretimde etkili ve sanatsal olarak etkili olabilmelerinde, sanat tarihi, sanat eleştirisi ve ana sanat atölye uygulamalarına, müze eğitiminin katkısına dair olan bu araştırma bir literatür olarak alinyazında bulunmaktadır. Bu çalışmada, eğitim fakültelerinde verilen “Müze Eğitimi” dersinin, yeterli donanımına sahip sanat eğitimcisinin yetiştirilmesi açısından; sanat tarihi, sanat eleştirisi ve sanat uygulamalarına etkilerinin ve rolünün ne olduğu araştırılmıştır. Literatür tarama, yapılmış organizasyonların sonuçlarının değerlendirilmesi ve öğrenci görüşlerinin belirlenmesi yöntemiyle hazırlanmış olan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemiyle çıkan sonuçlar, betimsel ve içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Sonuç olarak müze eğitiminin sanat tarihi, sanat eleştirisi ve sanat uygulamaları ile iç içe olduğu ve böylece yetişen bireylerin toplum içinde bilinçli ve kültürlü olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır (Çetin, 2006).

Çiğdem Utku'nun “İlköğretim 5. Sınıf Düzeyi Sanat Eğitiminde, Müze Eğitiminin Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi” üzerine yapmış olduğu Yüksek Lisans Tezi'nde, İlköğretim 5. sınıf Görsel Sanatlar Dersi'nde, müze eğitiminin öğrencilerin tutumlarına etkisi saptanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada nicel veri toplama yönteminden yararlanılmış ve deneysel desen yöntemlerinden tekrarlı ölçümler deseni kullanılmıştır. Araştırmada veriler, araştırmacının kendisi tarafından hazırlanan tutum ölçeği ile elde edilmiştir. Araştırmaya katılan Hasan Ali Yücel İlköğretim Okulu ve Özel Tevfik Fikret Okulları 5. sınıf öğrencilerine sanat eğitimi kapsamındaki müze eğitime yönelik tutumlarını ölçmek için hazırlanan tutum ölçeği, müze eğitimi verilmeden önce (ön test) ve müze eğitimi verildikten sonra (son test) uygulanmıştır. Bu araştırmanın sonucunda, MEB'in Görsel Sanatlar Programı ile Özel Tevfik Fikret Okulları'nın hazırladığı MEB tarafından onaylanmış programın müze eğitimi kapsamında, kazanımları ve etkinlikleri bakımından daha etkili sonuçlar verdiği, içeriğinin daha olumlu tutumlara neden olduğu ortaya çıkmıştır (Utku, 2008).

Nurullah Atalay'ın “İlköğretim I. Kademe Müze Eğitiminin Görsel Sanatlar Kültürüne Etkileri” isimli Doktora Tezi, ilköğretim birinci kademe 4. ve 5. sınıflar Görsel Sanatlar Dersi'nde verilen müze eğitiminin, görsel sanatlar kültürü

oluşturmasındaki etkinliklerinin incelenmesini amaçlamıştır. Bu çalışma da, ön test ve son test kontrol gruplu desene uygun olarak yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grupları; İstanbul Şişli Nilüfer Hatun İlköğretim Okulu 4. sınıflardan bir deney (34) ve bir kontrol grubu (35) ile 5. sınıflardan bir deney (32) ve bir kontrol (30) grubundan oluşmaktadır. Deney gruplarına müze eğitimi programı, kontrol gruplarına ise sınıf içi etkinliklere dayalı içeriğin sunumunun yapıldığı çalışmada veriler, çoktan seçmeli başarı testi (4. ve 5. sınıflara ayrı ayrı) ve derse karşı tutum ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmada, Müze Eğitimi kapsamında gerçekleştirilen etkinlikler, hem 4. sınıf hem de 5. sınıf düzeyinde öğrencilerin başarılarını arttırmıştır. Müze eğitimi alan öğrenci gruplarının başarılarındaki artış, almayanlara göre anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Son olarak hem deney gruplarının hem de kontrol gruplarının derse karşı tutumlarında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşmamıştır (Atalay, 2011).

Timuçin Akyürek tarafından “İlköğretim I. Kademe Görsel Sanatlar Dersinde Müze Eğitiminin Tarih ve Kültür Bilinci Oluşturulmasındaki Önemi” üzerine yapılan Yüksek Lisans Tezi’nde, ilköğretim 1. kademe 5. sınıf öğrencilerinde tarih ve kültür bilincinin hangi boyutlarda olduğu öğrencilerin, tarihi eser, müze gibi kavramlara ne kadar yakın oldukları ve bu kavramlardan ne anladıkları, onların tarihi bakış perspektiflerini, derinliklerini saptamak ve elde edilecek verilerle Disipline Dayalı Sanat Eğitimi çalışması yapılarak tarih ve kültür bilincinin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu çalışmada, öğrencilerdeki tarih ve kültür bilinci eksikliğini tespit etmek ve bu tespit noktasında Görsel Sanatlar Dersi’nde bu etkinliklerin ne olduğuna ve nasıl meydana geldiğine çözüm aranmıştır. Nicel veriler, Rubik performans değerlendirme formu ile nitel verilere dönüştürülmüştür. Araştırmanın evreni Adana ili Seyhan ilçesine bağlı Cemil Nardalı İlköğretim Okulundan Random yolu ile seçilen 15+15=30 kişilik 5/B sınıfı öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırma sürecinde ön test ve son test uygulanmıştır. Araştırma, öğrencilerin tarihi eserleri, müzeleri çok sınırlı bir sayıda tuttukları, müze etkinliklerinde pasif bir rol aldıkları, uygulama kısmında da özgün olmadıklarını belirlemiştir. Sonuç olarak, öğrenciler müze ve tarihi eseler hakkında, bilgilerini ve görüşlerini genişletmişler, tarih ve müze kültür bilincinin oluşturulmasına yönelik dikkat edilmesi gereken hususlar belirlenmiştir (Akyürek, 2011).

Eda Karakuş’un “Güzel Sanatlar Fakültesi Öğrencilerinin Bilgi ve Becerilerinin Müze Eğitimi Yoluyla Geliştirilmesi” üzerine yaptığı doktora çalışmasının amacı; Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencilerinin bilgi ve becerilerinin gelişiminde, Çok Alanlı

Sanat Eğitimi yöntemi ile gerçekleştirilen müze eğitiminin etkisinin nasıl olduğunun belirlenmesidir. Müze Eğitimi dersinin, öğrencilerin sanat tarihi bilgisi, estetik algı gelişimi, sanat eleştirisi becerisi ile sanatsal uygulamalarına olan etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Nitel ve Nicel araştırma yöntemleri kullanılan bu çalışma, Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim, Heykel, Seramik ve Cam Tasarımı bölümleri 3. sınıf lisans öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, müze eğitiminin öğrencilerin bilgi ve becerilerine katkılar sağlamış olduğu belirlenmiş ve sanat tarihi bilgi birikimine olumlu anlamda katkı sağladığı görülmüştür (Karakuş, 2016).

Ufuk Atilla'nın "Görsel Sanatlar Dersi Müze Eğitimi Konusunun 8. Sınıf Öğrencilerinin Sanatsal Değerlendirme Yapabilmelerine Olan Etkilerinin İncelenmesi" isimli Yüksek Lisans Tezi, Görsel Sanatlar Dersi kapsamındaki, müze eğitimi konusunun öğrencilerin sanatsal değerlendirme yapabilme durumlarına olan etkilerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bayrampaşa Mobil İmam Hatip Ortaokulu'nda öğrenim görmekte olan, 30 deney grubu, 30 kontrol grubu öğrencisine verilen müze eğitimi ve uygulamalarının etkileri incelenmektedir. Çalışmada, deneysel desen yöntemlerinden ön test-son test kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Araştırma sonucunda istatistiksel verilere bakarak deney grubundaki başarı artışının kontrol grubuna oranla daha fazla olduğu görülmüştür. Uygulanan müze eğitiminin her iki grupta da olumlu sonuçlar oluşturduğu, deney grubundaki artışın kontrol grubuna göre daha anlamlı olduğu görülmüştür (Atilla, 2017).

3. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırma modeli, araştırma ortamı, katılımcılar, araştırmacı rolü, araştırma süreci, veri toplama araçları, veri analiz süreci ve araştırmanın geçerlik-güvenirlik basamaklarına yer verilmiştir.

3.1. Nitel Araştırma Yaklaşımı

Araştırma yaklaşımının seçimi Creswell'e göre (2018b) araştırma deseni ve yöntemlerinin yanı sıra araştırmacının şahsi deneyimi ve çalışmanın hitap edeceği kitleye göre şekil almaktadır. Çalışmada araştırma gereği nasıl ve neden sorusuna yanıt araması sebebi ile çalışmada nitel araştırma yaklaşımının tercih edildiği düşünülebilir. Nitel araştırma yaklaşımı, gerçeğin sosyal yollarla oluşturulduğu dolayısıyla gözlenebilir salt bir gerçeğin olmadığı, zaman, mekân, kişi olgularıyla değişebilen çoklu gerçeklerin var olabileceği varsayımına dayanır. Nitel araştırmanın olmazsa olmazı katılımcıların perspektifinden bakabilmektir. Bu açıdan nitel araştırma yaklaşımının, MED'in kültürel miras bilinci kazandırma durumunu, araştırmanın gerektirdiği ortamlar ve deneyimler doğrultusunda öğrencilerin perspektifinden görmeye uygun bir araştırma yaklaşımı olduğuna karar verilmiştir.

3.2. Araştırma Modeli

Bu araştırmada model olarak, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması araştırması türlerinden tek durum çalışması kullanılmıştır.

Şekil 3.1. Tek Durum Çalışması (Tip 1) (Akar, 2017)

Durum çalışması, sosyoloji ve antropoloji disiplin alanlarından ortaya çıkmıştır. Durum çalışmasının ilk bilimsel temelleri Bronislaw Malinowski, Frederic Le Play ve Chicago Okulu üyeleri tarafından atılmıştır (Akar, 2017).

Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması araştırması, özellikle eğitim alanında yapılan araştırmalarda sıkça başvurulmuş araştırma desenlerinden biridir.

Durum çalışması, araştırma sürecinde “nasıl” ve “neden” sorularına cevap verir (Yin, 2017).

Araştırmanın nesnesi ya da ürünü olabilecek niteliklere sahip bir araştırma deseni olan durum çalışmasında yöntem, gerçek yaşamın olağan akışı içerisindeki bir durumun derinlemesine incelenmesini gerektirmektedir. Günümüzde uygulanan diğer araştırma yöntemlerine kıyasla durum çalışmasının oldukça eski bir tarihe sahip olduğu görülmektedir. Genel olarak durum çalışmalarında konu, özel bir durumun tespit edilmesi ile başlar ve söz konusu olan konunun amaçları problem doğrultusunda derinlemesine incelenir (Stake, 2008). Durum çalışmalarında araştırmacı, olaya herhangi bir müdahalede bulunmayarak, sadece olayı izleme, gözlemleme katılımcı ya da toplum üzerindeki etkisi ya da ilişkisi konusunda derinlemesine inceleyerek, çıkarımlarda bulunmaktadır (Davey,1991).

Durum çalışması araştırmalarının, gündelik hayattan bir olgunun, kendi doğal ortamında incelenerek, olgu ve durum arasındaki ayrımın net bir şekilde tespit edilemediği durumlarda uygulandığı görülmektedir (Yin, 2017). İnsanların ve varlıkların olağan durumlarını tespit edebilmek için onların kendi doğal ortamlarında incelemesi nitel araştırmanın en ayırt edici ve en önemli özelliğidir (Punck, 2005).

Durum çalışması; katılımcı gözlemleri, derinlemesine uzun ve nitelikli görüşmeler ile doküman derleme yoluyla elde edilen ve analiz edilen verilerin derinlemesine irdelenerek oluşturulan araştırma desenidir (Glesne, 2014). Bu çalışmalar, araştırmacılar tarafından söz konusu olan konunun birçok yönden detaylandırılarak ele alınmasına olanak sağlayan bir nitel araştırma modelidir. Birçok veri toplama aracından yararlanılarak yapılan bu derinlemesine incelemeler, çeşitli analiz yöntemleriyle yorumlanarak neticelendirilmektedir (Bedir Erişti, 2017).

Bu sebepten ötürü durum çalışmasında, veriler, veriler arasındaki anlam ilişkisi ve bu ilişkilerin açıklanmasına yönelik bir süreç ifade edilmektedir. Bu süreç araştırmacıya, birey, katılımcı ya da toplum üzerindeki etkisi ve ilişkisine yönelik yorumlamalara gitme imkânı tanımaktadır (Yin, 2017). Durum çalışması yaklaşımında, araştırma deseni ile alakalı kararlar veri toplama aşamasında ortaya çıkan bulgulara göre yeniden değerlendirmeyi mümkün kılar. Dolayısıyla bu araştırma deseninde elde edilen veriler üzerinden zaman geçmeden analiz edilmektedir (Bogdan ve Biklen, 2006). Sadece bir noktaya odaklanan durum çalışmaları olduğu gibi toplumu daha geniş bir perspektiften ele alarak derinlemesine inceleme yapan durum çalışmaları da vardır. Bu

birbirinden farklı çok sayıda tanımı olan, tanımların değerlendirilmeye alınmasıyla bir şahıs, sosyal mekân, olay, grup ya da toplum hakkında gerekli ve yeterli bilginin, nitelikli bir yolla toplanmasını olanaklı kılan bir araştırma yöntemidir (Berg ve Lune, 2015b). Bunun yanı sıra, olgu ve kavramları daha derinlemesine açıklamaya, söz konusu şeyle alakalı insanları aydınlatmayı amaçlayan ve bu doğrultuda analiz sürecini devam ettiren, bütüncül bir sistemdir (Merriam, 1998). Buradan yola çıkılarak durum, bir öğrenci, bir öğretmen olabileceği gibi bir sınıf bir okul ya da toplum gibi bir grup ya da bir program da olabilir (Miles, Huberman and Saldana, 2014).

Tek durum çalışması araştırma türünde, sıradışı bir durum ele alınabildiği gibi olağan bir durum da ele alınabilir. Yin'e göre oldukça geniş kapsamlı ve detaylandırmacı bir anlayışla çalışmayı gerektiren tek durum çalışması, kendi içerisinde de çok katmanlı tek durum analizi ve bütünleştirilmiş tek durum analizi olarakta kendi içerisinde iki gruba ayrılmaktadırlar (Shuttleworth, 2008). Bu yöntem, veri toplama, gözlem, görüşme, doküman ve görsel işitsel materyaller gibi veri toplama araçlarını gerektirmektedir. Araştırmacı veri analiz sürecinde tespit edilen durumları saat, tarih, gibi unsurları göz önüne alarak değerlendirmektedir (Creswell, 2018a).

Durum çalışması araştırması modellerinden biri olan tek durum çalışması ile uygulanan bu çalışmanın amacı, MED alan öğrencilerin kültürel miras bilinci kazanma durumlarını, ayrıntılı bir şekilde inceleyerek sebepleri ile belirlemek ve değerlendirmektir. MED'de uygulanan bu çalışma ile dersin öğrenciler üzerinde ne gibi bir etkisinin olduğu tespit edilip, dersin ne ölçüde fayda verdiği ve gerekliliği üzerine tespitlerde bulunulmaya ve de konu ile ilgili eksiklikler saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmada veri toplama, gözlem, görüşme, öğrenci ve araştırmacı günlükleri, öğrenci müze rehberi ve öğrenci sanatsal çalışma ürünleri ile sağlanmıştır.

Bu araştırmada seçilen yalnızca tek bir sınıf uygulaması tek bir durum çalışması uygulanmıştır. Bundan dolayı da durum çalışması desenlerinden “Bütüncül tek durum deseni” kullanılmıştır.

3.3. Araştırma Ortamı ve Seçimi

Bu araştırmada ortamlar, fiziksel olarak MED'in işlendiği ve uzun süre alan notlarının tutulduğu ve MED'in video kayıtları altına alındığı MED dersliği ve MED kapsamında ziyaret edilen müzeler ve sanatsal çalışma uygulamasının yapıldığı atölyelerdir.

Nitel araştırmalarda; araştırmanın yapılan konu, olay ve olguların mevcut mekânları hakkında geniş ve detaylı bir betimleme yapılır. Buradaki amaç, elde edilen verilerin ne tür ortamlarda, hangi koşullar altında, nasıl ortaya çıktığının betimlemesinin yapılmasının, benzerlik gösteren ortamlar için fayda sağlayacağı düşünölmektedir (Ekiz, 2004).

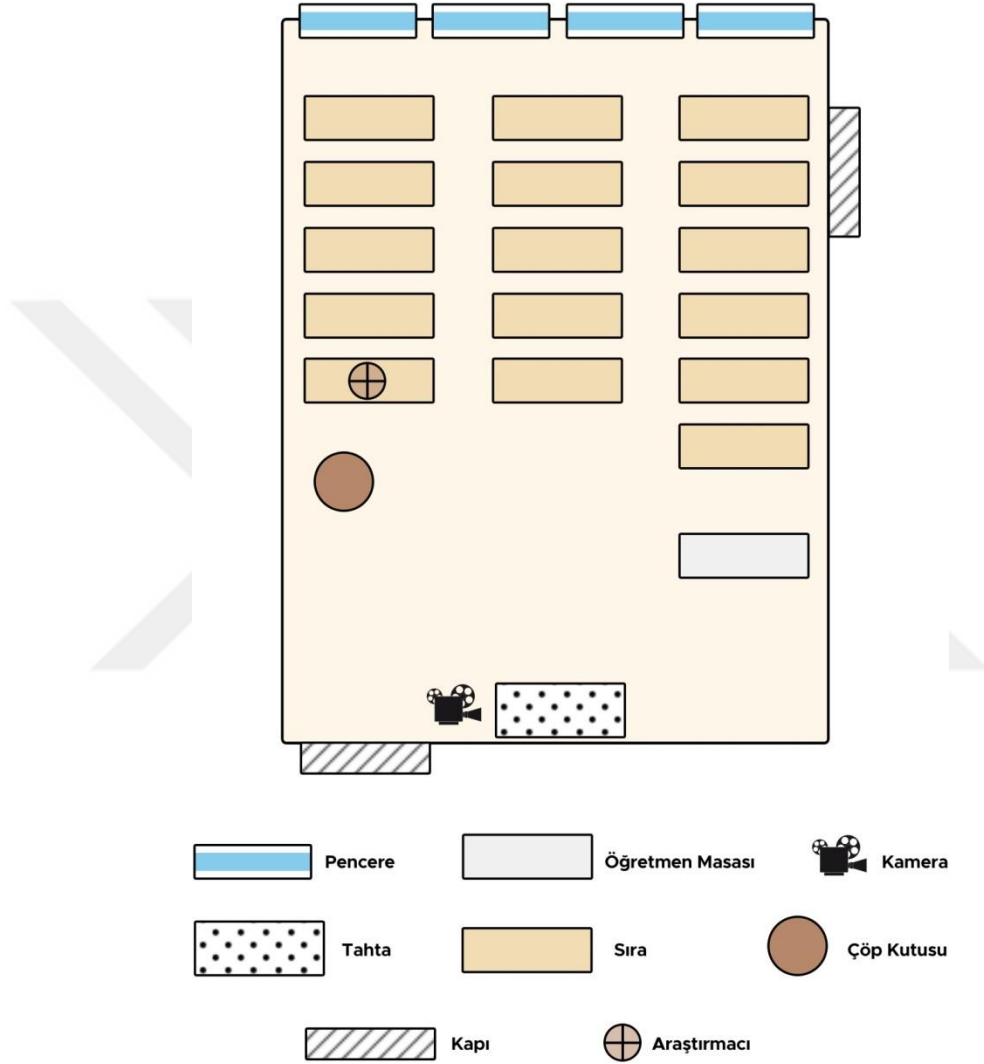
Araştırma konusuna karar verilmesinin sonrasında, araştırmanın uzun süreli video kayıtlarının ve saha notlarının alınacağı ve yine araştırma kapsamında uzun süreli gözlemlerin yapılacağından dolayı, araştırmacının yaşadığı şehirde gerçekteşmesinin araştırmanın yürütölmesi açısından daha sağlıklı olacağına karar verilmiştir. Bunun üzerine araştırmanın yapılacağı tarihte, araştırmacının yaşadığı ilde tek bir üniversitenin olmasından dolayı araştırmanın, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakölteşi Resim-İş Öğretmenliği Programında ya da Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakölteşi Resim Bölümünde uygulanması gerektiği düşünölmüştür. Araştırmacının, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakölteşi Resim Bölümünde öğretim elemanı olarak görev yapması ve araştırma yapılan sınıfın daha önce dersine girmiş olması, bundan ötürü öğrencileri tanıyor olması, durum çalışmaları olumlu anlamda önemli bir ayrıntı olarak göröldüğünden;

Araştırma 2018-2019 öğretim yılı güz döneminde İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakölteşi Resim Bölümü 4. sınıf öğrencilerinin almış oldukları MED’de gerçekteşmiştir. Bu kapsamda MED’de araştırmanın amacı doğrultusunda, 26.09.2018-26.12.2018 tarihleri arasında derslerin video kayıtları alınmış, gözlemler ve görüşmeler yapılarak gerekli dokümanlar toplanmıştır.

15 öğrencinin bulunduğu araştırma yapılan sınıfta 16 öğrenci sırası, 1 öğretmen masası, bir öğretmen sandalyesi, bir yazı tahtası, tavana asılı bir adet projeksiyon bulunmaktadır. Ortam, öğrenci sayısına oranla geniş olduğundan, öğrencilerin oturma düzeni kendi istekleri doğrultusunda her hafta değişebilmektedir.

MED’in işleniş bakımından sadece sınıf ortamında geçmediği bununla birlikte MED dersliği dışında aynı zamanda müze ziyaretlerinin de yapıldığı dolayısıyla araştırma ortamı ziyaret yapılan müzeleri de kapsamaktadır. Bu müzeler öncelikle Özel İşmet İnönü Müzesi ve uygulamanın yapıldığı sıra İnönü Üniversitesi bünyesinde bulunan Özel Turgut Özal Müzesi’dir. Daha sonra ise müze ziyaretlerinin gerçekteştiği Malatya Arkeoloji Müzesi, Malatya Etnografya Müzesi ve son olarak da Tahtalı Hamam Müzesi araştırmanın ikincil araştırma ortamları olarak kabul edilmektedir.

MED kapsamında olan sanatsal çalışma ve müze rehberi çalışmalarının ise uygulama süreci de üçüncül araştırma ortamını meydana getirmektedir. Bunlar Odak katılımcıların müze rehberi çalışması hazırlamak için bireysel olarak tercih ettikleri müzeler ve sanatsal çalışma uygulamasının yapıldığı atölyelerdir.

Şekil 3.2. Araştırma Yapılan Sınıf Ortamı

3.3.1. Araştırmanın yürütüldüğü MED

Bu başlık altında araştırmanın yürütüldüğü MED betimlenmiştir. Araştırmacı, araştırma konusuna karar verilmesinin sonrasında, çalışmanın gerçekleşeceği ildeki İnönü Üniversitesi bünyesinde Müze Eğitimi ve Uygulamaları dersi olan Resim-İş Öğretmenliği Programında mı, yoksa Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü ders programında olan MED’de mi gerçekleşeceği üzerine düşünülmüştür.

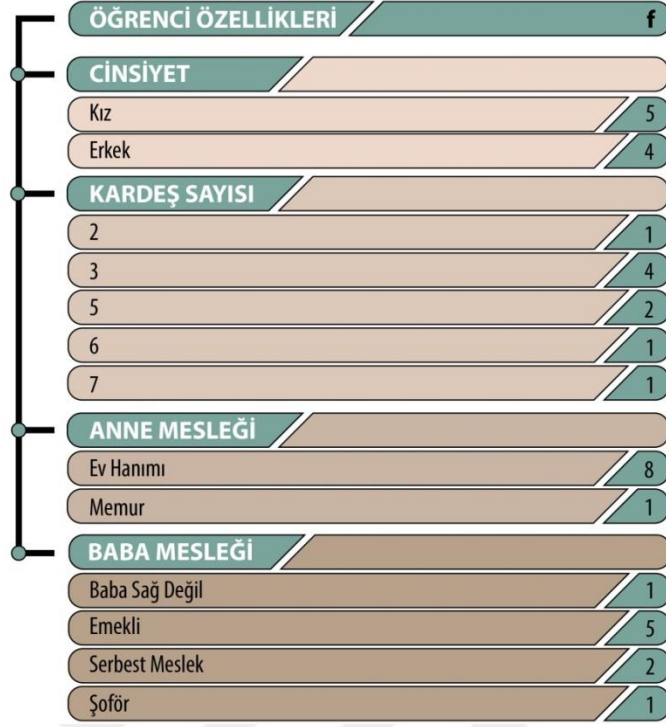
Bunun neticesinde ise Resim Bölümünde gerçekleşmesi kararına varılmıştır. Bunun nedeni araştırmacının, daha önceden uygulamanın yapılacağı sınıftaki öğrencilerin derslerine girmiş olması sebebi ile daha kolay ve samimi bir iletişim kurulacağına düşünülmesidir. Aynı zamanda uygulama sırasında video kayıt alınacağı için araştırmanın, araştırmacının görev yaptığı bölümde gerçekleşmesinin daha sağlıklı olacağı görüşüne varılmıştır. Bu sebeplere ek olarak Resim Bölümü MED'in, yüksek lisans ve doktora tezlerini bu alanda çalışmış, kültür mirası ve müzecilik üzerine birçok makale ve bildiri yazmış ve yine aynı konuda birçok tez yürütmüş olan, uygulama yapıldığı sırada İnönü Üniversitesi bünyesindeki özel bir müzenin, müze müdürlüğü görevini yürüten öğretim üyesi tarafından verilmesi ise bir diğer önemli etkidir. Öğretim üyesinin aynı üniversitede MED'i 20 yıldır vermesi de araştırmanın İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü'nde gerçekleşme kararını aldırان önemli faktörler arasındadır.

3.4. Araştırmanın Katılımcıları

Bu başlık altında üç alt başlık yer almaktadır. İlk katılımcı başlığını, MED'deki odak öğrenciler oluştururken; ikinci katılımcı başlığını ise katılımcı olarak araştırmacı oluşturmaktadır.

3.4.1. MED'deki odak katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Malatya ilinde yer alan İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü 4. sınıf MED'deki 9 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcıları amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Bunlar, derse katılımı daha yüksek ve derste daha etkin olan 4 erkek, 5 kız öğrenci olmak üzere toplam 9 öğrencidir. Bu öğrenciler yapılan gözlem sürecinde belirlenmiş ve öğrencilerden yazılı izin alınmıştır.

Şekil 3.3. Öğrenci Özellikleri

Araştırmaya 5 kız 4 erkek öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin kardeş sayısına bakıldığında 2 kardeşe sahip olan 1, 3 kardeşe sahip olan 4, 5 kardeşe sahip olan 2, 6 kardeşe sahip olan 1 ve son olarak 7 kardeşe sahip olan 1 öğrenci vardır. Öğrencilerin annelerinin mesleklerine bakıldığında, anneleri ev hanımı olan 8, memur olan ise 1 öğrenci mevcuttur. Baba mesleklerinde ise 5 öğrencinin babası emekli, 2 öğrencinin babası serbest meslek, 1 öğrencinin babası şoför ve 1 öğrencinin babası ise sağ değildir.

3.4.2. Katılımcı olarak araştırmacı

Bu bölümde araştırmacının; sanat eğitimcisi rolü, nitel araştırma yetkinliği, araştırma konusuyla ilgisi ve deneyimi hakkında bilgiler yer almaktadır.

3.4.2.1. Araştırmacının sanat eğitimci rolü

Araştırmacı Güzel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Öğretmenliği mezunu olup bu alanda yüksek lisans yapmış ve sonrasında yine aynı alanda doktora eğitimine başlamıştır. Lisans ve yüksek lisans düzeyinde iken MEB'e bağlı okullarda ve özel eğitim kurumlarında öğretmenlik yapmış olup 2017 yılından bu yana İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü'nde Öğretim Görevlisi olarak

“Desen Atölye, Özgün Baskı Atölye, Resim Atölye, Sanat Eğitimi, Sanat Öğretimi” gibi dersler vermekte ve akademik çalışmalarına devam etmektedir.

3.4.2.2. Araştırmacının nitel araştırma yetkinliği

Araştırmacının, araştırma yaklaşımları ile ilk tanışıklığı lisans döneminde olmuştur. Bu dönem, Bilimsel Araştırma Teknikleri dersini almıştır. Yüksek lisans döneminde ise Araştırma Teknikleri dersi kapsamında araştırma yöntemine ilişkin bilgi edinme sürecine devam etmiştir. Araştırmacının nitel araştırma yöntemine ilişkin öğrenimi ise doktora ders sürecine dayanmaktadır. Bu dönemde Nitel Araştırma Yöntemleri adı altında teorik ve uygulamaya yönelik iki eğitim öğretim dönemini kapsayan bir ders süreci geçirmiştir. Araştırmacı nitel araştırma yöntemleri üzerine yapılan kongre, konferans ve seminerlere katılarak gerek nitel veri analizi gerekse analiz programları hakkında bilgi edinme sürecini devam ettirmiştir.

3.4.2.3. Araştırmacının araştırma konusuyla ilgisi ve deneyimi

Araştırmacının MED’de kültürel miras bilinci kazanımıyla ilgili çalışmalarına yönelik başlangıç sürecinin aktarılmasının, hem tez çalışmasının anlaşılması hem de benzer çalışmaları yürütecek araştırmacılar için yararlı olabileceği düşünülmektedir. Nitel araştırmanın doğası gereği araştırmacının kendini en yalın haliyle yansıtması ve konuyu nasıl belirlediğini anlaşılır sade bir dil ile anlatması oldukça önemlidir. Aşağıda araştırma sürecine yönelik detaylar araştırmacının dilinden doğrudan aktarılmıştır.

Çalışılan konuya karar verme aşaması bütün araştırmacıların zorlandığı bir süreçtir. Aynı durum benim için de geçerliydi. Fakat lisans öncesi eğitim hayatımda da lisans ve lisansüstü eğitim hayatımda da özellikle ilgi duyduğum ve beni heyecanlandıran bir konu vardı; kültür mirası. Akademik hayatımın ilk evresi olan lisans eğitimimde, okuduğum bölümden dolayı çok sık kültür mirası konusunu içinde barındıran dersler aldım. Ve bu dersler kapsamında birçok şehirde çok sayıda taşınmaz kültür mirası ve müze ziyaret etme, tanıma fırsatı buldum. Lisans düzeyinde aldığım derslerden biri de bu araştırmada uygulama yaptığım MED’in eş değerinde olan Müze Eğitimi ve Uygulamaları dersi idi. Bu ders kapsamında müze ziyaretlerinde bulundum. Bunlar; Malatya Arkeoloji Müzesi, Malatya Etnografya Müzesi, Arslantepe Höyüğü ve Malatya Ulu Camisi idi. Ders kapsamında ziyaret etmiş olduğum müzeler arasında beni en çok etkilemiş olan Malatya Arkeoloji Müzesi’ydi. Bu nedenle, müze rehberini

hazırlamak için ilkokul 4. Sınıf'a giden bir kız öğrenci seçtim ve beraber gerçekleştirdiğimiz müze ziyaretinin ardından, müze rehberini hazırladım. Müze Eğitimi ve Uygulamaları dersinin bir diğer uygulaması olan sanatsal çalışmayı da, derste işlenen konular içerisinde geçen Osmanlı tuğrası ve Osmanlı kaftanı objelerinin oluşturduğu bir kompozisyon üzerine yaptım. Lisans eğitimim sırasında özellikle değinmek istediğim şeylerden biri de ana sanat atölye dersi kapsamında yaptığım resimleri oluşturan unsurların, kültür varlığı niteliği taşıyan obje ve kavramlardan seçmiş olmamdır. Lisansüstü eğitimimin ilk basamağı olan yüksek lisans dönemimde ise yine atölye çalışmalarımı kültür varlığı niteliği taşıyan unsurların oluşturduğu kompozisyonlarla yaptım. Bunun neticesinde bir hayli yoğunlaşmış olduğum kültür mirasına “*Kültür Varlığı Niteliği Taşıyan Saat Görünümlerinin Yüksek Baskı Resim Tekniğiyle Çözümlemesi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasıyla devam ettim. Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü'nde öğretim görevlisi kadrosunda olmam dolayısıyla çeşitli dersler vermekteyim ve bu dersler arasında, “müze ve çocuk” ile “müze eğitimi” dersi de mevcut. Doktora tez konusu, bu akademik geçmişin etkisi ve hala konuya olan ilginin ve merakımın devam etmesi sonucunda ortaya çıkmıştır.

3.5. Durum Çalışması Planı

Bir durum çalışmasında, araştırmacının araştırma modeline karar vermeden öncesinde durum çalışması için hazırlıklı olması gerekmektedir (Akar, 2017). Tüm görgül araştırmalar açık ve kapalı olmak üzere bir araştırma modeline sahiptir. Araştırma modeli; araştırma sorularını, verilerini ve sonuçta ulaşılan bulguları mantıksal bir düzende bir araya getiren bir kurgu olarak tanımlanmaktadır. Yani model, araştırmacının, araştırmanın başlangıç aşamasından son aşamasına kadar ilerlemesine yardımcı olan bir eylem planıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Durum çalışması planlamasında, Yin'in modelinden uyarlanarak yapılan sekiz maddelik sistematik izlençe, diğer tüm görgül araştırmalarda kullanılmaya uygundur (McMillan, 2004).

Şekil 3.4. Sistematik Durum Çalışması Modeli (Akar, 2017)

Bu araştırmada durum çalışması süreci; durum çalışmalarının doğası gereği araştırmacının hiçbir müdahalede bulunmadığı, yalnızca MED öğretim üyesinin programladığı ve uygulayarak sürdürdüğü MED ders programı içeriğinden ve yine dersin öğretim üyesi tarafından belirlenen ve ders kapsamında ziyaret edilen müzelerden oluşmaktadır.

3.5.1. MED ders programı

1. Hafta: Öğrencilerle tanışma gerçekleştirildikten sonra dönem içerisinde işlenecek konularla ilgili gerekli bilgilendirme yapılmıştır. Öğrencilere ders kapsamında iki proje çalışması yapılacağı hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Yapılacak olan bu çalışmalardan bir tanesinin “müze rehberi” diğerinin ise “sanatsal uygulama çalışması” olduğu belirtilmiştir. Devamında ise müze rehberi hazırlanırken hangi konulara dikkat edileceği hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Müze rehberi hazırlanırken hangi hususlara dikkat edileceği konusunda öğrencilere “müze rehberi hazırlama kılavuzu” dağıtılmıştır. Bu kılavuz içerisinde her başlık ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Ve bu yapılırken gerek ülkemizdeki gerekse dünyanın büyük müzelerinin, tanıtım broşürleri, katalogları, müze planları ve müzelerde sergilenen eserlerle ilgili görseller üzerinden gerekli açıklamalar yapılmıştır. Bu kapsamda ülkemizde yer alan ve dünyanın sayılı müzeleri arasında gösterilen Anadolu Medeniyetler Müzesi (Ankara), İstanbul Arkeoloji

Müzesi, Topkapı Sarayı, Dolmabahçe Sarayı vs. ile dünyanın sayılı müzeleri arasında yer alan, Louvre Müzesi (Paris), British Müzesi (Londra), Metropolitan Müzesi (New York), Prado Müzesi (Madrid), Hermitash Müzesi (St. Petersburg) vs. gibi müzelere ait gerekli tanıtım dokümanları (katalog, broşür, harita vs.) tanıtılmış ve açıklamalarda bulunulmuştur. Diğer taraftan gerek ülkemizde gerekse dünyada öneme sahip açık hava müzeleri hakkında da gerekli bilgilendirmelerde bulunulmuştur. Bu müzelere ait dokümanların, öğrencilerin hazırlayacakları müze rehberine yarar sağlayacakları amaçlanmıştır. Daha sonrasında ise öğrencilerin yapacak olduğu sanatsal çalışma hakkında gerekli açıklamalar yapılmıştır. Bu kapsamda ulusal ve uluslararası öneme sahip olup çalışmaların da müze ya da kültür varlıklarını (müze nesnelerini) resimsel-sanatsal imge olarak kullanan sanatçıların çalışmaları örnek olarak gösterilmiş ve bu örnekler üzerinden yapılacak çalışma hakkında gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Yerli sanatçılar arasında Cemal Tollu, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Adnan Çoker, Hüsamettin Koçan; yabancı sanatçılar arasında Giotto, Boticelli, Michelangelo, David, Monet, gibi sanatçıların çalışmaları örnek olarak gösterilmiştir. Bunlar üzerinden öğrencilerin yapacakları sanatsal uygulamaların çerçevesi çizilmiştir.

2. Hafta: Kültür, kültür varlığı, kültür mirası ve müze tanımlaması yapıldıktan sonra, müze çeşitleri hakkında gerekli bilgilendirme yapılmıştır. Bu bağlamda dünya üzerinde öneme sahip farklı müzelerle ilgili görseller üzerinden gerekli açıklamalar yapılmıştır.

3. Hafta: Müzenin arkeoloji, tarih, filoloji, jeoloji, botanik, sanat tarihi ve benzeri bilim dalları ile bağlantısı hakkında bilgilendirme yapılmış, bu kapsamda müzenin disiplinler arası bir yapıya sahip olduğu konusunda açıklamalarda bulunulmuştur. Bu bağlamda müze ve farklı disiplinlerle ilgili bilgilendirmeler yapılmış, müze ve müze eğitiminin plastik sanatlar bakımından gerekliliği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

4. Hafta: Dünya müzeciliğinin doğuşu ve gelişimi hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır. Bu kapsamda Taş Çağından Rönesans'a kadar, Rönesans'tan Aydınlanma Çağına, Aydınlanma Çağından ise Modern Çağa ve günümüze kadar dünya müzeciliğinin gelişimi, dönemsel açıdan gruplandırılarak açıklanmıştır. Batı eğitim sistemi içerisinde müzelerin eğitim amaçlı kullanılma süreciyle ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.

5. Hafta: Türk müzeciliğinin doğuşuna girilmeden önce bu müzelerde bulunan eserlerin miras kaldığı Anadolu'da yaşamış medeniyetler ve bu medeniyetlerin

kronolojisi hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Bu bilgilendirme özellikle Anadolu Medeniyetler Kronolojisi üzerinden gerçekleştirilmiştir.

6. Hafta: Osman Hamdi öncesi Türk müzeciliğinin doğuşu ve gelişimiyle ilgili bilgilendirmeler yapılmıştır.

7.Hafta: Osman Hamdi dönemi Türk müzeciliğiyle ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Bu kapsamda Osman Hamdi'nin Türk müzesi müdürlüğü görevine getirilmesinden Cumhuriyetin ilanına kadar geçen süre içerisindeki Türk müzeciliğinin gelişimi ele almıştır. Ayrıca Türk müzeciliğinin eğitim sistemi içerisinde kullanılmasına yönelik yaşanan gelişmeler hakkında da açıklamalarda bulunulmuştur.

8. Hafta: Cumhuriyet dönemi Türk müzeciliğinin gelişimi ve günümüze kadar yaşamış olduğu serüven hakkında bilgilendirmeler yapılmış. Türk eğitim sistemi içerisinde müzenin kullanılması, müzede eğitim ve müze ile eğitim konularında açıklamalarda bulunulmuştur.

9.Hafta: Cumhuriyet döneminde Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kültür varlıkları ve müzecilik bağlamından ulusal ve uluslararası alanda yapmış olduğu çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin müzecilik ve kültür varlıklarıyla, ilgili çıkarmış olduğu kanunlar, yönetmelikler, yönergeler ve tüzükler gibi mevzuatların yanında uluslararası alanda imzalamış olduğu anlaşmalar ve katılmış olduğu organizasyonlar hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin özellikle uluslararası kurum ve kuruluşlara ait üyelikleri hakkında da gerekli açıklamalar yapmıştır.

10.Hafta: Müzelerdeki teşhir biçimleri hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır.

11.Hafta: İnönü Üniversitesi kampüsünde bulunan 2. Cumhurbaşkanımız İsmet İnönü'ye ait müze ile 8. Cumhurbaşkanımız Turgut Özal'a ait özel müzelere ziyaretler gerçekleştirilmiştir.

12. Hafta: Malatya Arkeoloji Müzesi, Malatya Etnografya Müzesi ve Tahtalı Hamam Müzesine ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Programda olan fakat kötü hava koşulları sebebi ile Arslantepe Açık hava müzesi ziyareti gerçekleştirilememiştir.

13. Hafta: Arasınava (Vize)

14.Hafta: Dünya sanat müzeleri hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır. Sanat eğitimi müfredatı içerisinde müzenin önemi ve gerekliliği hakkında açıklamalarda bulunulmuştur.

3.5.2. MED kapsamında gerçekleştirilen müze ziyaretleri

Bu başlık altında MED kapsamında gerçekleştirilen müze ziyaretleri yer almaktadır.

3.5.2.1. Özel İsmet İnönü müzesi

Türkiye Cumhuriyeti'nin 2. Cumhurbaşkanı olan Mustafa İsmet İnönü, 1884 yılında İzmir'de doğmuş ve 1973 yılında Ankara'da vefat etmiştir. İsmet İnönü'ye ait eşyalardan oluşan, "İsmet İnönü Müzesi", Onun adını taşıyan İnönü Üniversitesi'nde kurulmuştur (Gögebakan, 2016).

Görsel 3.1. Özel İsmet İnönü Müzesi'nden Görüntüler

Müze; İnönü Üniversitesi kampüs alanı içerisinde, Rektörlük Binası'nın giriş katında 2. Cumhurbaşkanımız İsmet İnönü Müzesi adıyla 2003 tarihinden önce, İsmet İnönü anısına oluşturulmuştur. Kültür ve Turizm Bakanlığına yapılan başvuru neticesinde 09.06.2003 tarih ve 3576 sayılı izinle "Özel Müze" statüsüne kavuşmuştur. İsmet İnönü'ye ait özel eşyalar, fotoğraflar ve belgelerden oluşan koleksiyonun bir araya getirilmesi, sergilenmesi ve tanıtılmasının yanı sıra onun hatıralarının korunarak yaşatılması gibi amaçlar müzenin kuruluşunu sağlamıştır. Bu eşya ve belgeler, İnönü Vakfı tarafından verilmiştir ("Medeniyetin beşiği Malatya", 2013).

Müzede İsmet İnönü'nün doğumundan vefatına kadar geçen süreç içerisinde yaşamına ait olaylar kronolojik bir sunum biçimiyle sergilenmektedir. Biyografisi ile başlayan bu sunumlarda, ailesi, askeri okul yılları, cephe görüntüleri, Lozan Konferansı ve Mudanya Mütarekesi, Atatürk'le birlikte katılmış olduğu faaliyetler ve bunlara ait görseller ve bilgiler, yurtiçinde yapmış olduğu ziyaretler ve fabrika açılışları, halkla birlikte yapmış olduğu mitingler, Başbakanlık, Cumhurbaşkanlığı ve muhalefet dönemleri, yabancı devlet adamları ile çekilmiş fotoğraflar ve bu fotoğraflara ait bilgiler yer almaktadır. Müze içerisinde İsmet İnönü'ye ait özel eşyalar ve belgeler de sergilenmektedir. Askeri

üniformaları ve takım elbiseleri yer alırken, şahsi belge ve özel eşyaları da müzede sergilenen eserler arasındadır (Gögebakan, 2016).

3.5.2.2. Özel Turgut Özal müzesi

13 Ekim 1927 tarihinde Malatya’da dünyaya gelen H. Turgut Özal; 45. ve 46. Dönem Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinde Başbakanlık yapmış ve ardından Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin 8. Cumhurbaşkanı seçilmiş, Cumhuriyet tarihinin Türk siyasetçisi ve devlet adamıdır (Gögebakan, 2013).

Görsel 3.2. Özel Turgut Özal Müzesi’nden Görüntüler

Turgut Özal’ın aziz hatırasını yaşatmak amacıyla, kendi adının verilmiş olduğu İnönü Üniversitesi bünyesindeki Turgut Özal Tıp Merkezinde kurulmuş olan Turgut Özal Müzesi, daha sonra yine adının verildiği Malatya Turgut Özal Üniversitesi’ne taşınmıştır. Müzede 8. Cumhurbaşkanımız Turgut Özal’ın özel eşyaları, fotoğrafları ve çeşitli belgelerden oluşan zengin bir koleksiyon sergilenmektedir (“Medeniyetin beşiği Malatya”, 2013).

Bu müze nesnelerinden yola çıkarak olaylar hakkında daha az alternatifler üretilmesine katkı sağlama amaçlamıştır. Bu da eksik bellek ve seçilmiş dokümanların dışında olayların fiziksel kalıntılarına dikkat çekmekle gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Nitekim hepsi yaşanmışlığın aynası niteliğinde olan dönemin insanlarında şüphe uyandıran vesikalar müzede bulunmaktadır. Müze Turgut Özal döneminin yaşanmışlıklarının, gerçeklerinin, bir yönüyle mitlerinin diğer yönüyle de sembollerinin ortaya konduğu laboratuvar ve arşiv niteliği taşımaktadır. Bunun yansımaları dış ülkelerde hediye edilen kaftanlarda, kendine sıkılan kurşunun çarpmış olduğu mikrofon direklerinde, yanından hiç ayırmadığı bilgisayarında, pusulalı seccadesinde ve birçok nesnede görülmektedir.

Bu müze özellikle 1980’ler sonrası Türkiye’sinin siyasi, iktisadi ve ticari değişimleri ve yaşanmışlıkları hakkında insanlara bilgi vermektedir. Özellikle diğer ülkelerin devlet adamları ile ilgili görseller ve merhum Cumhurbaşkanının kendine dış ülkelere verilen hediyeler, dönemin Türkiye’sini herkese tanıtır niteliktedir. Bunlar dünyadan kopuk bir Türkiye yerine dünya ile entegre olmuş bir ülkenin görüntüleridir. Merhum H. Turgut Özal’ı ve dönemini diğer devlet adamları ve dönemlerle ilişkilendirerek, insanların mukayeseler yapmasına imkân vermek belki de müzenin sağlayacağı en önemli yararlarından birisidir. Çünkü bu müzeyi ziyaret eden kişi, ülke politikacıları ve yöneticileri arasında mukayese yapma fırsatı bulabilmektedir (Gögebakan, 2013).

Müzelerde yer alan basit ve sıradanmış gibi görünen nesneler aslında büyük ve gizli bir işlevselliğe de sahiptir. Kişiler ancak o nesne ile baş başa kaldıklarında vermek istediği ince ve anlamlı mesajı keşfedebilirler. Greenhill’e (1999) göre nesnelerin maksatlı olmayan mesajları da okunabilir, onlar, zamanlarının ve yerlerinin ürünüdür ve malzemelerinde, biçimlerinde, dekorasyonlarında vb. teknolojik olanaklar ve kültürel değerler yansıtırlar.

3.5.2.3. Malatya arkeoloji müzesi

Arslantepe Höyüğü ve Gelinciktepe’de 1931-1937 tarihleri arasında yapılan arkeolojik kazılarda önemli eserlerin gün yüzüne çıkarılması, Malatya’da müzeciliğin başlangıcı ve gelişimi açısından önemli bir aşama olmuştur (“Medeniyetin beşiği Malatya”, 2013).

Görsel 3.3. *Malatya Arkeoloji Müzesi’nden Görüntüler*

Malatya Arkeoloji Müzesi’nde öncelikle Arslantepe’den çıkarılarak sergilenen araç ve gereçler daha sonra ise diğer teşhir bölümleri açıklanmıştır. Bu bölümde topraktan yapılmış kandiller, yağdanlıklar görülmektedir. Yine Arslantepe dolabında Tunç çağının

başlangıcı ile ilgili eserler de bulunmaktadır. Bakırla kalayın karıştırılması ile yapılmış kapların yer aldığı dolapta, bu çağın özelliklerini taşıyan kaplar da yer almaktadır. Aynı zamanda müzeye daha sonra bölge halkı tarafından getirilen ürünler cilalı ile basit anlamda olsa dahi, madeni eşyaları birlikte kullandıklarını göstermektedir. Eski Tunç Devri ile ilgili eserlerin bulunduğu dolapta M.Ö. 3000-2000 yılları arasında tarihlenen araç ve gereçler arasında deniz hayvanları kabuklarından yapılmış, katırların başlıklarına işlenmiş ve günümüzde de köylüler tarafından kullanılmakta olan, süs eşyası, ince tekil altın bilezikler, çeşitli renkli boncuklar görülmektedir. M.Ö. IV. bin yılların sonuna doğru, madenciliğin gelişme dönemine girdiği 21 adet kılıç, mızrak, ok uçları, öldürücü tokmak, topuzlara ve daha başka harp araçlarına rastlanmaktadır.

Arslantepe kazılarında çıkarılan eserler bölümünde Eski Hitit Çağı Dolabında; 1800-1650 yılları ile ilgili, pişirilerek yapılmış yemek yemeğe özgü kaplar da yer almaktadır. Diğer dolapta, yine bu devirle ilgili olarak, kaplar üzerinde imalatın çarkla yapıldığı izler görülmektedir. Yine Eski Tunç Devri mühür başlıkları, çeşitli geometrik şekilde süslenmiş mühür baskılarından dört adet bulunmuştur.

Malatya yöresinin ilk tarım köyü olan Caferhöyük kazılarında ise, ilk tarım denemelerinin, yörede başladığı, zamanla Antitorus dağlarını aşarak, Anadolu'nun iç kısımlarına doğru genişleyerek uzadığı sanılmaktadır. Bu höyükteki yaşamın orta çağa kadar sürdüğü, buradaki mezarlardan anlaşılmaktadır. Roma Çağı dolabında; Malatya yöresinde bulunan Roma'nın sağlık tanrısı Asklepios ve kızı Hygiea heykeli ile farklı dönemlere ait heykeller ve değerli eserler arasında bulunmaktadır. Bunun yanı sıra insan heykelleri ve Roma devri paraları da sergilenenler arasındadır (Oğuz, 2000).

3.5.2.4. Malatya etnografya müzesi

Malatya şehir merkezinde Beş Konaklar olarak tabir edilen konaklardan biri Malatya Etnografya Müzesi olarak hizmet vermektedir.

Görsel 3.4. Malatya Etnografya Müzesi'nden Görüntüler

Etnografya Müzesi olarak kullanılan ev, 1935-1940'lı yıllara tarihlenen bahçeli ve iki katlı olup kerpiçten inşa edilmiştir. Alt kattaki hayat dikdörtgen bir avluya açılmaktadır. Hayatın sağ ve solunda 3 oda, ocaklık ve mutfak bölümü bulunmaktadır. Üst katta 6 oda yer alır ve bu bölümde Malatya ve yöresine ait etnografi eserler sergilenmektedir (“Battalgazi kültür envanteri”, 2016).

3.5.2.5. *Tahtalı hamam müzesi*

Tahtalı Hamamı, Malatya şehir merkezinde Mimar Sinan Caddesi Tahtalı sokakta Tahtalı Cami'nin kuzeyinde yer almaktadır. Sıcaklık bölümünün üzeri kubbe ile örtülü, eyvan üzerleri beşik tonozludur. Pencerele yüksek ve kubbe üzerinde yuvarlak olarak açılmış, yapım tekniği ve planı ile Osmanlı Dönemi eseridir (“Malatya kültür envanteri”, 2014).

Görsel 3.5. *Tahtalı Hamam Müzesi'nden Görüntüler*

Güney-kuzey yönünde inşa edilen hamamın doğu ve batı cepheleri 34,20 m., kuzey cephesi 12,90 m., güney cephesi 14 m. uzunluğundadır. Soyunmalığa, güney cephesindeki sivri kemerin altında bulunan düz atkı kemerli kapı ile girilmekte olup üzeri tromplara oturan büyük bir kubbe ile örtülüdür. Kuzey cephesindeki yuvarlak kemerli kapı ile ılıklığa geçiş sağlanmıştır. Burada iki hela ve iki traşlık yer almaktadır. Yuvarlak kemerli kapı ile haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli plana sahip sıcaklığa geçilmektedir. Eyvanlar sivri tonozla, halvetler ve orta alan ise kubbe ile örtülüdür. Ortada sekizgen biçimli göbek taşı bulunmakta, eyvanlarda üçer, halvetlerde dörder taş kurna yer almaktadır. Kuzey eyvanındaki basamakla çıkılan dikdörtgen biçimli pencere külhana açılmaktadır. Taş kapının etrafı ile yapının kenar, köşe ve kemerleri kesme taş, duvar dış cepheleri düzgün sıralar oluşturan kaba yontu, içleri ise kırma ve moloz taş örgülüdür. Üst örtüde tamamen kırma taş kullanılmış, soyunmalığıdaki odaların duvarları

tuğladan yapılmıştır. Yapı 19. yüzyılın başlarında inşa edilmiştir (“Malatya bibliyografyası”, 2012).

3.6. Veri Toplama Süreci

Bu başlık altında ilk olarak veri toplama süreçleri, ikinci olarak verilerin dökümü aşaması detaylı olarak verilmiştir. Veri toplama sürecine yönelik ilk olarak temel veri toplama araçlarından olan alan notları, görüşmeler başta olmak üzere veri toplama sürecinde yer verilmiştir.

Nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışmasında, veri toplama araçları sayısal verilerden ziyade sözel verilerden oluşur. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları aynı zamanda araştırmanın veri analiz sürecinde yardımcı olacak olan veri setini de oluşturmaktadır. Bu araştırmanın veri setini; alan notları, kişisel bilgi formları, yarı-yapılandırılmış görüşmeler, yapılandırılmamış gözlem, müze rehberi çalışması, sanatsal çalışma, araştırmacı günlüğü, katılımcı günlüğü ve son olarak araştırmaya yönelik yönetmelik kapsamındaki yazışmaları içermektedir.

Araştırma sürecinde, araştırmacı en detaylı verileri alan notlarıyla toplamıştır. Araştırmacı alan notlarını tutmaya, MED’de gözlemlediği her davranışı anında somut ve anlaşılır ifadelerle yazılı olarak kaydetmiştir. Alan notları, MED’in ilk gününden itibaren tutulmuştur. İlk gün tutulmaya başlanan alan notlarının neticesinde araştırmanın katılımcılarının bulunduğu Resim Bölümü öğrencileri ile Resim-İş Öğretmenliği öğrencilerinin aynı sınıfta olması ve onlara kıyasla Resim Bölümü öğrencilerinin sınıf mevcudunun daha az olması araştırmanın sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesini olumsuz yönde etkileyeceği yapılan gözlem sonucunda tespit edilmiş ve ikinci haftadan itibaren ders yalnızca Resim Bölümü öğrencileriyle işlenmeye başlanmış ve devam etmiştir. Araştırmacı, video kayıtlarını 10.10.2018-26.12.2018 tarihleri arasında gerçekleştirerek tamamlanmıştır. Bu gözlemlerin süresi 14:03:21’dir. Saha notlarına ilişkin veri toplama sürecinden sonra aşağıda görüşmelere ilişkin veri toplama süreci aktarılmıştır.

Görüşme sürecinde, araştırmacı her bir katılımcı ile ayrı ayrı görüşerek, görüşme için randevu almıştır. Belirlenen gün ve saatte, sessiz ve sakin olduğu düşünüldüğü için öne sürülen ve katılımcılarında onayı alınarak karar verilen, araştırmacının resim bölümündeki görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara görüşmelerin öncesinde araştırmanın amacı ve nasıl yapılacağı sözlü olarak açıklandıktan sonra katılımcı

sözleşmesi hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmacı, katılımcı sözleşmesini önce kendi imzalamış sonra ise katılımcılardan imzalamalarını istemiştir. Karşılıklı sözleşme imzalandıktan sonra görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında katılımcılara, araştırmacının öğrencileri olmasından dolayı isimleri ile örneğin “Ayşe, Fatma...” şeklinde hitap edilmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşme boyunca görüşülen kişi belli soruların yanıtlarını başka sorular içinde yanıtlamışsa araştırmacı bu soruyu sormamış izleyen soruya devam etmiştir. Görüşmelerde, katılımcılar tarafından soruların anlaşılmadığı durumlar söz konusu olduğunda sondalardan yararlanılmıştır. Ayrıca görüşmeler esnasında, araştırmacı tarafından katılımcılara karşı herhangi bir müdahale ve yönlendirme yapılmadan soruların yanıtlanmasına dikkat edilmiştir. Görüşmelerin tamamında katılımcılardan ses kayıt cihazı eşliğinde görüşmelerin yapılması hususunda izin alınmıştır. Bu doğrultuda kayıt altına alınan görüşmeler daha sonra bilgisayar ortamına, sonrasında ise taşınabilir belleklere aktararak yedeklenmiştir.

3.6.1. Veri toplama araçlarının geliştirilmesi

Bu başlık altında veri toplama araçlarının geliştirilme süreci açıklanmıştır. Bu bölümde yer verilen birincil veri toplama araçları alanyazına ve MED’in işleyişine bağlı olarak geliştirilmiştir. İkincil veri toplama aracı ise nitel çalışma süreci boyunca ortaya çıkan müze rehberi ve öğrenci sanatsal çalışmaları, resmi dokümanlar ve araştırmacı günlükleridir. Araştırmada farklı türden verilere ulaşabilmek ve doğru analizlerde bulunabilmek için birçok veri toplama aracından yararlanılmıştır. Bu bağlamda, araştırmada zengin veriler elde etmek adına kullanılan veri toplama araçları yapılandırılmamış gözlem, yarı-yapılandırılmış görüşme, araştırmacı günlüğü, katılımcı günlüğü, katılımcı bilgi formu, müze rehberi çalışma uygulaması ve sanatsal çalışma uygulamasından oluşmaktadır.

Şekil 3.5. Veri Toplama Araçları

3.6.1.1. Yapılandırılmamış gözlem

Araştırmanın yapılacağı doğal ortamda gerçekleşen yapılandırılmamış gözlemler de genellikle araştırmacının “katılımcı gözlemci” olarak bulunduğu araştırma ortamlarında gerçekleşmektedir. Araştırmacı, araştırma konusuna dair kültür ya da alt kültürlerin içine girerek ortamın bir parçası olarak, ortam içinde kaybolmaya çalışır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmada önemli bir yere sahip olan video kayıtlar, araştırmacının aktarması mümkün olmayan sözsüz davranışların yansıtılabilmesine olanak sağlar (Johnson, 2015).

Bu araştırmada MED, her ders saatinde kamera aracılığıyla video olarak kaydedilmiş; ayrıca bu süreçte gözlemle ilgili alan notları tutulmuştur. Müze eğitimi dersinin haftalık ders süresi 3 saattir. Sınıfta sabit şekilde duran bir kamera kullanılmış ve video kayıtları aracılığıyla sınıfın durumu incelenmiştir. MED her çarşamba 09.10-12.00 saatleri arasında kamerayla kayıt altına alınmıştır. Video kayıtları her gün gözlem sürecinden sonra düzenli olarak detaylı bir şekilde izlenmiş ve dikkat çeken hususların not edilmesinin ardından iki bilgisayara ve iki harici belleğe atılarak yedeklenmiştir. Video kayıtları her günün tarihi atılarak haftalık klasörler ile arşivlenmiştir.

3.6.1.2. Yarı-yapılandırılmış görüşme

Araştırmanın başında daha az deneyimli araştırmacılar tarafından, sadece konuşma ve dinleme gibi basit bir iletişim hali olarak, kolay bir veri toplama aracı gibi

görünen görüşme, her ne kadar çok temel becerilerin oluşturduğu bir şey gibi görünse de, yüksek beceri, duyarlılık, anlayış, öngörü, yoğunlaşma, zihinsel uyanıklık, disiplin ve daha pek çok boyutu olan bir veri toplama aracıdır. Görüşme her ne kadar sözlü veri toplama aracı olarak görülse de görüşme sırasında var olan tüm sözsüz durumlarda birer veri olarak değerlendirilmektedir. Görüşme, bir program dahilinde devam ettirilen, ciddi bir amaç için yapılan, soru ve cevap ekseninde oluşan, karşılıklı etkileşim kurmanın esasına dayanan bir iletişim sürecidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

3.6.1.3. Araştırmacı günlüğü

Araştırmacı günlüğü, araştırma boyunca araştırmacının, gözlem ve deneyimlerine yönelik düşüncelerini yansıttığı ve buna bağlı olarak da neler meydana geldiği, neleri nasıl algıladığı ve neyi, nasıl yaptığını, yapacağını samimi bir dil ve doğrulukla anlatan kaynaklardır (Balogun, Huff ve Johnson, 2003). Araştırmacı, araştırma boyunca katılımcı gözlemci olarak gözlediği MED'e ilişkin aldığı tüm notları, yorumları ve aktarılması gereken her bir detayı, kısaca araştırma boyunca notlandırmaya değer görülen her şeyi günlüğüne aktarmıştır.

Araştırmacı günlüğü araştırma sürecinin her ayrıntısını kolayca yansıtır şekilde, kısa notlar, gözlemler, hatırlatmalar, şekiller, yorumlamalar, çizimler, sorgulayıcı cümlelerin oluşturduğu bir veri toplama aracıdır. Araştırmacı günlükleri, uygulamanın sonunda ise var olan metinlerin, metne yansıtılması ile bulgularla sentezlenerek analize hazırlanmıştır.

3.6.1.4. Katılımcı günlüğü

Katılımcı günlükleri, katılımcıların araştırma süreci boyunca kendilerini daha iyi ifade ettikleri bir veri toplama aracıdır. Katılımcı günlüklerinde, katılımcıların kelimelerle ifade ettikleri duygu, düşünce, görüş ve önerilerinin yanı sıra birtakım çizim ve sembollerle de karşılaşılmaktadır. Bu durum görsellerle daha iyi ifade edilebilecek durumlarda verilerin güçlenmesini sağlamaktadır. Ancak bir araştırmada katılımcı günlüklerinden sağlıklı bir şekilde verim almak, araştırmanın süresiyle ilgilidir. Çok uzun bir süreci kapsayan araştırmalarda tutulan katılımcı günlüklerinde bir süre sonra monotonlaşma meydana gelerek, canlılığını, duyarlılığını kaybeden ve tekrara düşen ifadelerin oluşturduğu bir veri yığını ortaya çıkmaktadır (Woll, 2013).

3.6.1.5. Katılımcı kişisel bilgi formu

Araştırma başlangıcında katılımcılara uygulanan kişisel bilgi formu, uygulamaya katılan öğrencilerin şahısları ve aileleri ile ilgili bilgi edinmeyi amaçlamaktadır. Öğrencilere uygulanan bu kişisel bilgi formunun neticesinde, öğrencilerin orta sosyo-ekonomik düzeye sahip, geleneksel bir aile yapısına sahip oldukları belirlenmiştir.

3.6.1.6. Öğrenci müze rehberi dosyaları

Görsel 3.6. Mihra'nın Müze Rehberi Çalışması

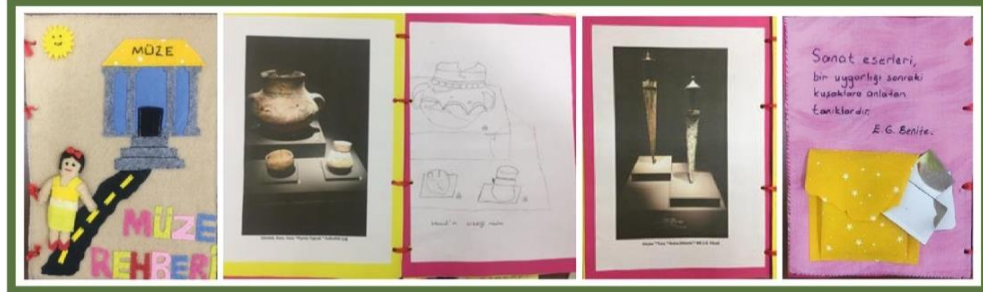
Müzeler, tüm bireyler için birer tarihi arşiv ya da laboratuvar olma görevine sahip olmalarının neticesi olarak, birer bilgi merkezi olarak değerlendirilmektedir. Bu kurumlar, Antik Yunan'dan itibaren de bu amacı daima taşımış, toplumların eğitimsel ve kültürel yapılarının şekillenmesine katkı sağladıkları gibi geçmişle gelecek arasında da bir köprü kurma işlevselliğine sahip olmuşlardır. Dolayısıyla müzeler, her dönemde toplumların eğitimsel gelişmelerine katkı sağlayan bir eğitim öğretim kurumu olma ayrıcalığı göstermişlerdir. Bu kurumlar, eğer birer eğitim öğretim kurumu ise, kendilerinden yararlanma hedefine sahip olan “öğrencilerine” de en yararlı tanıtımı ya da faydayı sağlamaları gerekmektedir. İşte bundan dolayıdır ki müzelerden amacına uygun bir şekilde yararlanılması, sağlayacağı fayda bakımından önem taşımaktadır.

Görsel 3.7. *Barış'ın Müze Rehberi Çalışması*

Her şeyden önce bu mekânlara düzenlenecek olan ziyaretlerin belli bir plan dâhilinde gerçekleştirilmesi, bireylere sağlayacağı yarar bakımından önem taşımaktadır. Plansız ve amaçsız gerçekleştirilen ziyaretler, bireylerin ziyaret ettikleri müzelerden yeteri kadar yararlanamadığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla her müze ziyareti öncesinde bazı hazırlıkların yapılması ve her şeyden önce bir gezi planının belirlenmesinde yarar vardır. Aynı zamanda yapılacak olan bu ziyarette müzenin konumunun, tarihsel geçmişinin, içerisinde hangi dönemlere ait eserleri barındırdığı ya da nelerle karşılaşılacağını, nelere ihtiyaç duyulacağını önceden bilinmesinde müze ziyaretinin verimli geçmesi bakımından yarar vardır. Nesne merkezli öğrenmenin gerçekleşme imkânı bulmuş olduğu müze ziyaretleri, her şeyden önce nesneleri tanıma ve nesneler hakkında bir farkındalık yaratma bakımından önem arz etmektedir. Herhangi bir nesneye nasıl bakılması gerekmektedir? Bir nesne en iyi şekilde nasıl gözlemlenir ve nesne en iyi şekilde nasıl çözülür? Bir müze nesnesinin görselleri üzerinden incelenmesi ile müze mekânlarında incelenmesi arasında ne gibi farklar vardır? Gezi gözlem yöntemi sınıf ortamında işlenen anlatma ve soru cevap yöntemine göre öğrenme bakımından ne gibi artı avantajlar sağlamaktadır? Tüm bu sorulara verilecek olan cevaplar, müze, öğrenme ve sınıf üçgeninde yararlı bir öğrenmenin sağlanmasının ve edinilen bilginin kalıcı hale getirilmesinin açıklığa kavuşması bakımından önemli yol gösterici ve fikir verici bir durumun oluşmasına imkân hazırlamaktadır. İşte bundan dolayıdır ki eğitim ve öğretim seviyesi yüksek ve öğrenmenin en sağlıklı yürütüldüğü ülkelerde bu tür müze ziyaretlerinin çok sıkça gerçekleştirildiği ve her şeyden önce nesnelerden yola çıkılarak bir öğrenmenin sağlandığı görülmektedir. Tabi burada iki hususun dikkate alınması önem arz etmektedir. Birincisi nesne merkezli öğrenmenin gerçekleşmesi için müze ziyaretleri düzenlenerek bir ortam yaratılması, diğer bir husus ise bu ziyaretten en verimli şekilde nasıl yararlanılabileceğinin ortaya konulmasıdır. Planlı ve projeli yapılmayan müze

ziyaretleri bazen ziyaretçiler için bir eziyet haline dönüşmekte, bu ziyaretin kişilere yarardan çok zararı dokunabilmektedir.

Görsel 3.8. Buse'nin Müze Rehberi Çalışması

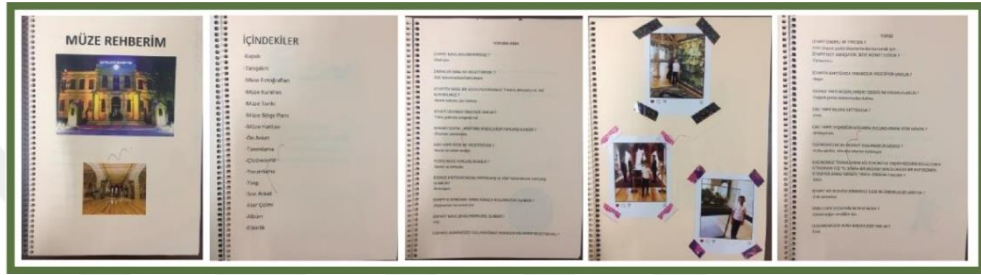
Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü 4. sınıf öğrencilerinin de gerçekleştirecekleri müze ziyaretlerinde bu tür bilgilere ihtiyaç duyacağı düşünülmektedir. Bu bilgiler, çoğunlukla katalog ya da tanıtım broşürü olarak, her müzenin tanıtım panosunda ya da giriş kısmında bulunan tanıtım stantlarında yer almaktadır. Günümüzde müzelerin internet sayfaları üzerinden de benzer bilgilere ulaşmak mümkün olup, müzeler en iyi tanıtımlarını da bu siteler üzerinden yapmaktadırlar. Nitekim herhangi bir müzeyi ziyaret edecek kişiler, öncelikle o müzenin internet sayfasından, bir şekilde o müzeyi tanıtan broşüre ulaşma ihtiyacı duymaktadırlar. Dolayısıyla tanıtım broşürü ya da tanıtım katalogu, bir müzenin kimlik bilgisi gibi bir duruma sahiptir. Öğrencilerin de bu tanıtım dokümanlarının içerisinde ne tür bilgilerin hangi kronoloji ile yer aldığını bilmeleri, müze ziyaretinden en yüksek düzeyde yararlanmaları bakımından önemlidir. Elbette hazır olan bir broşür ya da dokümana nazaran öğrencilerin kendilerinin hazırlayacağı bir rehber, onların konuyu kavramaları bakımından önem taşımaktadır.

Görsel 3.9. Öykü'nün Müze Rehberi Çalışması

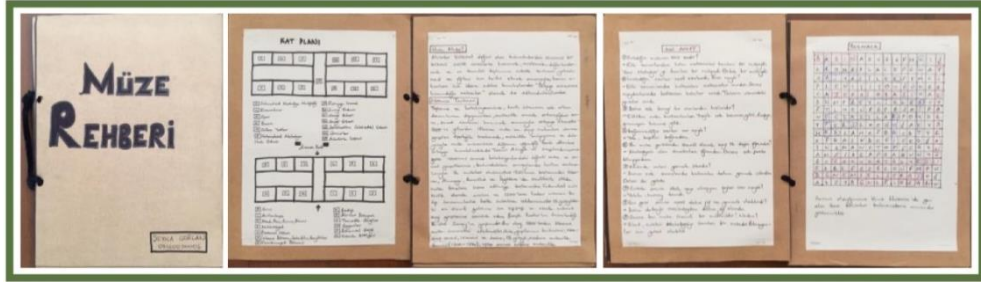
Öğrenciler, kendi hazırladıkları müze rehberinde bir müzenin tanıtımı için ya da müzeye sağlıklı ulaşılabilmesi için nelerin gerekli olduğu konusunda bilgi sahibi olmaktadır. Hazırlanan müze rehberinin içerik bakımından çok kapsamlı bir yapıya sahip olması, öğrencilere birkaç konuda ciddi yarar sağladığı düşünülebilir. Bunlardan birincisi öğrencilerin müzeyi tanımada kendilerine sağlayacağı yarar, ikincisi ise herhangi bir eğitim öğretim kurumunda görev aldıklarında konu ile ilgili olarak öğrencilerine sağlayacağı yarardır. Diğer taraftan sıradan bir vatandaş olarak da böyle bir bilgiye sahip olunması kişiye yarar sağlamaktadır. Böyle hazır bir broşüre bakarak bilgi sahibi olan bir kişinin kendi hazırlamış olduğu bir müze rehberi ile edinmiş olduğu bilgi mukayese edildiğinde, kuşkusuz kişinin kendi hazırlamış olduğu rehberden çok daha fazla bilgi sahibi olacağını tahmin etmek hiçte zor değildir. Çünkü en kalıcı ve sağlıklı öğrenme yolu kişilerin aktif olarak etkinliğe katılması ile sağlanan öğrenmedir. Yapılan birçok araştırma bunu ortaya koymuştur. Öğrenciler her şeyden önce coğrafi bir bilgi edinme yoluna giderek müzenin ülke, bölge ve şehir içerisinde nerede olduğunu tespit etmektedirler. Bu tespit her şeyden önce öğrencilerin harita ve plan okuma becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Nitekim öğrenci, önce bir dünya haritasına bakacak daha sonrasında dünya haritası üzerinde ülkenin yerini tespit edecek, sonrasında müzenin bulunduğu şehri ve sonrasında ise bu şehir planı içerisinde de müzenin yerini bulacaktır. Özellikle şehir planı içerisinde müzenin yerinin fosforlu bir kalem ile tespit ettirilmesi yaşadıkları ya da gezdikleri şehrin planının da öğrenciler tarafından anlaşılmasına neden olmaktadır. Çünkü birçok insan yaşamış olduğu şehrin planı hakkında bilgi sahibi olmadığı gibi şehrin ana aksları ve çevresi hakkında da herhangi bir fikre sahip değildir. Müzenin adres olarak nerede olduğunu belirtilmesi, müzeye intikalin nasıl sağlanacağını öğrenciler tarafından fark edilmesi ve rehber üzerinden belirtilmesi, onların bu şehrin ulaşım ağı hakkında da bilgi sahibi olmalarına neden olmaktadır. Aynı zamanda bu durum, gerek ülkemizdeki büyük şehirlerde bulunan müzeleri gerekse yurt dışında metropollerde bulunan büyük müzeleri gezmek için nasıl bir ulaşım stratejisi izlemesi gerektiği fikrini edinmelerine de neden olacaktır. Özellikle dünyaca ünlü ve popüler müzelerin büyük şehirlerde bulunduğu dikkate alındığında ulaşım ile ilgili alternatifler üretme ve mevcut alternatiflerin farkına varma, gerçekleştirilecek olan ziyaretin planlanması ve zamanın verimli bir şekilde kullanımı bakımından önem taşımaktadır. Öğrenciler her şeyden önce müze tanıtım broşürlerinde ya da kataloglarında görmüş oldukları bu harita ve planlar ile müzeye ulaşımın nasıl

sağlandığını içselleştirmekteler ve bunu bir müze rehberi üzerinde uygulayarak konu hakkında kalıcı bilgi edinmektedirler. Hazırlanmış olan bu müze rehberi ile öğrenci ilk etapta coğrafi anlamda bir farkındalığa sahip olmakta harita ve plan görünümlerinden yararlanarak plan görüntüsünü üç boyutlu bir şekilde tasavvur edebilmektedir. Her ne kadar almış olduğu sanat tarihi derslerinde bina ölçeğinde plan yüzeyini üç boyutlu bir şekilde tasavvur etme imkânı bulmuş olsalar da bir şekilde o bilgilerini de pratiğe geçirip bir farkındalığa sahip olmaktadır.

Görsel 3.10. Nisa'nın Müze Rehberi Çalışması

Müze rehberinin ön kısmında ziyaretçi için hazırlanan ön test ve yine ziyaret sonrasında hazırlanan son test, bir taraftan katılımcı öğrencinin ziyaretten yararlanma düzeyini ölçmekte diğer taraftan da öğrenciye bir plan uygulamadan önce ve sonrasına ait durum tespitlerini yapması gerektiği fikrini de vermektedir. Çünkü gerçekleştirilen ziyaretin kazanımlarının tespit edilemediği bir ziyaret çok da yararlı bir durum olarak değerlendirilemez. Müzelerde uyulması gereken kuralların öğrenciler tarafından rehber üzerinden belirtilmesi bir taraftan onların bu kuralları içselleştirmelerine neden olurken diğer taraftan da bu kuralları çeşitli sembollerle şematize ederek, onların, sembolleştirme yönlerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Müzenin tarihi hakkında bilgi sahibi olma ve müzede sergilenen eserleri kendi içerisinde en anlaşılabilir bir şekilde sınıflandırma aşaması, öğrencilerin sınıflandırma ve gruplandırma yetilerinin gelişmesine neden olmaktadır. Bazen öğrencilerin müzenin teşhir biçimlerinden çok farklı şekilde teşhire yönelik öneri geliştirmeleri, onların mekânı algılama ve bunun neticesinde de mekândaki iç tasarıma yönelik öneri getirmelerine imkan vermektedir. Ama en önemlisi öğrenciler müzenin tanıtımıyla ilgili olarak bir sınıflama yaptıklarında, her şeyden önce o müzeyi çok iyi kavrama noktasına gelmektedirler.

Görsel 3.11. Onur'un Müze Rehberi Çalışması

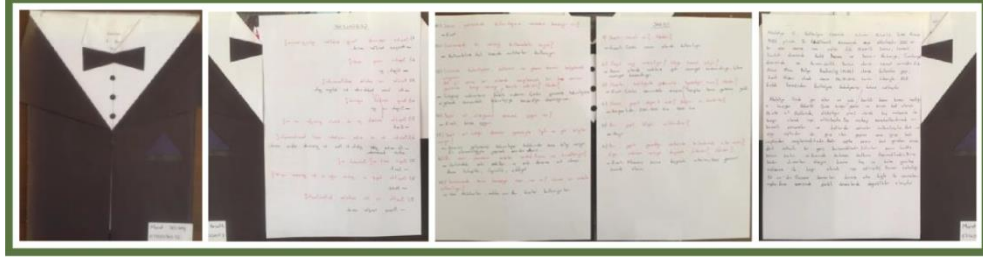
Müze rehberinin birçok fonksiyonel olan yönlerinden birisi de bağlamsal sanat eleştirisi ya da bağlamsal eser eleştirisi kısmıdır. Burada öğrenci, rehberi birlikte hazırlamış olduğu kişiye müze içerisinde en çok dikkatini çeken ya da en çok hoşuna giden eseri belirlemesini ve belirlenen bu eserin bağlamsal sanatsal eleştirisini yapmasını ister. Bunu bağlamsal eleştiriye ise dört grup halinde oluşturulmuş sorularla gerçekleştirir. Bu sorular, bir eserin en iyi şekilde tanımlanmasına ve yorumlanmasına imkân veren sorulardır. Bu sorular ve bunlara verilen cevaplar aslında kişiye sağlıklı bir sanat eleştirisi yapmasını da öğretmektedir. Diğer taraftan bu sorularla müze içerisinde bulunan bir eserin en iyi nasıl tanınacağını da öğrenmiş olur.

Görsel 3.12. Bahadır'ın Müze Rehberi Çalışması

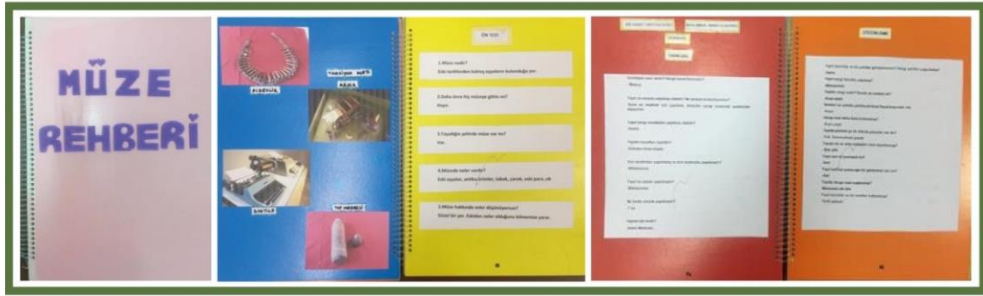
Aslında müze rehberi her yönüyle bir eğitim öğretim materyali olarak değerlendirilebilir. Çünkü her kademesi öğrenciye ve katılımcıya bir konu hakkında bilgi vermektedir. Sanat eleştirisinden sonra bu defa sanatsal uygulama kısmı bulunmaktadır. Bu aşamada müze rehberini hazırlayan öğrenci, katılımcı kişiye müzede bulunan eserlerle ilgili sanatsal çalışmalar yapmasını söyleyerek, ziyaret sonrasında sanatsal kazanımların da ziyaretçi için bir değer olacağını fark etmektedir. Nitekim dünyanın en büyük ve en popüler müzeleri güzel sanatlar fakültesi öğrencileri için adeta bir atölye, derslik niteliği taşımaktadır. Özellikle plastik sanatlar alanında öğrenim

gören öğrenciler, müzelerde bulunan eserleri adeta model olarak kullanabilmekte, onların kopyalarını yapmaktadırlar.

Görsel 3.13. Kadir'in Müze Rehberi Çalışması

Müze rehberinde de rehberi hazırlayan öğrenci, müzede bulunan eserlerin bir sanat eseri niteliği taşıdığının farkına varıp, onların aynı zamanda pitoresk bir niteliğe sahip olduğunu da görebilmektedir. Diğer taraftan sadece plastik sanatlar alanı ile sınırlı kalmaksızın, şiir, hikâye, tiyatro, fotoğraf, drama vs. gibi sanatın diğer alanlarıyla ilgili olarak da, öğrencilerin eserler ortaya koyabileceklerini görmektedir. Müze rehberi içerisinde bu çalışmalar için boş kâğıtlar bulundurmasının ne ifade ettiğini de anlamasına neden olmaktadır.

Görsel 3.14. Zeynep'in Müze Rehberi Çalışması

Hazırlanan müze rehberinde rehberi hazırlayan öğrenci diğer bir taraftan da eğitim öğrenme ve yönetmeleri bakımında deneyim sahibi olmaktadır. Nitekim rehber içerisinde, ziyaret edilen müze ile ilgili olarak ne tür bilgiler edinildiğini tespit etmeye yönelik yapılacak olan yöntemler ya da hazırlanana materyaller, onun kolay öğrenmeyi sağlama ve bilginin kalıcılığını tespit etme bağlamında deneyim kazanmasına neden olmaktadır. Müze eğitimi dersini alan öğrenciler, pedagojik formasyon aldıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Görsel Sanatlar Öğretmeni olarak görev yapabilmektedirler. Dolayısıyla bu ders kapsamında ise bazı ünitelerin müze ziyareti

programları bulunmaktadır. İşte bu üniteler kapsamında gerçekleştirecekleri müze ziyaretlerinde de öğrenciler –bir yönüyle görsel sanatlar öğretmeni adayı- eğitimsel bakımdan bir bilgi edinebilmektedirler.

3.6.1.7. Öğrenci sanatsal çalışmaları

Müzeler, tarihin ilk çağlarından itibaren insanların yaşamları içerisinde bir şekilde yer almış ve yaşanan değişim ve gelişmelerin yanında estetik gelişmelerle bağlantılı olarak yaşanan değişimlerle ortaya çıkan gelişmelerden de bir şekilde etkilenmişlerdir. Değer verilen ürünlerin sergilendiği mekânlar olarak müzeler, aynı zamanda, kültürel nesnelerin de muhafaza edildiği mekânlar haline gelmiştir. Bu mekânlar, geçmiş dönemlerde yaşamış olan topluluklara ait kültürel varlıkların korunduğu ve teşhir edildiği yerler olarak aynı zamanda bir taraftan sanatsal diğer taraftan da estetiksel değere sahip materyalleri de bünyesinde barındırmış ve aynı misyonunu günümüzde de sürdürmektedir. Geçmiş dönemlerde yaşamış olan uygarlıklara ait olan ve bu uygarlıkların en çok değer verdikleri ve taçlandıkları bu ürünler, her yönüyle toplum için ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Bu sadece somut olan eserlerle-mirasla ilintili olmayıp aynı zamanda somut olmayan kültürel unsurlar da bu mekânlarda sergilenmekte ve bu kapsamda değerlendirilmektedir. Tarihsel ve kültürel bakımdan öneme sahip olan somut olan ya da somut olmayan unsurlar, aynı zamanda tarihin her döneminde sanatçılara da ilham kaynağı olmuşlardır. Mısır papirüslerinden Antik Yunan vazo resimlerine, Roma duvar resimlerinden Bizans mozaiklerine kadar tüm sanatsal tekniklerde-uygulamalarda bu kültürel miras, sanatçıların çalışmalarında kendine yer bulmuş ve en çok tercih edilen betimsel unsurlar olarak görülmüştür. İşte bu sanatsal ürünler, geçmişi, insanlığın tarihini, kültürünü araştıran birçok disiplinin bilgiye ulaşmasına kaynaklık etmiş, insanlığın tarihsel ve kültürel gelişimini ortaya koyan en önemli materyaller olmuşlardır. Nitekim tarih bilimi, en çok arkeolojik buluntulardan, müzelerden ve geçmiş dönemde sanatçılar tarafından üretilmiş olan sanat eserlerinden yararlanarak-yola çıkarak ortaya veriler koymuştur. Toplumlardan üretilen bu sanat eserleri, hem üretildiği dönemde insanlara estetiksel bir haz vermek için hem de kültürel bir unsur kalıcı kılmak ve gelecek kuşaklara aktarmak için tarihi bir belge niteliğinde değerlendirilmiştir. Nitekim Antik Yunan mitolojisinde yer alan bir çok olay, mesela Homeros'un İlyada Destanı, herkes tarafından müzelerde sergilenen ve bu destanda geçen olayları birer anekdot olarak ele alan sanatçıların eserlerinden öğrenilmektedir.

Öyle ki bu destana ait sanatsal üretimler, Rönesans'ta, Barok'ta, Romantizm'de, Realizm'de vb. birçok sanatsal dönem ve akım tarafından, güncelliğini hiçbir zaman yitirmeden, ele alınmıştır. Hatta modern çağın sanatında da bu tür konular sıkça sanatçılar tarafından tercih edilmiştir. Çok gerilere gitmeye gerek yoktur. Yakın tarihte ve günümüzde bile birçok sanatçı kültür varlığı niteliğinde olan somut ürünleri ya da somut olmayan unsurları, sanatsal uygulamalarında imge olarak kullanmaktadırlar. Bunu ülkemiz açısından örneklendirdiğimizde, Cumhuriyet'in ilanından sonra birçok sanatçı, özellikle resim ve heykel sanatçıları, gerek Anadolu Uygarlıklarına ait gerekse Orta Asya Türk kültürüne ait birçok üründen yola çıkarak eserler ortaya koymuşlardır. Cemal Tollu'nun Anadolu Uygarlıklarına ait kültürel mirastan yola çıkarak eserler ortaya koyması, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Anadolu etnografyasına ait eserleri imge olarak kullanması, Adnan Çoker'in Anadolu Selçuklu mimarisine ait unsurlardan yola çıkarak özgün sanat eserler ortaya koyması ya da Hüsamettin Koçan'ın bir taraftan Anadolu'nun yakın tarihine ait bir taraftan ise Orta Asya Türk kültürüne ait kültürel miras unsurlarını kullanması, kültürel mirasa ait unsurların Türk resminde yansımaları bakımından önemli örnekler olarak değerlendirilebilir. Günümüzde de birçok sanatçının çalışmalarında bu tür kültürel mirasa ait unsuru imge olarak ele alması, konunun güncelliğini ne kadar koruduğunu gösterme bakımından önem arz etmektedir.

Görsel 3.15. Öğrencilerin Sanatsal Çalışmaları (Onur, Öykü, Kadir)

Yerli ve yabancı birçok sanatçının eserlerinde imge olarak müzelerde sergilenen eserleri konu olarak ele almaları ne ifade etmektedir? Öğrencilerin müzelik eserlerden müzelerde bulunan eserlerden yola çıkarak sanatsal uygulama yapmaları, onlara ne gibi yarar sağlamaktadır? Bu durum müze eğitimi bakımında ne ifade etmektedir? Bu sorular aslında birbiri ile bağlantılı bir durum arz etmektedir. Resim Bölümü 4. Sınıfta okumakta olan ve Müze Eğitimi dersini alan 9 katılımcı öğrenciden, Anadolu Uygarlıklarına ait, müzelerde bulunan bir eserden veya kültür varlığı konumunda

bulunan bir mimari yapıdan ya da somut olmayan kültürel mirasa ait bir unsurdan yola çıkarak, herhangi bir resim tekniğinden yararlanarak, sanatsal bir çalışma yapmalarının istenmiştir. Bu çalışma için öncelikle öğrencilerden ele alınan eserle ilgili olarak kuramsal ve tarihsel bilgi edinmeleri ve aynı zamanda eserin karakalem etüdünü yapmaları istenmiştir. Aslında bu talep onların ilgilerinin bu noktaya çekilmesine kaynaklık emektedir. Sonrasında ise bu eser ya da kültürel unsurdan yola çıkarak renkli eskizler yapması ve buna yönelik tasarımlar hazırlamaları istenmiştir. Yapılan bu tasarımların gerçekleşmesinden önce de öğrencilerden benzer eserleri imge olarak kullanan sanatçı örneklerini incelemeleri ve bunların sanat tarihi içerisindeki yerini belirlemeleri istenmiştir. Aslında yaptırılan bu sanatsal uygulamanın kuramsal-bilişsel ve pratik olmak üzere iki farklı boyutu bulunmaktadır. Yani bir taraftan konu ile ilgili kavramsal bir birikimin sağlanması ve bu yapılırken öğrencilerin ilgilerinin bu alana çekilmesi, diğer taraftan da bir sanatsal ürün ortaya konularak sanat eserini oluşturan plastik unsurları bir uygulama üzerinden tecrübe etmeleridir.

Görsel 3.16. Öğrencilerin Sanatsal Çalışmaları (Buse, Bahadır, Mihra)

Kuramsal-bilişsel boyutta; yapılacak olan sanatsal uygulama için, ele alacakları Anadolu Uygarlıklarına ait eser ve unsurla ilgili olarak araştırma yapmaları istenmiş ve yapılan bu araştırma ile tarihi ve kültürel öneme sahip olan süreçle ilgili olarak bilgi edinmeleri beklenmiştir. Bu yapılırken de öğrencilerin ilgilerinin bu alana çekilmesi hedeflenmiştir. Çünkü günümüzde bilgiye ulaşmak artık çok kolaydır. Önemli olan kişilerin ilgisini uyandırabilmektir. Dolayısıyla öğrencilerde bu ilgi uyandırıldığında konu ile ilgili olarak üst düzeyde bilgi edinecekleri hedeflenmiştir. Sanatsal alanda konu ile ilgili olarak yerli ve yabancı sanatçıların eserlerini inceleyen öğrenciler, kültür varlığı niteliği taşıyan eserlerin aynı zamanda çok pitoresk bir yapıya sahip olduklarını da görebilmektedirler. Öğrenciler ele aldıkları eserden yola çıkarak nitelikli ve özgün bir ürün ortaya koyduklarında, tarihi eserlere ve kültür varlıklarına ilgi duyacaklar ve

insanlığa ait zengin kültürel mirasın muhafaza edilmesi gerektiği konusunda da kendilerinde bir bilinç oluşacaktır. Dolayısıyla böyle bir bilinç edinme, onları sıradan bir vatandaş olarak tarihsel mirasa sahip çıkılması gerektiği konusunda duyarlı hale getirdiği gibi diğer taraftan da daha sonra yapacağı sanatsal çalışmalarda bu tür pitoresk ürünlerin sanatsal uygulamalarda tercih edilebileceğini görmelerine imkan verecektir. Nitekim MED kapsamında bu tür uygulama yapan öğrencilerin daha sonra atölye dersinde de aynı konudan yola çıkarak özgün eserler ortaya koydukları gözlenmiştir. Hatta öğrenciler mezun olduktan sonra yapmış oldukları sanatsal uygulamalarda ve kuramsal akademik çalışmalarda bu alanla ilgili çalışmalar yapmıştır. Yine yapılan uygulamalar göstermiştir ki, çalışmalarında bu tür kültür varlığı ya da unsurunu kullanan öğrencilerde tarihe ve kültür varlığına karşı bir duyarlılık oluşmuş ve bu alana yönelmişlerdir. Bu da öğrencilerde kültür varlıklarına ve müzeciliğe karşı duyarlılığın oluşturulması amacının gerçekleşmesinde önemli rol oynamıştır.

Görsel 3.17. Öğrencilerin Sanatsal Çalışmaları (Zeynep, Nisa, Barış)

Yapılan sanatsal çalışmanın ikinci boyutu ise eserin plastiğiyle ilgili olan pratik-uygulama boyutudur. Resim bölümü 4. sınıf öğrencileri, atölye dersinde herhangi bir konudan yola çıkarak özgün tasarımlar ortaya koymaktadırlar. Atölyede yapılan bu çalışmalar, onların özgün tasarımlar oluşturarak resimsel bir üslup oluşturmalarına imkan vermektedir. Öğrenciler MED kapsamında yapılan uygulama ile bir taraftan da atölye dersinde yapmış oldukları uygulamalar ile bir ilişki kurmaktadırlar. Bunu yaparken de bir eserin tasarım boyutunda onu oluşturan resimsel ve sanatsal elemanlar hakkında bilgi sahibi olabilmektedirler. Öğrenciler, resimsel ve sanatsal elemanların eserin plastik değerini belirleyen en önemli unsurlar olduğunun ve sıradan bir nesneden yola çıkılarak nitelikli sanat eserleri üretilabileceği gibi kültür varlığı konumunda

bulunan eserlerden de yola çıkılarak nitelikli eserler oluşturulabileceğini görmektedirler. Geçmiş ile günceli bir şekilde sorgulayan öğrenciler, tarihsel geçmişte oluşan kültürel değerlerin iki boyutlu yüzeyler üzerinde sanatsal bir ifade biçimi kazanabileceklerini içselleştirerek görmektedirler. Yapılan bu sanatsal uygulama kapsamında sanatçıların yapmış olduğu örnekler incelendiğinde, o eserlerin plastik bakımdan zenginliğini oluşturan sanatsal ifade biçimlerini de görme fırsatı bulmaktadırlar.

3.7. Veri Analizi

Bu başlıkta sırasıyla verilerin dökümü ve verilerin analiz edilmesi açıklanmıştır. Veri analizinin ilk aşaması veri dökümü, son aşaması ise veri analizidir.

3.7.1. Verilerin dökümü

Veri toplama sürecinin sonrasında gerçekleşen veri analizinde yapılan ilk aşama, araştırma süresince her bir veri toplama aracının topladığı verilerin sağlıklı olarak dökümlerinin yapılmasıdır. Veri dökümü başlangıcında araştırmacı, araştırma boyunca el yazısıyla tutmuş olduğu saha notlarını hiçbir değişikliğe uğratmadan, tarih ve ders saatleri ile birlikte bir word dosyasına aktarmıştır. Saha notlarına ilişkin olarak araştırma boyunca kamerayla kayıt altına alınan MED'in, tüm görüntü ve diyaloglarının dökümü yapılmıştır. Son olarak ise katılımcılarla yapılan görüşmelerin ses kayıtları yine bir word dosyasına aktarılmıştır.

3.7.2. Toplanan verilerin analizi

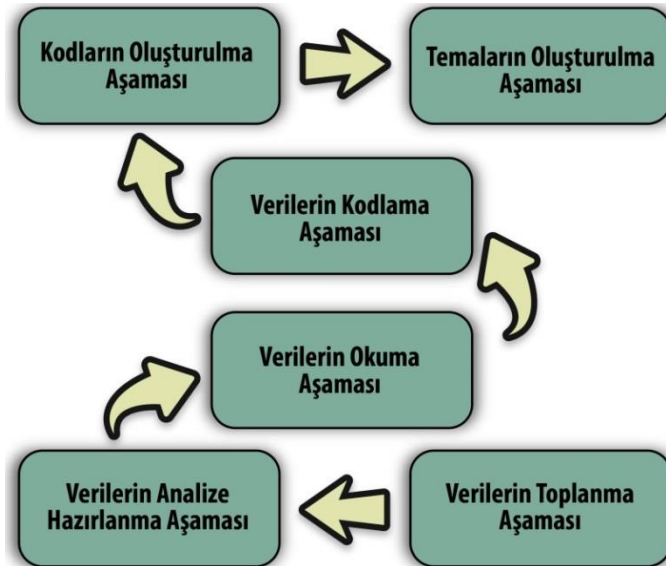
“Nasıl” ve “Niçin” sorularını temel alarak ilerleyen, bir olgu ya da olayı derinlemesine incelemeye dayanan durum çalışması, sık kullanılan nitel araştırma yöntemlerinden biridir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırma yönteminde tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada, gözlem, görüşme, alan notları, öğrenci ve araştırmacı günlükleri dikkatli bir şekilde analiz edilmiştir. Bu analizde öğrencilerin görüşlerine dayalı olarak, açıklamalar ve yorumlamalar yapılmıştır. Bu aşamalar doğrultusunda neden-sonuç ilişkisine dayalı olarak sonuçlara gidilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Nitel araştırmalarda veri analizi araştırma sorularını yanıtlamak için araştırma sürecinin içerisinde yer almaktadır (Merriam, 2013). Analiz süreci verilerin toplanması ve aktarılmasını, verilerin ön tarama yapılarak süzgeçten geçirilmesini, temaları

kodlamayı ve gruplandırmayı, verilerin sunum şeklini ve bunları anlamlandırarak yorumlamayı içermektedir (Simons, 2009).

Bu araştırmada, alan notları, görüntü kayıtları, yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler tematik analiz yöntemiyle işlenmiştir. Araştırmada takip eden veri analizi basamakları; verilerin ilk dökümü, verilere yoğunlaşma süreci, verilerin yapılandırılması, verileri ayıklama yani bulguları ortaya çıkarma, verileri detaylı anlamlandırmalarla gruplandırarak temalara ayırma ve kodlama işlemlerinden sonra analiz sonuçlarını yorumlamadır.

Tematik analizde, metine vurgu yapılmaktadır. Hikâyenin nasıl'ından ziyade hikâyenin içinde neler anlatıldığına, anlatım üslubundan çok anlatılana odaklanılmaktadır. Araştırmacılar araştırmanın tamamını toplayıp, tümevarımsal bir yaklaşımla veriyi kavramsal bir biçimde gruplandırmaktadırlar. Tematik analiz yaklaşımı birtakım olayı kuramsallaştırırken ya da olaylar ve katılımcılara yönelik ortak tematik öğeler bulunduğu kullanışlı olmaktadır (Ersoy ve Bozkurt, 2017). Bu analiz yönteminde veriler kodlanarak, kodlar arasında ilişki kurulmaya çalışılmaktadır. Bu ilişki, eksenel kodlama ile ilk kodlamada belirlenen kodların çeşitliliklerine göre bir araya getirilmesi ile kurulmaktadır. Bunun devamında ise alt ve ana kategoriler oluşturularak temalar elde edilmektedir (Liamputtong, 2009).

Şekil 3.6. Veri Analiz Süreci

Analiz süreci boyunca derslerin video dökümleri, dersin bitiminin üzerinden çok zaman geçmeden bazen aynı bazen de aynı hafta içinde yapılmıştır. Ders video dökümlerine ilaveten öğrenci görüşmelerinin kayıtlarının da dökümleri yine aynı şekilde dökülmüştür. Verilerin dökümleri kontrol edildikten sonra kodlamalar yapılmaya başlanmıştır.

3.8. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda, geçerlilik ve güvenilirliğin sağlıklı olabilmesi için araştırma sırasında katılımcılara yönelttiği sorularda yönlendirici olmama, gözlem yaparken kendi düşünceleri ile gözlem esnasında var olan durumu birbirinden ayrı notlandırma yapılmalıdır. Geçerlilikte gerçek ve doğru bilgiye ulaşmak için araştırma sürecinin anlaşılabilirliğinin, yüksek olması için oldukça şeffaf olmalıdır. Bu durum alandan başka bir uzmanın araştırmayı anlayıp çözümlemesinin mümkün olması demektir. Araştırmada geçerliliğin sağlanması, güvenilirliğin de oluşmasını sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bunun yanı sıra araştırmacı, yapmış olduğu gözlemlerini genişletebilir, görüştüğü kişi sayısını artırabilir ve araştırma verisini toplarken de “veri çeşitlemesi” yöntemi uygulayabilir (Kirk ve Miller, 1999).

Bilim dalı fark etmeksizin, geçerlik ve güvenilirlik araştırmanın türüne bağlı kalmaksızın bir araştırmanın kavramsal çerçevesinin çizilmesi, verisinin toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanması, bulgular aşamasına kadar her bir süreç ile ilgili olan önemli kavramlardır (Merriam, 2009). Nitel araştırmalarda geçerlik, araştırmacının ve katılımcıların ne gördüğü, ne görmediği ya da ne düşündüğü olarak ifade edilmektedir (Kirk ve Miller, 1999). Çalışma sürecinin tutarlı, araştırmacı ve mekân karşısında göreceliğe sahip olması ise güvenilirliği ortaya çıkaran etmenlerdir (Yıldırım ve Akayoğlu, 2016). Nitel araştırmalarda kullanılan terimler nicel araştırmalarda kullanılan terimlerden farklılık göstermektedir. Araştırmada iç güvenilirlik yerini tutarlık, iç geçerlik yerini inandırıcılık, dış geçerlik yerini aktarılabilirlik, dış güvenilirlik yerini teyit edilebilirlik terimleri almıştır. Bu araştırmada inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlık ve teyit edilebilirlik olarak incelenmiştir (Lincoln ve Guba, 1985).

3.8.1. İnandırıcılık

İnandırıcılık, bir durumun doğruluk değeri ile karşılık bulmaktadır (Yıldırım ve Akayoğlu, 2016). Araştırmada elde edilen verilerin geçerliliğinin doğrulanabilmesi ve verilere yapılan yorumların doğruluğunu destekleyen ya da farklı durumlar ve amaçlar söz konusu olduğunda araştırmada ele alınan bir durumu çürütmek için yapılan çalışmaların inandırıcılık açısından yüksek olması gerekmektedir (Berg ve Lune, 2015c). Araştırmacı inandırıcılığı sağlamak için gerçeği ortaya çıkarmak doğrultusunda yansız ve tarafsız bir şekilde nesnel olarak topladığı ve sonuçların da yine aynı nesnellikte sunulduğuna yönelik kanıtların kullanılmasıyla doğrudan ilgili bir süreci kapsar. Başarılı bir inandırıcılık için araştırma sürecinde kullanılan veri toplama yöntemlerinin zengin ve çok yönlü olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra uzun süreli bir veri toplamanın gerçekleşmesi ve bulgulara yönelik değerlendirmelerin katılımcı tarafından teyit edilmesi de oldukça önemlidir (Patton, 2002).

İnandırıcılığın varlığından söz edebilmek için araştırmacının kullandığı birtakım adımlar gerçekleştirilmiştir:

- ❖ Araştırma verileri 10.10.2018-26.12.2018 tarihleri arasında uzun süren bir aralıkta toplanmıştır. Araştırmacının, araştırma yapılan kurumda çalışıyor olması ve daha önce odak öğrencilerin dersine girmiş olması ve öğrencileri tanıyor olması etkileşimli bir şekilde verilerin toplanmasına olanak sağlamıştır.
- ❖ Araştırmanın her bir aşamasında MED ve nitel araştırma konusunda deneyimli uzmanlardan ve Tez İzleme Komitesi [TİK] ekibinden düzenli yardımlar alınmıştır. Araştırmada veri toplama araçları geliştirilirken, nitel araştırma detaylı bir şekilde incelenmiş ve alanında uzman kişilerden görüş alınmıştır.
- ❖ Araştırmada veri toplama amaçlı yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler, yazılı metinler haline getirildikten sonra katılımcıların görüşleri doğrultusunda teyit edilmiştir.
- ❖ Araştırmacı alan notları, gözlem, görüşme, resmi dokümanlar, araştırmacı ve katılımcı günlüğü, müze rehberi ve sanatsal çalışmadan oluşan öğrenci ürün dosyaları yedeklenip ve arşivlenerek saklanmıştır.

Bulguların inandırıcılık olasılığını artıran etkinlikler üreten inandırıcılık için uzun süreli katılım, devamlı gözlem ve çeşitleme gerekmektedir (Lincoln ve Guba, 1985). Veri analizi, uygun ve yeterli katılım sağlanana kadar, çelişkili ve olumsuz durumların

aranmasını kapsayabilecek bir şekilde belirli bir doygunluğa ulaşılan kadar devam etmektedir.

Çeşitleme için ortaya çıkan bulguların geçerlik ve doğruluğunun kontrolü için birden fazla araştırmacı, çoklu veri toplama yöntemi ya da çoklu veri kaynağının kullanılması gerekmektedir (Merriam, 2013). Bu bağlamda bu araştırmada, görüşmeler, alan notları, video kayıtları ve dokümanlar yoluyla veriler elde edilmiştir.

Veri toplama sürecinde yeterli ve uygun katılım için çelişkili ve olumsuz durumların aranmasını da kapsayabilecek bir şekilde, belirli bir olgunluğa ulaşılan kadar veri analizinin devam ettirilmesi ve bu iş için olması gerektiği kadar zamanın harcanması gerekmektedir. Çeşitleme için ortaya çıkan bulguların doğruluk ve geçerliğinin kontrolü için birden fazla sayıda araştırmacı, çoklu veri kaynağı ya da çoklu veri toplama yönteminin kullanılması gerekmektedir (Merriam, 2013). Çoklu veri kaynaklarının yanı sıra araştırmada kullanılan görüşme, gözlem, video kayıtları, sanatsal çalışma ve müze rehberi çalışmaları gibi çoklu yöntemlerde inandırıcılığı kuvvetlendirerek destekleyen etkenler arasında yer almaktadır. Araştırmada, gözlem sürecinde harici bir kontrol sağlanması açısından araştırma sürecinin dışında olan bir uzman tarafından inceleme yapılabilir (Lincoln ve Guba, 1985).

Uzman incelenmesi ya da uzman değerlendirmesi olarak isimlendirilen bu süreç, araştırmada, ham veriler ile ortaya çıkmaya başlayan bulguların birbirleriyle uyuma durumunun ve bazı yorumlamaların alan uzmanlarıyla görüşme ve tartışma yapmasıdır. Bu durumda, bu araştırmada da alanda uzman olan iki kişi ile araştırmaya ilişkin görüşmeler yapılmış ve fikirler alınarak, araştırma alınan dönütlerle olumlu anlamda değişmiş ve gelişmiştir (Merriam, 2013).

Araştırma süresince toplanan ham veriler, daha sonra oluşan bulgular ve yorumlar için kontrol altında tutulmalıdır. Bir başka deyişle araştırma süreci boyunca elde edilen ses kaydı, video kaydı, günlük gibi somut verilerin muhafaza edilmesi gerekmektedir. Böylelikle araştırmanın bulgu ve yorumları, araştırma süreci boyunca elde edilen verilerle desteklenebilmektedir (Lincoln ve Guba, 1985). Bu bağlamda bu araştırmada video kaydı ses kaydı ve günlük gibi somut veriler, sağlıklı bir şekilde muhafaza edilmesi için yedeklenerek arşivlenmiştir. Elde edilen verilerden bulgular ve yorumlar bölümünde yararlanılmıştır.

Araştırmada katılımcılardan elde edilen temalar, bulgu ve yorumlar, araştırmanın inandırıcılığı açısından, doğrudan katılımcılarla paylaşarak test edilmiştir. Yapılan bu

uygulama katılımcı denetimi olarak isimlendirilmektedir (Lincoln ve Guba, 1985). Katılımcı denetimi ile amaçlanan; araştırmada verilerin ve belirsiz yorumların, onların oluşmasını sağlayan katılımcılar tarafından uygun olup olmadığı hususunda dönüt almaktır (Merriam, 2013).

3.8.2. Aktarılabilirlik

Nicel araştırmalardan farklı olarak nitel araştırmalarda, genelleme yerine aktarılabilirlik kabul edilmiştir. Burada araştırma sonuçlarının doğrudan genellenemeyeceği bilindiğinden, değişik ortam, kişi ve zaman dilimi ile yeniden test edilebilecek olması anlamını taşımaktadır (Lincoln ve Guba, 1985). Buradan yola çıkılarak bu araştırmada gözlem, görüşme ve diğer birtakım veri toplama araçlarından elde edilen veriler ayrıntılı olarak betimlenmiştir.

3.8.3. Tutarlık

Nicel araştırmada var olan güvenilirliğin, nitel araştırmadaki karşılığı tutarlılıktır. Tutarlılık, araştırmada zaman, araştırmacı ve ortamın sabit olma durumudur (Yıldırım ve Akayoğlu, 2016). Buradan araştırmaya dışarıdan bakıldığında, araştırmanın tüm süreç boyunca tutarlılığını koruması beklenmektedir. Veri toplama araçlarının çeşitliliği, veri çeşitliliğini de beraberinde getirmesi tutarlılığı güçlendiren etkenlerdir. Bu veri çeşitliliğini alan notları, görüşme, gözlem, araştırmacı ve katılımcı günlükleri oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilen en yoğun verileri öncelikle görüşmeler oluşturmaktadır.

Bu araştırmada, haftanın bir gününde 3 saatlik MED'de gözlemler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın odaklandığı öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak, ortaya çıkan verilerin güvenilirliği artırılmaya çalışılmıştır. Bu durum temel veri toplama araçlarının sunduğu diğer verilerle desteklenmiş dolayısıyla araştırmanın bulgularının birbirini desteklemesi sağlanmıştır. Son olarak ise verilere nerede, nasıl ve ne zaman ulaşıldığına dair detaylı bilgi verilmiştir.

3.8.4. Teyit edilebilirlik

Onaylamaya dayandırılan teyit edilebilirlik, büyük bir teknik ve bir tür denetim olarak adlandırılmaktadır (Lincoln ve Guba, 1984). Teyit edilebilirlik, araştırma

boyunca yaşanan tüm yöntemsel kısmı, verilerin beklenen sonuçlara götürüp götürmediği gibi sürecin ayrıntılı olarak sunulmasını içermektedir.

3.9. Araştırma Etiği

Sosyal bilim araştırmalarının temel ilkelerinden olan etik, kavram olarak zarar vermeme durumunu karşılar. Bu sözcük kelime anlamıyla, “maddi ya da manevi zarardan kaçınma” anlamına gelmektedir (Creswell, 2013).

Araştırmanın devam ettiği süreç boyunca katılımcıların, herhangi bir biçimde maruz kalabilecekleri zararlardan korunması, özel hayatın gizliliğinin muhafaza edilmesi, katılımcıların bilgisi dâhilinde olmayan hiçbir şahsi bilgisinin açıklanmayacağına ilişkin karara varılması ile araştırma sürecine hile karıştırılmaması bazı etik kurallar olarak kabul edilmiştir. Yapılan diğer tüm araştırmalarda olduğu gibi nitel araştırmalarda da geçerlik ve güvenilirlik aracılığı ile araştırma etiği oluşturulmuştur (Merriam, 2009).

Bu araştırmada geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına ek olarak, araştırma etiği bakımından birtakım tedbirler alınmıştır. Araştırmanın etik değerlere bağlı kalınarak yürütüleceğinin onaylanması için Anadolu Üniversitesi Etik Kurulu’ndan araştırma izninin alınmasının ardından, ilgili araştırmanın gerçekleşeceği İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi’nden de izin alınmıştır. Araştırmacının henüz başlangıcında katılımcılarla ön görüşmeler yapılarak araştırmanın konusu ve amacı hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Araştırmada katılımcıların belirlenmesi, gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu durum gönüllülüğe ilişkin katılımcı sözleşmesinin araştırmacı ile karşılıklı imzalanması ile resmiyete dökülmüştür. Araştırmanın durum çalışması deseniyle olması durumu ile araştırmacı araştırma süresi boyunca MED öğretmeniye yönlendirecek davranış ve tutumlardan kaçınmıştır. Araştırmacı katılımcı görüşmeleri esnasında görüşme ortamını bozacak her türlü durum düşünülmüş ve gerekli önlemler alınmıştır. Araştırmadaki katılımcıların her birine ayrı ayrı kod isimler verilmiştir. Son olarak araştırma sürecine ait her bir aşama ayrı ayrı detaylandırılarak anlatılmış, araştırma verileri uzman görüşlerine sunulmuştur. Ulaşılan veriler açık ve net bir şekilde raporlaştırılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bulgular, araştırma sürecinde yararlanılan yapılandırılmamış gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacı günlüğü, katılımcı günlüğü, katılımcı bilgi formu, müze rehberi çalışma uygulaması, sanatsal çalışma uygulaması gibi veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerin tematik analiz yöntemiyle temalar oluşturulmasıyla ortaya çıkmıştır. Bulgular, tematik analizler neticesinde ulaşılan temaların ve bu temalara ait alt temaların sunulması ve bunların değerlendirilerek yorumlanması ile oluşturulmuştur.

Şekil 4.1. Temaların Bulgulara Göre Dağılımı

4.1. Kültür Algısı

İnsanoğlu tarih sahnesinde görülmeye başladığından itibaren topluluklar halinde yaşama gereği duymuş ve bu ihtiyacın neticesi olarak da toplum olma ve sorunları ortak akıl yolu ile çözme yoluna gitmiştir. Ortak akıl yolu ile hareket etme toplumsallaşma göstergesinin temelini teşkil etmektedir. O halde insanoğlu neden ortak akıl yolu ile hareket etme gereği duymuştur? Bunun belki de en önemli nedeni doğada karşılaştıkları, beklenmeyen durumlardır. Nitekim herhangi bir doğal afet ya da oluşum karşısında nasıl hareket etmesi ya da nasıl karşılık vermesi gerektiği konusunda akıl yürütme ve hemcinsleri ile istişarede bulunma gereği duymuş ve tek başına çözemediği-anlamlandıramadığı olayları çoklu akıl yürütmelerle temellendirmeye çalışmıştır. İşte

bu istişare ve akıl yürütme, diğer taraftan da insanın alet bulma-kullanma-icat etme yoluna gitmesine neden olmuştur. Bu yaklaşım, her şeyden önce insanı alet yapan bir canlı olarak diğerlerinden ayrıcalıklı hale getirmiştir. İşte insanın belki de ilk kültürel etkileşimi, ortak akıl yürütme ile birlikte alet yapması ile başlamıştır. İnsan, kültürlü-kültürel bir canlıdır; çünkü diğer canlılar gibi doğada karşılaştıkları ile yetinmemiş, doğaya müdahale etmiştir. Topluluk olmanın bir gereği olarak yaşamını belirlemede ve şekillendirmede-yönlendirmede kurallar koymuş ve kendi yaşam şekline göre değer yargıları oluşturmuştur. İşte alet yapımından yaşamı devam ettirmek için oluşturulan tüm değer yargılarına kadar ortaya konulan her şey, insanın kültürü olarak değerlendirilmektedir.

İlkçağ'dan günümüze kadar insanın yaşamı içerisinde yer alan ve ona değer katan her şey onun kültürü olmuş ve o kültürü oluşturan tüm unsurlar devamlılık göstermiştir. Nitekim bir av öncesinde ilkel insanın gerçekleştirmiş olduğu da herhangi bir ritüel ile modern çağda insanların kitle iletişim araçları ile yapmış oldukları bir etkinlik-faaliyet aynı değere sahip aynı ussal etkilerden ortaya çıkmıştır. İnsanların temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik temel yaklaşımlar, kültürün en belirleyici unsurları arasındadır. Şöyle ki, her insan yaşamını devam ettirebilmek için yemek yer; ancak insanın bireysel yemek yeme, açlığını giderme ihtiyacı toplumsal bir yapıya bürünerek kültürel bir nitelik kazanmaktadır. Çünkü her toplum, kendi kültürel yaşam biçimine göre farklı yemek kültürü yaratır. Her toplumun kendine has ortaya koymuş olduğu kültürel yapı-unsurlar yeni gelen kuşağa da aktarılmaktadır. Yeni yetişen kuşak, içinde doğmuş olduğu toplumun kültürel dinamiklerini benimser ve o dinamiklere bir taraftan uyarken diğer taraftan da o dinamiklerin şekillenmesine katkı sağlar. İnsanların yaşam şekillerini yönlendiren gelenek ve görenekler de en önemli kültürel yansımalar olarak değerlendirilmektedir. Bir toplumu diğerlerinden ayıran ve ona özge bir nitelik katan kültürel değerlerin başında gelenek ve görenekler gelmektedir.

Şekil 4.2. “Kültür Algısı” Başlıklı Bulgulara Yönelik Temaların Dağılımı

4.1.1. Gelenek ve göreneği ele alma

Bu tema; öğrencilerin hem yaşantılarından hem de çevrelerinden görüp duydukları, kültür ve kültür mirası olarak nitelendirdikleri gelenek ve görenekleri kapsamaktadır. Öğrencilerin gelenek ve göreneklerden verdikleri örneklerde cinsiyetin etkili olduğu görülmektedir. Öğrenciler deneyimledikleri ya da yakın çevrelerinde olan yaşantılarla daha yoğun bağ kurmuşlardır. Aynı zamanda kendi aileleri ya da kendi yörelerindeki kültürle daha uzak kültürlerin farklılıklarının bile aynı temele dayandığını fark etmişlerdir.

İnsanoğlunu diğer canlılardan ayıran en önemli özelliğin kültür olduğu söylenebilir. Her şeyden önce insan kendine bir kültür yaratır ve kendi yaratmış olduğu o kültürün unsurlarına bağlı kalarak yaşamını devam ettirir. Bir yönüyle kendine bazı sınırlar çizer ve yine kendisi o sınırlara bağlı kalarak yaşamaya devam eder. Ancak zamanı geldiğinde ise o sınırları yine kendi toplumsal yaşayış biçimine göre genişletmeye-değiştirmeye-düzenlemeye çalışır. Değişime açık oluşturulan bu kültür, yaşamın sosyal sürekliliğini sağlayan en belirgin araçlardan birisidir.

Kültür denilince aklına ne geliyor sorusuna araştırmaya katılan öğrencilerden birisi olan Buse şu cevabı vermiştir: “Gelenek yani kültür varlıkları da dediğimiz şey var ya, gelenek görenek geliyor.” demiştir. Burada Buse’nin gelenek ve görenek ile kültürü eşit gördüğü, gelenek ve göreneğin kültürü yansıtan temel değerlerden birisi olduğu mesajını vermeye çalıştığı söylenebilir. Kültür için tam tanımlayıp tanımlamadığını tespit etme bağlamında, yaptığı bu tanımlamayı biraz daha açması istendiğinde ise Buse, “Yöresel şeyler, mesela çeyiz, kızların çeyizinin olması; erkek damat şeyi olması. Onun dışında yöresel kıyafetlerimiz, o yörenin kültürünü taşıyan şeyler, başka konuşma aksanımız, tarzımız, mizaç onlar (1. Görüşme Buse).” diyerek

konuyu detaylandırmaya çalışmıştır. Burada bahsettiği “çeyiz, damat, kıyafet, konuşma aksanı” gibi hususları, o yörenin kültürünü taşıyan şeyler olarak değerlendirmesiyle, bu tür gelenek ve göreneğe ait değerlerin, kültürün taşıyıcı unsurları olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Devamında gelenek ve görenek olarak gördüğü ve kültürün önemli unsurlarından biri olarak değerlendirdiği “çeyiz”in kültür içerisindeki yerine yönelik şunları söylemiştir: “Mesela her yörenin, kızın, ne bileyim kendine ait, nasıl söyleyeyim ki değerli eşyalarını kıza bırakıyorlar. Diğer ailelerde kullansınlar diye. Kültür deyince her yörenin kendi farklı kuralları, farklı şeyleri vardır. Ne bileyim kültürü vardır öyle (1. Görüşme Buse).”

Daha sonrasında çeyizle ilgili bu söyledikleri kültürün değişebileceğini, değişken olduğunu ve yenilenebileceğini ortaya koymaktadır. Günümüzle mukayese ettiğinde aynı ritüellerin aynı sıklıkta uygulanmadığı, bundan dolayı bir rahatsızlık duyduğu söylenebilir. Burada Buse’nın aslında yaşanan gelişmelerin kültürel değerlere ya da gelenek ve göreneklere vermiş olduğu tahribattan dolayı hüznü duymuş olduğu düşünülebilir. Nitekim MED’de ders hocasının müze tanımlamasına “çeyiz nedir?” sorusu ile giriş yapması, tüm öğrencilerin derse katılımlarına sebep oldu ve öğrenciler, çeyiz ile ilgili bildikleri, gördükleri kadarıyla yorum yapıp derse katıldılar (A.G 31.10.2018). Bu durumun öğrencilerin günlüklerine “Geleneksel kültürde çeyiz mantığına değindik. Basit bir çeyiz anlayışı tamamen bir çeyiz değilmiş, hiç böyle düşünmemiştim. Değerli sanatsal eserlerin bir nevi muhafaza edilmesiymiş (Ö.G. 31.10.2018 Buse).” şeklinde yansıdığı görülmüştür. Kültürel miras tanımlamasına devam eden Buse aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır.

Kültürel miras deyince insanın aklına geçmiş geliyor aslında. Geçmişten günümüze gelen her şey kültürel mirasın içine girer, diye düşünüyorum. Ama hani bugün bu kıyafeti aldım ya da bu objeyi aldım, bugünün kültürü de kültürel miras olsun diye karar da verilemez. Kültürel miras karar verilmesi gereken bir şey de değildir, aktarılmış olan bir şeydir. Anlık o güne ait şeyler kültürel mirasın içerisine girmiyor. Her şey yani biraz önce de söyledim bu bir obje olur, ya da arkeolojik bir yerde olabilir, bir eşya da olabilir. Bu ona verilen değer ve değere bağlı bir şey, kıyafet de olabilir. Her şey olabilir yani (1. Görüşme Buse).

Bu sözlerinden kültürel mirasın kapsamı içerisinde her türden eşyanın olabileceğini; fakat o türlü şeylerin zaman, maneviyat ya da birtakım özel durumlara sahip olması gerektiğini vurgulamaya çalışmıştır.

Özellikle mesela geçmişten geliyor olması lazım, bir hikâyesi olması lazım ki o kültürel miras olsunve o dönemi o yöreyi anlatıyor olması. O döneme ait olması gerekir, diye

düşünüyorum. Mesela o döneme ait olunca, o dönemin hikâyesini alınca, o, günümüze kadar o hikâye ile birlikte gelmiş oluyor ve diğerlerinden ayrılıyor (1. Görüşme Buse).

Diğer devâm eden Buse'nin "hikâye"den kastettiğinin, tarihi bir olaya tanıklık etmesi ya da mitolojik bir efsane ile anılması gerektiği olabilir. Bunun da nesiller boyunca dilden dile aktararak gelmesi gerektiği düşüncesinden hareketle söylediği düşünülebilir.

Bir de şey, bizim nereden geldiğimizi ifade ediyor. Eğer biz ona değer veriyorsak bu bizim kültürel mirasımızdır. Nasıl söyleyeyim kendimize olan değerdir aslında, yani kültürel mirasa sunduğumuz değer, kendimize olan saygımızdır. Hani geçmişimize olan saygımızdan ötürü olduğunu düşünüyorum. Geçmiş anlattığı için aslında bu da bir değer böyle... Ona değer vermemizin en önemli özelliklerden biri, aslında sonra niye geçmişten kaynaklanan bir şey, saygı duyduğunuz, sevdiğimiz şey, o yüzden değer veriyoruz. O şeyin günümüze kadar gelmiş olması bile ona değer vermemizi sağlıyor. Buraya kadar gelmiş hiçbir şey bilmesen bile, onun buraya kadar gelmiş olması bile, ona değer vermemizi sağlıyor, istemsiz (1. Görüşme Buse).

Öğrencinin sözlerinden, kültür varlığı niteliği taşıyan bir ürünün, kültürel miras bağlamında tam olarak hangi ölçüde kıymetli olduğu bilinmese dahi, üzerinden yıllar geçmiş bir ürünün günümüze kadar ulaşabilmiş olması bile değer görmesi ve korunması için yeterli olabilecek bir durum olarak görüldüğü çıkarılabilir.

Mesela bu dediğim eskiden olan bir şeydi, şu an fazla yok. Eskiden kızlar uzak yerlere gidiyorlarmış ve orada çeyiz sergileniyormuş. Mesela kendi ailesinin varlığını gösterisini göstermek için, kız o çeyizi sergiliyormuş. Hani kendi varlığını anlatmak için; ama şimdi öyle bir şey yok. Çeyiz diye bir şey pek fazla yok, kalmadı (1. Görüşme Buse).

Buse bu ifadesi ile Anadolu'da bile kaybolmaya yüz tutmuş bir gelenekten bahsetmiştir. Sonrasında ise Buse, kıyafetleri, önemli maddi kültür unsurları olarak değerlendirmiştir. Onda bu düşüncenin oluşmasında Elazığ'ın kendine has zengin maddi kültür birikimlerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Nitekim Elazığ yöresine has "Çayda Çıra, Kürsübaşı Sohbetleri, Sekiz Köşeli Kasket" geleneğinin günümüzde de devamlılık göstermesi, bu düşünceleri destekler niteliktedir. "Ayrıca kültürü kıyafet ile... onun dışında kültür deyince kıyafetlerimiz falan [insan aklına] geliyor. Yöresel kıyafetler mesela, bizim Elazığ'ın şeyi var. Şalıdır, kasketidir, yumurta topuk derler mesela yöresel halk oyunları falan. Kültür varlığı. Kültür deyince aklıma bunlar geliyor (1. Görüşme Buse)."

Nisa kültür denilince aklına ne geliyor diye sorulduğunda, Buse ile benzer bir şekilde "...geleneklerimiz. Sonra ne bileyim zenginliklerimiz..." diyor ve ekliyor

“...geleneklerimiz yaşayış şeklimiz...” devamında vermiş olduğu cevap ise, kültürün yöresel bakımdan da değişkenlikler gösterebileceğine yöneliktir. “...bizimkiler aşirettir. Mesela yaşayış şeklimiz farklıdır. Ne bileyim geçenden örnek vereyim, pantolon giymiştim. Dedem işte biz aşiret falan bunlar doğru değil... gibi buna örnek verebilirim (1. Görüşme Nisa).”

Nisa’nın aşiret mensubu oluşundan ötürü pantolon giyme ile kültürü ilişkilendirmesi, kültüre yüklemiş olduğu maddi boyutla ilintili olup, bu durum da aynı bölge içerisinde bile farklılıklar gösterebileceğine işaret etmektedir. Nitekim aşiret olduklarını ve yaşam şekillerinin farklılığını dile getirmesi, kültürü gelenek ve göreneklerle ilişkilendirdiği düşünülmektedir.

Şuan aklımda canlanan yaşayış şeklimiz tamamen. Hocam aslında mimari yapıları da buna ekleyebiliriz. Çünkü ben geçenlerde doğuya falan gitmiştim. Mimari olarak çok farklı yapılarımız var, bizim onlara kıyasla. Bu da kültürle ilgilidir, diye düşünüyorum. Yaşayış şekli, koşulları falan, onlarda etkilidir, diye düşünüyorum (1. Görüşme İkranur).

Öğrencinin, geçmiş deneyimleri sırasında dikkatini çeken çeşitliliğin, kültürel bir farklılıktan kaynaklanabileceğinin farkına vararak, kültürün aslında her alana sirayet ettiğini ve bu durumun kökeninde insanların hayat koşullarının büyük rol oynadığını ifade etmeye çalıştığı düşünülebilir.

Mihra, kültür denilince aklına ne geliyor denildiğinde “Belli bir birikim. Geçmişte, geçmişten günümüze gelen bir birikim, diye düşünüyorum. Aslında geleneksel şeyler, bizde olan halılar falan. Kültür deyince aklımda böyle şeyler dönüyor (1. Görüşme Mihra).” diye cevaplamış ve devamında kültürü gelenek ve göreneklerle ilişkilendirerek şu eklemeyi yapmıştır:

Mesela gelenekler görenekler. Geçmişten günümüze gelen şeyler. Şu an hareket ettiğimiz kurallar. Onun dışında bilgiler, bilmemiz gereken şeyler... Mesela el öpme kültürü... Atıyorum bizde olan böyle şeyler... Ülkemizde olan dünyada olan kültürler de var. Yemek kültürü, içme kültürü, yaşam kültürü bu tarz yani (1. Görüşme Mihra).

Bir ülkenin kendisini yani geçmişini bir sonraki devrine aktarabilmesi için bazı şeylerine sahip olduğu değerler. Mesela diyelim biz Anadolu coğrafyasındayız. Burada önceki devirlerde yaşamış Sümerlerdir. Bunların bize bırakmış olduğu kendi hayatlarını da kolaylaştırmak için yapmış oldukları binalardır ve hatta yapmış oldukları bir icattır. Bunların bize bırakmış oldukları değerlerdir (1. Görüşme Bahadır).

Kültür’ü yukarıdaki gibi tanımlayan Bahadır, bunu yaparken kültürün geçmişten gelen bir şey olduğunu ve devamlılık gösteren bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır.

Yani bir toplumun kendisi için yapmış olduğu... o dönemde normal karşılanacak bir şey... yıllar sonra korunduğu zaman..., diyelim yaptıkları bir Mısır piramidi. O dönemin bir hükümdarı, kendi yüceliğini göstermek amacıyla yapmış olduğu şey. Şu anki dönemde insanlar için bir kültür varlığı olarak ele alındıklarından dolayı değerlerdir (1. Görüşme Bahadır).

Öğrencinin, kendi zamanında hayat şartlarının zorunlu kıldığı maddi ya da manevi sebeplerden dolayı, küçük ya da büyük çapta ürünlerin günümüz koşullarında teklik, özellik gibi sebeplerden dolayı kültür mirası olarak değerlendirildiğini düşündüğü söylenebilir. Cümlesine “tabi insanların yapmış olduğu şeyler de olmayabilir. Mesela cennet ve cehennem obrukları var, bu da doğal bir şekilde oluşmuş. Biz bu değerleri koruruz turistik amaçlı, insanlara sergiliyoruz. Bunlar olabilir, daha sonra... (1. Görüşme Bahadır).” sözlerini ekleyerek, doğal oluşumlarında korunması gerektiğini ve bunu doğal mirastan örneklerle anlatmaya çalıştığı görülmüştür.

Onur “Kültür deyince... Bizim geleneksel... Mesela geçmişten günümüze gelen şeyler vardır ya... Mesela yöresel yemekler, oyunlar öyle hocam (1. Görüşme Bahadır).” diye cevap vermiş ve yemek ile oyunu kültürün tanımında kullanmıştır. Oyun derken tam olarak ne demek istendiği sorusuna ise “...oyun derken halaylar. Her yöreye özgü.” diye cevap vermiş ve kültürün daha çok somut olmayan yönüne dikkat çekmiştir. Diğer bazı öğrencilerde olduğu gibi Onur da yöresel yemekleri kültürün önemli taşıyıcı unsurlarından birisi olarak görmüş ve bunu maddi kültürle ilişkilendirmiştir. Bu durum, yöresel yemeklerin geçmişten gelen ve kültürel bir durum arz eden yapıya sahip olduğunu ortaya koymuştur. Yöresel yemeklerin bir ritüelin devamı olduğunu bilen ve yaşadığı yörenin dinamiklerinin bir neticesi olarak geleneksel yemeklerle sık sık evde karşılaşan öğrenci, kültür kavramı ile geleneksel yemekler arasında bir bağ kurmuştur. Diğer taraftan zengin bir folklorik yapıya sahip olan Muş yöresinin [Onur Muş’ta doğmuş ve yetişmiş bir öğrencidir] halk oyunları bakımından çeşitliliğinin fazlalığı ve günümüzde de bu çeşitliliğin varlığını sürdürmesi, öğrencinin her iki durum arasında bağlantı kurmasına neden olmuştur. Öyle ki halk oyunları -buna halk dansları da denilebilir- bir yörenin önemli kültürel taşıyıcı dinamikleri arasında yer alır.

Bizden önceki insanların bize bıraktığı manevi değerler, aklıma geliyor. Kültür deyince, direkt aklıma o geliyor. Evde yaşadığımız yaşam biçimleri, yemeklerimiz olsun, yaşayış biçimimiz olsun, her şey kültür mesela.” söyleyip ve ilave ediyor “Mesela... Bayramlarda büyüklerimizin elini öperiz ya... Bu da eski atalarımızdan gelen bir kültürdür. Yani bunun gibi yani (1. Görüşme Kadir).

Kadir, kültürün devamlılık gösteren yönüne dikkat çekerek, manevi değerleri kültürle ilişkilendirmiş, yemek ve yaşam biçimlerini kültürün göstergeleri olarak değerlendirmiştir. Diğer taraftan gerek kent, gerekse aile ölçeğinde özel günlere ait ritüellerin gerçekleştiği bir kültür ortamında yaşamının etkisinin bir neticesi olarak, kültürü bayramlardaki en yaygın kabul gören göstergelerle içselleştirmiştir.

Konuşma biçimlerinin kültürün bir parçası olduğuna yönelik Kadir şunları söylemiştir: “Bazı şivelerimiz var. Mesela bölge bölge değişiyor... Mesela batıda... farklı söylüyorlar; doğuda farklı söylüyorlar... Mesela orada gayri diyorlar; burada da niyapırsın diyorlar (1. Görüşme Kadir).” Gerek sosyal yaşam içerisinde gerekse yazılı ve sözlü medyada karşılaşmış olduğu şive farklılıklarını kültürün önemli göstergesi olarak görmüş olan Kadir’ın, kendi konuşma biçimindeki şive farklılıklarını ayırt etmesi, onun, dili-konuşmayı kültür ile bağdaştırmasına neden olduğu çıkarımında bulunulabilir. Coğrafi ve iklimsel yapının kültür üzerindeki etkisini ya da kültürün coğrafi yapıdan ve iklimden ne kadar etkilendiğini ortaya koyan Kadir şunları söylemiştir: “Mesela hocam bizim orada dağdan ot falan getirilir, bu bizim kültürümüzdür. Herkesin ki böyle değil. Demek ki bizim atalarımızdan falan kalan bir şeyler olduğu için (1. Görüşme Kadir).”

Hocam mesela sosın bitkisi var atalarımızdan gelen evlere falan asıyoruz. Zaten güzel bir görüntüsü var. Eski şeyden beri gelmiş bizde hala devam ettiriyoruz. Böyle süs olan bitkileri asıyoruz yani. Hocam görüntüsü insana huzur veriyor. Yani öyle astığın zaman hoşuma gidiyor. Yani baktığın zaman güzel görünüyor, ondan dolayı yani (1. Görüşme Kadir).

Kadir köylerinde dağdan getirmiş oldukları “sosın” adlı otu duvara astıklarını ve sonrasında dilek tuttuklarını ve o ot uzarsa tutulan dileklerin kabul olduğuna inandıklarını belirtmiş ve bu durumla aslında olayın kendi yörelerine ait ayrıcalıklı bir nitelik taşıdığını ortaya koymuştur. Burada hem somut hem de somut olmayan kültürel mirasa ait izleri görmek mümkündür. Nitekim Kadir’ın bahsettiği otun kendisi maddi bir nitelik taşımasına rağmen, ona yüklenen anlamsal boyut, somut olmayan bir kültürel nitelik taşımaktadır. Bir yönüyle maddi olana yüklenen anlamsal boyut, onun maddi yapısının çok ötesine geçmektedir.

Zeynep kültür denilince ne aklına geliyor sorusunu “Geçmişle ilgili şeyler geliyor... Kültür, gelenekler-görenekler, alışlagelmiş şeyler...” diye cevaplamış ve devamında “Mesela örf ve adetlerimiz. Örneğin kınagecelerimiz meşhur. Onlar geliyor [Aklına] (1. Görüşme Zeynep).” diye eklemiştir. Zeynep’in kültürü örf ve adetle

devamında ise kınagecesi ile örneklendirmesi, onun hem yaşı hem de cinsiyetiyle ilintilidir. Zeynep da kıyafetlerin önemli kültür göstergeleri olduğunu şu şekilde ifade etmiştir: “Mesela giyim tarzımız... Her yörenin kendine özgü giyiniş tarzı vardır... Öyle, onlar geliyor aklıma. İşte bizim yapmamız gereken şeyleri daha önceden yapılanların tekrar yapılması, geçmişten günümüze...(1. Görüşme Zeynep).”

Kıyafetlerin önemli kültür göstergeleri olduğunu ifade eden Zeynep, resimlerinde geleneksel halıları imge olarak kullandığını, sonradan aklına gelince ilave ediyor: “Halı. Biraz önce resimde halı yapıyordum. Aklıma geldi mesela (1. Görüşme Zeynep).” Burada halıyı kıyafetler gibi bir kültür nesnesi olarak düşünmüştür.

Zeynep’in ayrıca kültürü “Osmanlı, Selçuklu onlardan günümüze kadar gelen hala yapılmaya devam eden ve onlara ait, o zamanı yansıtan şeyler (1. Görüşme Zeynep).” olarak ifade etmesi milli ve dini unsurların kültürel yapının oluşmasında etken olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim, Anadolu’da yaşamış olan birçok farklı uygarlığın değil de Osmanlı ve Selçuklu’nunonun aklına gelmesi bunun göstergesi olarak değerlendirilebilir. Tabi burada kronolojik olarak yakın dönemdeki medeniyetlere ait unsurların da kültürün belirlenmesinde önemli rol oynadığı düşünülebilir.

4.1.2. Temel yaşam faktörlerinden çıkarım yapma

Bu tema; öğrencilerin yaşantılarındaki en temel unsurlar üzerinden yaptıkları kültür değerlendirmelerini kapsamaktadır. Öğrenciler yemek, konuşmak, inanç gibi insanı oluşturan ve insanın en temel ihtiyaçları arasında olan temalar üzerine yoğunlaşmışlardır. Bunun yanı sıra sosyal yaşamın zorunlu gereksinimi olan insan ilişkilerini de aynı yoğunlukta irdelemişlerdir. Bu yoğun ve derinlemesine incelemeler öğrencilerin doğu- batı ve dinsel faktörlerin farklı olmasa da yaşam içerisinde algılanışının, farklı olmasının sosyo- kültürel davranışlar neticesinde şekillendiğini fark etmişlerdir. “...ya da ne bileyim. Biz de şey olur genelde. Kadınlar, erkekler ayrı yemek yer. Bu da bir gelenektir. Mesela başka ne olabilir, şu an aklımıza başka bir şey gelmedi. Görgü, saygı, gelenek (1. Görüşme Nisa).”

Her toplumun ya da her yörenin kendi yaşam biçimine göre bir yemek kültürü vardır. Bunu belirleyen en önemli faktörlerden birisi, belki de en baskın olanı, inanç sistemlerinin yaşam içerisindeki davranışlarımıza karışmasıdır. İnançsal değerler kültürel yapıyı etkilediğinden dolayı, Nisa erkek ve kadınların sofrta kültürleri üzerine değerlendirmede bulunmuştur Bu durum kültürü oluşturan diğer unsurların yaşamış

olduğu değişim gibi bir değişime uğrayabilmektedir. Nisa burada yemeğin sadece hazırlanmasına değil aynı zamanda sofrada adabına da işaret etmiş ve onun da kültürel değişkenliklere sahip olduğunu belirtmiştir.

Hocam atıyorum. Mesela, İtalyanların yemek kültürü makarna olur. Türklerin yemek kültüründe farklı şeyler olur: analı kızlı falan. Malatya kültüründe inerse bunun gibi. Yaşama kültürü de tabii farklı, tabii bu dinle de alakalı bir şey. İnsan ilişkileri, kız erkek ilişkileri bu bizde farklı oluyor, onlarda farklı oluyor. Bunların hepsi kültürü karşılıyor. Davranış kültürü. Ne bileyim konuşma oturma kalkma (1. Görüşme Mihra).

Mihra farklı ülkelerin ve aynı zamanda farklı yörelerin kendine has yemek kültürü olduğunu ortaya koyarken, Nisa'un ifadesine benzer şekilde “Dinle de alakalı” diyerek, inanç sitemlerinin bu durumun oluşmasında etkili olduğunu belirtmiştir.

Dil bile kültürel miras, hocam: konuşma dili. Geçmişten aktarıldığı için mirastır aslında. Sahip çıkılması gereken bir miras. Çünkü toplumları birbirinden ayıran özellikler vardır. Bunlar da kültürel öğelerdir, diye düşünüyorum. Dilde kültürün bir parçasıdır. O yüzden sahip çıkılması gerekir. Bizi biz yaptığı için öyle olması gerekir (1. Görüşme Mihra).

Mihra, dili yaşam içerisindeki en önemli yaşam faktörlerinden birisi olarak göstermiştir. Diğer taraftan dili özge bir yapıya büründürerek, toplumlarda millileşme duygusunun oluşmasında onun önemli bir unsur olduğunu belirtmektedir. Bundan dolayı da dilin kültürel bir unsur olduğu ve korunması gerektiğini ortaya koymaktadır. Burada kendini gösteren korumacı anlayış, kültürün millileşme boyutunu da ortaya koymakta ve kaybolmaya-yozlaşmaya yüz tutan bir kültürün ancak bu bakış açısı ile devamlılığının sağlanacağını belirtmektedir. Bahadır kültürel miras nedir sorusuna “Bir toplumun, önceden yaşamış olan bir toplumun, yapmış olduğu şeylerin geçmiş sonraki dönemlere bir şekilde muhafaza edilerek kaldırılmış olması, bir şekilde kalmış olması. Bu dil olabilir, bir folklor ürünü bir şey olabilir. Yazılmış bir şeyler olabilir (1. Görüşme Bahadır).” Bahadır kültürel mirası özellikle tarihsel süreçle ilişkilendirmiş ve yaşanmış olmayı kavramı tanımlamada önemli unsurlardan birisi olarak görmüştür. Özellikle “muhafaza edilerek kaldırılmış olması” gibi bir ifade kullanarak bu unsurların muhafaza edilerek koruma altına alınmasını da kültürel mirasın, gelecek nesillere aktarılması bakımından çok gerekli, en başat unsurlardan olduğunu belirtmiştir. Dil ve folklor ürünlerinin, kültürel mirasın en etkin taşıyıcı elemanları olduğunu ortaya koymuş ve yazılı materyallerin ya da dilsel ifade biçimlerinin, kavramın tanımlanmasında büyük rol oynadığını ifade etmiştir. Kültürel miras niteliği taşıyan arşiv belgelerinin ve etnografya müzelerinin içinde barındırdığı folklorik ürünlerin

kıymetine binaen sergilenmesi, Bahadır'ın bu düşünlerini doğrular niteliktedir. Dolayısıyla tarihsel değere ve öneme sahip olan yazılı belgeler, kültürel mirasın önemli taşıyıcıları arasında gösterilmiştir.

Kültürle ilgili ifadelerini dile getirirken Onur "...hocam kültür de iyileri kötülerini söyler. Bir din varsa inandığı onu öğretir. Doğruyu yanlış ne yapması gerektiğini, ne yapmaması gerektiğini, nasıl biri olacağını, bunları öğretir bence...(1. Görüşme Onur)." derken kültür ile din arasında bir ilişki kurmuş ve sosyal yaşam içerisindeki davranışların da din ve kültür sentezine dayalı olarak ortaya çıktığını belirtmiştir. Bunu aşağıdaki örnekle de desteklemeye çalışmıştır:

Doğuda yaşadığım, büyüdüğüm için kızlarla falan fazla samimi değiliz. Bu kadar sosyal değiliz. Çıkalım bir kafeye oturalım, bunlar fazla olmuyor. Mesela batı tarafında bunlar anormal görünmüyor, bizim orada görünüyor. Sonrasında ise Onur"Hocam bizim orada bir yemek vardı adını tam bilmiyorum. Kuzunun içini falan dolduruyorlar, fırına atıyorlar, tandırda da yapabiliyorlar, o mesela. Ona mesela kültürel miras diyebilirim. Kuzu tandır herhalde, elbette daha bilmediğim vardır da aklıma öyle geliyor (1. Görüşme Onur).

Öğrenci, kendi yöresinde geleneksel olarak pişirilen bir yemeği kültürel miras olarak görmüştür. Özellikle yemeğin insan yaşamının devamlılığındaki önemini ortaya koyarken, diğer taraftan da onun oluşumunu belirleyen süreci de kültürel mirasla ilişkilendirmiştir. Burada Onur, bahsettiği yemeğin ismini (Büryan Kebab olduğu düşünülmektedir) tam olarak bilmemesine rağmen, yemeğin kültürel bir faktör olarak yöreye mal edilmesinin bir neticesi olarak, ondan bahsetmiştir. Dolayısıyla en temel yaşam faktörleri arasında olmasının da etkisiyle güç bulan yemek unsuru, yüklenen kültürel mana ile birey hafızasında isminden daha ön plana çıkabilmektedir. Nitekim Onur ve diğer öğrencilerin kültür denildiğinde ilk sıralarda yemek kültürüne değinmelerinin altında yatan sebep bu olabilir. Yaptığı tanımlamaya ek olarak "Hocam ilk başta dediğim gibi yemeklerdir. Onlar yani. Sonra işte insan aklıma geldi. Başka kültür deyince özgü bir şey, özgün bir şey, yöreden yöreye, eğitim ve kültürle değişen (1. Görüşme Onur)." sözlerini dile getiren öğrencinin, yemeğin yanı sıra yöresel farklılıkların formal ve informal eğitimle şekillenerek kültürü etkilediğini düşündüğü varsayılabilir.

Dil konuşuyorum. Bu da bizim için kültürel bir mirastır. Sonuçta eskiden şimdiye kadar yaşamış, bu da bir kültürel mirastır yani, dil. Mesela yemek kültürümüz var, mesela hocam yöre yöre fark ediyor. Yani farklı yemekler yapıyorlar ya, bu bile bir kültürel mirastır (1. Görüşme Kadir).

Kadir, dil ve yemek kültürünü yaşamı idame etme noktasında en temel faktörler arasında görmüş ve bunların özge bir niteliğe sahip olduğunu ortaya koymuştur. Kadir zamana direnç göstermiş olan öğelerin de kültürel miras olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmuş ve bunu dil üzerinden ifade etmeye çalışmıştır. Nitekim kültürel miras tanımlamalarında ulusal ve uluslararası düzeyde geçerliliği olan en belirgin-önemli kriterlerden birisi de zaman faktörüdür. İşte bu tarihsel boyutu onun zamansal geçmişi ile ilintilidir.

Barış “...ondan sonra din var. Kültür nasıl işlenmişse, dil de aynı şekilde, farklı farklı şeyler de insanların hep gelişimini sağlamıştır. Kültür aslında, kültür ve yaşayış biçimi kültürü etkiliyor hocam, her şekilde (1. Görüşme Barış).” diyerek dil ve dinin kültürü belirleyen ana faktörlerden olduğunu ortaya koymuştur. Barış’un bu yargıya varmasındaki en güçlü nedenlerden birisinin, onun, çok dinli ve çok dilli bir yörede [Barış Mardin’de doğmuş ve büyümüş bir öğrencidir] yaşamını sürdürmesinden kaynaklı olduğu söylenebilir.

4.2. Kültürel Mirasa Yönelik Bakış Açısı

Her toplum kendine göre nasıl bir kültür yaratıyor ise aynı zamanda o kültüre ait değer yargılarının bir ürünü ya da yansıması olarak kültürel miras da yaratmaktadır. Yaratılan bu miras, toplumların yaşamları içerisinde bir yönüyle kültürel ve bir yönü ile de sanatsal bir niteliğe-değere sahiptir. İşte özge bir niteliğe sahip olan bu miras, gelecek kuşaklara aktarılacak önemli kalıntılar olarak değerlendirilir. Elbette burada şu ayrımı ortaya koymak gerekir. Toplumların ortaya koymuş olduğu her etkinlik ve faaliyete dayalı somut olan ya da olmayan değer yargıları-materyaller, kültürel miras olarak değerlendirilebilir mi? Bu sorunun cevabını her şeyden önce netleştirmek gerekmektedir. Gerek somut olarak kültür varlığı gerekse somut olmayanı da içinde barındıran kültür mirası, aslında hukuki ve idari bir yapıya sahiplerdir ve çerçeveleri kanun ya da yasalarla çizilir. Yani nelerin kültür mirası olduğu mevzuat çerçevesinde değerlendirilir; ancak burada şunu da belirtmek gerekir ki, mevzuat bakımından kültür mirası olarak kabul edilen unsurların arkasında, bir yönüyle onun şekillenmesine kaynaklık eden ve miras kapsamından değerlendirilmeyen diğer küçük ölçekli kültürel değerler vardır. Dolayısıyla insanın yaratmış olduğu her türlü kültürel çaba, sadece o toplum için değil tüm insanlık adına, ayrı bir öneme sahiptir. Bu yönüyle ele alındığında insan yaşamı içerisinde yer alan her şey onun yarattığı kültür varlığı ya da kültür mirası

olarak değerlendirilebilir. Ancak bu oluşturulan kültürel değerler içerisinde çok ayrıcalıklı olanlar kalıcı olur, muhafaza edilir ve o toplumun kültürel göstergeleri olarak gelecek kuşaklara aktarılır. Dolayısıyla her toplumun nasıl kendine has kültürü var ise aynı zamanda o kültürün somut ya da somut olmayan miras niteliğinde ürünleri vardır. Bu miras, o toplumun tarih içerisinde yer edinmesi ve kalıcılık göstermesi bakımından ayrıcalıklı ve bir o kadar da önemli yere sahiptir. Onun içindir ki toplumlar kültürel mirasa ait değerlerini muhafaza etme gereği duyarlar. Nitekim dünyada en saygın yere sahip ve adından çok fazla söz ettiren milletler-toplumlar, bu kültürel mirası en iyi muhafaza edenlerdir. Onun içindir ki bu mirasa sahip çıkmak toplumlar için ciddi anlamda önem arz etmektedir. Özellikle gelişmiş Batılı ülkelerde bu mirasa sahip çıkma yönünde ciddi çalışmaların 18. yüzyıl'dan itibaren başlamış olması, kültürel miras bilincinin kazanılmasının modernliğin bir göstergesi olarak kabul edilmesine neden olmuştur. Dolayısıyla modern ve uygar insan, kültürel miras bilincine sahip insan olarak değerlendirilmiştir. Günümüz gelişmiş Batılı ülkelerinde sadece yüz yıllar ya da bin yıllar öncesine ait eserlerin değil çok yakın döneme ait eserlerin de kültürel miras bakımından önemsendiği ve müzelere konulduğu görülmektedir. Nitekim günümüz gelişmiş ülkelerinde en çok ziyaret edilen müzelerin kent tarihi müzeleri ya da toplumsal tarih müzeleri olması bir tesadüf olarak değerlendirilemez.

Şekil 4.3. “Kültürel Mirasa Yönelik Bakış Açısı” Başlıklı Bulgulara Yönelik Temaların Dağılımı

4.2.1. Anlamlandırma

Bu tema; öğrencilerin hem formal hem de informal ortamlarda sergilenen davranışları birtakım anlamlandırmalarla kültürel miras olarak nitelendirmelerini

kapsamaktadır. Öğrenciler kültürel miras tanımlamalarında daha çok yöresel ve duygusal bakış açısıyla değerlendirmeler yapmışlardır. Bu değerlendirmeleri ele aldıkları ürünün insan elinden çıkmış olması, zamansal değeri, toplumlar tarafından faydalı görülmesi bakımından yapmışlardır. Aynı zamanda öğrenciler, kültürel yapıları sorgulamışlardır ve bu sorgulamalar üzerinden insan davranışlarını ve bu davranışların da tekrar kültürel yapılara nasıl yansıdığını tartışmışlardır.

Şey mi? Miras, zaten kalma. Kültürel miras dediğim bir şey, o yöreye ait olan şeyin günümüze kadar gelmesi. Kültür nasıl söyleyeyim miras. Eskiden olan şeyin günümüze kadar gelmiş olması. Mesela ben bugün bir obje aldım hadi bu kültürel mirasımız olsun, diyemem. Çünkü o ana ait ve o anlık bir şey. Bir taş olabilir, bir kutu olabilir, antika bir kutu tarzı bir şey olabilir. Ama o eskirse veya nasıl söyleyeyim etrafındaki insanlar katında değer görürse kültürel mirasa da gelebilir. Onun için bayağı bir sürenin geçmesi lazım (1. Görüşme Buse).

Buse, kültürel mirası, tanımlama ya da anlamlandırma bağlamında, yöresel bir değerın geçmişten günümüze kadar gelmesi olarak görmüş ve bunu da zamanla ilişkilendirmiştir. Anlık olanı ve çağa ait olanı kültür mirası tanımlamasının dışında tutarak, bu yargıyı “...antika bir kutu...” ifadesinin geçtiği cümlede özellikle bir ürüne verilen değerin onun fiziki durumu ile ilgili olmayıp, daha çok zamansal boyutuyla alakalı olduğunu ifade etmiştir. Sonrasında bu tespiti destekleyen söylemlerine devam etmiştir: “...değerlerimiz geçmişten günümüze kadar olan geçmişten günümüze gelen şeyler, böyle. Hocam bunlar her şey olabilir aslında. Bu bir defter bile olabilir. Hocam saksı bile olabilir. Bir kitap da olabilir. Toplumun aslında bilmediği ama senin bildiğin şey de olabilir böyle...(1. Görüşme Buse).”

Mihra, Buse ile benzer şekilde kültürel mirasın “bir kere geçmişinin olması gerekir. Tarihinin olması gerekir. Herkes tarafından kabul edilmesi gerekir... ben öyle düşünüyorum. Bilinen bir şey olması gerekir (1. Görüşme Mihra).” diyerek tanımlamada eserin zamansal boyutunu ve tanınırlığını ön plana çıkararak, bir anlamlandırmaya gitmiştir.

Bahadır “Hocam kültürel miras bu dediğim şeylerin hepsi. Hani geçmişte yaşamış toplumların bize bırakmış olduğu değerler. Mesela ben bir yerde okumuştum. Bizim atasözlerimiz bile kültürel miras olarak ele alınıyor (1. Görüşme Bahadır).” ifadesinde atasözlerine kültürel miras tanımlamasının içinde yer vermiştir. Bunun nedeni ise atasözlerinin didaktik içeriği ile ata-dede olgusunu birleştirmesinden kaynaklanıyor olabilir. “Bir de hayatı kolaylaştıran şeylerin hiçbirisi kültürel miras değildir. Birazcık

daha dikkat çekebilecek, biraz daha gösterişli şeyleri kültürel miras olarak düşündüm (1. Görüşme Bahadır).” ifadesiyle kültürel mirası anlamlandırmaya çalışan Bahadır, bu ifadede, gündelik hayatta sıklıkla karşılaşılan şeylerin kültürel miras olarak değerlendirilmeyeceğini öne sürerek, kavrama sıra dışı bir anlam yüklemektedir. Gündelik kullanım nesnelerinin sıradanlığının aksine, kültürel miras niteliği taşıyan ürünlerin biçimsel anlamda daha etkileyici olması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Benim açımdan şöyle aslında. Daha önce o kadar çok düşünmüyordum, geçmiş, tarihi. Bu dersi gördükten sonra biraz daha ilgi göstermeye başladım. Tarihi sevmeye başladım, ilgi alanlarım biraz değişmeye başladı. Mesela geçenlerde oturup belgesel izledim, Mısır tarihini anlatan bir belgesel izledim. Mesela burada şey gösteriyordu, 2010 senesini. Mısır piramitlerinin nasıl yapıldığı ortaya çıkmış. Su basıncıteknolojisi ile o büyük taşları yukarıya taşımışlar. O belgeseli izledikten sonra çok şaşırdım. Yani insanlar şey düşünüyormuş, o taşların uzaydan geldiğini falan; ama düşündüğün zaman mantıklı bir sebebi var (Ön Görüşme Bahadır).

Bahadır’ın sözlerinden MED’in sanılanın aksine sadece “müze binası ve teşhir edilen ürünler” ile sınırlı olmadığını, müzeciliğe olan sığ bakış açısının bu ders ile büyük ölçüde değiştiğini ifade ederken, müzeciliğin tarihsel duyarlılığın oluşumuna katkı sağladığını da ortaya koymaya çalıştığı söylenebilir. Özellikle dünyanın yedi harikasından birisi olarak kabul edilen ve kültür mirası niteliği taşıyan Mısır Piramitleriyle ilgili “Mesela o Mısır piramitleri. Baktığımızda bunu yapsan da olur, bunu yapmasan da olur. O da mesela onu niye yapmış? Kendi yüceliğini insanlara göstermek için yapmış, bundan dolayı (1. Görüşme Bahadır).” sözleriyle yukarıdaki ifadesinde geçen “gösterişli” tanımlamasını desteklemeye çalışmıştır. Nitekim Mısır Piramitleri gibi devasa boyutta yapılan eserlere yüklenen anlamlar, toplumların kendi yetkinliklerini-otoritelerini kabul ettirme anlayışlarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

MED’de ders hocası piramitlerin ve diğer tüm medeniyetlerdeki yapıların büyüklüğünden, ihtişamından bahsetmiştir. Bu durumun, insanoğlunun iz bırakma hissiyatından kaynaklandığınıve böylelikle kültür varlığı ve müzeciliğin başlamasına sebep olan nedenler arasında sayılabileceğini belirtmiştir. İslamiyet’te dahi öldükten sonra kalıcı bir iz bırakma isteği düşüncesinin olduğunu, bunu söylerkende hayratlardan, camilerden ya da bırakılan ilimlerden bahsettiğinde, öğrencilerin çok dikkatli bir şekilde dinledikleri gözlenmiştir. Bu yapıların aynı zamanda bir güç göstergesi olduğunun altı çizildiği sırada, öğrencilerin hocanın sözlerine katılımları ve

verilen örnekler artmıştır (A.G 24.10.2018). Nitekim öğrencilerin konuyu günlüklerinde de ifade etmeleri ne derece etkilendiklerini kanıtlar niteliktedir.

İnsanlar neden bir şeyleri inşa etmişlerdir? Ya da neden devasa gösterişli binalar vs. inşa etmişlerdir? Bana göre güç göstergesiydi. Amaç kalıcılık sağlamakmış, hayrat yapmak gibi bir şeymiş; ama çok güzel değil mi kalıcı olmayı başarabilme. Öldükten sonra hala seni tanıyan, senin adını söyleyebilen bıraktığın eser hakkında bilgi sahibi olabilmeleri... (Ö.G 24.10.2018 Buse).

Bir diğer öğrenci ise; “Hoca Mısırpiramitlerinden de bahsetti. Onlara hep hayranlıkla bakıyorum. Nasıl yapmışlar diye. Muhteşem bir şey, canlı görmek istiyorum. Bütün dünyadaki tarihi yerleri görmek istiyorum, yapacağımda inşallah (Ö.G 24.10.2018 Onur).” ifadesi ile çok etkilendiği çok etkilendiğini ortaya koymuştur.

Son olarak Bahadır’ın günlüğünde ise kalıcılık sağlamaya ilişkin aşağıdaki ifadeler yer almıştır.

Müzeciliğin artık genel tanıtımını öğrendik, işlevi nedir? Bu soruları öğrendik. İnsanlar neden büyük abidevi yapılar için bu kadar uğraşmış. Birçok teori yöneltsek de aslında çok daha basit bir mantığı varmış. Her insanın zaman zaman düşündüğü iz bırakma duygusu yüzünden yapılmış. İnsanlar için geleceğe yönelik kurgu kurmaları, müzecilik mantığıdır (Ö.G 24.10.2018 Bahadır).

MED’de ders hocasının konuya girişlerde öğrenciler için daha ilgi çekici ve anlaşılabilir detaylarla derse başlaması, öğrencilerin dikkatini derse toplayan ve dersin içeriğine daha sempatik bakmalarını sağlayan sebepler arasında gösterilebilir. Örneğin hoca Antik Yunan’ın sanata önem vermesinden ve müzecilik anlamında önemli bir rol aldığını anlatırken, “Akropolis’in anlamının kent olduğunu, “akra”nın yukarı, “polis”in ise kent anlamına geldiğini söylemiştir. Bu bilgi üzerine “polis” sözcüğününSafranbolu, Hayrabolu, Bolu, İnebolu gibi şehirlerimizin isimlerinin oluşmasında belirleyici olduğu ve Yunancadan dilimize dönüşmüş halleri olduğunu öğrenen öğrenciler, şehirlere verilen isimlerin bile rastgele olmadığını, bir geçmişinin, manasının olduğunu görmüşlerdir. Polis sözcüğüyle ilgili olarak verilen şehir adı örneklerininöğrencilerin kendi ülkelerinde olması, bildikleri belki de aralarında gördükleri şehirlerolması onları olumlu anlamda etkilemiştir. Ders hocasının bu gibi gündelik hayattan verdiği örneklerin, öğrencilerin akademik bilgiyi daha iyi özümsemelerine sebep olduğu söylenebilir (A.G 24.10.2018).

Bahadır’ın kültür tanımlamasında “Deha ürünü olması gerektiği” sözü üzerine; Araştırmacının“Deha ürünü derken, açabilir misin?” sözü üzerine Bahadır’ın “...şimdi herkes her şeyi yapabilir; ama zekice yapılmış olması lazım, üstüne düşünülmüş... (1.

Görüşme Bahadır).” sözlerinden, bir ürünün-yapının kültürel miras kimliği kazanabilmesi için ürünün tanımlanması için sadece zamanın kazandırdığı değer in yeterli olmadığını, onun dışında ürün de ki işlevselliğin de ön plana çıkmış olması gerektiğini düşündüğü anlaşılmaktadır. Bu söylemlerin devamında ise; “...mesela Türk motifleri vardı. İnsanlar onları düşünerek yapmışlardı. Bir şekilde öyle hemen ortaya çıkmış bir şey değil, düşünülmüş de yapılmış. Bu tarzda şeyler (1. Görüşme Bahadır).” diyerek ifade etmiştir. Bahadır, Türk motiflerinin oluşum sürecini vurgulayıp, bir toplumun kültür sahası içerisinde yer edini p, aynı zamanda o toplumun ismiyle nitelendirilebilecek aşamaya gelerek, benzer süsleme unsurlarından farklılığının tesadüfi olmadığı, bunun ciddi bir emek sonucu ve bir düşünce yoğunluğunun yaşanması sonucu ortaya çıktığını vurgulamak istemiştir.

“.... [kültür mirası] Müzede olabilir, müzedeki eşyalara kültürel miras denilebilir. Hocam onların da bir sahibi yok, sahipsizler. Tarihe ait de, kendisi burada yok. Onlar da bize emanet. Kültürel miras diyebiliriz onlara (1. Görüşme Onur).” Sözleriyle Onur, “kültür” ve “miras” kavramlarını ayrı ayrı düşündüğünü belirtmiştir. Bununla birlikte kültürü tarihe mal etmiş ve mirası da bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey olarak görmüş, müzede var olan ürünlerin belli bir tarihsel sürece sahip olmasisebebi ile korunması ve yaşatılması gerektiğini ortaya koymaya çalışmıştır.

Hocam her türlü şey olabilir. Yaşayış biçimlerinden bahsedebiliriz. Ya da çanak çömlekt en, savaş aletlerinden... Düşünün bir motif bile kültürden etkileniyor. Savaş aletlerindeki mızrak uçlarındaki çeşitlilik, elbisenin üzerindeki motifler. Ondan sonra örneğin o dönemdeki resim anlayışının farklılıkları, nasıl mağarada ilk el izlerinin olması... Oradan ilk olarak hayvanların yapılmış olması... Geleceğin nasıl olması gerektiğinin bir göstergesi olabilir... Kültür, yaşayış biçimleri, din, dil ile ilgili diye düşünüyorum. Örneğin, bir motive bakıyoruz. O motif, dönemin yaşayış biçimlerini yansıtıyor. İnsanın yaptığı motif olsun, resim olsun, ya da topraktan yaptığı çanak çömlek olsun ya da din ve dil ile alakalı kalıplaşmış şeylerin günümüze kadar gelmesinden dolayı, kültürel miras olarak değerlendirilebilir (1. Görüşme Barış).

Öğrencinin bu sözlerinden özellikle söz konusu olan ürün her ne ise, o ürünün sahip olduğu çeşitlilikten, bir kültür kavramını anlamlandırmaya çalıştığı anlaşılab ilir.

İnsanların günümüze kadar nelerle uğraştığını, mesela savaş aletleri olabilir. Nasıl arpa keşfi olsun, o tabakların keşfi olsun, o ilk el izlerinin olması, insan ellerinin olması, yani insanın nerede nasıl geldiğini bize gösteriyor. Kültür ve onlar sayesinde geçmişimizi... nereden geldiğimizi öğreniyoruz. Örneğin yazım; günümüzde yazım nereden gelmiş, ilk yazıyı kim kullanmış, bunu görebiliriz (1. Görüşme Barış).

Barış, tarih boyunca tüm insanlığın, sosyal hayatın getirisi sonucu oluşturmuş olduğu, hemen hemen her alandan günümüze kadar gelmiş olan temel unsurların, geçmiş yaşantıları ve gelişim sürecinin öğrenme noktasındaki önemine vurgu yapmıştır. Örneğin güvenliği-savunmayı tarıma yönelik keşiflerin ve tabak gibi gündelik kullanım eşyalarının, insanlığın tarihsel ve kültürel anlamda nasıl bir gelişim gösterdiğini ortaya koyan önemli veriler olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle yazıyı kültürel devamlığın ve mirasın belirlenmesi bağlamında, önemli bir değer olarak görmüştür.

Hocam çünkü şey... düğmenin içerisinde çok ayrıntı var. Hani derler ya düğmeye zarar gelmesin, ağırlık, otoriterlik anlamında. Önümüzü ilikleriz falan. O anlamdan dolayı. Saygınlık anlamında. Hani düğmeler her zaman kapatılır ya, oradan yola çıktım. Sonra kaftan düğmesi aklıma geldi. Kültürel olarak düşündüm aslında... Hocam... Şeeyy... Hem saygınlık anlamında, hem mesela her zaman birisi geldiğinde önümüzü ilikleriz. Bir şey olur, hani düğmede o var. Ee bir de zaten polis memurlarında olsun askerlerde olsun hani şey, söz bile vardır. Düğmesini koparırsan falan şöyle şöyle ceza... Düğme ondan geldi benim aklıma. Sonra tabi bunu buraya nasıl bağladım? Bunu kültürden bağladım ve buradan da motif olarak kaftan düğmesini tercih ettim (3. Görüşme Buse).

Bu ifadeyle Buse, toplumda genellikle üste olan saygının belirtisi olarak sergilenen düğme ilikleme davranışını, kültürle bağdaştırmıştır. Bunu dahalk arasında “düğme” metaforu ile yer etmiş olan, her ne kadar yaygınlığı ve etkinliği azalmış olsada, hafızalara kazınmış “asker-polis-düğme” üçlemesine benzetmiştir. Bu durum; düğmenin, maddi bir değere sahip olmamasına rağmen, kullanılış amacının manevi bir değer kazanmasına ve kültür ögesi olarak görülmesine sebep olmuştur.

Bizim için hocam anısı olması lazım, Hocam mesela bizim yaşam biçimimizi içeren konuda olması lazım. Ondan sonra bizim için anlam ifade eden. Hani gerçek olaylardan kesitlerden yola çıkarak eski şeylerden yaşam biçimlerinden olan bir anıyla şey yapılması gibi. Manevi değeri olmalı bizim için. Hocam mesela esere baktığımızda herhangi bir anlam ifade etmesi lazım. Mesela gerçekte yaşanmış eski yaşayışlar, falan. Anlatan onun gibi yani hocam (1. Görüşme Kadir).

Kadir’in sözlerinden kültürü özellikle maneviyatla ilişkilendirdiği düşünülebilir. Bu söz konusu olan ürünün direkt bir anı içermesinin yanı sıra “mesela esere baktığımızda herhangi bir anlam ifade etmesi” sözleriyle de, dolaylı olarak, onun, bir anlam çağrıştırması gerektiği düşüncesinde olduğu anlaşılabılır.

Hocam mesela eski atalarımızdan gelen yaşam biçimleri... Şöyle diyeyim mesela bayramlarda el öpülür ya, bu eski bir manevi değerimizdir. Yemek kültürlerimiz olsun. Örnek veriyorum, annemiz mesela onun annesinden öğrene öğrene... Tekrar öyle gelmiş,

konuşma biçimimiz. Mesela okulda eğitim alıyor; ama bu kültür ile birleşiyor sonuçta (1. Görüşme Kadir).

Öğrencinin sözlerinden kültürün kuşaktan kuşağa devretmesinden bahsederken, kendi yaşadığı çevreden şu örnekle tezini kuvvetlendirmeye çalıştığı görülmüştür.

Hocam mesela bazı hastalıklara bazı otlar iyi geliyor. Günümüzde yapılanlar var ya, onlar da eski kültürlerden gelmiştir, sonuçta. Mesela atalarımız keşfetmişler, otları. Hala mesela kullanılıyor, mesela bel fıtığı için bir tane ot var hocam. Bizim köyde de var adını bilmiyorum, hocam. Bel falan incindiği zaman şey yapıyorlarmış, dövüyorlarmış sırtına falan koyuyorlarmış. Günümüzde halen de yapıyorlar, hocam. Bu da bir kültürdür, diyebiliriz yani (1. Görüşme Kadir).

Kadir’le aynı noktaya vurgu yapmaya çalışan Zeynep düşüncelerini şu sözlerle ifade etmiştir:

Ona karşı bir şey hissediyorsan, bir şey hatırlatıyorsa sana, güzel şeyler de kötü şeyler de olabilir. Yani değerli olunca hocam, onu korumak istiyoruz. Ona daha özenli davranıyoruz ve kültürel miras sınıfına koymuş oluyoruz yani hocam. Bakınca sizi mutlu eden, üzen, duygulandıran, bir şeyler düşündüren, hissettiren şeyler, sizin için kültürel mirastır, hocam (1. Görüşme Zeynep).

Bu görüşüyle Zeynep, Kadir’le benzer bir şekilde, ele alınan objenin iyi ya da kötü, güçlü ya da zayıf, bir heyecan, yaşanmış ya da sadece duyulmuş bir duyguyu hatırlatması gerektiği düşüncesinde olduğunu dile getirmeye çalışmıştır.

4.2.2. Benzeşim kurma

Bu tema; öğrencilerin içine doğdukları ve içinde yaşamlarını sürdürdükleri doğal ve sosyal çevre içerisindeki maddi ve manevi davranışları değerlendirmelerini kapsamaktadır. Öğrenciler şimdiye kadar fark etmedikleri büyük- küçük, basit- zor ya da sıradan olan hemen hemen her şeyin temelinde derin bir düşünce ya da uzun bir zaman ve ya da hissi bir unsur olduğunu görmüşlerdir. Öğrencilerin vardıkları sonuçlar neticesinde kendilerince belirledikleri ölçütlerle eşleştirmeler yapmışlardır ve deneyimledikleri ya da sadece bildikleri hem soyut hem de somut öğelerle kültürel miras arasında benzeşim kurmuşlardır.

Hocam aslında 2 şeyden duydum. Bizim masterda Mustafa [Yüksek Lisans öğrencisi] var ya, o peri bacaları çalışıyordu. Bir tez savunması mı vardı... Orda konusunda açıklamaya çalışıyordu, peri bacalarını. Kültürel mirası, doğal mirası pardon doğal mirasa giriyordu. O yüzden Yüksel Hoca’dan duydum. O da şey, hatırlayamadım; ama yine benim anlattığım şeyleri mi giriyor acaba bilemedim. Bence kültürel miras bu davranışların falan bize kalması. Yemek kültüründe falan bize kalması, geçmişten günümüze süre gelmesi. Mirasın

anlamı... O zaten ya ilişkilendirmeye çalışıyorum. Atalarımızdan falan bize kalan şeyler, davranış biçimleri, yeme-içme, bunun gibi şeyler, bilgiler. Deyimler falan da olabilir aslında değil mi? Kültürel mirasa girebilir. Hayata dair dediğim kısım da budur. Belki atasözleri falan, bir kelime iki kelime işin özünü anlatmışlar. Bu da şu anki hayatımıza ışık tutar. Bunlar kültürel miras diye düşünüyorum (1. Görüşme Mihra).

Mihra'nın bu ifadesinden, bir şeyin kültürel miras olarak adlandırılabilmesi için insanlık namına faydalı birtakım özelliklere sahip olması gerektiğini düşünmüş ve bunu atasözleri ve deyimlerle örneklemiştir. Aynı zamanda "...bir kelime, iki kelime işin özünü..." ifadesini kullanmasının sebebi ise, Mihra da Bahadır'ın "Anlamlandırma" teması başlığı altında ifade ettiği gibi, bir şeyin kültürel miras olarak nitelendirilebilmesi için zekice düşünülmüş olması gerektiği yönündeki yaklaşımıdır.

MED'de ders hocası; anıt, sit, doğa, bitki, hayvan ve bitki çeşitliliğini sergileyen kuruluşlarında müze olarak değerlendirilebileceğini ifade ettiğinde, dersten sıkılma belirtileri gösteren öğrenciler, özellikle "ağaç çeşitliliğin olduğu mekanlarda müzedir" sözüyle tekrardan derse dahil olmaya başlamışlardır. Devamında hocanın örneklemek için kampüsteki ağaç çeşitliliğinden ve sebeplerinden bahsetmesi üzerine, öğrencilerin konuya daha fazla ilgi gösterdikleri ve derse katıldıkları-katkı sağladıkları gözlemlenmiştir (A.G 17.10.2018).

Mihra sözlerinin devamında ise "Hocam mesela biri ekmiştir. Ne bileyim... Ya da Çınar, anlamı büyüktür. Bizde onun bir yaşanmışlığı var. Belki o bile... Kültürel miras olduğunu açıklayabilirim (1. Görüşme Mihra)." diyerek özelde çınar örneğini verip ağaç unsurunun hem Türk kültüründe hem de İslamiyet de önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir. Mihra'nın çınarı kültürel miras olarak değerlendirmesindeki ana unsurlar, onun uzun ömürlü bir ağaç olması, tarihe tanıklık etmesi ve bundan dolayı da bir saygınlığa sahip olmasıdır. Çınar ağacının Türk kültüründeki yerinin bir neticesi olarak Kafkaslarda, Azerbaycan'da, Anadolu ve Balkanlarda onunla ilgili birçok menkıbe, efsane anlatılmaktadır.

Tabiatın da yani kendinden oluşmuş şeyler olabilir... İşte atasözleri, deyimler olabilir. Bunlar, kültürel miras olabilir. İşlevini şimdi geçirse de hala o eski güzelliğini koruyan şeylerin hepsi kültürel miras olabilir. Bizim bu yöredeki halaylar olabilir. Bunların hepsi birer kültürel miras olarak görülür. Ben de okuduğum şeyler de bunlarla karşılaşmıştım (1. Görüşme Bahadır).

Kültürel mirasın örneklenmesine ilişkin yukarıdaki ifadeleri kullanan Bahadır, araştırmacının "Örneklendirip açar mısın?" sözü üzerine:

İnsanların değer verdiği her şey kültürel miras olabilir. Hani o toplumun verdiği her türlü şey. Hepsi kültürel miras olarak geçmiş gelecek nesillere aktarılabilir. Mesela bizde... Nedir ilk millet meclisi. Mesela o dönemde bir hükümet binası olabilir. O dönemde öyle kullanılmış. Ondan sonra işlevini farklı bir binada devam ettirmiş. O benim için bir kültürel miras olabilir. Çünkü bu ülkenin temelleri, o binada atılmış. Bundan dolayı bir kültürel miras olarak değerlendirebilirim (1. Görüşme Bahadır).

Bir yapının kültürel miras olarak nitelendirilebilmesinde o yapının sahip olduğu yaşın ya da o anki kullanılma amacının dışında, yapının önemli tarihi sahnelerle tanıklık etmiş olmasının dabüyükbir etken olduğunu belirtmeye çalışmıştır.

Kadir “Hocam eskiden şey yapıyorlarmış. Dam üzerine loğ yapıyorlarmış. Hala mesela damlı evler falan oluyor. Misafirler falan kullanıyor. Bence bu da bir kültürel miras. Oradan öğrenmişler, günümüze kadar gelmiş. Halen damlı evler var mesela (1. Görüşme Kadir).” sözleriyle, daha önce kullanılan fakat günümüzde teknolojinin gelişmesi ile birlikte, işlevini yitiren araç ve gereçleri, kültürel bir eşya olarak nitelendirmiştir. Bu yoruma gitmesindeki en büyük etkenlerden biri de, örnek olarak gösterdiği eşyanın, sosyal yaşamdaki yerinin hemen hemen azalmış olmasına rağmen, o eşyayı kullanan insanların yaşamlarını sürdürüyor olmaları ve bu insanların sözleri içerisinde bu üründen bahsetmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Ardından yaşayan bir örnek ile tanımını zenginleştirmek isteyen Kadir, “Hocam mesela çocuk bayramı 23 Nisan. Bu da kültürel bir mirastır. Bir şeyleri çağrıştırıyor. Ondan sonra 29 Ekim, kültürel mirastır. Belki İstiklal marşı. Sonuçta atalarımızı bir yandan anıyoruz. O da mesela kültürel mirastır (1. Görüşme Kadir).” sözleriyle manevi- milli bir ruh taşıyan ritüellerinde özel ve kıymetli olduğunu belirterek, bir şekilde somut olmayan kültürel miraslardan örnekler vermiştir.

Zeynep, “...mesela davranışlarımız ailemize olan, büyüklerimize olan. Bunlar da bence kültürel birer değer. Mesela büyüğe saygı, küçüğe sevgi, el öpme, öyle. Bunlar da kültürel değerlerimiz hocam, bence (1. Görüşme Zeynep).” ifadesinde, sosyal yaşam içerisinde hayatımızı idame ederken etrafımızdaki insanlara karşı olan maddi ve manevi davranışlarımızın da, kültürel bir değer olarak nitelendirilebileceğini söylemiştir. Devamında ise; “Büyük gelince ayağa kalkma. Bunlar geliyor, yani hocam. Mesela yemeğe oturmadan önce büyüklerin oturmasını bekleme.” ifadesiyle daha özel ve daha yöresel, aileye özgü davranışlarla olayı örneklendiriyor. Aynı zamanda “hocam kutladığımız bayramlar da birer kültürel değer, aklıma bunlar geliyor. Hocam bayramlarda sürekli yaptığımız şeyler, şeker ikramı olsun, kurban kesmek gibi

geleneklerimiz var (1. Görüşme Zeynep).” söylemlerinde ise din çerçevesi içerisinde yer alan ibadetlerde-adetlerde, dini vecibelerin uygulanışının yanı sıra toplum tarafından birtakım alışkanlıkların da oluşturulmuş olmasına değinmiştir. Nitekim Türk Kültüründe din ve kültür birbirinden oldukça etkilenmiş, birbirine fazlasıyla karışmış hatta bazı konularda ve durumlarda ayırımının yapımı oldukça zorlaşmıştır.

Yaşayış biçimi kültürü etkiliyor her şekilde. Düşünün hocam avladığın hayvanın resmini çiziyorsun. Bu kültürel bir katkı sağlıyor, birikim sağlıyor. Çamurdan bir çömlek yapıyorsun, ondan yemek yapıp yiyorsun. Ondan sonra düşünün bitki. Bitkiden elbise yapıyorsun. Hayvan postundan elbise yapıyorsun. Doğa bizi kültürü yönlendiriyor, hocam. Kendine göre yorumluyor insan. Öyle düşünüyorum, hocam (1. Görüşme Barış).

Barış bu sözleriyle; günlük hayattaki sıradan şeylerin dahi, kültürü şekillendirmede büyük rol oynadığını belirtmiştir. İnsanoğlunun karnını doyurmak için avladığı hayvandan, buna bağlı olarak yemek yeme ile alakalı yapılan mutfak eşyalarından ya da örtünmek için kullanılan bitki liflerinden hayvan postlarına kadar her türlü yaşam malzemelerinin kültürü ve dolayısıyla günümüzü şekillendirdiğini ifade etmektedir.

MED’de öğrencilerin de sorgulayabileceği belki daha küçük boyutlu örneklerle düşünebilecekleri alanlar açıldığında öğrenciler derste daha aktif olarak katılmışlardır. Örneğin ders hocası kültürel yozlaşmadan bahsederken, batı medeniyetinin uygulamış olduğu asimile politikasına değinmiş ve buna karşılık aynı politikanın Osmanlı Devleti tarafından uygulanmadığını ileri sürmüştür. Bunun üzerine söz alan öğrencilerin soruları ve örnekleri üzerine ders hocasının yüzyıllar boyunca Osmanlı Devleti topraklarında yaşayan farklı milletler içinde şu an Türkçe konuşan kimsenin olmadığını ve her milletin kendi dilini korumasına imkan verildiğini söylemesi üzerine, öğrencilerin derse olan motivasyonlarının büyük ölçüde arttığı gözlenmiştir (A.G 24.10.2018). Bununla ilintili olarak, Barış kültürel miras hakkındaki söylemlerine devam ederken, kültürün oluşmasında ya da kaybolmasında toplumların büyük etkisinin olduğunu ileri sürmüştür. Ardından özellikle kültürel asimilasyonu vurgulayarak bunun bir otorite sonucu oluştuğunu dile getirmiştir.

Her kavim birbirinden etkilenmiştir. Hocam kim otorite olarak kim mağlup olduysa, onun varlığını elinden alıyor. Tarihte hatta şu anda da öyle. Kim yenilgiye uğradıysa diğeri her şeye sahip oluyor. Düşünün bu evden bu eve giden biri hangisi güçlüyse o evin yaşayışı da kültürel kalıntıların da, mimarisinin de sahibi oluyor (1. Görüşme Barış).

MED için yaptığı çalışma konusunun çıkış noktası sorulduğunda Buse'nin benzeşim kurarak bir tasarım oluşturmaya çalıştığı anlaşılabılır.

Kültür, hani sürekli kültürden gelenek-görenek olarak bahsettiğimiz için, gelenek-görenek içinde saygınlık büyük ölçüde varbence. Bizim atalarımızda, anne babalarımızda oradan buraya kaçtım. Her zaman üç tane daire varama her zaman değişmiş şekilleri falan, günümüze kadar geliyor... Bunlar üç şey anlamına geliyor: güç, sadakat saltanat... Şey aslında fikir güzel ama pek işleyemedim hocam (3. Görüşme Buse).

Buse'nin sözlerinden kültür denildiğinde ilk akla gelenin gelenek-görenek olduğu ve gelenek göreneğin hersafhasının ise saygı üzerine inşa edildiğini düşündüğü söylenebilir. Bu yoruma ise kişilerin en yakın kültür belirleyicisi olan ailenin tutumunu ele alarak varmıştır. Buse, “çintemani” motifindeki düğmelere, asker-polis-düğme üçgeninde bize öğretilen kadarıyla, anlam yükleyerek, yola çıktığını söylese de, yıllar öncesinde dahi düğme, somut olmayan kültürel miras yerine kullanılan bir metafor görevi üstlenmiştir. Bu görüş ise çintemani motifini belirleyen üç sözcük: “güç, saltanat, sadakat” tarafından desteklenmiştir.

Onur kültür’ü “Yaşam biçimi, hocam. O da değişiyor, hocam. Kültür de büyüyor bence. Şöyle hocam, mesela bir baba gibi. One biliyorsa, çocuğuna da onu öğretir. Çocuğunu da öyle büyütür. Ve daha sonra da oğlunu öyle büyütür, birbirine geçer (1. Görüşme Onur).” şekilde bir örnekle benzeterek açıklamaya çalışmıştır. Öğrencinin sözlerinden kültürün yaşam boyunca varlığını değiştirerek ve zenginleşerek devam ettiren bir fenomen olduğu söylenebilir.

4.2.3. Ön ezbere dayalı farkındalık

Bu tema; öğrencilerin gördükleri, bildikleri, duydukları, deneyimledikleri birtakım unsurlara karşı gösterdikleri farkındalığı kapsamaktadır. Öğrenciler deneyimle ya da daha farklı bir biçimde belleklerine yerleşmiş olan şeylere karşı daha duyarlı tepkiler vermişlerdir. Öğrenciler yaşamlarının bir yerlerinde doğrudan ya da dolaylı olarak hayatlarına, hafızalarına girmiş olan bir nevi ön ezberlerinde bulunun konuların farklı yönlerini görmüşlerdir. Aynı zamanda öğrenciler, gündelik yaşam içerisinde son derece sıradan ve günümüzün mevcut koşulları içerisinde önemini yitirmiş olan nesne, olgu gibi birtakım şeylerin aslında tarihin belirli noktalarında oldukça önemli olduğunun farkına varmışlardı. Bu durum öğrencilerin, çevrelerinde halen kullanılan ya da kullanımına son verilmiş ürünlerin taşıdığı değerini ya da söz konusu ürünlerin temeline yönelik sorgulamalar yapmalarına sebep olmuştur.

Baharat yolu'ndan falan bahsetmişti, Yüksel Hoca. Baharat yolu'nun asıl amacından baharat taşınmasının sebebi insanların saklamak istedikleri... Sevdikleri şeyleri yani eti falan. Bunları baharat diyerek uzun süre saklayıp... İşte mantık olarak buradan geliyor. Bizim büyüklerimizin kiler mantığı... Bir şeyleri saklama mantığı. Bunu öğrenmiştim orada (1. Görüşme Bahadır).

Bahadır bu ifadeleriyle, öncelikle bugüne kadar hem formal hem de informal yollarla edindiği tarih bilgisinden hareketle, sıkça karşılaşmış olduğu Baharat Yolu-İpek Yolu tanımlamasının ne amaçla kullanıldığını anımsadığını ortaya koymuştur. Kuşkusuz bu hatırlamada “baharat”ın gündelik yaşam içerisinde çok fazla yer edinmesinin de etkisinin büyük olduğu düşünülmektedir. Nitekim açıklamasının devamındaki “...bizim büyüklerimizin kiler mantığı... Bir şeyleri saklama mantığı. Bunu öğrenmiştim orada” sözleri ile konuyu güncelle bağlantılı hale getirerek, baharat yolu ile aktif olarak kullandıkları “kiler” arasında bir bağ kurmuştur. MED’de ders hocası, müzeciliğin oluşmasında gelinen yollardan bahsederken, ağırlaşan akademik açıklamaların öğrencilerin dikkatini çekmediği görülürken, ders hocasının konuyu ipek ve baharat yolu ile ilişkilendirmesi üzerine öğrencilerin hocanın sözlerini dikkatlice dinledikleri ve olumlu manada tepkiler verdikleri görülmüştür. Öğrencilerin bildikleri ve yaşamlarında aktif olarak kullandıkları bir ürün olan baharat’ın söz konusu olması sebebi ile konuyu dikkatle dinledikleri-özümsedikleri düşünülmektedir (A.G 17.10.2018). Baharat yolu ile örneklenen konunun öğrencilerin hafızalarına ne kadar yerleştiği öğrenci günlüklerine yansımalarından çıkarılabilir.

Baharat yolundan konuşuldu. Neden baharat yolu diyecek olursak, baharatların yemek için, lezzeti için değil. İnsanlar gıdalarını muhafaza etmeleri için baharata önem vermişler. Şimdi ise baharatların yerini buzdolabı almış. O dönemlerde yaşamak isterdim, diye düşündüm. Coğrafi keşifleri en çok etkileyen unsur İstanbul fethiymiş (Ö.G 11.10.2018 Öykü).

Baharat yolundan bahsedildi. Gitgide nasıl geliştiğinden, dönüştüğünden... Buğdayların kurumaması için çürümemesi için günümüz buzdolabı gibi bir şey yani hocam, baharat yolu. Niye baharat yolu oradan geçiyor, niye bütün tahıllar bir yerde toplanmaya çalışılıyor. Açıkçası çok dikkatimi çekti. O ilk bulunan arpayı, tohumu, buğdayı... O ilgimi çekti, hocam (1. Görüşme Barış).

Barış’ın ürünlerin fiziksel-kimyasal yapısının baharat ile korunmasını buğday gibi tarımsal ürünlerin muhafazası ile ilişkilendirmesi, onun daha geleneksel bir aileden gelişinin ve bulunduğu coğrafyada insanların büyük çoğunluğunun tarım ile yaşamını sürdürmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Araştırmacının neden dikkatini çektiği

sorusuna ise; “Hocam çünkü sonuçta o dönemde nasıl bu ana kadar korunduğunu müze sayesinde korunmuştur da. İlgimi çekti. Küflenebilirdi. Baharat yolu ile şey yapılmış, stoklaştırılmış (1. Görüşme Barış).” Daha önce müze ziyaretinde teşhir edilen Kalkolitik Döneme ait buğday kalıntıları ile bir bağ kurmuş ve böylece Barış, ürünlerin korunması ile baharat, kiler ve müzecilik arasında bir ilişkilendirmeye gitmiştir.

Bahadır, araştırmacının soruyu tekrarı üzerine “...mesela şeyden bahsetmişlerdir. İstanbul'da zincirden bahsetmişti hoca. O şimdi olmasaydı kimse bunu kanıtlayamazdı. İşte Bizanslar bunu yapmadı falan diyebilirlerdi; ama o bize bazı şeylerin gerçekten yaşanmış olduğunu gösteriyor, büyük bir kanıtı olarak da duruyor (1. Görüşme Bahadır).” açıklamasında bulunmuştur. Bahadır, buifadesi ile tarihi değere sahip maddi bir kültür varlığı ile bilginin doğruluğu arasında bir bağlantı kurmuş ve bu tavrıyla da bu tür eserlerin tarihi belge niteliği taşımalarından ötürü muhafaza edilmeleri gerektiğini ortaya koymuştur.

MED’de müzeciliğin geçmiş hakkında doğru ve değerli bilgiler verir ve bu sebeple müzecilik son derece önemlidir, diyen ders hocası, İstanbul’daki askeri müzede bulunan ürünlerden örnekler vermiştir: Orhan Gazi’nin mihverinin korunması ecada duyulan saygının göstergesidir. Ya da İstanbul’un fethi sırasında Haliç’e çekilen zincirlerin manevi kıymetinin yanı sıra önemli birer belge niteliği taşıdığından bahsetmesi, öğrencilerin çok dikkatini çekmiştir. Bu konuyu algıları açık olarak dinlemelerinin altında yatan sebeplere, sözcük bazında bakacak olursak “Orhan Gazi”, “İstanbul’un fethi” ve “Haliç” temelli olduğu söylenebilir (A.G 17.10.2018).

Bir dikkatimi çeken şey ise İstanbul’un fethi sırasında Osmanlı donanmalarını engellemek için boğaza [Haliç’e] çekilen zincir ve Fatih Sultan Mehmet Han’ın o muazzam zekâsıyla gemilerin karadan yürütülmesi. Türk olduğum için tanrıya ne kadar şükür etsem azdır. Bu dersin içeriğinde sadece Anadolu medeniyetlerini vb. gibi ya da müzede olan şeylerle alakalı olacağını düşünmemde çok yanlışım (Ö. G 17.10.2018 Bahadır).

Nitekim İstanbul’un Fethi esnasında Bizanslar tarafından Haliç’e çekilen zincirin İstanbul Harbiye’deki Askeri Müzesi’nde teşhiri, bir dönemin tanınması bağlamında önemli bir misyonu yerine getirmektedir.

Bahadır, yaşanmış olayların kültürler üzerindeki etkisini ortaya koyma bağlamında şunları söylemiştir:

Hani bir yaşanmışlık olmalı. Mesela Selimiye Camisi’nde olması lazım hatırladığım kadarıyla. Rusların Türkiye’ye girdiklerinde camiye kurşunladıktan sonra, kurşun izlerinin duvarda kalmış olması. Bilerek kapatılmamış üstü. İşte bizim önceki dönemimizde buraya

kadar gelmişler ve bize bu şekilde zarar verilmeye çalışılmış. O tarihi orada unutturmamak için aslında bırakılmış duvarda izleri... (1. Görüşme Bahadır).

Buradan Bahadır'ın ders içerisinde, kendisinin bildiği sözcüklerin ardından sürüklenerek konulara odaklandığı söylenebilir: “İstanbul”, “Bizans”. Aynı zamanda sözlerinden “milliyetçilik” ve “vatan” gibi maneviyatla ilgili temalar içeren konuların da onun hafızasında yer ettiği söylenebilir. MED’de Osmanlı Devleti’nin eski yapıları hiçbir zaman siyasi sebeplerden dolayı yıkmadığı ve yıkılmasına da izin vermediği ifade edilmiş ve bu yaklaşım öğrencilerin dikkatini çekmiştir. Her ne kadar Anadolu’da müzecilik batıdaki kadar eski olmasa da, var olanı muhafaza hususunda oldukça duyarlı bir tutum sergilendiğinin belirtilmesi ve örneklerle desteklenmesi yine öğrencileri derse çeken yaklaşımlardan biri olmuştur (A.G 10.10.2018).

İstanbul’un fethinden bahsetti, hocam. Zincirli... Çanakkale geçilmez. O çok ilgimi çekti. Gerçekten öyle bir şey var mı? İstanbul’un fethi ya da Çanakkale Savaşı... Oradaki zincirlerin toplanması hatta fotoğraflarını gösterdi. Hoca eğer fotoğraf çekmeseydi, o gerçek miydi? Gerçek değil miydi? Tam olarak emin olamayacaktım. Onun arasındaki farkı en azından gördüm. Hocam düşünün Seyit onbaşının o kurşunu alması. Kimsenin öyle 219 kiloydu. Ağırlıkta düşünün adam 80 kilo. O ilgimi çekti. En azından fotoğraflarda olsun, tarih kalıntıları ilgimi çekti (1. Görüşme Barış).

Barış, erkek öğrencilerin zihinlerinde daha çok savaşı içinde barındıran konuların yer ettiği söylenebilir. Özellikle de kendi ülke topraklarında geçen savaşların geçtiği “İstanbul” ve “Çanakkale” gibi konuları, öğrenciler bu şehirleri biliyorlar, duyuyorlar. Bundan dolayı da bildikleri sözcüklerin geçtiği konulara daha fazla odaklanıyorlar, denilebilir.

MED’de öğrencilerin Topkapı Sarayı hakkındaki açıklamalara ve görsellere oldukça fazla ilgili davrandıkları gözlemlenmiştir. İstanbul’da var olan kültür varlıklarından bahsedildiğinde ya da İstanbul’un Roma dönemindeki görüntüsü ile şu anki görüntüsünü, kültür varlıklarının muhafazası söz konusu olarak ele aldığı anda öğrencilerin oldukça etkin oldukları gözlemlenmiştir. Genel olarak öğrencilerin bu ilgilerinin temelinde İstanbul’un popüler bir şehir olmasının da etkisi olduğu söylenebilir (A.G 17.11.2018).

Öğrencilerin ders esnasında ulaşabilirlikleri olduğu halde, müze ya da müze olarak değerlendirilebilen bazı önemli mekânları ziyaret etmemiş olmalarından rahatsızlık duydukları günlüklerine aşağıdaki gibi yansıtmıştır.

Hoca Topkapı Sarayı'ndan bahsetti ve bize gören var mı? dedi. Kimse yoktu. Üzıldüm biraz. Kendi ülkemizdeki tarihi eserleri gidip göremiyoruz. Bu kesim durumu yok tabii;

ama İstanbul'a gidip de görmemek olmaz. Çok hoşuma gitti Topkapı Sarayı. Bayağı büyük ve hepsi farklı mimarileri sahip (Ö.G 07.11.2018 Onur).

Araştırmacının müze eğitimi dersinde nelerden bahsedildiği yönündeki soruya Onur şu cevabı vermiştir: “Hocam şu 4 atlı vardı. Onlar aklıma geldi. Sonra Dolmabahçe Sarayı falan aklıma geliyor, İstanbul'daki (1. Görüşme Onur).” Buna ek olarak onun günlüğünde de özellikle “Dört atlı heykelinden” bahsetmesi, yaşadığı evde atların olmasından ve at binmeyi sevmesinden dolayı olduğu düşünülebilir. Ders içerisinde anlatılan konularda öğrencilerin kendilerinden bir şey bulduğunda ya da benzettiğinde daha dikkatle dinledikleri ve buna bağlı olarak da anımsadıkları söylenebilir. Öğrencilerin MED’de kendi yaşamlarıyla ilişkilendirebildikleri, öyle ki müze ziyaretlerinde bile benzer objelerle yakından ilgilendikleri görülmüştür, objeleri günlüklerine yansıtmışlardır. “İsmet İnönü’nün ata binerken kullandığı kırbacı gördüm. Akılıma küçüklüğüm geldi. Bizim de atlarımız vardı (Ö.G 21.11.2018 Onur).” Örnekler doğrultusunda konuları ilgi ile dinledikleri ve derste daha aktif oldukları gözlemlenmiştir. Bu durum, öğrencilerin belleklerinde söz konusu detayların kalmasına yarar sağladığı öğrencilerin hem günlüklerinde hem de görüşmelerde aynı konuya ve aynı örneklere değinmelerinden çıkarılabilir. Nitekim Onur’un günlüğünde aşağıdaki ifadeler yer almıştır.

O dönemde siz o tapınakları, heykelleri nasıl yapıyorsunuz? Hayranlıkla bakıyorum her seferinde. 4 atlı çok iyiydi. Muhteşem heykeldi. Günümüzde bile o kadar iyi yapamazlarmış dedi, hoca. Bence de öyle. Mükemmeldiler. Aklıma bizim atlar geldi. Onlarla dağa çıkardık, odun çalı çırpı toplar gelirdik. Çok severdim onları, çokta binerdik (Ö.G 24.10.2018 Onur).

Araştırmacının kültürel miras nedir? sorusu üzerine Zeynep; “Sadece aklıma Osmanlı geliyor hocam. Abdülhamit geliyor. Onlardan kalan şeyler, eşyalar. Sürekli kullandıkları şeyler. Aynı şekilde hocam, peygamber efendimizden kalan davranışlar. Kültürel miras onun eşyaları da aynı zamanda... (1. Görüşme Zeynep).” cevabını vermiş ve bu sözleriyle onun, kültürel mirasın sadece “miras” kavramını ele aldığı ve soruyu da kavramın en temel anlamı üzerinden cevaplamaya çalıştığı söylenebilir.

Derste bahsedilenler üzerine “Hocam sözü tam hatırlamıyorum. Osman Hamdi Bey’in müzelere bayağı katkısı olmuş. Hocam hatta Nemrut'taki araştırmalara gelmiş. Yakından takip etmiş. Müzenin müdürü müydü hocam tam hatırlamıyorum. Müze ile bayağı bir yakından ilgisi vardı. Onu hatırlıyorum hocam (1. Görüşme Öykü).” açıklamasını yapan Öykü, gerekresim bölümü öğrencileri gerekse herkes gibi güzel

sanatlar alanında belki de ilk önce öğrendiği isimlerden biri olan “Osman Hamdi” ile ilgili konuları anımsamıştır. Osman Hamdi’nin müze müdürü olması, öncelikli hatırlanması gereken asıl işlerinden biriyken, Öykü, Müze müdürü görevindeyken üzerindeki sorumluluklardan ya da yaptığı onlarca işten biri olan Nemrut kazı çalışmalarını yerinde incelemesini cümlesinin başında ifade etmiştir. Buradan Nemrut’un Malatya sınırları içerisinde olmasının, öğrencinin Malatyalı oluşunun ve onun Nemrut ziyaretinde bulunmasının etkisinin büyük olduğu söylenebilir. MED’de hoca Nemrut’tan ve Nemrut kazılarında bahsederken öğrencilerin tümünün oldukça dikkatle bir şekilde dinliyor olmaları, onların Malatya’lı ya da çevre ilerden olmalarından ya da neredeyse hepsinin Nemrut ziyaretinde bulunmuş olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Fakat devamında ders hocasının Nemrut kazı çalışmalarında uzun yıllar çalışmış olan Amerikalı arkeoloğun öldükten sonraki vasiyeti üzerine küllerinin Nemrut’a serpilmesi olayının mistik havasından dolayı öğrencileri tamamen etkisi altına aldığı gözlemlenmiştir (A.G 31.10.2018).

Araştırma süreci boyunca öğrencilerin hazır bulunurlukları olan konulara karşı daha dikkatli oldukları ve bu derslerde daha özenli davrandıkları gözlemlenmiştir. Bu durum öğrenci günlüklerine de şüphesiz yansımıştır. Resim bölümü öğrencisi olmaları münasebetiyle “Osman Hamdi” ismine son derece hâkim olan öğrenciler, bu isimle MED’de de karşılaştıklarında, söyleyecek sözlerinin varlığından dolayı, bu kişiye hem görüşmelerinde hem de günlüklerinde oldukça fazla yer vermişlerdir.

Bugünkü günlükte müzecilik tarihinde Osman Hamdi müze tarihinde oldukça katkılarının olduğunu gördüm. Osman Hamdi’nin müzecilik dendiğinde ilk akıllara geldiğini, müzecilik alanında birçok faaliyete bulunduğunu, Adıyaman Nemrut Dağı’nda eski dönemlerde yapılan kazılarda görev almıştır (Ö.G 28.11.2018 Kadir).

Kadir’in ifadelerine benzer bir biçimde Öykü de “Osmanlı Hamdi Bey Nemrut’a gelirmiş kazıları yakından takip edermiş, bu bilgi hoşuma gitti (Ö.G 28.11.2018 Öykü).” ifadelerini kullanmışlardır.

Araştırmacının MED’de dikkatini çeken konuları sormasının üzerine Öykü, “Hoca geçen hafta Sinop’taki bir cezaevinden bahsetti. O da dikkatimi çekti. Bir de bir tane daha cezaevi vardı: Alcatraz. O da bayağı bir büyük cezaeviymiş, ünlüleri falan... Sonra halk tarafından orası müze olarak kalmış, o bayağı bir dikkatimi çekmişti (1. Görüşme Öykü).” ifadesinde bulunmuştur. Benzer bir algı ile Sinop’u daha önceden ziyaret etme fırsatı bulan Öykü, ders içerisinde kendisinin bilip gördüğü bir yer ile ilgili konuyu daha dikkatli dinlemiştir, denilebilir. Aynı zamanda hemen hemen her insanın

cezaevinde bulunan insanların öyküleri hakkında merak duyduğu söylenebilir. Bunun üzerine ünlülerin cezaevi oluşu olayı daha fazla magazinsel bir boyuta götürdüğünden, olayın onun zihninde yer etmesine sebep olduğu düşünülebilir.

MED’de ders hocasının Alcatraz Hapishanesi’nin seçimle müzeye dönüştürülmüş olduğunu söylemesi üzerine yine öğrencilerin tüm dikkati ders hocasının üzerinde toplanmıştır. Sonrasında ise Türkiye’nin Alcatraz’ı da Sinop Cezaevi’dir, diyerek Sinop Cezaevi’nde birçok ünlünün mahkûm olarak bulunduğu yer olduğunu ve ziyarete açık olduğunubelirtmesi; fakat olması gerektiği gibi muhafaza edilmediğini ve önemsenmediğini dile getirmesi öğrencilerde bir mukayese yapma düşüncesi oluşturmuştur. Ders Hocası bunlardan bahsederken öğrencilerin tüm dikkatleriyle hocayı dinledikleri gözlenmiştir. Bu dikkat yoğunluğunun “hapishane” kavramının oldukça heyecan verici ve gizemli algılanmasından kaynaklanıyor olabilir (A.G 05.12.2018). Nitekim bu durum öğrencilerin günlüklerine şu şekilde yansımıştır. “Hapishanelerinde bir müze olabileceği beni çok şaşırttı. Buna örnek olarak da Alcatraz Hapishanesi ve Sinop Cezaevi’nin görüntülerini inceleyip birbiriyle kıyasladık. (Ö.G 05.12.2018 Bahadır).”

Alcadraz Cezaevi’nden bahsetti hoca. İsmi çok havalı geldi bana. Gözümde zindanlı, karanlık bir yer olarak canlandırdım. Ürkütücüdür diye düşündüm. Resimlerini gösterdi hoca. Denizin ortasında bir adada, dünyanın en ünlü mahkûmlarını getiriyorlarmış oraya. Kaçışı imkânsız bir hapishaneymiş. Aklıma direk Zindan Adası diye film var, o aklıma geldi. Alcadraz Cezaevi halk tarafından seçilerek müze olmuş. Ne kadar güzel. Hoşuma gitti bu düşünce (Ö.G 05.12.2018 Öykü).

Hocam bir tane Ana Tanrıça heykeli vardı, yanında iki tane aslan vardı. Doğum yapıyordu. O benim dikkatimi çekmişti. Doğum yapar gibi duruyor aslında; ama yapmıyor. Omuzları falan bayağı genişti, o dikkatimi çekti. Oran orantıya önem vermemişler. Hoşuma gitti (1. Görüşme Öykü).

Öykü’nün ifadesiyle daha bilindik temalara olan yakınlığın ve ilginin neticesinde bu söylemleri kullandığı düşünülebilir. Nitekim Öykü’nün günlüğünde de benzer konuları ele alması yukarıdaki ifadeyi güçlendirmektedir.

Hoca Çatalhöyük’te bulunan Ana Tanrıça heykelciğinigösterdi. Dikkatimi çekti. Tahtta oturmakta ve doğum yapmakta olan bir heykel. Omuzlarını abartarak yapmışlar. Omuzlarının öyle olması bereketi temsil ediyormuş. Bu heykel üzerinden düşündüm. Neden Ana Tanrıça olarak yorum yapmakta olan kadın heykeli yapmışlar? Omuzlarının geniş olması neden bereketi temsil etti? Niye omuzlarında... Başka yerleri değil tahtın iki tarafında da kutsal hayvan vardı. Bir tane hayvan koysalardı, diye. Düşünce oluştu kafamda (Ö.G 17.10.2018 Öykü).

Öykü günlüğünde yukarıdaki ifadesiyle Ana Tanrıça heykelini ders dışında tekrar sorgulamıştır. Buradan MED'in klasik müzecilik anlayışının çok daha ötesinde bir öğretiye sahip olduğu yargısına ulaşılabilir.

Öykü gibi Barış da “Daha sonra Osman Hamdi Bey dikkatimi çekti hocam. Osmanlı'da gerçekten müzecilik anlamında çok faydalı şeyler yaptığını ve onun sayesinde müzelerin varlığını sürdürdüğü dikkatimi çekti (1. Görüşme Barış).” ifadesiyle Osman Hamdi'den bahsetmiştir. Aynı zamanda Osman Hamdi isminin yaşadığımız ülkede de kullanılan bir isim olması, birçok yabancı ismin arasından sıyrılarak Barış'ın hafızasına yerleşmesine sebep olmuştur, denilebilir.

Eski mutfak eşyaları vardı, bir sürü. En son oraya gittiğim için aklıma orası geliyor. Genelde mutfak eşyaları vardı. Mutfak eşyaları çok dikkatimi çekmişti. Mangal yapılan yerler falan vardı. Turgut Özal Müzesi'ndeki çoğu şeyle karşılaştım, hocam. Belgeleri olsun, kıyafetleri olsun hepsi var. Zaten günümüzde sadece o zaman daha değerliymiş. Günümüze gelene kadar daha az değere indirgenmiş, öyle söyleyeyim (2. Görüşme Buse).

Buse'nin sözlerinden ilk olarak müze ziyaretlerinde cinsiyet faktörünün oynadığı role değinmek gerekecektir. Buse'nin müzenin mutfak eşyaları bölümü ile ilgilenmesi, müzelerdeki bazı bölümlerin kız öğrenciler için daha çekici olduğu yargısına varılmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte müze gezileri geçmiş ile günceli olumlu anlamda kıyaslamalarına sebep olmuştur.

Mesela madeni paralar vardı, birbirine benzeyen. Birçok para vardı. Hani mesela hepsi sergilenmese de kısmi olarak tarihsel olarak sıralandırılıp, düzenlenmiş bir şekilde orda olması daha iyi olurdu. Arkeoloji Müzesi'nde daha çok burada işte. Asrlantepe Höyüğü'nden çıkan şeyler benim çok ilgimi çekmişti (2. Görüşme Bahadır).

Araştırmacının ziyaret edilen müzeler hakkındaki sorusu üzerine Bahadır; yukarıdaki sözleriyle Malatya Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen madeni paralardan bahsetmesi, günümüzde ihtiyaç duyulan ve kullanılna bir araç olması ve herkesin ona sahip olma isteğinden kaynaklanıyor olabilir. Müze gezisinde de öğrencilerin uzun zaman geçirdikleri alanlardan biri madeni paraların sergilendiği bölüm olmuştur. Birçok öğrenci cebindeki parayı çıkararak kıyaslama yapmışlardır. Genel itibariyle özel müzelerde de şahsa ait olan cüzdanın içinde kalan para ile çok ilgilendikleri, saymaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Bu sebeplerden ötürü Bahadır da aktif olarak yaşamında olan ve insanlık için önemli bir yere sahip olan “para” ile oldukça ilgilenmiştir.

Kadir de Bahadır ile benzer şekilde müzedeki paralardan bahsetmiştir. Bu öğrenci içinde paraya bakış açısı, Bahadır'ın madeni paraları incelemesindeki sebep ile aynıdır.

“Malatya Müzesi’nde tarihi eserler, eski çıkan küpler, gümüş yüzük gibi falan ondan sonra bardak çömlek falan vardı. Ondan sonra gümüş paralar vardı. Onun gibi şeyler vardı, işte (2. Görüşme Kadir).” Aynı zamanda öğrencilerin müzede ilgilendikleri ürünler arasında yer alan küpler, öğrencilerin aile büyüklerinin evlerinde var olan örnekleriyle kıyaslamalarından kaynaklı olabilir. Öğrencilerin bu ilgileri, gerek müze ziyaretlerinde gerek görüşmelerinde ve günlüklerinde gerekse de MED için yapılan sanatsal çalışma ve müze rehberinde kendisini göstermiştir.

Arkeoloji Müzesi’nde Arslantepe yerleşkesine ait kullandıkları eşyalar vardı. Bıçak, küp, çakı başka mezarlık, mezar taşları. İğne, iğneyihattırıyorum, birde yemek yaptıkları kap ocaklı olan. Birde mozaik, mozaik olan da vardı. Kap kacak, o iskelet. Büyük bir kare vardı ya. Onlar neydi, kullanılmış diye merak ettim. İğneyi falan. Neydi kullandıkları. Tahtalı Hamam’ın bölümleri vardı, kırk hamamı, zengin hamamı vardı. Etnografya Müzesi’nde geleneksel eşyalar vardı sanki. Halı, kıyafetler, takılar, saat, bıçak, silah. Onlar... (2. Görüşme Zeynep).

Müze ziyaretlerini bu şekilde dile getiren Zeynep de Malatya Arkeoloji Müzesi için arkadaşlarıyla benzer yorumları yapmıştır. Tahtalı Hamam Müzesi için ise öğrencilerin dikkatini sınıf ayrımının çektiği düşünülebilir. Öğrenciler sınıf ayrımının hamam gibi sıradan bir mekânda bile var olmasının ve bunun da doğrudan hamamdaki bölümüne ismiyle verilmesi, öğrencileri etkileyen bir ayrıntı olmuştur. Öğrencilerin Tahtalı Hamam gibi sadece binanın sergilendiği müzelerin dahi sadece bir beton yığını olarak görmemesi gerektiği, aynı zamanda sosyolojik açıdan önemli mekânlar olduğunun farkına vardıkları söylenebilir.

Özellikle kız öğrencilerin müze ziyaretlerinde ilgi odağı oldukları alanlar olmuştur. Bunlardan biri de kolye, küpe, yüzük gibi takıların sergilendiği bölümlerdir. Öykü, “Mesela hocam sizin o kolyeniz aklıma geldi. Oradaki simgeyle beraber. Aynısıydı sanırım. Şu an o aklıma geldi. Başka yok hocam bu kadar. Pek yok hocam ya. Şey oradaki saat Turgut Özal’ındı sanırım sizinki ile aynıydı... (2. Görüşme Öykü).” ifadesinden de cinsiyeti sebebi ile takılara olan ilgisi ile Araştırmacının aynı zamanda onun ders hocası olması dolayısıyla olan alakası Öykü’nün müzede teşhir edilen aksesuarları algılayışını etkilediği söylenebilir. Benzer bir şekilde MED’de kadınlara ait gösterilen aksesuarlar üzerine “Aslında bulunan eşyalar çok etkileyiciydi, özellikle ilk insanların aslında kadınların kullandığı takılar dikkatimi çekti. O kadar harika tasarlanmıştı ki şuan ben böyle düşünemem herhalde, dedim. Kendi kendime (Ö.G 17.10.2018 Mihra).” ifadelerinde bulunan Mihra, estetik kaygının sürekli olduğunu

değişerek ve gelişerek devam ettiğini, o zamanın şartları göz önünde bulundurulduğunda estetik açıdan oldukça başarılı tasarımlar yapıldığını ileri sürmüştür. Bu durum müze ziyaretlerinde de devam ettiği Mihra'nın günlüğünden çıkarılabilir. Öğrenci her ne zaman her ne koşulda olursa olsun insanın manevi hazzı neticesinde oluşan objelerin kültürü yaratmada son derece etkin olduğu düşüncesinde olduğu çıkarılabilir. “Bir tene yüzük gibi bir aleterastladık. Üzerinde yorum yaptık ne olabilir diye. Takı kısmına geldik ve harika işler vardı. O dönemde de bile olsa insan yine insan, kadın yine kadınmış yani. Roma dönemine geldik. Koku şişeleri falan vardı (Ö.G 12.12.2018 Mihra).”

Öğrencilerin okudukları bölümleri dolayısıyla, oldukça tanıdıkları bir isim olan Osman Hamdi, müzecilik alanında attığı önemli adımlar ve yaptığı çalışmalarla oldukça popüler bir isimdir. Buna ek olarak Osman Hamdi hakkında kitapta yazılanlar doğrultusundan onun kendi resimlerinin Loure Müzesi'nde sergilenmesi için Batılılara tarihi eser verdiğinin iddia edilmesi öğrencileri ciddi anlamda şaşırtmıştır (A.G 28.11.2018). Dersin etkisiyle birçok öğrenci gibi Nisa da “Mesela son ders için konuşayım Osman Hamdi'nin o eserleri çalması falan o çok dikkatimi çekmişti (3. Görüşme Nisa).” ifadelerinde bulunmuştur.

Çok fazla faydası olmuş Türk müzeciliğine, ama hiç bilmediğimiz bir gerçeği okumuş geçenlerde hoca. Delili ile birlikte Osman Hamdi'nin bugün tabloları nasıl Amerika, Avrupa müzelerinde yer aldığını, zamanında Osman Hamdi bu müzelerde eserleri sergilensin diye karşılığında Avrupalı ve Amerikalı büyükelçilere tarihi eser vermiş. Bu olay beni derinden etkiledi (Ö.G 28.11.2018 Mihra).

Benzer bir şekilde Mihra da öğrencilerin oldukça bildikleri hatta alan dışındaki insanların dahi isim olarak tanıdıkları Osman Hamdi ile ilgili böyle bir bilginin kitapta olması öğrencileri son derece etkilemiştir.

Öğrencilerin kalıplaşmış bilgilere ya da halk tarafından özümsemiş ve böylece geçerliliğini ispat etmiş bazı bilgilere, inanışlara sıkı sıkıya bağlı oldukları söylenebilir. MED'de ders hocasının basit bir detay olarak verdiği çivi yazısı ile yazılmış bir tablet göstermesi üzerine, çivi yazısının çivi ile yazılmadığını söylemesi üzerine öğrenciler ciddi bir şaşkınlık yaşamışlardır (A.G 17.10.2018). Bu durumunun günlüklerine de yansıdığı görülmüştür. “Çivi yazısından bahsetti, hoca. Herkes çivi yazısını çiviyle yazıldığını düşünüyorlar, dedi. Meğerse çamur tabletlerinin üzerine yazılıyorlarmış. Ben aslında biliyordum; ama söylemek istemedim (Ö.G 17.10.2018 Öykü).” “Bu ders sırasında yıllardır yanlış bildiğim çivi yazısını aslında çiviyle yazılmadığını hala

inanasım gelmiyor. O derece inandırmışım kendimi, daha doğrusu doğru bilgi vermemişler (Ö.G 17.10.2018 Zeynep).”

4.1.4. Yaşadığı çevre ile ilişkilendirme

Bu tema; öğrencilerin kültürel miras kavramı ile ilgili yaptıkları açıklamaları ve verdikleri örnekleri kapsamaktadır. Öğrenciler kavramı açıklamak üzere, gitmedikleri, görmedikleri fakat popülerliğinden dolayı bildikleri örnekleri vermek yerine kendi çevrelerinde olan kültürel yapılardan örnekler vermişlerdir. Öğrenciler kendi yaşadıkları sosyal çevreden verdikleri örneklerin yanı sıra aile çevrelerinden, bire bir ailelerinin sahip oldukları ürünlerden de bahsetmişlerdir. Söz konusu olan bu ürünlerin kendileri için taşıdığı hissi değerin aynı zamanda kültürel bir değer de olabileceğini belirtmişlerdir. Bu durum öğrencilerin hem sosyal çevrelerindeki kültürel yapıların hem de ailelerindeki kültürel değer taşıyan unsurların farkına varmalarına sebep olmuştur.

MED’de ders hocasının sıraladığı kültür varlığı örnekleri arasında olan “Haseki Hürrem Sultan Hamamı” ve “Pargalı İbrahim Paşa” yapılarına öğrencilerin kayda değer ilgi gösterdikleri gözlemlenmiştir. Bunun sebebinin popüler bir film olan Muhteşem Yüzyıl filminden kaynaklandığı söylenebilir. Nitekim öğrencilerin bu konu esnasında, ders hocasına yönelttiği sorular ve yaptıkları açıklamalar filmde örnekleri içeriyordu. Öğrencilerin kendi yaşamlarında deneyimledikleri ister bu somut bir yaşantı olsun, doğrudan kendilerinin rol oynadıkları, isterse de izledikleri film ya da dinledikleri bir şarkı olsun, tüm bunlar öğrencilerin derse katılımını ciddi oranda artırdığı söylenebilir (A.G 17.11.2018).

Hocam şeydir. Muhtemelen ya buranın kültürel mirası budur, derler ya, ya da atıyorum Malatya’nın kültürel mirası Battalgazi’dir. O tarzda bir konuşma geçmiştir. Muhtemelen tam hatırlamıyorum; ama dönemden dolayı kültürel mirasla ilgili konuşma geçmiştir. Mesela Arslantepe’de bir kültürel miras değil midir, oraya girmiyor mu? Orası da bir kültürel mirasımızdır (1. Görüşme Buse).

Araştırmacının kültürel miras kavramının ders içerisinde nasıl işlendiği sorusu üzerine Buse’nin yukarıdaki ifadesinde belirttiği gibi kendi yakın çevresinde bulunan ve bir şekilde ziyarette bulunduğu Arslantepe’yi kültürel miras olarak örneklendirmiştir. Aynı zamanda il ölçeğinde daha fazla kültürel miras niteliği taşıyan yapıları içinde barındırmasından ve gezip görme imkânı bulmasından dolayı Battalgazi yerleşim yerini de kültürel miras olarak nitelendirmiştir. Bunun yanı sıra Buse’nin Malatya’nın eski yerleşim yerinin Battalgazi [Eski Malatya] ilçesi olması sebebi ile “eski ve kültürel

miras” arasındaki organik bağı burası ile ilişkilendirdiği düşünülebilir. Devamında ise “Kişiye özel bir şey de oluyor. Mesela anneannemden kalan anneannemin annesinden kalan bir kolye olur, küpe olur. O da bir kültürel mirasa giriyor. Onun dışında tam olarak aklıma hiçbir şey gelmiyor (1. Görüşme Buse).” diyerek daha özele, kişisele inerek kendi aile fertlerine ait eşyaların da kültürel miras niteliği taşıyabileceğini belirtmiştir. Ancak bunu belirtirken yine zamansal sürece dikkat ettiği “anneannemden kalan anneannemin annesinden kalan” sözlerinden anlaşılmaktadır.

Araştırmacının Kültürel Miras olarak nitelendirdiğin eserleri örneklendirebilir misin sorusu üzerine Bahadır, “Mesela Malatya’da Arslantepe var, Ulu Cami var. ...Doğanşehir’de şey vardı. Bir şelale gibi bir şey vardı. O da herhalde olması lazım (1. Görüşme Bahadır).” gibi bir ifade ile Malatya ve çevresinde yer alan tarihi yapıları kültür mirası olarak örneklendirmiştir. Burada çok sayıda insan tarafından bilinen ve gezip görülen tarihi yapıları örneklendirmiştir. Burada şu önem taşımaktadır ki, bu tarihi yapılar, kendi memleketi olan Malatya sınırları içinde bulunan ve Bahadır’ın da bizzat gezip gördüğü yapılardır. Ders kapsamında birçok kıymetli ve ünlü tarihi yapılardan bahsedilmesine rağmen öğrenci kendi yaşadığı çevreden örnekler vermiştir. Buradan öğrencinin zihinsel algısı üzerine, somut olarak gördüğü ve fiziksel temasta bulunduğu, kokusunu duyduğu mekânların, etkin olduğu söylenebilir. MED’de ders hocasının sadece cansız varlıkların koruma altında olmadığını aynı zamanda doğal oluşumların ve bazı ender hayvanların da koruma altına alındığını söylemesi üzerine Adıyaman yöresinde koruma altındaki bir hayvanın öldürülmesini örnek vermesi üzerine, kız erkek tüm öğrenciler, koruma altındaki hayvanın ismini tahmin etmeye çalıştılar. Bu durumun hocanın örneğinin Adıyaman yöresi içerisinde olmasının büyük bir etkisi olduğu söylenebilir. Öğrencilerin bu bölge insanını tanıyor olmaları, o bölgeyi tanıyor olmaları, öğrencilerindikkatini toplayan ve öğrenciler için dersi daha dinlenebilir ve eğlenceli kılan anlardan biri olmuştur (A.G 17.10.2018).

Hocam mesela giyinmemiz bile kültür. Mesela eskiden bizim çok büyükler küpe takıyorlarmış. Bizim kabilede erkekler küpe takıyor, varmış, sonradan çıkarmışlar. Bir kültür, sonra hocam ben devam ettiriyorum, eskisi gibi hocam. Çok önceden yani ciddi söylüyorum küpe takıyorlarmış. Bizim oranın erkekleri falan sonradan geri çıkartmışlar. Benim babam diyor, mesela dedemin kulağı delikti falan, diyor. Sonra ben tekrardan gün yüzüne çıkarttım. Hocam giyim biçimimiz mesela. Evde hala annemin çeyizi var mesela. Bu atalarımızdan kalma. Onun annesinin varmış, onun annesinin varmış, hala kızlara falan çeyiz falan yapıyorlar, hocam. Bu bile kültürdür, hocam bunun gibi (1. Görüşme Kadir).

Araştırmacının kültürel miras hakkında sorduğu soru üzerine yukarıdakileri ifade eden Kadir, Kültür’ün tanımını kendi ailelerine has bir davranış örneği ile açıklamaya çalışan Kadir, günümüzde dahi erkeklerin küpe takmasının yadırganmasına rağmen, büyük dedelerinin küpe takıyor olması ve kendisinin bu davranışı özel bir kültürel değer olarak görmesine sebep olmuştur. Nitekim kendisi de bunu devam ettirdiğini sözleriyle ifade etmiştir. Bu kültürel durumu devam ettirme isteğinin, kendi özünü yansıtmaya ve ailesine has kimliği bir simge ile üzerinde taşıma ve yaşatarak devam ettirme isteğinden geldiği düşünülebilir. Aynı zamanda Kadir’ın “bizim kabile” ifadesinden yola çıkarak bu kültürel davranışın hem uzun ve köklü bir zaman dilimini kapsadığı hem de kalabalık bir topluluk tarafından uygulandığı yargısına varılabilir.

İnsanların geçmişten günümüze baktıkları eserleri sıraya göre öğrenmeye başladım. İnsanların ilk yerleşim yerlerini ne gibi aletlerle yaşamlarını sürdürmek için avcılık yaptıklarını ve bazı mağaralarda kendi yaşamlarına ait resimli belgeler olmasını gördüm. Zaman içerisinde daha ileri çağlara gelinerek kullandıkları malzemeleri geliştirdiklerini gördüm, daha sonra bu gelişme ile ilgili daha ilkel çağlara geldiklerini tarım faaliyetlerinin yapıldığını, insanların göçebe yaşamdan yerleşik yaşama geçtiklerini daha kolay yaşamını sürdürdüklerini, barınaklar yaptıklarını gördüm. Böylelikle insanlar kolay yaşamaya başladılar. İnsanların geçmişten günümüze bıraktıkları kalıntılara ve belgelere dayanarak insanların yaşam biçimlerini konu alan yaptıkları araç ve gereçler, müze tarihini oluşturmaktadır (Ö.G 17.10.2018 Kadir).

Öğrencinin ifadelerinden aslında MED ile gündelik yaşam içerisinde çok sıradan olan araç-gereçlerin hatta yerleşim tarzının dahi aslında uzun bir serüveninin olduğunun farkına vardığı söylenebilir.

Hocam Malatya’da örnek vereyim. Mesela Battalgazi kültürel mirastır. Eskiden yapılmış bir yerleşim yeri, eski atalarımızın bize bıraktığı. Bizim için yani hani buradan bakınca eskiden insanlar neler yapmış, nasıl yaşamış bunları görüyoruz. Yani geçmişten günümüze kadar aktarıyor, yani bu da kültürel mirastır. Yani bizim için. Her türlü önem taşıyan geçmişten kalan şey kültürel mirastır. Hocam dediğim gibi yani bizim eskiden atalarımızın bazı süsleme stilleri falan geçmişten günümüze gelmiş mesela. Kabile kabile bunları şimdi halen bulunduruyoruz (1. Görüşme Kadir).

Kadir’in Battalgazi’yi kültürel miras olarak nitelendirmesinin, Malatya’nın eski yerleşim yeri olan Battalgazi sınırları içinde tarihi yapıların çevresine kıyasla sayıca daha fazla olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Geçmiş atalarımızdan kalma, şimdiki zamanda olma insanlar için anı ifade edebilecek önemli şeyler, kültürel mirastır. Hani bir şeye bakıyorsun, anısı oluyor ya, bizim için atamızdan kalma bir tesbih dedemden kalma. O bile bir kültürel mirastır. Öyle diyeyim

yani. Mesela hocam şu bile, annem halen vefat ettiği annesinin, az değerli eşyalarını saklıyor. Hala biz saat olsun, cüzdan olsun, kimlik kartı gibi şeyleri hala saklıyor. Bunlar da bence kültürel mirastan şeyler yani. Bizim için önemli şeyler hani ondan dolayı diye düşündüm yani (1. Görüşme Kadir).

Araştırmacının tanım için daha açıklayıcı cevap vermesini istemesi üzerine, yukarıdaki ifadelerde bulunan Kadir, kültürel miras öğelerinin fiziksel boyutundan çok manevi boyutuna dikkat çekerek, sosyal yaşam içerisinde kullanılan tesbih, cüzdan, kimlik kartı gibi sıradan nesnelerin dahi kültürel miras olabileceğini ortaya koymaktadır. Eğer değer verdiğimiz eşyalar insanlara ait ise, o eşyalara yüklenen anlamla birlikte onun farklı bir boyut kazandığı ve böylece kültürel miras olarak değerlendirilebileceği açıklamasında bulunmuştur. Barış, kültürel miras kavramını yakın çevresinden örneklerle açıklamıştır:

Ailede duydum. Annemin bir yüzüğü vardı, miras olarak benim annem vermiş, bana diyor annemin annesi. Alt soy olarak aktarılmış. Bir de çeyiz var hocam. Çeyizdeki motifler, yorgan dokuları falan. Onlar aklıma geliyor. Dayımın bir silahı vardı. Dayımdan kalan şeyler, sevdiğim için şunu sana armağan ediyorum, o tarz şeyler. Hocam aslında benim anneannemin tabakları vardı, anneme hediye etmişti; ama kırma diyordu. Bunları sana veriyorum; ama çok değerli bir şey. 1970'lerin tabakları güzel bir tabak da, annem hala kullanıyor. Böyle içtenlikle verildiği için hocam kültürel miras olabilir. Şöyle değindi hocam; şey dedi. Anneannenizden kalan değerli eşyaları günümüze kadar... Sandık meselesi gibi... Çünkü anneannemin küçük bir sandığı var. Değerli eşyalarını elbiselerini falan oradan... Örnek vermeye çalıştım. Yüzük olsun oradan değinmişim (1. Görüşme Barış).

Buradan Barış, annesine bir geleneğin sonucu olarak ulaşmış olan yüzüğün kültürel bir değer taşıdığını ifade etmeye çalışmıştır. Ya da benzer bir şekilde dayısından kalma bir silahın da kültürel miras olarak değerlendirilebileceğini ifade etmiştir. Devamında ise Barış'ın anneannesinin sandığında sakladığı eşyaları kültürel miras olarak değerlendirmesinde, bu eşyaları müze ve müzede sergilenen eserlerle ilişkilendirdiği söylenebilir.

Araştırmacının kültürel mirasa ait birkaç özellik söyleyebilir misin? sorusu üzerine Barış yaşamından yola çıkarak şunları söyledi:

Ya değerli olacak, ya kıymetli olacak. Bir insan senin için kıymetli ise değerli şeyleri teslim edersin, yani aktarırın, ya da böyle dersin. Babaannemden biliyorum, hocam. Babaannemin bir yüzüğü vardı, eskiden kalmıştı. Ben öldükten sonra şu eşyayı buna vereceksin... Niye dedim. Babaannem bunlar zamanında benim için çok değerliydi, çok zor

şartlar altında yaşadığımız için. Ayakkabımı ona vereceksin... Düşündüm o zaman. Şu an kültürel miras mı olabilir mi diye düşünüyorum (1. Görüşme Barış).

Burada Barış, kavramı ailesinde tanık olduğu bu diyalog üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Onun bu örneğinden hareketle maddi bir değeri olmamasına rağmen, duygusal bir öyküye sahip olması sebebi ile manevi bir değer kazanan eşyaların da kültürel miras olarak adlandırılabilirliğini ileri sürdüğü söylenebilir. MED’de dersin hocasının müzecilik mantığının, zamansal bir sürece uğramış olanı değerli olarak görmenin neticesinde oluşan muhafazanın, aslında hemen hemen her evde var olduğunu söylemesi üzerine, aile büyüklerinin eşyalarının saklandığını, korunduğunu eşyalarla örneklemiştir. Bunun üzerine öğrencilerin neredeyse hepsi kendi aile büyüklerinin dede, babaanne, anneannelerinin ya da daha büyüklerinin evlerinde muhafaza ettikleri eşyalardan söz etmişlerdir. Öğrencilerin, MED ile birlikte müzeciliğin aslında büyük ya da küçük çapta insanın olduğu her yerde, formal ya da informal şekilde var olduğunun farkına vardıkları düşünülebilir (A.G 17.10.2018).

Buse kültürel miras ile ilgili düşüncelerini, kendi yaşamından verdiği örnekten de anlaşılacağı üzere, atadan, dededen kalma eşyalara yüklenen anlamla açıklamaya çalışmıştır:

Bir kere şey oluyor. Üzülüyorsun, üzölmek değöil de, ben nasıl anlatayım ki. Mesela şey vardı. Şöyle bir örnek vereyim. Babaannemden kalan, ona da çok önceden kalan bir tokası vardı. Mesela ben de böyle şey bir toka nasıl söyleyeyim vurmali değöil de tarak gibi. Mesela ben onu kullanmaya kıyamıyorum. Neden? Çünkü onun başına bir şey gelir, hani böyle babaannem takmış, hani babaannemin şu an olmayışı da beni üzüyor. Onu en çok babaannem taktığı için ben takamıyorum. Hani duygusal bir bağılılık, ona değöer verme oluyor. Takınca da bir hüzenleniyorsun (2. Görüşme Buse).

Nitekim zamanla eşyaya verilen anlamın boyutu gün geçtikçe artarken bir nevi o eşyanın sahibi gibi görölmesine sebep oluyor ve daha fazla muhafaza etme isteğı doğuyor. MED’de ders hocasının Anadolu’da var olan ata kültünü açıklarken, bu topraklarda ataya, ecdada sayğı vardır ve o yüzden eşyaları madden değöerli olmasa da, bizim yüklediğimiz manadan dolayı manen ağırlaştığını ifade ederken, öğrencilerin dikkatle dinlediğı görölmüştür. Bunun üzerine ders hocası, popüler bir film olan “Beyaz Melek” filminden örnek vererek, filmin sonunda Güneydoğı ve Doğö Anadolu bölgesindeki birçok huzurevinin yeterli konuk sayısına ulaşamadığı için kapatıldığı bilgisini vermesi üzerine, öğrencilerin konuyu daha iyi özömsedikleri gözlemlenmiştir (A.G 17.10.2018).

Zeynep'in "Eskiden kilerlerin müze görevi görmesi de ilginç, bizim kiler aklıma geldi cidden öyle ya, hep eski eşya var. Çok mantıklı kimin aklından geçer evinde müzesi var (Ö.G 24.10.2018 Zeynep)." ifadesinden yola çıkılarak MED'de müzecilik zihniyetinin evlerimizde, yaşantımızda yer etmiş olması, öğrenciyi oldukça fazla etkilemiştir. Müzeciliğin aslında bizden çok uzak olmadığı ve yaşantılarımızda aktif olarak yer aldığı farkına varılması neticesinde, öğrenciyi müzeye onunla bağlantılı olarak da tarihe karşı olumlu manada yaklaştırdığı düşünülebilir.

4.3. Müze Eğitimi Öğretisi

Müzeler, tarihsel geçmiş hakkında insanlara bilgi veren ve geçmiş toplumların yaşamışlıkları hakkında açıklamalarda bulunan, bir yönüyle de gelecekte ders çıkarılmasına hizmet eden mekânlar olarak değerlendirilmektedir. Bu yönüyle müzeler, İnsanların zihninde oluşan soru işaretlerini ortadan kaldıran, maddi kanıtlar sunan tarih arşivleri olarak görülmektedir. İnsanlık tarihi ile ilgili en doğru bilgileri edinme yerleri müzelerdir. İstanbul'un fethi ile ilgili olarak Harbiye Askeri Müzesi'nde bulunan ve fetih sırasında Bizanslıların Haliç'e çektikleri zincirler, sadece tarihi bir bilgiyi ortaya koymakla kalmaz aynı zamanda bu bilgiyi ispatlar niteliktedir. Dolayısıyla metinlerde yer alan fetihle ilgili bilgilerin güvenilirliğini hiç kimse tartışamaz; çünkü delili ortadadır. İşte bu yönüyle müzeler, birçok farklı disiplinle birlikte çalışmaktadır. Tarih, Arkeoloji, Antropoloji, Epigrafi, Etnografya, Paleontoloji, Etnoloji, Sanat Tarihi, Sanat, Sanat Eğitimi vb. alanların müzelerle birlikte çalışması bir lüks değil zorunluluktur. Dolayısıyla müzeler birçok disipline kaynak sağlayan bir yapıya sahiptir. Bu yönüyle de birer eğitim kurumu olarak değerlendirilebilir. Müze eğitimi, müze ile eğitim, müze yoluyla eğitim, müzede eğitim vs. yaklaşımlar, müzelerin pedagojik olarak ele alınan farklı yönlerini oluşturmaktadır. Birer eğitim ve öğretim kurumları olan müzelerin, pedagojik bakımdan ne kadar önemli ve gerekli olduğunun farkına varılması gerekmektedir. Modern eğitim-öğretim içerisinde nesne merkezli öğrenme ve yerinde öğrenme yöntemlerinin yaygın hale gelmesi, müzelerin eğitim ve öğretim içerisindeki yerini de iyice güçlenmiştir. Çünkü en kalıcı öğrenmelerin bu tür ziyaretlerle sağlandığı görüşü artık tüm eğitimcilerin mutabık kaldığı ortak anlayış haline gelmiştir. Tabi burada sadece sanat, sanat tarihi vb. gibi müzelerin değil; birer laboratuvar ve atölye özelliği gösteren bilim müzeleri, ilim ve fen müzeleri ya da endüstri müzelerinin de birer eğitim ortamı olarak kullanıldığını belirtmek gerekmektedir. Özellikle gelişmiş

ülkelerde çoğunlukla ilim ve fen müzeleri ya da bilim müzelerinin ziyaretçilerinin anaokulu, ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri olduğunu görmek mümkündür. Burada en önemli husus, bir bilinç sorunu olarak, bireylerde, müzelerin bu eğitsel yönünün farkındalığı konusunda bir duyarlılığın oluşmasıdır. Özellikle güzel sanatlar alanında eğitim gören öğrencilerin, müzelerin güzel sanatlar açısından ne kadar önemli ve gerekli olduğunun farkına varılması ve her şeyden önce bunun özümsemesidir. Dünyanın en değerli sanat eserlerinin sanat müzelerinde, modern sanat müzelerinde ya da genel müzelerde muhafaza edilmesi sergileniyor olması, güzel sanatlar ile müzelerin ne kadar kesiştiğini ortaya koymaktadır. Bu durum da güzel sanatlar alanında uzmanlaşan bireylerin, iyi bir müze bilincine ve bunun neticesi olarak da müze eğitiminin sanat bakımından ne kadar önemli olduğunun farkına varmaları gerekmektedir.

Şekil 4.4. “Müze Eğitimi Öğretisi” Başlıklı Bulgulara Yönelik Temaların Dağılımı

4.3.1. Güncelle bağlantı kurma

Bu tema; öğrencilerin geçmiş ile güncel arasında kurdukları ilişkiyi kapsamaktadır. Müze eğitimi ders sürecinde somut ya da soyut olarak görülen müze koleksiyonları, öğrencilerin geçmiş ile güncel arasında kıyaslama yapmalarına sebep olmuştur. Öğrencilerin müzelerde sosyal, kültürel, sanatsal vb. alanlarda gördükleri ürünler doğrultusunda geçmişe olan saygıları artmıştır. Öğrenciler müzelerde teşhir edilen ürünleri estetiksel, zamansal, bilimsel ve daha birçok bakımdan ele alarak kıyaslamalar, değerlendirmeler yapmışlardır. Öğrenciler yaptıkları değerlendirmeler doğrultusunda geçmişten günümüze ulaşmış her bir üründe ciddi bir emek olduğunu fark ederek, günümüze ulaşmış ürünlerin uzun bir gelişim ve değişim evresinden geçtiğini görmüş ve müzedeki eserlere söz konusu ürünlerin tarihsel sürecini kanıtlayan

nesneler olarak bakmalarına ve önemini anlamalarına sebep olmuştur. Aynı zamanda öğrenciler kültür varlıklarının estetiksel ve sanatsal üstünlüğüne dikkat çekerek özellikle teknolojik açıdan sorgulamalar yapmışlardır. Bu sorgulamaların neticesinde öğrenciler sanatsal eserin, salt imkânlarla oluşmayacağını; deneyim, gözlem, süreç ve en önemlisi de sanatsal sağduyunun sanat eserin oluşmasında önemli etkenler olduğunun farkına varmışlardır.

Hocam şu an teknoloji çok ilerlemiş bir seviyede. İstedığımız her şeyi hemen yapabiliyoruz. Üç boyutlu yazıcılarda insanlar artık yapabileceklerinin sınırı yok. Şimdi o tarihe bakıyoruz. Çok eski bir dönem ve o kadar şey yapılmış ki el emeği mesela. Ben buna çok özenmiştim. Hem çok dikkatimi çekmişti. Onlarda teknoloji bu kadar düşükken bu insanlar bunları nasıl yapmış? Bunlar benim aklıma çok gelmişti (1. Görüşme Bahadır).

Müze ziyaretinde dikkatini çeken durumları yukarıdaki gibi ifade eden Bahadır, müze ziyareti sırasında teşhir edilen ürünlerin yapım malzemesi ve tekniği ile günümüzde var olan eşyalar arasında bir mukayeseye gitmiştir. Bahadır'ın yaptığı bu mukayese ile teknolojinin gücü ile geliştirilerek yapılan ürünlere nazaran geçmişte kısıtlı imkânlarla ve el emeğiyle ortaya çıkarılan ürünlerin daha kıymetli olduğuna inandığı söylenebilir ki “çok özenmiştim” ifadesi de bunu destekler niteliktedir. Yetersiz teknoloji ile üretilen el emeği eserlerin üretiminde insanların ne kadar emek harcadıklarına yönelik bir şaşkınlığı da ortaya koyan Bahadır, günümüz ürünlerinin sıradanlığı ile eski dönemlerdeki ürünlerin özge nitelikleri arasında bir bağ kurmaktadır. Müzeler zaten geçmiş ve güncel arasında bir ilişkilendirmeyi de zorunlu kılmaz mı?

İlgimi çeken şeyler bereket tanrısının biçimlendirilmiş heykelciği ve diğer kullanılan bıçak balta gibi hayatta kalma eşyaları oldu. İnsanın her döneminde bu mücadeleyi verdiğini gördüm. Aslında hepimizin tek gayesi hayatta kalabilmek atalarımızın yani bu coğrafyada yaşamış her insanın kendi sosyal kültürel etkisini bırakmaları müthiş bir olay (Ö.G 17.10.2018 Bahadır).

Görüşmesinde değindiği noktalara benzer biçimde günlüğünde de aynı şeylere değindiği söylenebilir. Bahadır genel olarak geçmiş ile günümüzü, insanın düşünsel ve duygusal yönünü irdeleyerek, o durumun ortaya çıkardığı gelişmelerden bahsetmeye çalışmıştır.

Yani şu dönemde şuradan şuraya yürüyerek gidemeyiz. Onlar bayağı bir gidip gelmişler, değerli eşyalarla. Valla hocam şu dört atlı vardı ya onlar çok dikkatimi çekti. Yani hocam muhteşemdiler. Hocanın orijinal resmi vardı. Bir de onlar müzenin içindeydi ya. Onların aynısını yapmaya çalışmışlar. Onlar da dışarıda dünya kadar fark vardı. Bir de şimdiki teknoloji ile yapmışlardı. Adamlarda ona o zamanki teknoloji ile yapmışlardı. Dünya kadar fark vardı aralarında. Buradan da sanat çıkıyor işte. Adam orada kendi özgünlüğünü

yaratmış, onu yapmakta zor tabii. Şu müzeler hocam o devirde sen nasıl yapıyorsun şu müze değil de Mısır piramidi hiç aklım ermiyor. Nasıl yaptınız yani. Hocam çok izlemiştir, onun belgesellerini bir tek onunkini izlemedim (1. Görüşme Onur).

Onur'un yukarıdaki sözlerinden teknolojinin sağladığı kolaylıklara ve imkânlarla rağmen yüzyıllar öncesine kıyasla sanat ürününde niteliğin çok artmamış olacağına yönelik bir yaklaşım çıkmaktadır. Onur, Venedik San Marko Kilisesi içerisinde orijinalleri, aynı yapının cephe kısmında ise günümüzde yapılan replikaları bulunan ve 1204 Latin istilasını ile İstanbul'dan Venedik'e götürülen dördü atlı grubu (Quadriga) söylemeye çalışmıştır. Kilisenin içerisinde yüzyıllar önce yapılan orijinalleri ile kilisenin cephesinde sergilenen günümüz replikalarını mukayese edip, yüz yıllar önce yapılan orijinallerinin günümüzde yapılanlardan çok daha nitelikli olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Öyle ki günümüz teknolojisi ile üretilenlerin yüzyıllar önce yapılanlardan daha düşük bir niteliğe sahip olmasını ve özellikle sanatsal ifadelerde teknolojinin o kadar da önemli olmayacağını ifade etmeye çalışmıştır. Bunu da müzede yer alan eserlerden yola çıkarak tarihsel olanla güncel olan arasında ilişkilendirmeye giderek yapmıştır. Onur günümüzdeki kopyanın daha yetersiz olduğunu belirtirken müze eğitimi ders hocasının bizzat kendi çekmiş olduğu fotoğrafı işaret ederek de, ifadesinin geçerlilik ve güvenilirliğine vurgu yapıyor, denilebilir. Devamında ise dünyanın yedi harikası içinde bulunan Mısır piramitlerini de örnek göstererek geçmiş ile güncel dair yaptığı yorumu güçlendirmeye çalışmıştır. Değerli eşyaların ya da yapıların yeterince muhafaza edilmediğini ve aynı durumun sanat eseri ortaya koymada da geçerli olduğunu belirtmeye çalıştığı "aynısını yapmaya çalışmışlar; fakat dünya kadar fark vardı" sözlerinden çıkarılabilir. Onur'ın sıklıkla dile getirdiği, MED'de, dersteki müze tanıtımlarında ya da müze ziyaretlerin de var olan "at" Onur'un günlüğüne de sirayet etmiş durumda: "Yine 4 atlıyı gördük. Onlar bir muhteşemler. Bazen hayretle bakıyorum eserlere. O devirde neler yapıyorlar. Biz bugünkü teknolojisiyle bile onların aynısını yapamıyoruz. Çünkü sanat eserleri öyledir (Ö.G 07.11.2018 Onur)." Buradan, öğrencilerin eğitiminde, yaşam içerisinde aldıkları öğrenmenin ne kadar etkili olduğu görülebilir. Buse müze ziyareti sırasındaki düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

Şöyle mutfak eşyalarında günümüze kadar gelen eşyalarla kronolojik sıra önüne geliyor. O zamanın şeylerine bakıyorsun. Bir kere şu an onları kullandığımız için eski olan şeyler daha şey böyle. Ne bileyim kalkacaklar, süzgeçler, onları farklı şekilde elle dövmeleri, pişirmeleri, onlar çok gerekliydi. Şimdiki günümüze kadar gelen eşyaların o zaman da öyle

olduğunu görmek çok dikkatimi çekti. Empati kurardım günümüze getirirdim. Bunu buraya niye getirmişler? Bunu sorardım. O zamanki değeri ile şimdiki değerini örtüştürmeye çalışırdım. Bunu yaptım çok fazla bunu yapıyorum. Şu an dersin verdiği en güzel şeylerden biri. Çünkü artık sorguluyorsun bu böyle miymiş falan. Geçmişte bir şeyler vardır, bir şeyler yaşanmıştır, hatırlattığı bir şey vardır (2. Görüşme Buse).

Buse burada geçmiş ile güncel arasında bir ilişkilendirmeye gitmiştir. Nitekim müzede teşhir edilen özellikle mutfak eşyalarının hala günümüzde de kullanılıyor olması onun dikkatini çeken önemli noktalardan biri olmuştur. Diğer taraftan müzede sergilenen eserlerin oraya konulma nedenlerini sorguladığını ve bunu da güncel kullanım eşyaları ile ilişkilendirdiğini belirtmektedir. Aktif olarak evde kullanılan ürünlerin müzede oluşundan ötürü ise değer sorgulamasına gitmiştir.

O dönemde de insanların yapmış olduğu şeyler var. O tarihi bir şey olduğu zaman, böyle biz fabrikadan çıkan şeyleri kullanıyoruz. Bunlar acaba nasıl düşündü? Nasıl bir gereksinim sundular da yapmayı planladılar. Böyle düşünüyorum. Böyle bir şey olabilir. Orda şey vardı. İşte oranın bir yapısı vardı. Yapısı benim çok ilgimi çekmişti. Mesela hamamın neden böyle dizayn edildiğini orada sormuştum, orada belli bir ısıyı hemen çabuk kaybolmasın diye normal de düztabanda yapabilirlermiş. Tavanlarının kubbe şeklinde olması oradaki belli bir ısıyı dengeleyebiliyormuş. Bunu öğrendiğim zaman çok şaşırmıştım. Mesela tavanlarında birer tane delikler vardı. Oda işte içerdeki oksijen miktarını ayarlayabiliyormuş. İçerdeki buharı ayarlayabiliyormuş. Mesela ben bunu düşündüğüm zaman bunu teknoloji ile kıyasladığım zaman, bunun yapılabilmesi için yapılacak bir sürü şey var; ama o dönemdeki insanlar kendileri... Yani orada genellikle hep bir çamurdan ürünler vardı. Şimdi baktığımız zaman o çamur 1000 derece pişiriliyor, cam yapılıyor. Ondan sonra plastik ürünler var; ama baktığımızda genelde hep önceden, hep toprakla yapılıyor. Bu günümüze göre daha farklı duruyor, daha sağlıklı duruyor; çünkü insanlar hep toprakta iç içeydi ama şu an maalesef öyle bir şansımız yok (2. Görüşme Bahadır).

Öğrenci, geçmiş ve günceli kıyaslamış, günümüzde çok sayıda şeyin eskiye nazaran daha kolay, sorgusuz ve hızlı olarak insanların hizmetine sunulması ile geçmişte insanların bu gibi şeylerin planlanması, ortaya çıkarılması için dahi ciddi bir mesai harcamış olmaları gerektiğini düşünmüştür. Özellikle günümüz mutfak eşyaları ile müzelerde yer alan tarihin farklı dönemlerine ait mutfak eşyaları arasında bir ilişkilendirmeye gitmiş, aynı ürünlerin farklı üretim teknikleriyle ve farklı malzemelerle üretildiğini ifade etmiştir. Ancak ürünlerin fonksiyonellik bağlamında çok da fazla bir değişim yaşamadığını söylemeye çalışmıştır. Buradan yola çıkarak Bahadır'ın müze gezisi sürecinde geçmiş ile günümüzü sorgulayarak ilişki kurmaya çalıştığı söylenebilir.

O günün şartlarında nasıl yapmışlar, nasıl yansıtmışlar, belki bir olaydan dolayı yansıtmışlar. O hale getirmişlerdir. Onlar ilgimi çekti. Mesela direk müzeye gittiğiniz zaman madeni paralar ilginizi çekmiş olurdu. Buradan baskı nasıl yapıldı? Üzerindeki baskıdaki nasıl yapıldı? Hani bunlar ilginizi çekerdı bunları düşünürdünüz. Eskiden hani günümüzde nasıl teknoloji gelmiş ya hocam, günümüze nasıl değişmiş farkı görürdünüz. Eskiden böyleymiş şimdi böyle. O arasındaki farkı görürdünüz. Ondan sonra eski metal paralar şekil olarak farklıydı, gümüştü. Şimdi maddesi daha da değişik, onları görürdünüz, bunlar. Hocam şimdi günümüz ve eski kıyasladığımızda hani eskiden insanlar mesela hani nasıl diyeyim teknoloji yokmuş ya el becerileri ile yapmışlar. Dediğim gibi bir değirmen taşı elle yapılmış bir de küçük bir şey eliyle mesela. Adam öğütüyor, buğday falan yapıyor; ama şimdi mesela daha pratik fabrikalar falan var. Buğday zaten içine atıyorlar, öğütüyorlar. Hani eskiden emek vardı, el emeği vardı, bilek gücü vardı. Şimdi öyle değil. Mesela fabrikalar var. Arasında çok fark var yani. Şimdi düğmeye basıyorsun, hemen her şey oluyor. Hani el emeği vardı. Bir anısı vardı, bir değeri vardı. Şimdi o yok yani. Şimdi düğmeye bas direk bitti (2. Görüşme Kadir).

İfadelerinde bulunan Kadir, teknolojinin sunduğu kolaylıklara değinerek, günümüzde çok basit bir şekilde yapılan şeylerin geçmişte ciddi iş gücü gerektirdiğine vurgu yapmaya çalışmıştır. İnsani ihtiyaçlar doğrultusunda sürekli kullanmak zorunda kaldığımız paranın fiziki oluşumunu günümüzdeki koşullarda hiç önemsemiyorken, yüzyıllar öncesine ait paraların üzerindeki işlemelerin baskıların nasıl yapıldığı, kaç tane basılabildiği, ne kadar sürede basıldığı gibi sorulara yanıt aramaya çalışmıştır. İnsanın gıda ihtiyacının önemli bir parçası olan unun üretimiyle ilgili olarak eski değirmenlerle yeni değirmenler arasında bir ilişkilendirmeye gitmiş, bunu yaparken de tarihsel olanla güncel olana arasında bir bağ kurmuş, eski üretimdeki emeğe karşın günümüzdeki fabrikasyona dikkat çekmiştir. Nitekim bunun neticesinde de tarihi eserlerin geneline karşı da böyle bir bakış açısıyla yaklaşılmaya başlandığı söylenebilir.

Zeynep, müzelerdeki tarihsel olanla güncel arasında bir bağ kurduğunda şöyle bir sonuca gitmiştir: “Çünkü müzedeki eserler kusursuz değildi. Hocam o zaman emek vardı. Şimdi her şey fabrikadan çıkıyor (2. Görüşme Zeynep).” İnsanların kullanımında yer alan ürünlerin üretimleriyle ilgili olarak bir değerlendirmeye gitmiş ve eski dönemlerdeki emekle üretime karşın günümüzde fabrikasyona dayalı daha kolaycı bir yapının olduğunu ifade etmiştir. Öykü de “Birinde el emeği var. Birinde de makine işçiliği var. İnsanların dikkatini çekmeli en azından gelip bir görsünler. Geçmişte bunlar bunlar varmış diye (2. Görüşme Öykü).” ifadesiyle geçmiş ve günümüzü kıyaslarken emeğe dikkat çekmiştir. Bu farklılığın da görülmesinin yararlı olacağını belirtmiştir.

Öğrencilerin özellikle emekten bahsetmelerinin altında yatan sebep, öğrencilerin yaşı münasebetiyle ve günümüz dünyasının teknoloji devrini yaşıyor olmasından, hemen hemen her şeyin çok hızlı ve kolay meydana gelmesine alışkın olmalarından kaynaklanıyor olabilir.

“Camiler olabilir hocam, geçmiş birikimi olan, bizim İslam'da olan yani kültürel miras diyebiliriz. İslam mimarisinin etkisiyle yapılan camiler olabilir şu an yapılan (1. Görüşme Mihra).” ifadelerinden kültürel miras kavramının daha saf ve öz olarak açıklamaya çalıştığı söylenebilir. Bu düşüncesi “bizim İslam'da olan” ifadesinden çıkarılabilir. Devamında ise: “İnsan hareketleri bile olabilir, hocam. Tavırlar, oturuş, kalkış... Bunlar bile kültürel miras olabilir (1. Görüşme Mihra).” diyen Mihra, daha sıradan olan hal ve hareketlerin bile bir öze sahip olduğunu ifade etmeye çalışmıştır.

4.3.2. Hikâyeleştirme

Bu tema; öğrencilerin MED sürecinde konular anlatılırken verilen örneklerden, anlatılan hikâyelerden ya da anılardan etkilenmelerini kapsamaktadır. Öğrenciler MED süreci boyunca anlatılan ders konularını verilen sıra dışı, komik ya da fantastik olay, kişi vb. gibi örnekler üzerinden daha etkili dinlemiş ve belleklerinde yer etmesine yardımcı olmuştur.

MED’de ders hocası müzelerin pazartesi günü kapalı olduğunu, bir arkadaşının öğrencileriyle Hatay müze ziyaretini pazartesi planlaması nedeni ile müzeyi gezmeden 800 kilometre yol gidip ve sadece künefe yiyip döndükleri üzerinden anlatması, öğrencilerin oldukça dikkatini çeken bir durum olmuştur. Öğrencilerin derste anlatılan konuların, hikâyeleştirilerek verilmesinden olumlu anlamda son derece etkilendikleri söylenebilir (A.G 10.10.2018).

Kültür müdürlüğüne bağlı müzeler, pazartesi günleri kapalıymış. Hoca kendisini güldüren örnek bir olay anlattı. Öğrenciler pazar günü otobüse biniyorlar, pazartesi Hatay’da oluyorlar. Müze için gidiyorlar. Pazartesi sabahı gitmişler ki müze kapalıymış. Sadece künefe yiyip dönmüşler. Bu olayı anlatınca güldüm komikti (Ö.G 11.10.2018 Öykü).

Müzelerin pazartesi günleri kapalı olduğu bilgisinin örnek bir hikâye üzerinden anlatılmasının öğrencilerin hafızalarında yer etmesine katkı sağladığı düşünülebilir. MED’de ders hocası müze sözcüğünün Venüs’ün Uranüs’ten olan 9 kızına-9 ilham perisine, sanat ve edebiyatla alakalı olarak verilen musa’dan geldiğini söylemesi ve bu

kızların isimlerinin günümüzde kullanılan bazılarının örneklerini vermesinin etkili olduğu düşünülmektedir (A.G 17.10.2018).

Aynı öğrencinin müze isminin nereden geldiğini de yine benzer bir sebepten dolayı günlüğüne yansıttığı düşünülebilir. “Müze adının nerden geldiğine değinildi. Zeus’un dokuz kızının adı güzel sanatlarla ilgiliymiş birinin adı da oradan geliyormuş (Ö.G 24.10.2018 Öykü).”

Mesela hoca Arslantepe’ye gitmiş, Arslantepe’de yaşayan arkeolog bir kadın varmış orada. Arslantepe hakkında bilgi verilmiş ama halkımız buna pek fazla kulak asmamış. Ama Arslantepe’deki o kadının olayı hikâyeleştirdiğiniz zaman toplumun buna karşı ilgisi uyanıyor ve daha kalıcı oluyor. Nasıl söyleyeyim, akılda daha kalıcı oluyor. Toplum oradaki kadın arkeoloğun hayatıyla ilgilenirken dolaylı olarak ta Arslantepe’yi anlamış oluyorlar. Belki de. Yani bir konu hakkındaki bilgiler hikâye gibi anlatılırsa daha kalıcı oluyor, demek istiyorum. Yani asıl amaç hikâye anlatmak değil tabiki; ama sonuçta asıl yapmak istediğimiz şey; ancak insanların bu şekilde dikkatini çekerek oluyor (1. Görüşme Buse).

Öğrencinin bu sözlerinden kültür varlıklarının anlaşılması, benimsenmesi ve korunabilmesi için sadece derslerin yeterli olmadığını anlatmaya çalıştığı çıkarılabilir. Eğitimle tanıtılmaya ve korunmaya çalışılan kültür varlıklarının öneminin, yaşamın aktif belirleyicileri olan toplum tarafından da özümsemişi gerektiği düşüncesinde olduğu söylenebilir.

Hocam böyle hepsi parça parça aklımda tamamını hatırlamıyorum... Hoca bütün derste gösterdi fotoğrafları. Kendi çektiği için ister istemez onların bütün hikâyeleri var ve bize de bunları çok güzel aktarıyor. Hani hiçbir yerden alıntı değil. Hepsi kendi fotoğrafları kendi şeyleri... (1. Görüşme Buse).

Buse’nin yukarıdaki sözlerinden ders içerisinde anlatılan birçok müzeye, öğren yerine ya da tarihi binalara veya şehirlere bizzat dersin hocası tarafından gidilmiş olması ve hocanın ziyaretleri sırasında çektiği fotoğrafları kullanıyor olması Buse’nin daha samimi daha sıcak ama her şeyden önce daha gerçek, daha ulaşılabilir hissetmesine sebep olmuştur. Nitekim Buse’nin bu sözlerinin ardından verdiği örnek “...En son anlattığı şey. Sinop şeyini anlatmıştı. Hapishanesinden bahsetmişti, mesela. Orada da bir şarkı var ya işte. Dalgalar duvarları falan hatırlamıyorum; ama mesela oraya gittiğimde mutlaka orayı görmek istiyorum (1. Görüşme Buse).” dersin hocasının bizzat gezip gördüğü deneyimlediği mekânları anlatmasının yanı sıra, bu konuların popüler birtakım şeylerle olan ilişkisinden bahsetmesi üzerine, merak uyandırıcı hale

geldiğini gösteriyor denilebilir. Müzelerde ya da tarihi mekânlarda yaşanmış olayların hikâyeleştirilmiş bir şekilde paylaşımının bilginin kalıcılığı bağlamında daha yararlı olduğu görülmektedir. Zaten bir ziyaret öncesinde gidilecek mekâna ait bir yaşanmışlığın katılımcılarla paylaşımı müzecilikte bir öğretim yöntemidir. Diğer taraftan müzeciliğin tamamen orijinallik ekseninde bir yapıya sahip olması hikâyeleştirmeyi de zorunlu hale getirmektedir.

Yani Hoca tabi çok şey anlattı da, sadece müzeye dair de değil, zaten mizahi olarak da çok fazla oldu. Güldük, eğlendik. Hani böyle genel kültür bilgileri de oldu. Yüksel hoca'nın çok birikimi olduğu için Yüksel Hoca bile bir kültür mirasıdır [Öğrenci güler]... (1. Görüşme Mihra).

Mihra'nın derse yönelik yukarıdaki sözlerinden Buse ile benzer duyguları yaşadığı, dersin hocasının ders içerisinde anlatılan konuları, konulara ait olan bazen gerçek, bazen popüler, bazen mitolojik bazen de mizahi hikâyelerle birlikte anlatması, öğrencilerin ders içerisinde daha aktif bir halde kalmalarını sağlarken, bu anlatımın-bir yönüyle hikâyeleştirmenin-düz anlatıma kıyasla öğrencilerin derste daha etkin olmalarını desteklediği söylenebilir. Kadir'in derse dair anımsadıklarını şu şekilde ifade etmiştir:

Hocam, mesela tarihi eserler... Mesela bir tane küp çıkıyor. Mesela eskiden bunun bir anısı var diyelim, bazı insanlar eskiden insanları yakıyorlarmış, küllerini küpün içine koyuyorlarmış. Bu şimdi bulunduğu zaman eski bir olayı anlattığı için bizim için kültürel mirastır (1. Görüşme Kadir).

Bu örnekten yola çıkarak, öğrencinin müzede teşhir edilen ürünlerin yaygın olarak bilinen kullanılma amaçlarından farklı bir sebeple kullanıldıklarını öğrenmesi, özellikle de bu farklı kullanımın hem dini inancında hem de kültüründe daha önceden örneğini görmediği bir duruma sahip olması, Kadir'in hafızasında yer etmiş olabilir. Nitekim müzelerde teşhir edilen gerek gözyaşlarının doldurulmuş olduğu gözyaşı şişeleri gerekse yakılan ölümlerin konulduğu küpler, öğrenciler tarafından sıra dışı fonksiyonelliğe sahip materyaller olarak değerlendirilebilir. Araştırmacının derste nelerden bahsedildiğini sorması üzerine, Öykü şu açıklamayı yapmıştır:

Anadolu uygarlıkları mıydı sadece o başlığı hatırlıyorum. Hocam hiç unutmadığım bir şahmeran vardı. O bayağı bir dikkatimi çekmişti. Şekli olsun, görseli olsun, biçimi olsun bayağı güzeldi. Yani onu araştırmayı düşündüm de fırsatım olmadı. Böyle bir tarihini araştırıp bakacaktım. O bayağı bir dikkatimi çekti. Hocam böyle farklı hikâyeler dikkatimi çekti biraz mitolojiye yakın olan (1. Görüşme Öykü).

Buradan anlaşıldığı üzere birçok yöre tarafından sahiplenilen ve hemen hemen her bölge insanı tarafından az çok bilinen en yaygın mitolojik efsanelerden biri olan şahmeranın derste somut olmayan kültürel miras başlığı altında anlatılması, öğrencinin dikkatini çekmiştir. Şimdiye kadar doğru ya da yanlış birçok kez hikâyesini duyduğu şahmeranın derste bir konunun örneği olarak ele alınmasını ve görselleştirilmiş tasvirini görmesi ders sürecinde Öykü için oldukça ender bir an olduğu söylenebilir. Nitekim devamında ifade ettiği “...Hocam diğerlerinden farklı duruyor değişik duruyor. Mesela hocam şahmeran yılanı benziyor; ama değil, sadece anımsatıyor. Bilmiyorum hocam. Onu görünce tüylerim diken diken oldu (1. Görüşme Öykü).” sözlerinde onun ne derece etkilendiğini ortaya koymaktadır. Bu etkiden kaynaklı olmalıdır ki, Öykü’nün ders kapsamında yaptığı sanatsal çalışmanın konusunun Şahmeran olması da bunu destekler niteliktedir. Aynı zamanda öğrenci, MED’de ders hocasının somut olmayan kültür mirasından bahsederken görselinden yararlanarak şahmeran örneğini vermesinin öğrenciyi derinden etkilediği söylenebilir. Bu durum öğrenci günlüğüne “Kültür varlıkları ile ilgili öğrencilerin çalışmalarından örnekler gösterdi. Şahmeran imgesi çok dikkatimi çekti. Aklımdan dövmesini yaptırmak geçti (Ö.G 04.10.2018 Öykü).” şeklinde yansımıştır.

Hocam bir tane Ana Tanrıça heykeli vardı. Hocam yanında iki tane aslan vardı, doğum yapıyordu. Benim dikkatimi çekmişti. Doğum yapar gibi duruyor aslında; ama yapmıyor. Omuzları falan bayağı genişti dikkatimi çekti. Oran orantıya önem vermemişler orası hoşuma gitti (1. Görüşme Öykü).

Öykü, şahmeran efsanesini anlatmasının hemen ardından “Ana Tanrıça” heykelinden bahsetmesi, aslında onun hem kulak dolgunluğu olan şeylere hem de hikâyeleştirebildiği görsellerin olduğu konulara karşı daha ilgili olduğu gerçeğini ortaya çıkardığı söylenebilir. Barış da “...doğurganlık özelliğinin olması için hem bereket... Hocam mesela akrep de aynı şekilde yılan da aynı şekilde bereketi simgeliyor, bir simge için kullanmışlar.” ifadesi ile Öykü gibi Ana Tanrıça ile bereketi ilişkilendirmiştir. Buse’nin “...Hikâye yapmışlar, hikâyeleştirmişler olayı. Bunu sadece bu şekilde de koyabilirlerdi; ama içerisine şey koymuşlar, buğdayı koyup da anlatmışlar. Anlatım şeklinden dolayı (3. Görüşme Buse).” sözlerinden müzede teşhir edilen ürünlerin salt bir vaziyette değil de o ürünle ilgili olan diğer şeylerle bir kurgu halinde sergilenmesi, Buse’nin onu kendi içerisinde hikâyeleştirerek incelemesine ve müze gezisinin daha verimli hale gelmesine sebep olmuştur, denilebilir.

4.3.3. Müzeye yönelik kavramsal kazanımlar

Bu tema; öğrencilerin müze ve müzecilik alanındaki kuramsal bilgilerini kapsamaktadır. Öğrenciler müzelerin sıradan bir kuruluş olmadığı, dışarıdan basit gibi görünen birçok unsurun oldukça ciddi bir şekilde uygulandığını ve bununda müzelerin içlerinde barındırdıkları koleksiyonlardan kaynaklandığını anlamışlardır. Öğrenciler müzeye yönelik belirttikleri kuramsal bilgilerin, yine müzeciliğin ilginç, sıra dışı ve fantastik konularına yönelik olduğu dikkat çekmektedir.

Müze eğitimi dersinde nelerden bahsedildiğini hatırlayıp hatırlamadığı sorulduğunda Mihra, “Az çok dersleri hatırlıyorum. İlk şeyden direkt müze nedir? Müzelere nasıl gidilir? Gittiğimizde ne ile karşılaşırız, ne olur? İlk onu bir yaşadık (1. Görüşme Mihra).” Diye açıklarken müzelerin kavram olarak nasıl tanımlandığı, kalıcı bir öğrenme sağlama bakımından müze ziyaretlerinin nasıl gerçekleştirilmesi gerektiğini ve müze ziyareti sırasında nelerle karşılaşılacağı konusunda bilgi sahibi olduğunu ortaya koymuştur. “Cahilliğimizi attık diyelim.” sözüyle müze ve bilgilenme-kültürlenme arasında bir ilişkilendirmeye gitmiştir... Mihra müzelerde kitap, broşür, hediyelik eşya vb. birçok ürün satışının yapıldığını bu ders kapsamında öğrendiğini şu şekilde dile getirmiştir: “Ben bir şeylerin satıldığını Ankara'da müzeye falan gitmişim; ama hiç dikkat etmemişim. Bunları öğrendim. Bir şeyler satılır oraya dair broşürler vardır. Bunları tek tek anlattı (1. Görüşme Mihra)”. Burada daha önce müze ziyaretinde bulunmasına rağmen bu ürünlerin satışı ile ilgili bir farkındalığa sahip olmadığını belirtmiş ve almış olduğu müze eğitimi dersi ile bunların farkına vardığını göstermiştir.

Hoca tek tek örnekler gösterdi. Hani müze kavramı deyince o çatı altında olan her şeyi temel yapı itibarıyla anlattı. Hoca onlardan bahsetti. Sonra müzenin içerisinde neler olduğunu, hangi müzede ne olur, bunları anlattı. Dünya müzelerini anlattı. Ülkemizde müzelerin gelişiminin nasıl olduğunu bunları tek tek anlattı (1. Görüşme Mihra).

Mihra, müzelerin içerisinde bulunan ve bulunması gereken şeylerin neler olduğunu, ülkemizde ve dünyada yer alan müzeler hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Mihra, müze dersi kapsamında bir şeyler öğrendiğini ve bu öğrendiklerinin kendisi için çok önemli olduğunu ve bu bilgi birikiminin kendini ayrıcalıklı bir hale getirdiğini şu sözleriyle ortaya koymaktadır:

Hocam genel olarak bir şeyler bildim, bir şeyler öğrendim. Bunlar da benim için önemli şeyler. Bir arkadaşım beni onlardan ayıran bir özellik diye düşünüyorum. Konuşabileceğim bir şeyler var müze denilince. Oturup konuşurum şu diye ya da fikrimi öne sürebilirim (1. Görüşme Mihra).

Bahadır, MED’de dikkatini çeken detayları “Bizim ilk müzenin açılışı, Osman Hamdi Bey’in eğitim görmesi, oraya gelip resimden başlayıp müzecilik tarihinin ilerlemesi, o benim dikkatimi çekmişti. Ondan sonra müzede bulunan eşyalar, bir kanıt olarak sergileniyormuş (Ön Görüşme Bahadır).” şeklinde belirtmiştir.

Müze eğitimi dersinde nelerden bahsedildi? sorusuna Bahadır, “Hani aklıma ilk gelen şunlar oldu (1. Görüşme Bahadır).” diyerek, bizde müzeciliğin ne zaman başladığından, kimlerin müze müdürlüğü yaptığından ondan sonra ilk hangi müze açılmış olduğundan, daha sonrasında ise müzelerde neler sergilenmiş olduğundan bahsedildiğini belirtti. Bu ifadesiyle ağırlıklı olarak Türk müzeciliğinin gelişimi hakkında bilgi sahibi olduğunu göstermiştir. Ayrıca müzelerde sergilenen ürünlerin de neler olduğu hususunda bilgiler verildiğini ortaya koymuştur.

Aynı soruya Onur, “Hocam müzelerden bahsedildi. Bir de o dönemlerde o eşyaların, müzelerin nasıl açıldığını, nasıl olduğunu, nasıl ortaya çıktığını, müze eşyalarının nereden nereye geldiğini, kimlerin yaptığı (1. Görüşme Onur).” konularından bahsedildiğini belirtmiştir. MED’de müzelerde teşhir edilen ürünlerin belge niteliği taşıdığı, yazılı materyallerin mümkün olmadığı durumlarda tarihi durumları müzelerde sergilenen ürünler tarafından ortaya konulabileceğinden bahsederken, öğrencilerin algılarının ve ilgilerinin oldukça açık olduğu gözlemlenmiştir. Bunun sebebinin bir obje ile yazılı, imzalı resmi bir evrağın eş değer tutulmasından kaynaklı olabileceği düşünülebilir (A.G 17.10.2018).

Bence gerekli bir şey hocam; çünkü burada sanat yapılıyor, eski insanların da yaptığı sanatlar müzede. Onunormal atölye derslerinde tam olarak öğrenemiyorduk; ama müze dersinde en çok eski insanlar mağara resimlerine falan yapmışlar eski yaşayışları ile ilgili. Oradan sanatın nereden nereye geldiğini nasıl geliştiğini görüyoruz. Hocam bence müze eğitimi dersi olması iyi yani. Hani müzedeki şeylerin tarihini falan öğreniyorsun, ondan sonra müzecilik ile ilgili ne gibi etkinlikler olmuş... Mesela dediğim gibi müze dersini burada görüyoruz, bu derste öğrendiklerimizden eski tarihi eserleri falan görüyoruz. Sonra nasıl söyleyeyim hocam, önemli yani (Ön Görüşme Kadir).

MED’in resim bölümünde gerekliliği üzerine yukarıdaki ifadelerde bulunmuştur. Öğrenci, işlenen müze eğitimi dersinde nelerden bahsedildiği sorusuna “Hocam müzelerin özelliklerini, hangi müze, müze çeşitleri mesela dünyada hangi müzelerin olduğu bunlar aklımda kaldı.” cevabını vermiş ve burada daha çok müze çeşitlerinin neler olduğu konusunda kalıcı bilgiler edindiğini belirtmiştir. Kadir’in şaşkınlıkla belirttiği şey ise müzelerin kapalı olup olmamaları ile ilgili öğrendiği şeydir. Nitekim

“Ben müzelerin pazar günleri falan... Müzelerin tatil olmadığını falan biliyordum; ama normalde dünyada müzelerin hepsi Türkiye’de galiba gerçi salı günleri [aslında pazartesi] falan kapalıymış. O beni biraz şaşırttı. Ben her zaman açık diye biliyordum (1. Görüşme Kadir).” derken bu durumu ortaya koymuştur.

MED’de ders hocasının müze çeşitlerinden ve özelliklerinden bahsetmesi ve söz konusu müzelerle ilgili örnekler vermesi üzerine öğrencilerin derse ciddi bir katılım sağladığı görülmüştür. Özellikle ders hocasının, müzeye dönüştürülen bir köy örneği vermesi ve müzenin fotoğraflarını göstermesi, öğrencilerin yoğun ilgisini toplamıştır. Bunun nedeni olarak öğrencilerin çoğunluğunun daha geleneksel bir aile yaşantısından gelmesinin, verilen bu köy müzesi örneğini aslında kendilerinin yaşamış olması ya da hali hazırda yaşıyor olmaları, söyleyecek sözlerinin olması, derste kendilerini daha iyi hissetmelerine neden olmuş olabilir. Müze çeşitlerine devam ederken Massey Fergusson traktör müzesi ve yitirilen aşklar müzelerinin de öğrenciler tarafından farklı bir ilgi ile karşılandıkları söylenebilir. Bu örneklerin, öğrencilerin müzeciliğe olan bakış açısını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Bununla bağlantılı olarak da tarih sevgisi ve bununla birlikte kültürel miras bilincinin, pozitif bir ivme kazanacağı düşünülmüştür. Yine MED’de yüzyıllar sonra denizden çıkarılan geminin müze olarak kullanılmasını öğrencilerin çok etkileyici bulduğu gözlemlenmiştir. Bunun nedeninin ise, geminin hemen hemen her bölgesinin heykellerle süslü olması, yani güzel sanatlar alanıyla kurulan bağlantı kaynaklı olduğu söylenebilir (A.G 19.12.2018).

Türkiye’de müzecilik dediğimizde, Osman Hamdi’nin akla gelmesi. Özellikle Osman Hamdi’nin müzecilikte çok büyük öneme sahip yenilikler yaptığını, geliştirdiğini... Hocam Türkiye’de çıkan tarihi eserlerin mesela müzede muhafaza edildiğine... Türkiye’de bazı önemli kazıların yapıldığını bu kazılarda hangi eserlerin çıkartıldığını bölge bölge hangi eserlerde çıkartılmış nerede sergilendiğini hangi müzede sergilendiğini falan gördük. Kimler tarafından falan bu kazıların yapıldığını, bunun gibi şeyler de öğrendim yani (1. Görüşme Kadir).

Zeynep “kronolojik sıra saraylar, İstanbul’daki birçok saray Dolmabahçe ve Topkapı Sarayı, Beyaz Saray, müzeler, yurt dışındaki önemli müzeler, büyük müzeler isim olarak aklıma gelmiyor; ama görseller falan aklıma geliyor (1. Görüşme Zeynep).” ifadesi ile birkaç noktayı öğrendiğini ifade etmiştir. Yerli bazı sarayların, isimlerini çok hatırlamasa da, yurt dışındaki bazı önemli ve büyük müzelerin varlığından haberdar olduğunu belirtmiştir.

Hoca ülkemizde eser çıkartılması ile ilgili birkaç yasa söyledi. Mesela eskiden ülkemizde çıkarılan eserlerin üçte birini çıkaran kişi alabiliyormuş. Buyasanın yanlışlığı anlaşılamamış uzun zaman, ne kötü... Eğer daha farklı olsaydı şimdi kültür varlığı bakımında daha farklı olabilirdik. Sanırım zamanında batıdan biri bizden bir eser istemiş, bizimkilerde bir taş parçası değil mi verin gitsin demiş. Çok garip... (Ö.G 07.11.2018 Zeynep).

Öğrencinin, müzecilik alanında yasa bakımından geç bilinçlenmenin, Anadolu topraklarından birçok şeyin yitirilmesine sebep olduğu gerçeğini, MED’de farkına vardığı söylenebilir.

Barış ise derste nelerin dikkatini çektiği yönündeki soruya vermiş olduğu cevapta, edinmiş olduğu bilgilerle kendini geliştirdiğini belirtmiş, bir müze ziyaretinde hangi çağdan başlayıp hangi çağda biten eserlerin yer aldığını görme şansı olduğunu söylemiştir. Bunun da yorum yapabilme yetisiyle ilgili olduğunu “Müzede ne yapmam gerektiğini, nasıl davranacağımı, nasıl analiz edeceğimi, tam çözümleme ve bir esere baktığımda nasıl tanıyacağımı bir müzeye gittiğimizde ne yapmamız gerektiği (1. Görüşme Barış).” sözleriyle ifade etmiştir. Bunun sağlıklı bir şekilde kazanılması için de aynı zamanda “Önce tarihi bilmemiz gerektiği, arkeoloji, ondan sonra kültürel değerleri bilmemiz” gerektiğini belirtmiştir. Ders kazanımı bağlamında ise “Bir motife baktığımızda hangi döneme ait olduğunu çözümleyebilirim. Hangi kavimden gelmiş, hangi uygarlıktan gelmiş onun hakkında bilgi edindim (1. Görüşme Barış).” ifadesini kullanmıştır. Barış aynı zamanda bir objeyle kurulan temasla onun dokusu, şeffaflığı ve benzer özellikleriyle kurulan iletişim neticesinde sağlıklı bir yorumlama ve kavrama durumunun da yaşandığını söylemiştir. Bunun sanatsal eser analizinde de önemli olduğunu “Bir sanat eserine baktığımızda nasıl davranacağımızı iyi bildim (1. Görüşme Barış).” ifadesiyle açıklamıştır.

Hocam daha çok müze ile ilgili şeyler söyledi. Müzelerin geçmişinin nereye kadar gittiği... İlk başta dinden başladı ve daha sonra da Osmanlı’dan örneklerle müzeyi anlattı, hoca. Mesela eskiden Osmanlı döneminde silah saklanan yerin daha sonra müzeye dönüştürülmesi olarak kabul ediliyormuş, bizdeki ilk müze. Daha sonra tabi diğer değerli eşyaları da oraya götürmüşler. Ondan sonra Osman Hamdi Bey’le müzecilik hız kazanıyor. Birçok heykelin bulunması müzecilik yolunda ilerlememizi sağlıyor. Böyle devam etmiş (1. Görüşme Barış). Öğrencinin ifadelerinden, müzeciliğe dair kavramsal açıdan kazanıma sahip olduğu söylenebilir. Barış günlüğünde ise müzecilik anlamında şu ifadelere yer vermiştir. “Atatürk’ün Avrupa’ya müzecilik ve arkeoloji alanında eğitim almak için gönderdiği öğrenciler olmuş. Atatürk müzenin ve arkeolojinin önemine çok fazla vurgu yapmış. Şu sözleriyle dikkat etmemize fayda sağlamaktadır. “Türkler tarih yapan ama tarih yazmak ile çok sonradan uğraşan bir toplumdur. Cumhuriyet kurulduktan sonra Türk

topraklarında olan tarihi eserlerinin koruma altına alınmalarına çok geç olduğu ve bizim bu konuda tarihi eserleri ne kadar geç sahiplenmişiz (Ö.G 05.12.2018 Barış).

Öğrenciler için müzecilik alanındaki ilerlemenin, müzeciliğe ya da kültür varlıklarına olan bakış açısına dair bilincin oluşmasının önemli olduğu kadar, bu faaliyetlere kimlerin önderlik yaptığının da son derece önemli olduğu söylenebilir. Nitekim bu durum öğrencilerin müzecilik alanındaki iyileştirmeden bahsettiklerinde, vurgu yaptıkları isimlerin kendileri için önemli olmasından çıkarılabilir. Buse'nin günlüğündeki not bu örneklerden sadece biridir.

Mustafa Kemal Atatürk tarihi sanata çok önem verdiği için müzecilikle müthiş derecede ilgilenmiş ve şöyle bir söz eklemiş 'Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir.' müzedeki eserlerin doğruluk payıda önemli ve ciddi bir inceleme gerekli. Yabancı fikirlerden tamamen uzak tarihimizle uygun olmalıdır. Milli mücadeleye ait değerli eşyaların toplanmasıyla oluşturulmuş ilk inkılap müzesi açılmış 1921 (Ö.G 05.12.2018 Buse).

Etnografya müzesinden başlayayım, genelde bu çevrede yaşayan toplumlardan kalan orda o müzenin kuruluş amacı olarak Malatya'nın kültürünü yansıtmak için, geçmişini yansıtmak için, daha çok burada bir önceki dönemlerde yaşayan toplumun bıraktığı izler, yani özellikle insanlara sergi ediliyordu. Onları görmüştüm (2. Görüşme Bahadır).

Bahadır, müzelerde nasıl eserler vardı? sorusuna yukarıdaki yanıtı vermiştir. Burada Bahadır, daha önce yaşamış olan topluluklara ait eserlerin sergilendiği mekânlar olduğunu Malatya Etnografya Müzesi örneklemesiyle açıklamıştır. Bahadır ayrıca müze ve tarih disiplinlerinin birbiriyle iç içe olduğunu şu sözleriyle ortaya koymaya çalışmıştır.

Benim açımdan şöyle. Aslında az önce o kadar çok düşünmüyordum. Geçmişe, tarihe bu dersi gördükten sonra biraz daha ilgi göstermeye başladım. Tarihi sevmeye başladım. İlgi alanlarım biraz değişmeye başladı. Mesela geçenlerde oturup belgesel izledim. Mısır tarihini anlatan bir belgesel izledim. Burada şey gösteriyordu. 2010 senesinde Mısır piramitlerinin nasıl yapıldığı ortaya çıkmış, su basıncı teknolojisi ile o büyük taşları yukarıya taşımışlar, belgeseli izledikten sonra çok şaşırdım (2. Görüşme Bahadır).

Öykü, gittiğiniz müzeleri sınıflandırabilir misiniz? sorusuna genel ve özel müzeler bağlamında cevap vermiş ve bunu Malatya müzeleri üzerinden örneklendirmiştir. "Malatya Arkeoloji Müzesi genel müze olabilir, Tahtalı Hamam Müzesi de özel müze olabilir, Etnografya Müzesi de genel müze olabilir (2. Görüşme Öykü)."

İyi ki de var. Hocam bütün sanat tarihi uygarlık tarihi bunların hepsini toparladı. Mesela ben sanat tarihi dersinde çok böyle donanımlı bir şekilde ders dinlediğimi hatırlamıyorum. Hani dinliyordum; ama müze eğitimdeki gibi dinlemiyordum. Diğer derslerde devamsızlığım oluyordu; ama müze eğitimi dersinde devamsızlığımı kullanamıyorum neyi

kaçırırım telaşı var içimde. Bu Yüksel Hoca'dan mı kaynaklanıyor onu da mı bilmiyorum. Her dönemden giriyoruz aslında, hani müzeyi, arkeoloji olsun kronolojik sıra ile bütün dersleri işliyoruz sanki. Bence toparladı ve daha da oturacak kafamda. Bence daha zevkli dinleyeceğim bu dersi. Çünkü hocanın da ders anlatım şekli çok önemli diye düşünüyorum. (Ön Görüşme Buse).

Buse, MED'in resim bölümünde olmasını müzeciliğin yanı sıra lisans dönemi boyunca almış olduğu tüm dersleri toparlayacağı yönünde olduğunu ifade etmeye çalışmıştır. MED'in henüz başlangıcında olunmasına rağmen ders hocasının ilk derste, ilk dersten son derse kadar işlenecek konular hakkında bilgi vermesi öğrenciyi etkisi altına alan sebepler arasında gösterilebilir.

Buse, MED'in kendinde yarattığı değişimi şu şekilde açıklamıştır:

Mesela şöyle söyleyeyim. Ben 2 yıl önce gitmiştim Turgut Özal Müzesi'ne. Geçen hafta sizinle tekrar gittim. 2 yıl önce gittiğim ile şimdiki arasında bir sürü fark oluştu. İster istemez yani. Bu bilgiden de kaynaklanıyor; çünkü sürekli yükleniyor ve daha farklı bakıyorsun. Mesela müze eğitimi dersi almadan önce de müzeye gitmiştim, aldıktan sonra da gittim. Daha farklı baktım daha bilinçli bir şekilde baktım (Ön Görüşme Buse).

Müzelerin konumundan, değerinden, ondan bahsettik. Sonra halkın müzelere karşı olan ilgisinden bahsettik. Müzelerin nasıl ortaya çıktığından bahsettik. Müzede neler olduğundan, müzenin içeriğinden bahsettik. Müze kurallarının neler olması gerektiğinden. Müzeyi nasıl değerli kılarız. Ondan bahsettik. Neler olursa daha şey olur revaçta olur, onun dışında bu tarz şeyler hocam (1. Görüşme Buse).

Buse'nin MED'de anlatılanlar üzerine yaptığı açıklamalarda, özellikle müzelere karşı olan ilgi durumunun baskın bir yer tuttuğu söylenebilir. Toplum tarafından, kültür mirası kavramı ismen bilinmesine rağmen, içeriğinin anlamı ve öneminin yeterince bilinmemesini ifade etmeye çalıştığı ve bunu sorun olarak algılayarak çözüm geliştirme yolları aranmasının önemine değindiği söylenebilir. Buradan yola çıkılarak MED'de anlatılanların sadece bunlardan oluşmadığı düşünüldüğünde, öğrencinin de bu konuda bir bilinçlenme yaşadığı düşünülebilir. Söylenenlerle benzerlik göstermesi açısından, müzecilik oluşumunun geç bir dönemde hayata geçmesi öğrencinin günlüğüne de yansımıştır.

Anadolu Selçuklularının büyük güç haline gelmesinden bahsettik. Türklerde Ata kültürü vardır. Yani Ata'ya saygı vardır. Bizim kültürümüzde saygı geleneği vardır. Bu da değerli eşyaların saklanması anlamına gelir. Yani o da bir nevi müzeciliği oluşturuyor. Mesela Orta Asya anıtlarından bahsedildi o da bir müzecilik materyalidir; ama bunlar şimdiye kadar bir değer gibi, yani hiçbirisi bilimsel bir müzecilik kapsamında değerlendirilememiştir (Ö.G 07.11.2018 Buse).

Yabancılar arasında en çok katkısı olan kişiler ve 1873 yılında Truva hazinesinin ortaya çıkarmıştır. Yüksel Hoca bundan bahsedince neden yabancı müdürü atanmıştır? diye düşündüm. Çünkü çok saçma ve sağlıksız gelmişti. Meğerse o dönemde siyasi bir baskı sonucunda... “Ekonomik bağımsızlık olmazsa siyasi bağımsızlık olmaz” diyerek Atatürk'ü andı (Ö.G 07.11.2018 Buse).

Öğrencinin müzeye yabancı müdürlerin atanmasından duyduğu olumsuz görüşü de yine günlüğüne yukarıdaki ifadelerle aktarmıştır. Nisa MED'in resim bölümünde olmasına dair bu ifadelerde bulunmuştur. “Hocam mesela müze, müzenin kuralları olsun ne bileyim müzede neler yapılabilir? niye gidilir? bilmemiz gerekir (Ön Görüşme Nisa).”

4.3.4. Plastik sanatlarla ilişkilendirme

Bu tema; öğrencilerin MED kapsamında müzede gerçek olarak derste ise sanal olarak gördükleri, inceledikleri ve değerlendirmelerde bulundukları ürünleri kapsamaktadır. Öğrenciler müzelerde teşhir edilen yaşamsal nesneler ya da sanat eserleri veya da tarihi mimari yapılar üzerinden günümüz sanat eserleri arasında kıyaslamalar yapmışlardır. Öğrenciler tarihi eserlerin taşıdığı pitoresk ayrıntıların farkına vararak, çalışmalarında kullanılabilecek detaylar olduğuna dair çıkarımlarda bulunmuşlardır. Aynı zamanda öğrenciler o zamanlar yapılan sanat eserlerinin, estetik açıdan son derece doygun olduğunun farkına vararak, kendi sanatsal üsluplarını, kendi benliklerini sorgulamışlardır. Öğrenciler yapılan yağlı boya tablolar, heykeller, gravürler ya da madeni paraların üzerindeki kabartma resimleri inceleyerek, içeriklerinin o dönemi anlattığı üzerine tartışmışlardır. Ve sanatın aynı zamanda dönemin toplumsal, sosyolojik, siyasal durumunu ele alan duygu ve düşüncelerle yapıldığının farkına varmışlardır. Bu durum, öğrencilerinde duygu ve düşüncelerini yansıtan özgün eserler yapmalarından dolayı, kendi çalışmaları ile bağ kurmalarına sebep olmuştur.

Bir de hocam Davut heykeli. O da güzeldi. Güzel dediğim bir eser yani. O da iyi yapılmış yani. Hocam o da muazzam bir anatomiyi çıkarmış. Biz daha kâğıda çizemezken adam heykelini yapmış. Koskocaman bir heykel ve bir kusuru falan da yok (1. Görüşme Musap).

Araştırmacının derse yönelik sorusunu yukarıdaki gibi yanıtlayan Onur, resim bölümü öğrencisi olmasından dolayı, ders sürecinde tanıtılan müzelerde sergilenen eserler içerisinden en çok “Davut Heykeli”ne ilgi göstermiştir. “İyi yapılmış yani” sözünden ise Onur'un okuduğu bölümün etkisinden dolayı eserin oran orantısını, plastik

zenginliğini önemseydiği ve incelediği, bundan dolayı da eserin onun hafızasında yer ettiği düşünülebilir. Bunun ardından Araştırmacının resim bölümü müfredatı içerisinde müze eğitimi dersinin olmasına ilişkin sorusunu aşağıdaki gibi yanıtlamıştır.

Hocam olması lazım. Çünkü tarihi eserler var. Onun nereden geldiğini tarihimizi geliştiriyor. Tarihimizi bilirsek eğer... Oradaki çalışmaları vesaire onları gördüğümüz zaman etkilendiğimi de düşünüyorum. Resim açısından etkileneceğimi de düşünüyorum (Ön Görüşme Onur).

Öğrenci, dersin tarihi bilincin oluşmasına katkı sağlayacağını düşünmektedir. Diğer taraftan müze ziyaretlerinde kendi resim çalışmalarına da ilham olacak eserlerle karşılaşacağını belirtmiştir. Burada birçok yerli ve yabancı plastik sanatlar alanından çalışmalar yapan sanatçının, müzelerde yer alan eserlerden yola çıkarak uygulamalar yaptıkları bilinmektedir.

Aynı soruya Öykü da Bahadır'ın bakış açısına benzer şekilde plastik sanatlarla ilişki kurarak cevaplandırmaya çalışmıştır.

Sanat hocam, o kültürel mirası en iyi anlatacak yer olduğu için ve sanatçılar olduğu için. Müzeyi, müzedeki eserleri, kültür varlıklarını sanatçının daha iyi bilmesi gerekiyor. Sonuçta yaşamış olduğu topraklarda gelişen olaylardan haberdar olması lazım. Kültürel mirasın farkında olması lazım. Hocam sanat tarihi dersi alıyoruz. Çağdaş sanat yorumu falan alıyoruz. Onlarında kattığı bilgilerle daha iyi aktarımlar yapabiliriz (Ön Görüşme Öykü).

Öğrencinin sözlerinden, müzede sergilenen ürünlerde tarihsel değerin aranmasının yanı sıra estetiksel değerinde arandığı ve bununla doğrudan güzel sanatlarla ilişkili olduğu düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Bu ürünlerin sadece estetik değere sahip olan eserler olmak zorunda olmadığını da belirten öğrenci, kültür varlıklarını da ifadelerinde kullanarak, kültürel mirasın devamlılığında ve kültürel miras bilincinin oluşmasında, kültür varlıklarının güncel taşınmasının önemine vurgu yaparak, resim alanında katkı sağlayabileceği düşüncesinde olduğu söylenebilir. Aynı zamanda Öykü kültürel mirasın ne olduğuna ilişkin tanımlı yaparken de konuyu plastik sanatlarla ilişkilendirdiği görülmektedir.

Hocam çünkü geçmişte yapılanlar değer verdikleri için yaptıklarına değer veriyorlar. Resimleri aktarıyorlar. O da bizim kültürümüz oluyor, hocam. Çünkü insanların duygu ve düşüncelerini anlatıyor, farklı bir dilde. Bence bu gibi şeylere kültürel miras denilebilir. Hocam çünkü dediğim gibi bir his, bir duygu, bir düşünce var. Birtakım yaşanmış olaylar var. Değerler var insanın kattığı değerler (1. Görüşme Öykü).

Benzer bir şekilde Öykü de Onur gibi derste görselleri ile anlatılan müze ve içerisinde bulunan eserlerden yağlıboya ve heykellere özellikle vurgu yapmıştır. Hocam yağlı boyalar sanatçıların yaptığı ya da herhangi birinin yaptığı yağlı boya da olabilir. Bazı heykeller dikkatimi çekti. Yaptıkları heykeller vardı hocam. Aslana benziyordu; ama aslan değildi. Yapılan o heykeller dikkatimi çekti. (1. Görüşme Öykü). Burada Öykü özellikle “heykeller vardı hocam aslana benziyordu ama aslan değildi” ifadesiyle müzelerde sergilenen eserlerin yoruma açık bir yönünün olduğu hakkında da ipucu vermektedir.

Zeynep, “Duvar mesela. Duvar resmini çok beğendim. Eski olduğu için. Bilmiyorum. Bilmiyorum ama hoşuma gitti. Kullandığı figürler falan hoşuma gitti. Dokumadan dolayı, yaptığım resimlerden dolayı (2. Görüşme Zeynep).” gibi bir ifade ile müze gezisi ziyaretine dair özellikle Malatya Arkeoloji Müzesi içerisinde bulunan Arslantepe Höyüğüne ait replika duvarı çok beğendiğini dile getirmiş, duvar üzerindeki motifleri plastik olarak kendi kullandığı doku-motif örnekleriyle ilişkilendirip, irdelemiştir. Devamında ise “Aslında halı dokumayı, motifli şeyleri çok seviyorum. Halıyı görünce çekmeyi düşündüm. Resimlerimde kullanmayı (2. Görüşme Zeynep).” sözlerinden Zeynep’in daha sonra ziyaret edilen Malatya Etnografya Müzesi gezisinde dahi etrafındaki ürünlere resimlerinde kullanabileceği bir imge olur mu diye sanatçı gözüyle baktığı söylenebilir. Nitekim Zeynep, müze eğitimi dersi gereği yaptığı sanatsal çalışmasında bu tarz motifleri kullanmıştır.

Zeynep’in MED’e ilişkin ifadelerinde güzel sanatlar öğrencisi olmasının etkisi son derece hissedilmektedir. Öğrencinin hem görüşmede hem de günlüğünde ifade ettikleri, öğrencilerin ilgi alanlarının dersi algılama biçimlerine büyük ölçüde etki ettiği yönünde olduğu söylenebilir.

Louvre Müzesi, içindeki tabloların çoğunu beğendim, tablolar bildiğim tablolar. Bir de en büyük müze o olduğu için dikkatimi çekti (1. Görüşme Zeynep).”“Hocanın bahsettiği müzelerden en çok Louvre Müzesi’ni seviyorum ve görmeyi çok istiyorum. Sevdiğim ve beğendiğimeserlerin geneli orda çünkü (Ö.G 31.10.2018 Zeynep).

Nisa da Zeynep’in ifadelerine benzer biçimde güzel sanatlar alanında müze eğitimi dersinin olmasını müzelerde sergilenen resim çalışmalarıyla ilişkilendirmiştir. Bunu yaparken müzede sergilenen diğer ürünlere de dikkat çekmiştir. Bu ürünler ne olursa olsun, ister yaşam içerisinde kullanılması zorunlu bir araç gereç, ister estetik kaygı ile yapılmış bir aksesuar, isterse de bir diğer başka şey, hepsinin duygu ve

düşünce sonucu ortaya çıktığını belirterek, onun, resim sanatının da aynı duygu ve düşünce ekseninde oluşması ve gelişmesiyle ilişki kurduğu söylenebilir.

Hocam mesela direkt aklıma şey geldi. Müzelerde genelde sanatçıların eserleri oluyor ya o bağlamda bayağı ilişkili diye düşünüyorum. Hocam zaten genelde sanatsal eserler olur. Öyle şeyler sergilenir. Sonra ne bileyim ya da eski dönemden kalan eserler olur, yani hepsinde aslında şey var. Hepsi duygu ve düşüncelerürünüdür. Müzelerde bunların koyulması bizim bunu ders olarak görmemiz hani bizimle alakalı resimde deduygu ve düşüncelerimizi aktarıyoruz. Müzelerde de zaten öyle. Resim insanlığın başından beri hep duygu ve düşüncelerin ürünü olmuştur (Ön Görüşme Nisa).

Nisa bir diğer görüşmede ise aslında değindiklerini gerçekleştirmiş olduğunu ifade ederek:

Hocam mesela geçenlerde bir gezi yaptık. Tarihi eserlerin resimlerini yapıyorduk, lise öğrencileri ile birlikte. Kendi yaptıklarından bahsedeyim Balıklı Göl'ü yapmıştım. Sonra Halil İbrahim Camisi'ni yapmıştım. Batman'da Hasankeyf vardı. Bayağı bir manastır ve kilise onları resmetmiştik, fotoğraflamıştık. Sonra Battalgazi'ye gitmiştik. Oradaki kareleri falan almıştık. Kanlı kümbeti yapmıştık. Urfa'da Harran... Bunların hepsini kültürel miras olarak tuvale dökmüştük. Sonra eski üniversiteyi yapmıştık, Harran'daki ilk üniversite... Hocam bütün bunları gelecek nesillere aktarma amacı güderek (1. Görüşme Nisa).

Nisa, müze ziyaretlerinin resim bölümü öğrencileri için gerekli olduğu düşüncesini söylemesi ve Araştırmacının “Neden?” diye sormasının ardından aşağıdaki ifadelerde bulunmuştur.

Hocam bir kere Güzel Sanatlar okuyan biri olarak hani bilmemiz gerekiyor. Ne bileyim hocam o müzede olan eserler de bizim gibi insanlar. O yüzden ne bileyim hani duygu ve düşüncelerini hislerini, isteklerini bir şekilde ortaya koyuyorlar. Biz de aynı şekilde, bizim de yapacaklarımız, onlar ya biz de ileride. Hocam resim olur, heykeller olur, zaten birçok eser oluyor. Hocam hep genelde resim dikkatimi çekti (Ön Görüşme Nisa).

Öğrenci, müze eğitimini ve müze ziyaretlerini güzel sanatlar öğrencisi olmanın bir gereği olarak gördüğü söylenebilir. Nitekim müzede teşhir edilen kültür mirası öğelerinin de birtakım arzular neticesinde ortaya çıktığını belirterek kendisiyle eşleştiriyor. Devamında ise müze ziyaretlerinde ya da ders içerisinde müze ve müzede sergilenen ürünlerin anlatımları sırasında daha çok sanat eserlerine, özellikle de kendi çalışma alanı olan resim sanatına ait tablolara, odaklandığını belirtiyor.

Araştırmacı'nın resim bölümü müfredatı içerisinde müze eğitimi dersinin yer almasına ilişkin görüşlerin nelerdir? sorusu üzerine Mihra, aşağıdaki ifadelerde bulunmuştur.

Yani öncelikle çok iyi, kesinlikle; çünkü Hocam, biz sanat tarihi dersi, heykel dersi, tablolar, bayağı şey görüyoruz. Bunları sadece görselde görüyoruz, slaytlarda falan anlatılıyor; ama müzelerde bunların canlı halini görüyoruz. Bunlar nasıl yapılmış, hangi dokunuşlar var, bence resim bölümünde yani en çok bizde olması gerekiyor. Hocam yani mesela herkes şeyi bilir. Van Gogh o bilir. Bu bir kültür birikimidir, bu bir şeydir, bilmesi gerekir. Tablolardan yıldızlı geceyi herkes bilir. Tarihteki herhangi bir konuyu herkes bilmez. Daha güncel daha hayata daire olduğu için olabilir, diye düşünüyorum. Müzelerin içeriğinden olabilir mi? Ne bileyim. Heykel, resim tamam arkeoloji müzeleri var da... (Ön Görüşme Mihra).

Mihra, resim bölümü öğrencisi olmasından dolayı arkeoloji, sanat tarihi gibi derslerinin olması ve bu derslerin içeriklerinde müzede teşhir edilen eserlerinde olmasından dolayı müzeciliği daha iyi öğrenmenin önem arz ettiğini düşündüğü söylenebilir.

Hocam biraz şey aslında. Mesela kültür varlıkları, resim okuyanlara resim öğretmenliği okuyanlara, bunların daha çok hâkim olması gerekiyor, diye düşünüyorum. Bizim zaten resim yani kültürle alakalı bir alan, tamam tarihle de alakalı; ama resim daha çok ön planda. Çok görsele dayalı olduğu için mi acaba şu an aklımdan geçiyor. Görsele dayalı bir alan ya hocam, görsel birikimleri sonuçta aktarıyoruz. Resimle onları aktarmaya çalışıyoruz, sonuçta. Müzelerde genel olarak bunlara dair şeyler bence (Ön Görüşme Mihra).

Mihra arkadaşlarına benzer biçimde MED'in resim bölümünde olma durumunu, görsellik ve estetik duyarlılığın ön planda olduğu bir bölüm olmasından dolayı olduğunu vurgulamaktadır. Bunun yanı sıra, öğrencinin tarih bölümüyle de ilişkili olabileceğini düşünerek bir kıyaslamaya gittiği görülmekte; fakat yine de güzel sanatlarla olan ilginin daha fazla olduğu yönünde karar verdiği söylenebilir. Müze sözcüğünün güzel sanatlar ve edebiyatla ilgili olan musa'dan gelmesi de Mihra'nın düşüncesini kuvvetlendiren bir diğer faktör olabilir. Mihra düşüncelerini daha fazla detaylandırarak bu şekilde ifade etmiştir.

Hocam biz daha çok görsel işler yapıyoruz. Resim yapabilmek için bir şeyler bilmesi. Hafızamızda yaşadığımız şeylerden olması gerekiyor. Müzeler de sergilenen kültür varlıklarının tanıtılabilmesi için de onları resmetmemiz gerekiyor, biraz bununla alakalı gerekir diye düşünüyorum. Tarihi geçmişi bilmen gerekirken onu bilmeden mümkün değil. Şu anki neyi yapamazsın oluşturamazsın orada neler olmuş neler bitmiş. Böyle düşünüyorum. Ayrıca kültür dediğimde, genel kültür aslında onları bilmemiz gerekiyor. Bizim birçok dersimiz onunla alakalı, bölümle de alakalı. Onları bilmemiz gerekiyor. Arkeolojik olarak da tarihi açıdan da bilinmesi gerekiyor. İnsanlığın en başından beri geliyor ya, o yüzden bilmesi gerekiyor. Çünkü hocam resim öyle şey bir olay değil. İnsanların hep ihtiyacı olmuştur. Resme hep bir ihtiyaç olmuş ya da geleceğe aktarmak için

kullanmışlar. Bir şekilde insanlar resim yapmışlar. Bu hiç son bulmamış, hiç durmamış, sürekli olmuş. O yüzden arkeolojide buna onu gösteriyor, taşlarda, heykellerde... İnsanların ilk aletleri de bunlar. Hepsi resme katkısı olan şeyler olduğunu düşünüyorum. Bunu da müze ile ilişkilendiriyorum. Bunlar hepsi müzede oluyor zaten (Ön Görüşme Mihra).

MED’de ders hocasının taşınmaz kültür varlıklarından bahsettiği sırada, bu yapıların büyüklüğünün ve ihtişamının sebebinin, öldükten sonrada anılmak arzusundan doğduğunu söylemesi üzerine, Mihra aynı durumun kendisiyle, sanatla ilişkilendirdiği günlüğünden anlaşılmaktadır. “İnsanoğlunun geçmişte büyük yapılar inşa etmesinin sebebi meğer gelecekte anılmak, iz bırakmak istemesindenmiş. Çok etkilendim, biz de öyle yapıyoruz, resim yaparak, hayata bir iz, kalıcı somut bir şey bırakmak istiyoruz (Ö.G 24.10.2018 Mihra).”

MED’de ders hocasının öncelikle öğrencilere etrafınızda mühür gören var mı? diyerek sorması üzerine ve etraftaki yaşlıların mühürlerinden bahsettikten sonra Asurların mühürlerini anlatması ve anlatırken de sanatla da ilişkilendirmesinin, öğrencilerin güncelle geçmiş arasında bağ kurmalarına sebep olduğu söylenebilir. Bu öğrencilerin derse katılımlarından ve ders hocasına yönelttikleri sorulardan çıkarılabilir (A.G 17.10.2018). Buna benzer bir durumu Mihra’nın de günlüğüne aktarması, öğrencilerin verilen örneklerle ilgi ve dikkatlerinin şekilleneceğini destekler niteliktedir. “Etnografya müzesinde en çok dikkatimi mühürler kısmı çekti, çok güzel göründü gözüme. Biz de seramik dersinde kendimize mühür yapalım dedik (Ö.G 12.12.2018 Mihra).”

Araştırmacının resim bölümü programı içerisinde MED’in olmasına ve gerekliliğine yönelik düşüncesini sorması üzerine;

İyi bir şey hocam; çünkü öğrencinin geçmişi daha iyi bilmesi için bir arşivin olması lazım. Eğer bir arşiv olmazsa öğrenci geçmişte ne yapıldığını bilemez. Günümüz resimcileri olarak geçmişte ne yapılmış, şu an ne yapılıyor, birbiriyle ilişkili bir şekilde yapması lazım. Hocam resimleri bilmek değil de heykel de olabilir, çanak çömlek de olabilir. Heykelde var, çanak çömlek de var, dokumacılık da var, her şey var. En azından öğrencinin ufku geliştirebilir. Hocam insan kültürünü bilmezse... Bazı resimciler var motif çalışıyor, en azından gelenekten besleniyorlar (Ön Görüşme Barış).

Barış’ın yukarıdaki sözlerinden, resim sanatının nasıl bir süreç yaşadığının ve gelişiminin somut bir şekilde ortaya konulmasının müzeler sayesinde gerçekleştiğini gözlemlediği, anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bu yaklaşımı ile günümüz resim sanatı kapsamında yapılan çalışmalarla geçmiş dönemlerde yapılan uygulamaların mukayese

edilmesinin de gerekliliğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla sanat müzelerinin varlığı resim sanatının tarihsel geçmişi için bir kronoloji oluşturmaktadır.

Hocam bizim yaratıcılık düşüncemiz var. Müze eğitimi ile bir ufka açılıyor, diyebiliriz. Geçmiş bilip ona göre hareket edip, geçmişten günümüze kadar sanatı bir şekilde aktarıyoruz. Hani izlenimci akımındaki eserlere baktığımızda, nasıl fırça darbeleri varmış onu öğreniyoruz. Müze içinde söylersek aslında aynı hocam, yaşayış biçimlerini insan ister istemez merak ediyor ve meraktan dolayı da bir esinlenme oluyor. Yani hocam geçmişteki motifleri, eserleri görüp gelecekte yansıtmaya çalışıyoruz. Yani yaratıcılık konusunda bize katkısı var diye düşünüyorum. Bu eserlerden esinlenerek ve kendimizde bir şeyler katarak geçmişi günümüze daha modern ve çağdaş çizgilerle taşıyabiliriz, tanıtabiliriz (Ön Görüşme Barış).

Bahadır ise aynı soruya aşağıdaki gibi yanıt vermiştir.

Hocam bir yandan aynı şeyler diye düşünüyorum. Daha önce sanat alanında neler yapılmış ya da estetik duyarlılık anlamında geçmiş ne durumda onları görüyoruz açıkçası. Mesela bazı sanat eserlerini, süslemeleri, rölyefleri ya da mimari eserleri görünce insan o imkânsızlıklarda o zor şartlarda bunları nasıl yapabilmişler, nasıl düşünmüşler, diyor. Eserler, yapılar o kadar kusursuz ve güzel ki, o kadar estetik ki insan hayran kalıyor. Biz de sanat yapıyoruz ve müzede içinde sanatı sergiliyoruz. Bizim müzedeki eserlerden haberdar olmamız bilmemiz, görmemiz gerekiyor, diye düşünüyorum. Hem sadece sanatsal bakımdan değil, müze kültürel bir mekân ve bizde sanatçılar olarak kültürle sıkı sıkıya ilişki içinde olmalıyız, diye düşünüyorum (Ön Görüşme Bahadır).

Kadir ise yine arkadaşlarına benzer biçimde müzenin güzel sanatlarla olan ilişkisine ve benzerliğine değinerek şu ifadelerde bulunmuştur.

Hocam mesela eskiden heykeller yapmışlar, resimler yapmışlar ya da mozaikler olsun. Bunlar zaten sanatla iç içe, müze dediğimiz zaten bir nevi sanattır. Zaten müze ve sanat birbiriyle bağlantılı diye düşünüyorum. Mesela eski insanlar duvarlara sanat eserleri resimler yapmışlar, mesela şimdi biz de resim yapıyoruz eski insanların yaptığı etkinlikleri şimdiki zamana uyarlayarak resim yapıyoruz, onlardan yola çıkarak geçmişten günümüze gelerek gitgide değişik değişik... Hocam mesela orada heykeller yapmışlar, müzede, çıkan paralar var, hep üzerine bir şeyler resmetmişler, yani yaşadığı dönemi falan resmetmişler ki, günümüzde zaten resme baktığımız zaman... Bizde tuvale yansıtıyoruz. Hocam mesela geçmişten gelen değerlere sahip çıkıyoruz ya müzecilikte. Bir yandan da hocam bu geçmişten gelen değerlerimize sanat yaparak da onlardan esinlenerek de ya da o kültür varlıklarını resimlerimizde kullanarak müzeciliği desteklemiş oluruz. Sadece resimde olmayabilir bu kıyafetler bile olabilir (Ön Görüşme Kadir).

4.3.5. Derse dair görüş bildirme

Bu tema; öğrencilerin MED'ne yönelik önerilerini kapsamaktadır. Öğrenciler geniş kapsamlı olan bu dersin tek dönemlik süreyi kapsamasının yeterli olmadığını, bazı konuların daha yüzeysel geçildiğini belirtmişlerdir. Öğrenciler özellikle MED kapsamında işlenen konular içerisinde geçen ve gidilmesi mümkün olan, müzelerin ziyaret edilmesinin konuların kalıcılığı ve etkisi bakımından son derece önem arz ettiğini düşünmektedirler. Öğrenciler bu görüşlerini, MED kapsamında ziyaret edilen müzelerle örnekendirerek, müze ziyareti yapılmadan önce, söz konusu müzeler hakkında bilgilere dersde değinildiğine fakat ilgi çekici olmadığına; ancak öğrenciler müze ziyareti sonrasında birçok şeyin tesiri altında kaldıklarını, ziyaret esnasında derin düşünce ve duygu yaşadıklarını ifade etmektedirler.

Bende bayağı bir dikkat var. Benim için önemli olan dikkat. Ondan sonra içerdeki ışıklandırma beni çok fazla rahatsız ediyorsa ben pek bir şey anlayamam mesela. Fotoğraf Müzesi'nde vardı. Meselaben müze için gitmiştim. Etrafta çok fazla sarı ışık var. Bakıyorsun bir süre sonra gözün yoruluyor ve ortamdaki da çıkmak istiyorsun. O benim için rahatsız ediciydi. Çünkü mesela Fotoğraf Müzesi'nden söyleyeyim bunu. Sen orada teknolojiyi göstermeye çalışıyorsun, eskiden yapılanla şimdiki dönem teknolojiye anlatmaya çalışıyorsun, biraz daha o tarzda bina yapılabilirdi. Çünkü niye? İçindeki şeyle dışındaki şeyi yansıtmak gerekir. Birbirinden bağımsız şeyler olmaması gerekiyor. Baktığımız zaman dış yapısı beş konaklardaki evler gibi tarihi Malatya evleri gibi. Ama içine girdiğin zaman sen bir fotoğraf müzesi geziyorsun bambaşka. Dışındaki şeyle içindeki şey çok ayrıydı. Ondan sonra Arkeoloji Müzesi de aynı bir şeye sahip. Biraz daha o kültürü dışında da yansıtırsa, insanlar için daha ilgi çekici olur. Yansıttığı şeye göre değişiyor değişmeli, mesela Arkeoloji Müzesi yapı olarak daha farklı olabilirdi, eski tarih anlatmaya çalışıyordu. Düz bir resmi bir bina gibi değil de biraz daha o kültüre tam anlamıyla yansıtabilecek tasarlayabilirdi ya da bina o şekilde yapılabilirdi. Ondan sonra Etnografya Müzesi tamam şekil olarak güzeldi, eski bir bina kullanılmış o kabul edilebilir; ama baktığımız zaman Fotoğraf Müzesi tamam teknolojiyi çağrıştırıyorsun düz eski bir bina değil de biraz daha modern bir bina yapılabilirdi. Yansıttığı şeye göre binalar keşke tasarlayabilseydi (2. Görüşme Bahadır).

Bahadır, müze binalarının nasıl olması gerektiği yönündeki soruya yukarıdaki ifadelerle cevap vermiştir. Bahadır'ın bu ifadelerinden yola çıkılarak, eğer insanların kültür varlıklarını tanımaları, sahip çıkmaları isteniyorsa o yönde çalışma yapılması gerektiğini, buna da öncelikli olarak müzelerden başlanması gerektiğini ifade ettiği, söylenebilir. Müzeler insanların kolay ulaşım sağlayacakları mekânlar olduğundan onun, bu düşüncede olduğu düşünülebilir. Bahadır verdiği müzelerin içinde teşhir edilen

ürünlerin yanı sıra müze binalarının da çok önemli olduğuna vurgu yaparak, bu durumun önemini deneyimlediği bir olumsuzluk üzerinden anlatmaya çalışmıştır. Öğrencinin gittiği Fotoğraf Müzesi'ndeki ışıklandırmadan rahatsız olduğunu ve başkalarının da aynı rahatsızlığı duyabileceğini ve müzelere karşı olumsuz genel bir ön yargı oluşabileceğinden bahsetmiştir. Nitekim müzelerdeki fiziki ortam üzerinden en önemli yere sahip olan hususlardan birisi, belki de en önemlisi, kuşkusuz ışıklandırma. Müze içerisinde sağlıklı bir ışıklandırma mevcut değil ise bu durum, bir taraftan eserlerin fiziki anlamda zarar görmesine neden olurken diğer taraftan da ziyaretçilerin verimli bir müze ziyareti gerçekleştirmelerini engellemektedir. Ancak burada şunu belirtmek gerekir ki, MED kapsamında işlenen konulardan bir tanesi de müzelerdeki teşhir biçimleri, sunum teknikleri ve müzelerdeki teşhir elemanlarıdır. Bu konular, muhtemelen Bahadır'a bir müze ziyaretinden hangi hususlara dikkat etmesi gerektiği yönünde bazı ipuçları vermiş olabilir diye düşünülmektedir. Bahadır müze binalarının iç tasarımının yanı sıra dış tasarımının da ilgi çekici ve merak uyandırıcı olması gerektiğine vurgu yaparak, insanların zihinlerindeki soğuk müze algısının kırılmasına yönelik bir düşünceden yola çıkarak bu ifadeleri kullandığı çıkarılabilir.

Aynı zamanda MED'de müze binalarının nasıl olması gerektiği üzerine yapılan açıklamalarda ders hocasının, müze binalarının fiziki yapısından bahsederken, bir biçimde, nem, ısı ve aydınlatma durumunu daha bilindik kelimelerle açıklamasının öğrencilerin konuyu daha iyi kavramalarında etkisinin yüksek olduğu, onların ders içindeki davranışlarından çıkarılabilmektedir (A.G 10.10. 2018).

Kadir, "Müze binaları nasıl olmalı?" sorusuna müzedeki ışıklandırma ve müze içerisindeki mekânsal yapının tasarımı-düzeni bakımından cevap vermekte ve şunları söylemektedir. Işıklandırma ile ilgili olarak "İnsanlar oraya girdiği zaman loş bir ortam... O anı hissetsinler, yaşasınlar. Dediğim gibi böyle aydınlık normal modern yapılmış taşlar, mermerlerden falan, insanın ilgisini fazla çekmiyor; eski olduğu zaman iç mekânda insanları etkiliyor (2. Görüşme Kadir)." Açıklamada, gizemli-mistik bir ışıklandırmaya sahip olan mekânların ziyaretçilerin mekânı hissetmelerinde etkili olduğunu belirtmekte ve aydınlık ve modern mekânlardaki görünümün çok fazla ilgi çekmediğini belirtmektedir. Buna karşı tarihi mekânlarda yapılan gizemli bir ışıklandırmanın ziyaretçilerde daha fazla ilgi uyandırdığını ortaya koymaktadır. Diğer taraftan mekân içerisindeki mimari elemanlarla sergilenen eserlerin belli bir uyum içerisinde olması gerektiğine yönelikte şunları söylemektedir:

Girdiğin zaman içindeki tarihi eşyalar falan, mekânda uyumlu olması lazım. İnsanlar şey yapsın, saray gibi yer, eski şeyler koyarsanız. Öyle çok dikkat çekici olmaz sırttır. Mesela dediğim gibi benim için, ben normal bir müzeye gittiğim zaman içyapısı, dediğim gibi modern şey yapılmazsa beni etkilemiyor, direkt girip çıkıyorum; ama böyle eski yapılmış olursa beni etkiliyor, içinden çıkmak istemiyorum (2. Görüşme Kadir).

Öğrenci, özellikle sergilenen tarihi eserlerle mekân arasında bir uyumun olması gerektiğini belirtmiştir. Burada müzelerin iç tasarımının etkileyici olması için nelerin yapılması gerektiği, nasıl bir tasarım oluşturulması gerektiğini ifade etmiştir. Ders kapsamında müze tasarımları, müzelerdeki sunum şekilleri, sağlıklı bir müze ziyaretinde ortamdaki fiziksel ve kimyasal unsurların etkisi gibi konuların işlenmesi, onun bu tür yorumlara gitmesinde etkili olduğu düşünülmekte ve bunun da dersin kazanımları arasında olduğu görülmektedir.

Zeynep “Müze binaları nasıl olmalıdır?” sorusuna “Bence eski yapılar olmalı, daha dikkat çekici olur. Hem daha çok yansıtır, içindeki şeyleri yansıtıyor olmalı ya da bulundukları yerde sergilenmeli. Başkasının da ilgisini çeker. Bizim dışımızda, alan ile alakalı olmayanların da dikkatini çeker (2. Görüşme Zeynep).” cevabını vermiştir. Burada Zeynep, müze binalarının tarihi değere sahip yapılar olmasının daha ilgi-dikkat çekici olduğunu ifade etmektedir. Ders kapsamında dünyanın en büyük ve popüler birçok müzesi ile ilgili bilgilendirmeler yapılmış ve bunlarla ilgili de görseller sunulmuştur. Bu görsellerdeki müzelerin büyük bir çoğunluğunun eski tarihi yapılar olmasının Zeynep’de oluşan bu düşüncede etkili olduğu düşünülmektedir. O, ders kapsamında yapılan müze tanıtım sunularındaki modern mimari standartlara göre inşa edilen müze yapılarıyla tarihsel değere sahip müze yapıları arasında bir mukayeseye gitme fırsatı bulmuştur. Tarihi yapının kendisi ile içerisinde sergilenen tarihi eserlerin daha fazla bir uyum sağladığı yargısına gitmiştir. Hatta bu durumun sanat eğitimi alan kişilerin dışında diğer bireylerde de aynı etkiyi yaratacağına inanmaktadır.

Hocam yani ders anlatılarak mı yoksa görüp yaşayarak mı öğrenme açısından daha kalıcı. Evet, bu derste müzeler geziliyor; ama bence daha fazla müze gezilmeli en azından çevre illere, yakın olan yerlere gitmeliyiz diye düşünüyorum (Ön Görüşme Kadir).” “Hocam mesela konumuz Malatya müzesiyse oraya gitmeliyiz ya da mesela konumuz Nemrut’sa Nemrut’a gitmeliyiz. Birebir orada görmeliyiz, diye düşünüyorum. Daha kalıcı olur, daha fazla hissederiz. Fotoğraftan görmek ile canlı görmek arasında çok fark var. Fotoğraftan cansız bir şeye bakıyorsun ve hissedemiyorsun; ama oraya gidip o şeye yaklaşıyorsun, dokunuyorsun yani hissetmek daha farklı bir etki yaratıyor (Ön Görüşme Barış).

Kadir ve Barış MED'in dönemsel içeriğine yönelik fikirlerini yukarıdaki gibi belirtmişlerdir. Bu ifadelerde ortak olan şeyin daha fazla müze, kültür varlığı, ören yeri ziyaretlerinin gerçekleştirilmesidir. Öğrenciler bu ziyaretlerin öğrenme açısından daha kalıcı olacağı yönünde fikirlerini sunmaktadırlar. Kadir'den farklı olarak Barış'ın özellikle müze ziyaretlerindeki duygusal duruma işaret ettiği gösterilebilir. Barış'ın daha fazla müze ve ören yeri ziyaretlerinin bilginin kalıcılığı yönündeki açıklamalarını, oradaki eserlerle kurulacak olan duygusal bağdan ötürü olacağını ifade ettiği söylenebilir. Barış, tarihi eserlere dokunmanın vereceği hazzın sanal bir görselden çok daha etkili olacağına vurgu yapmaya çalışmıştır. Zeynep de arkadaşlarıyla benzer biçimde daha fazla müze gezmenin önemine vurgu yapmıştır. “Bol bol müze gezilebilir. Mesela daha çok ilgimizi çekecek yerler, önemli müzeler mesela. Şehir dışı, İstanbul mesela Topkapı Sarayı, Dolmabahçe sarayı daha bilindik yerlere gidelim (Ön Görüşme Zeynep).”

Nisa, MED kapsamında görsellerin kullanılmasının ve aynı zamanda müze ziyaretlerinin gerçekleştirilmesinin önemini ortaya koyarak şunları söylemiştir:

Hocam, zaten şu an görsel bayağı kullanıyor, bir eksiklik görmüyorum; ama hani mesela geçen sefer Turgut Özal Müzesi'ne ve diğer müzelere gittik ya hani. Öyle müzelere daha çok gitmeye şansımız olsa, derse olan ilgimiz artabilir. Hani yerinde görmüş oluruz. Bizim için daha iyi olabilir, diye düşünüyorum. Bu tür gezilerin iyi olduğunu düşünüyorum, başka da bir şey yok (Ön Görüşme Nisa).

Bu ifadeleriyle müze ziyaretlerinde eserin orijinalinin yerinde görülmesinin kişilerin ilgisini artıracak ve bundan dolayı da daha fazla müze ziyaretleri gerçekleştirilmesinin çok daha yarar sağlayacağını belirtmektedir. Nitekim eğitimde gezi-gözlem ve demonstrasyon yöntemlerinin ne kadar etkili olduğu bilinmekte ve bu öğretim yöntemlerinin ders kapsamında uygulanmasının zorunluluğu da ders içerisinde işlenen konulardan birisi olmuştur. Sağlıklı bir müze ziyaretinin nasıl yapılması gerektiği, ziyaret öncesi, ziyaret esnası ve ziyaret sonrasında yapılması gerekenlerin ders kapsamında işlenmiş olmasından dolayı Nisa da böyle bir bilinç oluşmuş olabilir, diye düşünülmektedir.

Mihra da Nisa gibi, özellikle ders kapsamında daha fazla müze ziyareti gerçekleştirmenin gerekliliğini ortaya koymuş ve bunu, resim bölümünde müze eğitimi dersine ilişkin önerilerin neler sorusuna cevap olarak vermiştir.

Daha çok uygulama olması gerektiğini düşünüyorum. Hani Malatya'da kısıtlı gideceğimiz müzeler; ama hoca mesela anlatıyor ya imkânımız olsa da Dolmabahçe'ye gidip görebilsek,

imkânımız olsa da Topkapı'ya gidip görsək... Yüksel Hoca her zaman söylüyor. Mesela burada anlatıyorum; ama oraya götürmek bambaşka oluyor. Gerçekten alanında görmemiz, sahada görmemiz gerekiyor. Öyle düşünüyorum (Ön Görüşme Mihra).

Mihra, MED’de “yerinde görmenin önemine yönelik yaklaşımlar” konusunu önemsemiş ve bunun müzecilik bakımından ne derece zorunluluk arz ettiğini belirterek gezi-gözlem yönteminin müze eğitimi açısından en yararlı yöntemlerden birisi olduğunu ifade etmiştir.

Hocam bir şeylerin anlatılması başkadır yani teori başkadır. Onu görmek, dokunmak, hissetmek o atmosferi yaşamak bambaşkadır. Ne bileyim yani onu gördüm dersin; ama ne kadar... En azından hocanın anlatmadığı şeyleri göreceksin mesela ya da etkileneceksin duygusal anlamda. Tek bir yılda tek bir dönem olması da hoş değil bence, daha fazla da olabilir. İki dönem olabilir mesela. Çünkü sadece gidip orada yerinde görmek bizim teorik bilgimize katkı sağlamıyor, aynı zamanda oradan alacağımız tat, duygu, resim çalışmalarımızı da etkileyecek belki. Mesela hocam, İnönü ya da Özal’ın özel eşyalarını gördük. Eğer bunları hoca slaytlarda anlatsaydı bu kadar etkisi olmazdı. Müzelere gittik, gördük onları. Taraktaki o kıl tanelerini gördük mesela. Yani hocam bence kesinlikle sahalarda görmek gerekiyor, yaşamak gerekiyor, o atmosferi, o duyguyu (Ön Görüşme Mihra).

Yukarıdaki ifadeleri kullanan Mihra, müze ziyaretlerinin kuramsal bilgiye yaptığı katkının yanı sıra yaşanacak olan duygusal durumun resim sanatına da olumlu anlamda getirisi olacağına değinmiştir.

Bahadır, almış oldukları “MED’e ilişkin önerilerin var mı?” sorusuna şu cevabı vermiştir:

Daha çok mesela sanat tarihi dersinden örnek vereyim. Öğrenci üzerinde sürekli teorik olarak ilerlediği zaman... Benim hakkımda daha çok şey kaldı. Geçenlerde gittiğimiz o müze çok aklımda kaldı, oturdu. Biz bunu teorik olarak işlediğimiz zaman, ben mesela şahsen o dersin sınavı olacaksa sınav için çalışırım, gerisi beni hiç ilgilendirmez; ama mesela bir etkinlik olarak düzenlendiği zaman öğrencinin daha çok aklımda kalıyor. Bunların daha sık bir şekilde olmasını isterim. Daha çok yakın iller olabilir. Tam tersi daha uzak illerde olabilir. Gidip, gezilip, gelebilir. Mesela şunu çok isterim: biz doğudayız, batıda bir yere gidip orayı gezmek, iki farklı kültürün bizim üzerimize nasıl bir etkisi olduğunu görmeyi çok isterim. Gezmekten kastımda müze gezmesi olarak bahsediyorum. Müzelere gitmek. Benim burada gördüm şey vardı. İnönü Müzesi neydi? İsmet İnönü’nün saati var; ama saat sergilenmiyor. Kutunun içerisinde. Ben o saati çok merak ettim. Ne zaman? Kutunun içinde duruyor da kutu açık değil. Neden? İnsanlara göstereyim mi bu benim çok aklıma çağırıştı. O saat gerçekten içinde var mı yok mu? Bir de burada şey var insanlar sadece gelip görsün diye yapılmış; ama kimse gitmiyor; çünkü cazip bir yer değil insanların ilgisini çekmesi gereken bir şey olması gerekiyor. Hocam dediğim gibi teorik

olan kısmı biraz daha sade ve öz bir şekilde anlatılır etkinlik kısmının biraz daha fazla olmasını isterim (Ön Görüşme Bahadır).

Bahadır da gezi-gözlem yönteminin özellikle müze eğitimi dersi için çok önemli olduğunu belirtmiştir. Aslında bu yöntemin diğer dersler için de yararlı olduğunu belirterek bunu sanat tarihi dersi üzerinden örneklendirmeye gitmiştir. Bir etkinlik olarak müze ziyareti düzenlendiğinde öğrencinin daha fazla bilgilendiğini ifade etmiştir.

Onur “Hocam daha kalıcı olabilir. Yani İstanbul’a gidip oradaki müzeleri görmek var. Bir de burada anlatmak var. Çünkü görselde gördüğümüz ile fotoğrafta gördüğünüz bir şey arasında fark var, yani. O hissiyatı yaşarız (Ön Görüşme Onur).” diyerek, yerinde gözlem neticesinde edinilen bilginin çok daha kalıcı olduğunu ifade etmiş, canlı görülen bir eserin yaratacağı etkinin o eserin görselini görmekten çok daha kalıcı olduğunu ilave etmiştir. İstanbul’da bulunan ve birçoğu dünyaca popüler-ünlü olan müzeleri yerinde ziyaret etmenin önemine vurgu yapmıştır. Bu ziyaretlerin sözel anlatımın yerine tercih edilmesi gerektiğini de ortaya koymuştur. Aynı zamanda bu eserlerle birebir yüz yüze gelmesinin de kişide bir hissiyat yarattığını ortaya koymuştur. Hocam Türkiye’nin çoğu müzelerini gezmeyi isteriz. Daha fazla müze gezilebilir. Müzede görsellerle daha kalıcı oluyor. Çünkü yani hoş bir şey gidip görmek. Bir de böyle sınıfça gitmek daha güzel oluyor. Yani o hissi yaşamak istiyoruz (Ön Görüşme Onur).

Zeynep de dersle ilgili olarak nelerin yapılması gerektiği ve neler önerebileceği hususunda “Bol bol müze gezilebilir.” demektedir. O da diğer öğrenciler gibi müze ziyaretlerinin daha fazla yapılacağını ifade etmiştir. Öykü de adeta Zeynep’le aynı fikirde olup, aşağıdaki sözleriyle müze ziyaretlerinin artırılması gerektiğini ifade etmiştir.

Hocam gezilerin olması. Farklı müzelere, bütün müzeler değil, hocam en azından yakın çevredeki müzelere; çünkü hocam, Yüksel Hoca hani diyor ya fotoğrafta gördüğünüz ve o anki yaşadığınız bir değil. O yüzden hocam, insanın onu hissetmesi lazım. Üç boyutlu da görmesi lazım... (Ön Görüşme Öykü).

Barış müze eğitimi dersi ile ilgili olarak neler düşündüğü sorulması üzerine aşağıdaki açıklamalarda bulunmuştur.

Ama teorik bir bilgiye sahip. Hani bir müzeye gittiğimizde, bir Arkeoloji, bir Etnografya bir de Yüksel Hoca’nın bahsettiği gibi, bunların içerisinde müze tarihini bilen, kültürünü bilen... Zaten hepsi müzeyi biliyorlar. Teorik olarak biliyorlar; ama biz sanatçı olarak yaratıcılığımızı daha iyi yerlere aktarmak için, düşünmemiz için, bizim için daha iyi olur. Hocam benim görüşüm tamamen müze eğitimi dersinin olumlu olması üzerine. Çünkü biz

geçmişı çok bilmiyoruz. Hocalarımızın araştırmaları sonucu ya da kültürel kalıntılar, dini, sosyal ortamlar... Yani günümüz ve geçmişı... (Ön Görüşme Barış).

“MED’e ilişkin önerin var mı?” sorusuna Barış şöyle bir cevap vermiştir: “Daha fazla müzeleri gezmek hocam. Çünkü şu an elimde olsa yurt dışına da giderim. Yurt dışındaki eserleri de görmek isterim hocam. Çünkü Anadolu uygarlıklarından eserler oradan oraya götürülmüş. Bizim müzedeki eserlerimiz sonuçta (Ön Görüşme Barış)”. Barış da müze ziyaretlerinin önemine ve gerekliliğine temas etmiş, sadece yurt içinde değil yurt dışındaki müzeleri ve buralarda sergilenen eserleri de görmenin gerekliliğine değinmiştir. Özellikle Anadolu’da yaşamış olan uygarlıklara ait olup ve götürülen eserleri görmek istediğini belirtmiştir. Bu ifade ile de aslında Barış’ın Anadolu uygarlıklarına ait olup ve zamanla yurt dışına götürülen eserlerle ilgili bir bilgi birikimine sahip olduğunu da göstermiştir. Bu eserlerin oradan oraya götürülmeleri gibi bir ifade ile de adeta 18. ve 19. yüzyıl’da Anadolu’da yaşanan kültür varlığı tahribatına ve illegal transferine gönderme yapmaktadır. Bunun neticesinde ise bu eserlerle ilgili olarak da bir sahiplenme bilinci taşıdığını ortaya koymaktadır. Bu eserler her ne kadar götürülmüş olsa da “Bizim müzedeki eserlerimiz sonuçta.” diyebilmektedir. İşte bu ifade, Anadolu’da yaşamış olan tüm uygarlıklara ait maddi kültür kalıntılarını sahiplenmedir.

4.3.6. Geleceğe dair düşünme

Bu tema; öğrencilerin gelecekte yapacakları sanatsal çalışmalarında kültür varlıkları ya da kültürel değerleri kullanma durumlarına ilişkin görüşlerini kapsamaktadır. Öğrenciler gelecekte yapacakları çalışmalarda hem pitoresk özellikleri nedeniyle hem de kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması ve hoşa gitmesi bakımından resim sanatının önemli bir yer tuttuğunu düşünmektedirler. Öğrenciler duygu ve düşüncelerinin perspektifinde, kültürel değerleri resimsel öge olarak kullanmanın, en azından bu değerleri bilmeyen insanlar için ulaşılabilme olasılığını yükseltmek isteklerini belirtmişlerdir.

“Gelecekte yapacağın çalışmalarda kültürel miras öğelerini ya da kültür varlıklarını kullanmayı düşünüyor musun?” sorusuna Buse aşağıdaki ifadelerle yanıt vermiştir.

Evet. Çünkü hikâyesi var, geçmişı var. Geçmişten günümüze kadar olan, ne bileyim düşünün ‘çintemani’. Osmanlıdaki ilk motif örneklerinden biri. Ben bunu tuvalime taşımak isterim. Birazcık... Nasıl söyleyeyim yani bina falan çalışıyorum ben, sokak görünümleri

Çalışıyorum. Oda birazcık... Eski sokaklar falan da çalışmak istiyorum. Sokaklarda da eski evlerde de bir yaşanmışlık olduğu için bunu tercih ederim. Herhangi bir şekil veya bir fırcanın izi değilde, bir motif olur. Değil aslında. O kişi mesela o şeyi onu nasıl syleyeyim, mesela ben resim yapıyorum. Ben bunu resmime aktardım mesela. Kendine yararı oluyor. Biliyor olması bile bir yarar ki. Bir şeye boş bakmıyor aslında o motifin hangi motif olduğunu biliyor. Bilmeyene bile o motifi anlatabiliyor. Bu bile yarar. Resme aktardığım zaman da karşı tarafın yararı oluyor. Kültürü yaymış olurum. Bilinlendirmiş oluyorum. Olayın %50'sindense %60'ını ele alıyorum (3. Görüşme Buse).

Buse burada yapacağı sanatsal uygulamalarda imge olarak kültür varlıklarını kullanmayı düşündüğünü belirtmiş ve bunun da gerekçelerine değinmiştir. Resimlerde kullanılan imgelerin pitoresk yapısının önemli olduğunu ve tarihsel-kültürel değere sahip olan eserlerin de aynı zamanda resme konu olabilecek estetik bir değere sahip olduğunu belirtmiştir. Öyle ki ders kapsamında yapmış olduğu çalışmada kullandığı Osmanlı dönemine ait "intemani" motifinin tarihsel geçmişinin, taşımış olduğu kültürel değerin önemine dikkat çekmektedir. Özellikle üzerinde yaşanmışlıklar ait izlerin bulunduğu, tarihi kent görünümleri-sokakları, kültürel değere sahip eserlerin resimde kullanılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bunu yaparken resimle iki fonksiyonel durumu ortaya koyduğunu düşünmektedir. Bunlardan birincisi güzel, plastik bakımdan zengin bir sanatsal çalışma yapabilmek için tarihsel değere sahip olan bir kültür varlığından yararlanılmasını, ikincisi ise bu eserlerin tanıtılmasının sağlayacağı yarar... Yani aslında bu tür yapılan sanatsal uygulamalarla bir tanıtım misyonu da üstlenildiğini belirtmektedir. "Kültürü yaymış olurum" derken burada bir kültür elçisi misyonunu yüklenmektedir. MED'de Osmanlı Devleti'nin isteği üzerine, batılı ressamıar tarafından Osmanlı şehirlerinin gravür tekniğiyle resmedilmesi, öğrencilerin oldukça dikkatini çekmiştir. Bu dikkat yoğunluğu, öğrencilerin kendilerinin de gravür tekniğini görmüş olmalarından ve o teknikle çalışma yapmalarından kaynaklanıyor olabilir. Aynı zamanda bu ve benzer sebeplerden ötürü de öğrenciler müzecilik ile sanatı ve sanatçıyı ilişkilendiriyor olabilir (A.G 07.11.2018).

Kitap mesela şey kitaplar var, eski baskı olan kitaplar var. Mesela ve bu şeyde satılıyor, ikinci el kitapçılarda satılıyor. Mesela oradaki bazı kitaplar sergilenmeli, çünkü içinde şey oluyor altı çizilmiş yerler oluyor, fotoğraf falan çıkıyor ya da eski bir bilgi çıkıyor ya da önceden kullanılmış bazı insanların kitapta birçok anısı var. O anılar birikmiş elden ele dolaştığı için. Bazen çok güzel şeyler çıkabiliyor çok denk geldim. Hepbunu sergilemek istemişimdir; ama sergilemeye de kıyamamışımdır (2. Görüşme Buse).

Buse'nin bu sözlerinden müzede sergilenmesini düşündüğü objenin manevi yönden değerli olması gerektiğini vurguladığı söylenebilir. Öğrencinin bu yaklaşımı; sergilenmesini istediği ikinci el kitaplarda olan, farklı insanlara ait birtakım izlerin,- bunlar not olabilir, bir çiçek olabilir, basit bir kâğıt ya da bir telefon numarası olabilir, bu gibi izlerin-değerinden bahsederken asıl olan o izlerin ardındaki, insanların yaşantısına verilen değerin sergilenmesi gerektiği düşüncesinden doğmaktadır.

Hocam onların da anısı çok. Bana ait değil bir kere, bir sürü anı birikmiş. Ben de onu okuduktan sonra benim de anım oluyor. Aslındaelden ele gezdiği için başka bir anlam ifade eder. Kitaplar herkese farklı his uyandırır, onun altını çizdiği bir cümle bana başka bir şey hatırlatır, diğerine eski sevgilisini hatırlatır, çocuğunu hatırlatır, o sergilenebilir bence. Hisle alakalı olan bir şey bence, göreceli bir şey (2. Görüşme Buse).

Buse yukarıdaki sözleri ile müzede sergilenmesini düşündüğü eşyaların, müzeyi ziyarete gelen insanlarla arasında bir bağ oluşturacak ürünler olmasının önemine vurgu yaptığı söylenebilir.

Nisa, Gelecekte çalışmalarında, benzer objeleri veya motifleri, bu tarzda başka, kullanmayı düşünüyor musun? Sorusu üzerine aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır.

Hocam zaten şöyle bir şey oldu.” diyerek cevap vermiş ve devamında “Şu motifi araştırırken, çok fazla motif gördüm, araştırırken. O yüzden tablolarımda da-Resim atölye dersinde-motif bir kullansam mı dedim hatta. Çok fazla fotoğraf kaydettim, motiflerle ilgili. Hani o yüzden bu konuda benim için bir yol açtı. Hem motifi hem tekniğini sevdim ben bu çalışmamın (3. Görüşme Nisa).

Burada Nisa, MED kapsamında yapacağı uygulama çalışması için yapmış olduğu araştırmada, birçok resme konu olabilecek kültür varlığı ile ilgili görsellere ulaştığını ve bu görsellerin Resim Atölye dersinde de yararlanabileceği imgeler olduğunu belirtmiştir.

Mihra, yapacağı resimsel uygulamalarda kültürel mirasa ait eserleri sanatsal bir imge olarak kullanıp kullanmayacağı sorusuna şu cevabı vermiştir: “Aslında en başta hep aklımda oluyordu, arkeolojik alanlar. Buna yönelik şeyler çalışayım diye; ileride çalışabilirim. Zaten ekstra bölüm okusam arkeoloji okurdum. O yüzden böyle şeyler dikkatimi çekiyor (3. Görüşme Mihra).” Mihra bu ifadesi ile kültür varlıklarına olan ilgisini ortaya koymaktadır. Kültür varlığı konumundaki eserlerin resimsel imge olarak kullanılabileceğini, hatta kullanmayı da düşündüğünü, ifade etmiştir. Ancak her ne kadar şu anki sanatsal üretimlerinde bunlardan yararlanmamış olsa da ileride kullanılabileceğini-yararlanabileceğini belirtmiştir. Hatta tarihi eser-kültür varlığı çalışma alanı olan arkeolojiye ilgi duyduğunu belirtmiş ve tekrar bir bölüm okuması gibi bir

durum söz konusu olsa arkeolojiyi tercih edeceğini ve bunun da bu disiplinin çalışma alanıyla ilgili olduğunu söylemiştir. “Böyle şeyler dikkatimi çekiyor” derken ifade etmeye çalıştığı şey kültür varlıklarıdır. Arkeoloji de bu varlıklar üzerine çalışmalar yaptığı için, onun tercih edebileceği bir bölüm olmuştur.

Bahadır resimlerinde kültür varlığını sanatsal bir imge olarak kullanabileceğini belirtmiş ve kendine sorulan “Peki neden kullanabilirsin, kullanabilirim diyorsun ya?” sorusuna şu cevabı vermiştir:

Kullanabilirim, evet. Mesela hani Malatya için uygun değil ama birçok şey var. Kullanabilirim ondan sonra, Türkiye’de buna benzer birçok örnek var. Bunları kullanabilirim. Biraz daha insanlar bu tarz şeyleri beğendikleri için aslında, bunları seçebilirim. Şöyle kültürde sanat da birbirine bağlamak için. Normalde şu an modern sanata baktığımız zaman herkes ‘Pop Artı’ kendi tarzı ile bir şeyler yapmaya çalışıyor; ama kültür ile bağladığın zaman biraz daha dikkat çekiyor. Aslında ikisi de başta benim dikkatimi çekti. Ondan sonra ben bu tarzda yaparsam başka insanların da dikkatini çeker, diye düşündüm, ondan dolayı bunu seçtim (3. Görüşme Bahadır).

Burada Bahadır kültür ve sanatın birbirinin ayrılmaz bir parçası olduğunu ve kültürel mirasın da kültürün yansıyan somut-somut olmayan taşıyıcı unsurları olduğu için, sanatsal çalışmalarında kullanabileceği imgeler olduğunu belirtmiştir. Kültürel imgelerin sanatsal çalışmalarda kullanıldığında daha fazla dikkat çektiğini ve bunun için tercih edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Onur, kültürel mirasa ait unsurları çalışmalarında resimsel imge olarak kullanıp kullanmayacağı sorusuna, kullanabileceğini belirtmiş ve şunları söylemiştir:

Daha değişik tasarımlar yapabilirim, kullanabilirim. Yani kültür varlıklarımız onlarla ilgili güzel bir sanat güzel tablolar yapabiliriz; çünkü hocam en azından bilindik şeyler, miraslarımız. O yüzden. Dediğim gibi hocam, kültür varlıklarımız geleneksel kültürlerimiz, üzerine ne yapılırsa olur. Yani tarihi var, değişik tasarımlarla yapılabilir. Dediğim gibi hocam güzel motifler... Bunlarla ilgili güzel tablolar çıkarılabilir. Dediğim gibi hocam kültür varlıklarımız... O yüzden onları yaşatmak için (3. Görüşme Onur).

Kültür varlıklarının sanatsal çalışmalarda kullanılabileceklerinin gerekçesi olarak, onların bilindik olmasını, miras değeri taşımalarını göstermiştir. Özellikle tarihsel niteliğe sahip olmalarının da tercih edilmelerinde önemli bir etken olduğunu belirtmiştir. Tarihsellik kültür ve kültür varlığı arasında bir bağlantı kurmuştur. Hem kullanılacak olan kültür varlığı konumundaki motiflerin estetik görünüşleri hem de onlara katılacak özgün yaklaşımlarla güzel eserler ortaya konulabileceğini vurgulamıştır.

Kadir “Gelecekte yapacağı çalışmalarda MED’de yapmış olduğunu, kültürel değere sahip bir eserin imge olarak kullanıldığı sanatsal uygulamalara benzer şekilde, objeleri ya da konuları yapacağın özgün sanatsal çalışmalarda kullanır mısın? Sorusuna şöyle cevap vermiştir:

Tabii ki kullanırım hocam. Zaten bu çalışmayı yaptıktan sonra kendimce bir tarz oluşturdum. Yani bunu ilk başta düşünürken fazla düşünmeden yaptım, göz kararıyla. Sonra baktım ki iyi şeyler meydana çıkıyor. Kendimce bir tarz oluşturdum, hoşuma gitti. Yapacağım çalışmalarda da bu tarzdan gideceğim.

Kadir MED kapsamında yapmış olduğu sanatsal çalışma ile kendince bir tarz oluşturduğunu, ilk başlarda çok önemsemediğini; ancak sonrasında güzel şeyler çıktığını gördüğünü ifade etmiştir. Yapılan uygulamalarda kendine bir tarz oluşturduğunu belirtmektedir.

Zeynep de Kadir ve diğerleri gibi yapacağı sanatsal çalışmalarda kültürel mirasa ait unsurları resimlerinde imge olarak kullanabileceğini belirtmiş; ancak bunu tam olarak açıklayamadığını ifade etmiştir.

Evet. Kullanmak isterim; ama nedenini bilmiyorum. Halı işlemeyi seviyorum, elimin yatkın olduğunu düşünüyorum. Başka sebebi yoktur. Belki de hocam karmaşık durduğu için hevesleniyorum. Karmaşık şeyleri de seviyorum. Düzenin içinde karmaşığı... (3. Görüşme Zeynep).

Özellikle geleneksel yöntemlerle üretilen halılara dikkat çekmiş ve bu halıları işlemeden zevk aldığını belirtmiştir. Geleneksel halıların üzerinde yer alan motiflerin karmaşık yapılarının kendilerine haz verdiğini ve bundan dolayı da bu tür motifleri resimlerinde kullanabileceğini belirtmiştir.

Gelecekte kültürel miras ya da kültür varlıklarını çalışmalarında kullanmayı düşünür müsün? Sorusuna Öykü, “Şahmeran olursa olabilir hocam (3. Görüşme Öykü).” cevabını vererek kültürel mirasa ait bir unsur olan “Şahmeran”ın resimsel imge olarak kullanılabilecek bir değer olduğunu belirtmiştir. Somut olmayan mirasa ait bir değer olan bu motifin onun tarafından tercih edilmesi, onungizemli bir tarihsel-kültürel geçmişe ilgi duyduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim Öykü MED kapsamında yapmış olduğu sanatsal uygulamada bu motifi kullanmıştır.

Malatya’daki müzelerin yerlerini bilmiyor insanlar, mesela broşür dağıtılabılır, reklamyapılabilir. Mesela hayvanat bahçesi açıldığında bayağı bilgi verildi. İnsanlar gitmeye başladı. Ama müzeler öyle değil. Halka pek duyurulmuyor. Ben öyle düşünüyorum. Belki değerli bulmuyorlardır, hocam. İnsanların gözünde bir önemi yok geçmişin. Hep geleceklerini düşündükleri için... (2. Görüşme Öykü).

Öykü'nün bu sözlerinden müzelerin halka tanıtılması için yapılması gerekenlere ilişkin tavsiyelerinde bulunduğu görülmektedir. Ayrıca bu duruma yönelik eleştirel bir tavır da vardır. Öğrenci, müzelerin, şehir genelinde yapılan yeniliklere oranla çok daha az tanıtıldığına dikkat çekiyor ve bu sebepten dolayı insanların müze ziyareti yapmadıklarını çünkü bilmediklerini, tanımadıklarını ifade ediyor. Aynı zamanda genel olarak insanların çoğunluğunun, müzelerin sadece öğrenciler tarafından ziyaret edilmesi gereken bir yer olarak gördükleri söylenebilir.

Barış aynı soruya “Düşünürüm hocam.” diye cevap vermiş ve devamında eklemiştir:

Kültür değişmeyen bir şey, gelecek nesillere aktarmak için iyi bir tekniktir, hocam. Bizim alanımıza daha iyi olur, hocam. Yeni yetişmiş nesillerimiz hiçbir şey bilmiyor. Mesela ben atandığım zaman... Sürekli kültür mirasını kullanarak... Bizim geçmişimizi bilmemiz gerekiyor. Nereden nereye geldiğimizi, buradan buraya kadar geldiği için, onların bilmesi şart hocam. Bir insan özünü bilmeden bir şey bilemez ki hocam. Hangi şartlardan geldiğimizi gençlerin bilmesi şart (3. Görüşme Barış).

Burada Barış, kültürün devamlılık sağlaması ve gelecek nesillere aktarılması gereken bir değerler bütünü olduğunu ve bunun sanatsal yansıtma araçlarıyla gelecek kuşaklara aktarılması gerektiğini belirtmiştir. Bu kültürel aktarımda sanatsal ifadelerin önemini “bizim alanımızla” diyerek ifade etmiştir. Burada ayrıca kendine bir misyon yüklenerek “atandığım zaman” (Burada öğretmen olarak görev almayı kastetmektedir) diyerek kültürel mirası-kültürel mirasa ait unsurları kullanarak gelecek kuşaklarda bir bilinç oluşmasına katkı sağlayacağını düşünmektedir. Burada Barış, sanatsal anlatım biçimlerinde kültürel mirasa ait unsurları kullanmanın, gelecek kuşakların bilgilenmesi ve onlarda konu ile ilgili bir bilincin oluşmasında ciddi yararlar sağlayacağını belirtmektedir.

4.3.7. Müze rehberi oluşumu

Bu tema; öğrencilerin MED kapsamında yapılan müze rehberinin oluşum sürecini kapsamaktadır. Müze rehberi hazırlama aşamasında seçilen müzelerin ve yaş, cinsiyet gibi öğrenci özelliklerinin, her katılımcı için aynı düşünce alt yapısıyla tasarlanmamıştır. Bazı öğrenciler müze rehberini yalnızca yine getirilmesi gereken bir görev olarak algılayıp yapılması gereken prosedürleri tamamlamışlardır. Bazı öğrenciler ise bu durumun farkına ve bilincine vararak, seçtikleri müzeden öğrencinin yaşına, cinsiyetine kadar her bir unsuru göz önünde tutarak müze rehberi hazırlamışlardır. Bu

durum öğrencilerin bilinç oluşumuna dair ipucu veren önemli bir adım olarak nitelendirilebilmektedir. Öğrenciler müze rehberi doğrultusunda müze ziyareti yaptıkları öğrencinin verim alabilmesinin, tarih bilinci ve kültürel miras bilinci açısından son derece önem arz eden bir konu olduğunu ifade etmişlerdir.

MED kapsamında öğrencilerin, aktif olarak ders sürecinde rol almaları bakımından, bazı uygulamalar yapmaları istenmiştir. Bu uygulamalardan bir tanesi de onlardan bir müze rehberi hazırlamalarının istenmesidir. Bu kapsamda her öğrenciden yılsonu sınavına kadar, herhangi bir yaş grubundan bir kişi ile-öğrenci olmasında yarar vardır; ancak bu bir zorunluluk değildir-beraber bir çalışma yapmaları istenmiştir. Bu rehberle ilgili olarak dönem başındaki ilk derste gerekli açıklamalar yapılmış ve öğrencilerin bu rehberde nasıl bir süreç takip edecekleri doküman olarak kendilerine verilmiştir. Ders alan öğrenciler herhangi bir yaş grubundan öğrenci ile müze ziyareti gerçekleştirmişlerdir. Buse hangi müzeye gittiği ve hazırlamış olduğu Müze Rehberi için neden bu müzeyi seçtiği yönündeki soruya şu şekilde cevap vermiştir:

Arkeoloji Müzesi'ne gittim. Malatya'daki en merkezi müzeydi. Başka müzeye de gitmek istedim; ama hem zaman problemim vardı gidemedim. Hem de en bilindik bilgilerine en kolay ulaşabileceğim en kapsamlı bir şekilde araştırma yapabileceğim müzelerden biriydi. Aralarındaki en farklılardan biri buydu. İçerisinde pirinç şeyi hani biraz dahahıkayeletirmişlerdi bu olayı (3. Görüşme Buse).

Buse Malatya Arkeoloji Müzesi'ne yapmış olduğu ziyareti belirtmiş ve bu müzeyi ziyaret amaçlı tercih etmesindeki gerekçesini açıklamış ve Malatya'da bulunan müzeler içerisinde en farklı müzenin bu müze olmasından dolayı tercih ettiğini eklemiştir. Başka müzeye de gitmek istediğini ancak imkânlarının buna elverdiğini de belirtmiştir. Müzede dikkatini çeken şeyler nelerdir? sorusuna ise “Şey vardı, mezar vardı. Mesela şu da aynı şekilde. Orda da şey yapmışlardı, orda da bir yaşanmışlık var. Biraz önceki buğday gibi düşünün.... Orası dikkatimi çekmişti benim. Kemikler falan aynı şekilde, bunlar çok küçüktü, minicik şeyler (3. Görüşme Buse).” Müzede bulunan ve kazılar sonrasında çıkarılan bir mezar görüntüsünün dikkatini çektiğini ve buradaki en önemli hususun, sergilenen eserlerin yaşanmışlıkları üzerinde taşımış olmaları idi. Yani geçmişe ait izleri üzerlerinde barındırmaları onun için etkileyici bir durum oluşturmuştur. Ders kapsamında hazırlamış olduğu Müze Rehberi'nde yer verdiği eserlerle ilgili olarak şunları söylemiştir: “Şunları özel olarak Müze Rehberi'ne koydum ya, bunun içinde hala zeytinyağı duruyordu, hatta üstü kapanmıştı. Paralar falan, şuradaki portre. Ama şey bu, bunun içinde hala yağ duruyordu. Fosilleşme falan yoktu.

Burası kapanmıştı sadece (3. Görüşme Buse).” Özellikle kendisinde farklı etki yaratan eserleri rehberle koyduğunu ifade etmiş ve para, porte ve yağ kabını özellikle tercih ettiğini ilave olarak belirtmiştir.

Bahadır hazırlamış olduğu Müze Rehberi için Malatya Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurulan Fotoğraf Müzesi’ni seçmiş ve neden bu müzeyi seçtiği hususunda şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

Fotoğraf Müzesi şöyle. Fotoğrafa biraz ilgi duyduğum için aslında. Fotoğrafı biraz merak ediyordum. Makineleri falan... Teknolojiye de birazcık düşkün biriyim. Açıldığını görmüştüm, gitmek için nasip olmamıştı. Böyle bir proje ile de acaba gitsem nasıl olur? diye düşündüm. Ondan sonra bir öğrenci buldum. Birlikte gittik. Beraber gidip gezdik. Zaten bayağı eski şeyler vardı. Biz şu an diyoruz, işte teknoloji gelişti, işte küçük şeyler yapıyor falan diye. Bundan 40 sene 45 sene önce de çok küçük fotoğraf makineleri vardı ve orada mesela Japonlar yapmıştı. İstihbarat amaçlı kullanılan küçük fotoğraf makineleri var. Onlar benim çok dikkatimi çekmişti, gezdiğim sırada. Ondan dolayı bu müzeyi seçtim (3. Görüşme Bahadır).

Teknolojik gereçlere ve bununla da bağlantılı olarak fotoğraf makinelerine duymuş olduğu ilgiden dolayı bu müzeyi tercih ettiğini belirten Bahadır, müzenin açılış döneminde yapmış olduğu tanıtımdan da bir yönüyle bahsetmiş ve bu tanıtımın müzeyi rehber çalışmasında kullanmak için tercih etmesinde etken olduğunu belirtmiştir. Burada müzenin tanıtımının, ziyaretçileri kendine çekmede önemli bir etkiye sahip olduğunu da ortaya koymuştur. Tercih ettikten sonra rehberde beraber çalışacağı öğrenci ile birlikte müzeyi ziyarete gittiğini ve biraz da şaşkınlıkla bayağı eski eserlerin olduğunu söylemiştir. Fotoğraf makinelerinin tarihsel geçmişi diğer arkeolojik eserler kadar geriye gitmediğinden olacak ki beklentisinden daha eski ürünler olduğunu belirtmiş ve 40 ya da 45 yıl öncesinde de küçük fotoğraf makinelerinin olduğunu görmeden dolayı bir şaşkınlık yaşadığını ortaya koymuştur. Bu küçük makineler istihbarat amaçlı kullanılan makinelerdir. Bu şekilde farklı özelliklere ve görünümlere sahip makinelerin birçok ziyaretçide merak uyandırdığı bilinmektedir. Hatta öyle ki Bahadır bu makinelerden dolayı müze rehberi için bu müzeyi tercih ettiğini belirtmiştir.

Onur, müze rehberi hazırlamak için hangi müzeye gittin? Sorusuna Malatya Arkeoloji Müzesi cevabını vermiş ve bu müzeyi neden seçtin sorusuna ise şu cevabı vermiştir: “Çünkü hocam orayı daha iyi gördüm. Diğer müzelere göre daha çok şey vardı, daha çok eser vardı. Daha güzel eserler vardı. O yüzden, götüreceğim kişi de en azından görmüş olur. Daha çok şey görmüş olur, öğrenmiş olur, o yüzden (3. Görüşme

Onur)”. Onur; bu müze tercihinde müzede bulunan eser çeşitliliğinin ve eser sayısının fazlalığının önemli olduğunu belirterek, diğer müzelere göre-burada Malatya’daki müzeleri kastediyor muhtemelen-daha güzel eserler bulundurmasının da tercihte etkili olduğunu söylemiştir. Tabi burada daha güzel derken neyi kastettiğinin de irdelenmesi gerekir. Aslında Onur burada daha güzel derken çoğunlukla eser çeşitliliğini ve bunun yanında da dönemsel anlamda çeşitliliği kastetmektedir. Diğer taraftan Müze Rehberi’ni beraber hazırlayacağı kişni de bu çeşitlilikten ve zenginlikten yararlanmasını istediğini belirtmiştir. Müze Rehberi’nde kılıç ve küp gibi eserleri neden tercih ettiği yönündeki soruya da “Kılıç yani hocam ne bileyim. Savaş erkeğiz ya hocam. Biz öyle kılıçtır, silahtır erkeklerin hoşuna gidiyor, o yüzden. Hocam küplerde bence güzel oldu yani. Küp, o zamandan küpler yapmışlar. Güzel küpler yapmışlar ve bu zamana kadar gelmiş (3. Görüşme Onur).” cevabını vermiştir. Onur kılıç ve silah tercihinin erkeklerde var olan savaş araç gereçlerine olan ilgiyle ilişkilendirmiş, küpleri tercih etmesini ise onların estetiksel ve kronolojik değerleriyle ilgili olduğunu belirtmiştir.

Kadir müze rehberi için hangi müzeye gittin? sorusuna Malatya Arkeoloji Müzesi’ne cevabını vermiş ve bu müzeyi tercih etme gerekçesi için de şunları söylemiştir: “Daha önce diğer müzeleri gezmiştim. Bu müzeyi gezmemiştim. Ondan dolayı bu müzeyi merak ettim, o yüzden bu müzeye gittim (3. Görüşme Kadir).” Kadir “daha önce diğer müzeleri gezmiştim” derken Malatya’da bulunan müzeleri belirtmektedir. Dolayısıyla şehirde var olanlar arasında görmediği bu müze olduğu için de bunu tercih etmiştir. Yani tercihinde müzede sergilenen eserler belirleyici bir rol oynamamıştır. Aslında yeni şeyler görme isteğinin neticesinde oluşan bir tercihtir, bu.

Kadir müze rehberi’ni hazırlarken neden bu yaş grubunda bir öğrenciyi tercih ettiği sorulduğunda şu cevabı vermiştir: “Çünkü hocam hani yaş standardı 14-15 olunca onların biraz daha hayal gücü farklı oluyor. Yetişkin insanlara göre hayal gücü geniş olduğu için, daha anlamlı bakar diye, götürdüm. Evet. Daha dikkatli inceler objeleri, daha farklı seçebilir, ondan yani (3. Görüşme Kadir).” Kadir burada beraber çalışacağı öğrencinin hayal gücünün daha geniş olması gerektiğini ve onun için bu yaş grubundaki öğrenciyi tercih ettiğini belirtmiştir. Aslında öğrenciden daha fazla yorum, daha farklı bakış açıları ortaya koymasını beklemiştir. Yaş seviyesi daha büyük öğrencilerde bu kadar zengin bir yorum ve hayal gücü beklenemeyeceğini ifade etmiştir. Devamında “Ama bu öğrenci daha farklı şeyler seçti. Küçük değirmen taşının seçtik mesela.” diyerek biraz da tercihten dolayı yaşadığı hayal kırıklığını da ortaya koymuştur.

Kadir müzeye ilk girdiğinde orada bulunan paranın dikkatini çektiğini belirtmiş ve bunun neden dikkatini çektiği sorusuna da şu cevabı vermiştir. “Direkt içeri girince para dikkatimi çekmişti. Üzerinde bir tane resim vardı. Tam hatırlamıyorum... Ondan dolayı ilgimi çekti. Hani görselliği üzerindeki davasından dolayı ilgimi çekmişti, mühürden dolayı hocam”. Hoca’nın dosya seçimini sorması üzerine Kadir “hocam çünkü talibi öyle şey yapmak istemedim. Böyle renkli canlı şeyler seçmedim. Hani daha böyle ağır bir dosya seçtim tarihi bozulmasın diye (3. Görüşme Kadir).” ifadesinde bulunmuştur.

Müze rehberi için Malatya Arkeoloji Müzesi’ni tercih eden Zeynep, bu tercihinin gerekçesini şöyle açıklamıştır: “Çok fazla materyal var. İlla birisinin ilgisini çekeceğini düşündüm. Mesela hocam, kral mezarı. Küp mezar. Zaten o ilgisini çekti. Fotoğrafını çekecektim. O yüzden öyle durdu. Bir tek küp mezar ilgisini çekti. İçinde kafatası falan oluşu (3. Görüşme Zeynep)”. Zeynep bu müzede eser sayısının fazlalığının bu tercihte belirleyici olduğunu belirtmiş ve beraber çalışacağı öğrencinin ilgisini bu eserlerden birinin mutlaka çekeceğini ifade etmiştir. Müzede arkeolojik bir buluntu olarak, içerisinde bir iskelet ile küp bulunan mezarın öğrencinin ilgisini çektiğini belirtmiştir. Aslında Zeynep bu tercihte kendi kişisel tavrından daha çok beraber çalışacağı öğrencinin gözüyle olaya bakmaya çalışmıştır.

Barış’a müze rehberi’nde beraber çalışmak için neden bu yaş grubundaki öğrenciyi seçtin sorusu sorulduğunda aşağıdaki cevabı vermiştir.

Bu yaş grubu daha iyi de hocam. Çünkü topluma bir birey kazandırmak için de, öyle tercih ettim. Eğer çocuğa yapsaydım, çocuk 2 gün sonra alacaktı. Ergenlik dönemindeki bir kişinin sürekli kimlik arayışı olduğu için bence bir sanatsal kimliği kazanmasını istedim aslında (3. Görüşme Barış).

Barış, yaptığı müze rehberi içerisindeki, arkeoloji müzesindeki küplerin görselinden yararlanma sebebini aşağıdaki gibi açıklamıştır. Öğrencinin sanat eğitimi almasının müzedeki motif işlemeli küpün dikkatini çekerek müze rehberine koymasında büyük rolü olduğu söylenebilir.

Küplerin üzerinde olan motifler, hocam dikkatimi çekti. Hangi dönemde olursa olsun insanlar hep bir estetik kaygı içerisinde olmuşlar. Hangi topraktan yapıldığı o dikkatimi çekti. Tamamen süsleme amaçlı hocam, süsleme etkisi yapan motifler dikkatimi çekti, ilgimi çekti (3. Görüşme Barış).

Araştırmacının müze rehberi hazırlamak için neden arkeoloji müzesi seçtiğine yönelik soruya Mihra, “Arkeoloji müzesi daha geniş kapsamlı diğerlerine göre, ne bileyim hani Etnografya falan bunlar ulaşılabilir şeylerdi. Zaten çok uzak değildi. Bu

çok uzak olduğu için tarih zaten günümüze uzak şeyler. Daha çok dikkat çekebileceğini düşündüm (3. Görüşme Mihra).” diyerek, arkeoloji müzesini seçme sebebinin, arkeoloji müzesinin daha tarihi eski ürünlerin sergilenmesinden ötürü olduğunu belirtmiştir. Etnografya Müzesi örneğini vermesi, orada sergilenen ürünlerin çoğunluğunun hali hazırda aile büyüklerinin evlerinde varlığını sürdürmesinden kaynaklandığını, bu sebeplede ulaşılabilirliğinin kolaylığından dolayı, kendince çok özel bir yerde olmadığı, söylenebilir.

4.3.8. Sanatsal çalışma oluşumu

Bu tema; öğrencilerin MED kapsamında yaptıkları çalışmaları kapsamaktadır. Öğrencilerin yaptıkları bu çalışmalarda özellikle MED’de dikkatlerini çekmiş, kültürel değerler görülmektedir. Bu değer somut bir nesne olabileceği gibi aynı zamanda hikâye, destan, savaş gibi unsurlarında olabileceğini fark ederek zengin tasarımlar oluşturmuşlardır. Öğrenciler bu sanatsal çalışmalarda tek bir eser değil bir kaç kültürel değeri kendilerince yorumlayarak, değerlendirerek ve eşleştirerek özgün tasarımlar yapmışlardır. Aynı zamanda öğrenciler bu kapsamda yaptıkları sanatsal çalışmalara, MED dışında atölye derslerindeki uygulamalarının etkisi oldukça fazla görülmektedir. Bu durum öğrencilerin, bir yandan da geleceğe yönelik denemeler yaptığı ve söz konusu olan konuyu devam ettirebilme isteğini ortaya koymaktadır.

MED kapsamında öğrencilerden yılsonu sınavına kadar sanatsal bir uygulama yapmaları istenmiştir. Yapılan bu çalışmada Anadolu topraklarında hüküm sürmüş uygarlıklardan herhangi birine ait somut ya da somut olmayan kültürel mirasa ait bir unsurun çalışmada imge olarak kullanılması istenmiştir. Bu uygulama ile ilgili olarak dönem başında, ilk derste, öğrencilere gerekli bilgilendirme yapılmıştır. Bu bilgilendirme yapılırken gerek resim sanatı tarihi içerisinde gerekse sanatın diğer dallarında ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan örneklerle bilgilendirmeler de yapılmıştır. Onlardan her hangi bir maddi olan ya da olmayan bir unsuru ele alarak herhangi bir sanatsal teknik ile özgün bir uygulama yapmaları istenmiştir. Bununla kültürel mirasa ait unsurların sanatsal ifade biçimleri içerisinde estetiksel bir değer olarak kullanılabilir niteliğe sahip oldukları gösterilmeye çalışılmıştır.

Görsel 4.1. *Buse'nin "Saygı" İsimli Çalışması*

Yapmış olduğu sanatsal uygulamada “çintemani” motifini imge olarak kullanan Buse'ya yapmış olduğu bu sanatsal çalışma için neden bu objeyi ya da motifi kullandın diye sorulduğunda şu cevabı vermiştir:

Bu çintemani motifi. Ama ben bunu aslında direk çitemal motifi olarak düşünmemiştim, ilk bunu düşünmemiştim. Şu şeylerde oluyor ya kaftan düğmeleri, oradan düşünmüştüm. Kaftan düğmesi çalışacaktım. Kaftan düğmesinden çitemal motifine kadar, araştırırken gittim. Bu da Osmanlı'da kullanılan ilk motif örneklerinden biri. Günümüze kadar çok yani halılarda olsun işte, kıyafetlerimizde olsun, küpelerde aksesuarlarda olsun, çok fazla sayıda kullanıldığı için, bunu tercih ettim (3. Görüşme Buse).

Buse'nin bu motifi ele alırken ders hocasının dönem başında yapılacak bu sanatsal çalışma ile bilgilendirme yaparken söylediklerinden etkilendiği düşünülebilir. Nitekim ders hocası dönem başındaki ilk derste öğrencilere sanatsal uygulamayı nasıl yapacakları konusunda bilgilendirme yaparken “Kültürel Miras-Kültürel Varlık niteliği değeri taşıyan sıradan bir kıyafet düğmesi bile imge olarak kullanılabilir. Hiç önemi yoktur. Önemli olan o imgeden yola çıkarak yapmış olduğunuz özgün çalışmanın sanatsal-plastik değeridir.” demiştir. Bu açıklamadan muhtemelen etkilenen Buse, ilk etapta kültürel miras niteliği taşıyan bir kıyafet düğmesini tercih etmek için bir arayışa girdiğini belirtmiş ve bu arayışın neticesinde “çintemani” motifine geldiğini ifade etmiştir. Buse devamında düğme ile onun taşıdığı olduğu sembolik ifade biçimine giderek şunları söylemiştir:

Bir şey olur hani düğmede o var. Ee bir de zaten polis memurlarında olsun, askerlerde olsun, hani şey söz bile vardır. Düğmesini koparırsan falan şöyle şöyle ceza. Düğme ondan geldi bana. Sonra tabi bunu buraya nasıl bağladım? Bunu kültürden bağladım ve buradan da motif olarak kaftan düğmesini tercih ettim (3. Görüşme Buse).

Düğmelerin taşıdığı olduğu sembolik değerler vardır. Burada ona bir gönderme yapmıştır. Kaftan düğmesini tercih etme sebebin ne? Sorusuna “O da kültürel şeye

giriyor, mirasa. Kaftan düğmesi.” cevabını vermiş ve bunun bir hikâyesi var mı? diye sorulduğunda ise “Yani kaftan düğmesi. Görsel olarak daha zengin daha ayrıntılı olduğu için onu tercih ettim. Bu kaftan düğmesini araştırırken de işte çintemani diye o motifi yani yazı olarak gördüm ve o motifin kaftan düğmesi olarak çok sayıda işlendiğini, kaftanlık üzerinde de çok sayıda işlendiğini fark ettim.” İlk olması ona ne gibi özellik katıyor? diye sorulan soruya öğrenci aşağıdaki ifadelerle yanıt vermiştir.

İlk her zaman daha lezzetlidir, daha güzeldir. Çünkü yoktan var edilmiş. Şöyle söyleyeyim ilk defa olmuş, ilk defa olan bir şey. Eski bir zaman o döneme rağmen bir motifin bir görselin bir sanatın ortaya çıkarılması ve ilk olması. O ilkin günümüze kadar taşınmış olması. Biz fark etmiyoruz. Çintemai motifini çok görmüştüm ve o motifin olduğunu bilmiyordum. Kıyafetlerimize, aksesuarlarımıza kadar taşınmış olması. Bence bu önemli (3. Görüşme Buse).

Görsel 4.2. Nisa'nın “Kadın” İsimli Çalışması

Anadolu’ya has geleneksel kadın kıyafetlerine ait motifi neden çalışmada imge olarak kullandın? sorusuna Nisa şöyle cevap vermiştir:

Hocam aslında uzun zamandır normal kendim atölyede yaptığım kadınlarla, yani kendi portrem... Aslında da kadınlarla ilgili olsun istedim. Oraya gitsin. O yüzden bunda da bakıyordum, Türk motiflerine falan, kadın motifini gördüm. Bu da onunla ilgili olsun, hem bilgi edinmiş olurum. Zaten bunda da şeyi ele aldım, kadına şiddeti. Bu elde Türk motifine ait sembolmüş. Onu da kompozisyonda gösterdim. Niye nakış diye sorarsanız, uzun zamandır yapmak istiyordum, bu da bahane oldu (3. Görüşme Nisa).

Aslında Nisa, çıkış noktası olarak kadın figürünü düşünmüş ve atölye dersinde de aynı konuya yönelik çalışmalar yaptığını belirtmiştir. Kendi portresini de atölye çalışmalarında kullandığını ve buradan hareketle Anadolu’ya ait kadın kıyafetlerindeki

motiflere kadar gittiğini ifade etmiştir. Yapılan çalışmada resimsel tekniklerden birinden ziyade, motifi dokuma tekniği ile işlemiştir.

Görsel 4.3. Mihra'nın "İzlenim" İsimli Çalışması

Malatya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan eserden yola çıkarak sanatsal uygulama yapan Mihra'ya, "Neden çalışmada bu objeyi ya da motifi kullandın?" diye sorulduğunda şu cevabı vermiştir:

Müze'yi gezmiştik biz, Malatya Arkeoloji Müzesi. Orada duvarda resimler vardı. Zaten bize broşür vermişlerdi, inceledim. Hoca konu bulun falan demişti. İncelerken gördüm, bu figürleri. Bu benim kendi tasarımı. Ben onu birleştirdim, çok iyi duruyordu. Renkleri falan, kırmızı, mavi. Sonra hocaya götürdüm. Hoca da tam olarak bunu demedi; ama farklı bir teknikte böyle çıktı. Bu normalde farklı, iki şey falan çekiyor. İnsan figürü falan. Ben bunu böyle yaptım, hoşuma gitti, duruşu falan (3. Görüşme Mihra).

Devamında Mihra, "Resimsel değeri yani hala. Hoşuma gitti duruşu." diyerek eserin kendi pitoresk yapısının onu tercih etmede önemli rol oynadığını ortaya koymuştur. Özge niteliğe sahip kültür varlığı konumundaki eserler, sanatsal ifadelerde kompozisyonu zengin kılacak değerlere sahiplerdir.

Anlatabilirim, aslında tuhaf olanlar var. Mesela geometrik formları çok fazla kullanmışlar, farkında olarak veya olmayarak, bilmiyorum. Bunlar etkileyici geldi, o yüzden tercih ettim. Üçgeni biliyorlar en azından hocam. İki üçgeni birleştirip kesip hayvan yapmışlar mesela. Şuan küpleri kesip bu olaya gidebiliyorlar mesela (3. Görüşme Mihra).

Başka tasarımına dair bir şeyler anlatabilir misin? diye sorulduğunda Mihra, yukarıdaki ifadeleri kullanmıştır. Öğrenci, ele almış olduğu eser üzerindeki geometriksel formların etkileyici olduğunu belirtmiştir. Tercih edilmesinde de bu yapının belirleyici olduğunu söylemiştir. Aynı zamanda Mihra duvar resminden etkilenme sebeplerini bu sözlerle ifade etmiştir:

Yalın en yalın haldeydi. 2 hareketle anlatmış hayvanı mesela, hayvan olduğunu. Yani duvar resmi olarak geçiyor. Resim olduğu için etkilendim. Birde hani yazı falan yok bütün

duygularını ihtiyaçlarını ya da ne bileyim geleceği aktaracakları şeyleri bununla ifade etmişlerdi. Bu güzeldi. Yani yoğun olduğunu düşünüyorum (3. Görüşme Mihra).

Görsel 4.4. Bahadır'ın "Toprak" İsimli Çalışması

Arkasında Kibele heykelini de gösterip önüne mum ekleyecektim. Biraz daha tasarım şeklinde olacaktı ve ben öndeki kısmı biraz kabartmayı da aslında düşünmüştüm. Daha sonra Yüksel Hoca fazla gerek yok aslında Kibele'yi de kaldırabilirsin, sadece bu da olabilir, dedi. Bu da hoş görünür dedi, ben böyle bir şey kullandım. Arkada kullandığım renkler biraz daha çarpıcı olsun, biraz daha dikkat çeksin istedim. Kullanmamdaki amaç da biraz daha diğer resimlere göre farklı duracağını düşündüm. Ondan dolayı kullandım (3. Görüşme Bahadır).

Bahadır çalışmasındaki tasarımının oluş sürecini yukarıdaki gibi ifade etmiş ve devamında ise, Araştırmacının resminde kullandığı obje/motifleri seçme sebebini soması üzerine aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır.

Heykelin adına şu an unuttum da, burada 3 tane yan yana duran içinde zeytinyağı falan filan... O dönemde saklamak amacıyla olandan 3 tane heykel figürü vardı. Bunlar ayrı ayrı ben bunları yan yana getirdim. Alt tarafına da bir boynuz kullandım. İyice bunları bir ön plana çıkarsın diye, böyle bir şey... (3. Görüşme Bahadır).

Bir müzenin içerisinde vardı. Ben bunu nasıl kullanabilirim diye düşündüm, bayağı. Birazcık araştırdım ondan sonra realist olarak mı yapayım diye düşündüm. Çok şey kaçırdı, basit gibi görünürdü. Direkt almış, kopyalamış gibi olurdu. Sonra kendim bir şeyler katarak tasarlamaya çalıştım. Bu şekilde... (3. Görüşme Bahadır).

Görsel 4.5. Onur'un "Bereket" İsimli Çalışması

Onur yaptığı resmin tasarım sürecini; "Hocam aslında bereket tanrıçasından yola çıktım ve yanındaki Hitit şeklindeki heykellerden... Aslında şey yaptım hocam, bereket tanrıçasını ortaya koydum. Yanındaki şeyleri de, geyikleri de bir sağına bir soluna yerleştirdim (3. Görüşme Onur)." diyerek ifade etmiştir. Daha sonra ise Bahadır'ın Anadolu topraklarında çıkan eserler ve "bereket" gibi daha soyut kültürel kavramları temsil eden figürleri çalışmasında kullanmayı tercih ettiği görülmektedir.

Hocam bir araştırdım, baktım işte. Türk motifleri ile ilgili baktım. Bereket tanrıçası hoşuma gitti. Bereket tanrıçası ismi de güzel. Ben de ondan yola çıktım. Şöyle bir şey kendi kafamdan tasarladım. Dedim ki sağına soluna da şeyleri yerleştirelim. Hitit heykellerini. Yani hocam bereket güzel şey (3. Görüşme Onur).

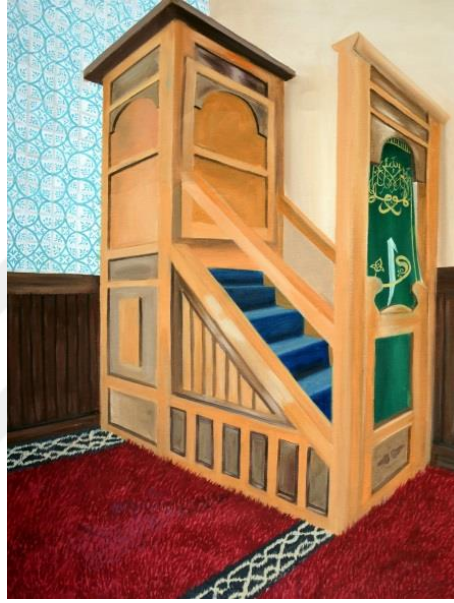

Görsel 4.6. Kadir'in "Zenginlik" İsimli Çalışması

Araştırmacının tasarım sürecini sorması üzerine Kadir: "Küpleri seçme sebebim hocam şeyden dolayı bu hani küpleri eski tarihimize önemi varmış. Bir çok şeyde kullanıyorlarmış. Buna şey nasıl diyeyim ya. Bu kompozisyon ile birlikte daha düzen

içinde durur, diye düşündüm (3. Görüşme Kadir).” sözleri ile ifade etmiştir. Öğrenci bu çalışmaların çıkış noktasını ise aşağıdaki sözleriyle belirtmiştir.

Hocam tesadüfen öyle aklıma geldi. Önceden mağara insanları figürleri falan çizmişler diye oradan görmüştüm. Oradan aklıma gelmişti. Onun üzerine yansıtayım daha anlamlı daha güzel olur diye. Hocam geyikleri mesela insanların mağaralara eskiden hep şey yapmışlar falan çizmişler insanlar falan avcılık yapıyormuş. Zaten geyikleri falan avlıyorlarmış. Hani ben zaten küplere insanları şey yaptım, yansıttım. Hayvanları da ekstradan koydum ki bu düzen birbirini tamamlasın (3. Görüşme Kadir).

Görsel 4. 7. Zeynep'in "Motif" İsimli Çalışması

Araştırmacının Zeynep'e tasarımda kullandığı eseri seçme sebebini sorması üzerine aşağıdaki açıklamayı yapmıştır. Öğrencinin sözlerinden de anlaşılacağı üzere, MED kapsamında yapmış olduğu çalışmasında kendi ilgi alanı içerisine giren geleneksel motifler üzerinden bir tasarım oluşturmuştur.

Ahşabı ve halıyı yapabileceğimi düşündüğüm için. Konumla da alakalı o yüzden. Sergi için hazırladığım konu halı ve geleneksel motifler. Onun alakalı olduğunu düşündüm. Anadolu'ya ait şeyler olacaktı. Halı ile birlikte ne kullanabilirim diye düşündüm. Cami aklıma geldi. Cami de bir şeyler kullanayım dedim, o yüzden. Minberin duruşu hoşuma gitti. Yapısı hoşuma gitti. Öndeki bayrak mı? Sancak mı? o hoşuma gitti. İşlemeleri de çiniydi. Çini işlemeyi seviyorum, istiyordum yani. Çini seçmemin sebebi ise, duvarın boş duracağını düşündüm. Zaten çalışmayı düşünüyordum. O yüzden seçtim. Aklıma direk o geldi. Minber dediğim gibi camide ne kullanabilirim diye düşündüm? Yine o aklıma geldi. Sanat tarihinden falan. Halıyı da zaten biliyorsunuz hocam, seviyorum (3. Görüşme Zeynep).

Görsel 4.8. Öykü'nün “Anadolu” İsimli Çalışması

Araştırmacının neden şahmeran imgesini çalışmasında kullandığına dair sorduğu soruyu aşağıdaki ifadelerle açıklamaya çalışmıştır.

Hocam çünkü bayılıyorum bu görsele. Şahmeran görseli beni çok etkiliyor. Bir de hikâyesini falan da okumuştum. Hikâyesini de okudum ama sonradan. Sadece hoşuma gitti görseli. Adı da dikkatimi çekti. Başta Yüksel hoca anlattığında. Direk kafamı kaldırıp bakmıştım o sırada bu görsele. Orda da dikkatimi çekti. Hatta o zaman dövmesini bile yaptırmayı düşündüm. Güzel bir görsel (3. Görüşme Öykü).

Nitekim Öykü, bu görselden etkilendiğini hem görüşmelerinde hem de günlüklerinde dile getirmiştir. Öykü'nün “Adı da dikkatimi çekti” ifadesinden, öğrencilerin, kültürel değerlerin, işlevinin, fiziki yapısının, estetik duruşunun ya da taşıdığı anlamın yanı sıra isminden de etkilendikleri düşünülebilir. Bu durum Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun kültürel izler taşıyan resimlerine, “Yavuz Geliyor Yavuz, Aşık Veysel” gibi kültürel ifadelerin oluşturduğu isimler koymasıyla benzeştirilebilir.

Barış yaptığı tasarımın sebebini “Çünkü hocam eski burası, kültürel miras yani nemrut. Hocanın istediği eski kültürel şeyler eserler, ben de önemli diye düşündüm, fırça darbeleri ile güzel olabilir dedim... Nemrut bana daha yakın geldi. Oradaki kalıntılar olsun, bir krallık olması ilgimi çekti, hocam.” ifadeleriyle anlatmaya çalışmıştır. MED’de de ders hocası Nemrut’tan bahsederken, öğrencilerin yüksek bir dikkat ve ilgi ile dinledikleri gözlemlenmiştir (A.G 10.10.2018). Bu durum birçok öğrencinin görüşme ve günlüklerine yansımıştır. Barış’ın da MED kapsamında yapılan sanatsal çalışmasına yansıdığı gibi. Araştırmacının bu tasarımı neden yaptığını, bu konuya nasıl karar verdiğini sorması üzerine Barış, aşağıdaki açıklamayı yapmıştır.

Biraz mitolojik olduğu için sevdim aslında, iyi ki bunu seçmişim. Hocam yani düşünün bir kayadan bir taştan yontarak çekiçle falan neler yapmışlar. Hoşuma gitti, hocam. İlgimi

çekti. İlgimi çektiği için de bunu seçtim, hocam. Orada krallığın bulunması ilgimi çekti. Bir de heykellerle yapılmış olması ilginç, onun için resmettim (3. Görüşme Barış).

Görsel 4.9. Barış'ın "Nemrut Güneşi" İsimli Çalışması

Barış yaptığı tasarımda renkleri ve formları nasıl ve neden kullandığını aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir.

Hocam ilk gökyüzü, Nemrut'un meşhur gün batımı, gündoğumu... Onunla çalıştığım mesela. Renkleri ona göre ayarladım, hocam. Kendimce özüne bağlı kalması için de bu tarz renkleri seçtim. Maviler falan ona yakın bir şeyler yaptım, hocam. Hani orada gün doğumunda gökyüzü tamamen değişiyor, farklı bir ışık saçıyor, ön taraflar açık oluyor. Onu düşünüp yaptım. Sonra arkada küçük çöllükler... Çöl sıcaklığı olsun diye yaptım, hocam. Bir de ön taraflar... Buz mavisi ağırlıklı yaptım. Hem renkler uyumlu olsun diye, hem de Nemrut'un havası çok soğuk olur, hocam. Onu vurgulayabilmek için (3. Görüşme Barış).

4.4. Bilinç ve Süreç İzlenimi

Bir olay ya da olgunun kalıcılığının ve hatırlanabilirliğinin sağlanması için en önemli husus, onunla ilgili olarak bireylerde bir farkındalık ya da bilinç yaratılmasıdır. Çünkü herhangi bir konu hakkında bilinç sahibi olmak aynı zamanda o konunun kavranması ve devamlılığının sağlanması açısından da önem arz etmektedir. Kuşkusuz her canlı yaşamını devam ettirebilmek için günlük yaşamasal temel ihtiyaçlara gereksinim duyar. Bu durum, tüm canlı türleri için geçerlidir. Her tür hayvan ve bitki yaşamsal özelliklerini devam ettirebilmek için bu temel gereksinimleri edinmek zorundadır. İşte bu canlılar içerisinde sadece insan bir bilince sahiptir. İnsan, maddi yapısının yanında ve ötesinde her şeyden önce bilinç sahibi bir kişiliktir. O bilinç,

insanın olaylara bakışını, değer yargılarını ve kültür yaratmasını belirleyen en temel unsurdur. İnsanı ayrıcalıklı kılan bilinç; ona tarihselliği, yaşanmışlığı, günceli ve geleceği sorgulama ve tasarlama yetisi kazandırır, onu kültürel bir canlı yapar. Geçmişe ait değerleri arama, sahiplenme, muhafaza etme ve gelecek kuşaklara aktarma bir bilinç işidir. Nitekim bilinç sahibi olmayan hiçbir canlı geçmişi araştırmaz ve geleceği de tasarlayamaz. Tarihsel geçmişe bakıldığında farklı bölgelerde yaşamış olan topluluklara-devletlere ait kültürel ve sanatsal eserleri çok fazla bir şekilde görmek mümkündür; ancak insan dışında başka hiçbir canlıya ait bu tür eserler görmek mümkün değildir. Örneğin aslanlar her ne kadar grup halinde yaşamlarını sürdürseler de bilince sahip olmadıkları için, onların geçmiş yaşam alanlarına ait hiçbir kalıntıyı görmek mümkün değildir. Yani grup olma, topluluk-kalabalık oluşturma gibi kolektif birliktelik eğer bilinç yok ise, bir kültürlenme yaratmamaktadır. Önemli olan kolektif hareket etme olmayıp, kolektif bilinç oluşturmaktır. Dolayısıyla kültür ve kültürlenme bir bilinç işidir. Dolayısıyla bilinç sadece insana ait olup, onun, en ayrıcalıklı özelliğidir. İşte bundan dolayıdır ki, insan sadece “an”la ilgilenmez, günü kurtarmaya çalışmaz. Devamlı tarihsel süreci ve bu süreç içerisinde oluşmuş yaşanmışlıkları inceler ve anı kurgularken de o süreçten beslenir. Çünkü bilir ki geçmiş ve yaşanmışlığa ait veriler, her zaman yol göstericidir. Onun için tarihsel bakımdan öneme sahip olan olay ya da olguların yitirilmesi, insanlık için bir hafıza kaybı niteliğindedir. Hafızasını kaybeden toplumlar ise geçmişle bağlantı kuramadıklarından geleceği de inşa edemezler ve uygarlık-muasır medeniyet seviyesini yakalayamazlar. Bilinç sahibi birey, aynı zamanda duygusallığa da sahiptir. Bu duygusallık, onun sadece eser-ürün ve maddesel unsurlara değil tüm yaşama bakışını da belirler. Yaşanmış ve önem arz eden kültürel mirasa ait unsurlar, maddi bakımdan öneme haiz olmasa da, duygusal anlamda bireylerin onlara yüklemiş olduğu bir anlama ya da değere sahip olabilmektedir. İşte bu maddi bakımdan değersiz ve sıradan bir nesneye yüklenen değer, ona atfedilen duygusallıkla ilintilidir. Tabi bu duygusallık da yaratılan bilinçle direkt bağlantılıdır. Müzelerde sergilenen eserler de ancak bilinç sahibi bir birey için bir anlam ifade edebilmektedir. Bu bilinç, beraberinde o eserlere duygusal bakımdan bir anlam yüklenmesine de neden olmaktadır.

Şekil 4.5. “Bilinç ve Süreç İzlenimi” Başlıklı Bulgulara Yönelik Temaların Dağılımı

4.4.1. Bilince dair izler

Bu tema; öğrencilerin kültürel miras bilinci kazanımlarına ilişkin olan tutumlarını kapsamaktadır. Öğrenciler Anadolu topraklarından yurt dışına götürülen tarihi eserler üzerine değerlendirmelerde bulunarak, toplumun tarihi eserlere karşı duyarlılığının geç oluşmasının verdiği rahatsızlığı belirtmişlerdir. Aynı zamanda yakın tarihe kadar bile birçok tarihi eserin ve sit alanlarının tesadüfen bulunmasına ve uzun yıllar bakımsız kalmasına duydukları şaşkınlığı ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra günümüzde de insanların kültür varlıklarına en kolay yoldan ulaşabilecekleri mekân olan müzelerin henüz yeterli uzman elemana sahip olmamasına vurgu yapmışlardır.

MED’de, ders hocası Neolitik dönemlerden, tapınaklardan, mağaralardan, Altamira mağarasından, Göbeklitepe’nin tarihinden bahsederken öğrencilerin, sakinliklerini ve sessizliklerini korudukları ve sıkılmaya başladıkları gözlemlenmiştir. Ancak, ders hocasının Altamira mağarasının iki çocuğun top oynaması sırasında tesadüfen bulunduğu yönündeki bilgiyi vermesiyle tüm sınıfın dikkatlerini topladıkları görülmüştür. Devamında ise Malatya’daki Arslantepe’nin de yine tesadüfi bir şekilde bulunduğu anlatılması, öğrencileri bir kez daha dersin içine çektiği söylenebilir. Orduzu halkının Arslantepedeki rölyefleri, yazılı, resimli taşları, evlerinin duvarlarını tamamlamak için almaları üzerine ve muhtar tarafından yetkililere haber verilmesiyle, Arslantepe’nin bulunması, öğrencileri hem güldürmüş hem de düşündürmüştür (A.G 17.10.2018). Bu durumun öğrenciler üzerindeki etkisi, konunun öğrencilerin görüşmelerine ve günlüklerine yansımından çıkarılabilir. Müze eğitimi dersinde en

çok dikkatini çeken şeylerin neler olduğu sorusunu aşağıdaki ifadelerle yanıtlayan Buse, müzelerin önem taşıyan mekânlar olduğunu ifade etmiştir.

Hocam şey. Müzelerin tesadüfî bir şekilde bulunması hani şöyle bir şey var. Hangi müze olduğunu hatırlamıyorum; ama aslında çok değerli bir müze. Onun birkaç yıl önce bulunmuş olması... Ben o müzeyi hangimiz olduğunu hatırlamıyorum; ama mesela şu an bayağı bir gündemde olan bir müze... Onun daha yeni bulunmuş olması bu kadar teknolojik ürün olmasına rağmen, bu kadar bilinçli bir toplum olmasına rağmen, onun hala daha gündeme daha yeni yeni girmiş olması, bu benim dikkatimi çekmişti.

Öğrenci aslında bunun, zihinsel bir bilinç durumunun göstergesi olduğunu ifade etmeye çalışmıştır. Çünkü hangi müze ya da hangi eser olduğundan daha önemlisi; herhangi bir müze ya da herhangi bir eserin değere haiz olması, kabul görmesidir. Nisa Arslantepe'nin tesadüfî bulunmasını günlüğüne şu şekilde aktarmıştır.

Arslantepe'den bahsetti, hoca. Oranın tesadüfen bulunması bana ilginç geldi. İnsanlar evlerini yapmaları için aldıkları taşın rölyefli çıkması üzerine onu muhtara vermişler, onlarda müzeye konmuş. Keşke ben bulsaydım ya. Bu derste ilk defa içimden gelerek güldüm (Ö.G 17.10.2018 Öykü).

Öykü'ye benzer biçimde Zeynep de önemli arkeolojik kalıntıların tesadüf eseri bulunmasına olan şaşkınlığını günlüğünde dile getirmiştir. “Bir de bazı bu tür yerlerin tesadüfen bulunması bana çok garip geldi. Böyle önemli bir yer nasıl bu kadar kolay bulunabilir (Ö.G 17.10.2018 Zeynep).” Devamında müzecilik bağlamında eserlere sahip çıkma durumumuzla ilgili olarak Buse şunları söylemiştir:

Sinop. Sinop, özür dilerim. Mesela çok bilindik bir cezaevi. Çoğu kişi orada ceza almış. Birçok insanın orada hikâyesi var, şiirleri, şarkıları, sözleri var ve o sözler günümüze gelmiş ve o kadar değerli bir yer ki, aslında o kadar da değer görülmemiş mesela, Hocagitmiş oraya. Birçok eşya satılmış, içi bomboş, harabe. Sadece 2 tane ranza. Onun dışında hiçbir şey yokmuş. Duvarlar bomboş, üstelik restore edilerek de bozulmuş. Biz de restore edilince orayı korumuş anlamına getiriyorlar, hâlbuki tam tersi bozuyorlar. Hiçbir özelliği yok. Aksine kenarları restore edilirken bozulmuş. En son bu dikkatimi çekmişti ve bahsettiğim olayda kendi kültürümüze kesinlikle sahip çıkamıyoruz. Hani müzecilik konusunda benim aklıma yerleşen tek şey bu. Aslında tek şey dediğim şey bu değil tabii ki... Önemli gördüm. Kesinlikle sahip çıkamıyoruz. Çünkü hocam sürekli yurt dışından yardım almışız ve buradaki eşyalarımızı sürekli yurtdışına... Değer görülmesi aslında onların bize ait olması... (1. Görüşme Buse).

Burada ülkemizde müzelerin kurulma ve kültürel mirasa sahip çıkma ile ilgili olarak yaşanan tarihsel süreç hakkında, belli oranda bir bilgiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim ülkemizde müze ve tarihi eserlere sahip çıkma bilincinin batılı ülkelere göre daha geç geliştiğini ve bunun neticesi olarak da eserlerin yurtdışındaki

müzelere taşındığını belirtmektedir. Bu bir bilinç durumudur. Belki herhangi bir müze ve somut olarak bir eser belirtmemiş olsa da kişinin yaşanan süreçle ilgili bir birikime sahip olduğu görülmektedir. MED’de Osmanlı’da ya da Anadolu topraklarında kültür varlıklarına bilinçli bir şekilde zarar verilmediği, sadece bilinçsizlikten ötürü yöre halkı tarafından birtakım eserlerin tahribata uğradığı bilgisini ders hocası birkaç örnekle vermiştir. Bu örneklerden birisi Malatya yöresindeki bir handır. Ders hocası “Kötünün Hanı”nın [Malatya-Sivas arasında bulunana tarihi bir han] taşlarının köylüler tarafından kullanılmak için alındığını ve bunun bilinçli bir zarar verme olmadığını–cahilane bir davranış olduğu- ifade etmiştir. Öğrencilerin bu örneğe gereğinden fazla olumlu tepki verdikleri görüldü. Bunun sebebinin hanınisminden kaynakladığı söylenebilir. Öğrenciler daha kendilerine ait, daha yöresel seslerle, kelimelerle karşılaştıklarında olumlu anlamda etkileniyorlar, denilebilir (A.G 10.10.2018).

Mihra, MED kapsamında nelerin dikkatini çektiği hususundaki soruya Osman Hamdi ile ilgili olarak söylenen şeyler üzerinden cevap vermiştir.

Hocam şey günü, Osman Hamdi’yi anlattığı gün. Bayağı uykusuzdum, bir önceki gün çalışma yapmışım, resim çalışması. Gecedan uykusuzsun, bayağı uyuyordum. Derse bu şey sürecini falan anlattı ya. Hocam Osman Hamdi’nin birkaç eser karşılığında Amerika’ya göndermiş falan. O anda bir şey oldum. Böyle hemen dinlemeye başladım. Acaba ne diye merak ettim, ihanet gibi bir şey oluyor. O çok üzücüydü. Tabii öyle bir gerçeğe yüzleştim. O dikkatimi çekti (1. Görüşme Mihra).

Öğrencinin yukarıdaki ifadelerinden, zihninde yer alan Osman Hamdi imajını zedeleyici bir ifadenin yarattığı şaşkınlığa değinmiştir. Türk müzeciliği bakımından Mihra, Osman Hamdi’nin ne kadar önemli bir yere sahip olduğunun bilincindedir. Derste bu imajı zedeleyici bilgilerin ifadesi onda ciddi anlamda bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Çünkü Türk müzeciliği dendiğinde tabi ki ilk akla gelen kişi, odur.

Devamında derste hakkında bilgi verilen Avrupa’daki bazı müzeleri ve yine Avrupa kentlerindeki tarihi değere sahip mimari yapıları önemsediyini belirterek aşağıdaki ifadelerde bulunmuştur.

Mesela hocam Avrupa müzelerini göstermişti. Hocam Avrupa’yı gezmiş de hatta kendi fotoğraflarını göstermişti. Onların sokaklarında çekmişti. Onları anlattı çok etkilenmiş olarak anlattı. Ben onları kıyasladım, bizimkilerle. Mesela bizde asla öyle binaya saygı göstereyim, şehir planlaması falan, hiçbir şey de yok. Mesela birbirine peşkeş çekerek yapılan şeyler, müteahhitlerin, siyasilerin oyunu. Bizim şehirde nasıl oldu, diye düşündüm. Fahri Kayahan (cadde ismi) falan aklıma geldi. Devasa yapılar bozuluyor. Böyle şeyler... Onlar saygı gösteriyor. Mesela bu etkilemişti. Ben kıyaslamışım yani (1. Görüşme Mihra).

Bu ifadesi ile Avrupa ülkelerinde bulunan bazı müzelerle tarihsel mirasa ait değerleri muhafaza eden kentleri, ülkemizdeki müzeler ve tarihi kentlerle kıyaslamıştır. Yapmış olduğu bu kıyaslamada ise ülkemizde gerek müzeler gerekse tarihsel değere sahip mimari yapılar bakımından bir kayıp yaşandığını belirtmiştir. Daha sonra bunu yaşadığı kent olan Malatya'ya uyarlamıştır. Burada da yaşanan yapılaşmaların tarihi yapıların yok olmasına neden olduğunu belirtmiştir.

İnsanların çoğunluğu empati kurmuyor. Hiçbir insan topluluğuna karşı. Mesela diyelim bizim ülkemizde etnik kökenlerin çatışması var. Bu empati kuramalarından kaynaklanıyor; ama mesela bu ders alan insanlar, inanıyorum ki daha çok empati kurduklarını hem görüyorum hem hissediyorum. Bizim öğretmenlik hayatımızda sadece resim değil... Resim ile birlikte bu kültürel değerlere karşı tutumlarında nasıl olması gerektiğini, insanların onlara nasıl yaklaşması gerektiğini, nasıl değer vermesi gerektiğini çocuklara öğreteceğiz. Bu şöyle biraz sanatsal bir faaliyet olarak görüldüğü için öğrencilerin daha çok ilgisini çekecek planlamalar yapmalıyız. O bilincin oluşması için (Ön Görüşme Bahadır).

Bahadır'ın bu ifadelerinden empati kuramayan insanların ya da etnik köken çatışmasının bu dersi alan kişiler tarafından oluşmayacağını ifade etmesi, hem MED'de hem de müze ziyaretlerinde gördüğü, tarihi yapılar, objeler kaynaklıdır. Uzun tarih sahnelerine tanık olan mekânların şimdi tamamen başka biçimde değerlendiriliyor olması, bu çatışmaların gereksizliğini Bahadır'a göstermiş olabilir. Devasa tarihi yapıların birçok farklı dinden, dilden, ırktan topluluklar tarafından kullanılmış ve hala da kullanılmaya devam ediyor olması, bu bilincin oluşmasında etkindir, diye düşünülebilir. En değerli sayılan toprakların bile günümüze gelene kadar kaç uygarlığa ev sahipliği yaptığının müzede açık ve net olarak görülmesinin, Bahadır'ın bu ifadelerde bulunmasına sebep olduğu söylenebilir.

Bahadır müze eğitimi dersinde en çok dikkatini çeken hususun ne olduğu sorusuna ülkemizde bulunan Sinop Cezaevi ile San Francisco'da bulunan Alcazraz Cezaevi'ni mukayese ederek cevaplandırmıştır. Her ikisini müzecilik bakımından mukayese etmiş ve şunları söylemiştir:

Hangi müze olduğunu hatırlamıyorum. Yurt dışından bir müzeyi slayt göstermişti ve bizim burada Sinop'ta bir cezaevi şu an müze haline getirilmiş. İkisinin arasındaki farklara ben bakmıştım. Onlar yerdeki ufak bir çiviye kadar el sürmemiş değiştirmemiş. Biz içeride bulunan ranzaları falan her şeyi dışarı atmışız ve yok etmişiz, ortadan... Sen bir cezaevini müze olarak kullanacaksan oradaki hiçbir şeyi değiştirmemen lazım. İnsanların oradaki o kötü durumu hissetmeleri lazım, göstermen lazım. Biz bunlara sahip çıkamamışız. Bu benim dikkatimi çekmişti (1. Görüşme Bahadır).

Bahadır aynı işleve sahip olan iki farklı cezaevinin müzeye dönüştürüldükten sonraki durumlarını önemsemiş ve bu kıyaslama onun dikkatini çekmiştir. Amerika Birleşik Devletleri’ndeki müzenin tüm eşyalarıyla birlikte sergilenmesini ve buna karşın Sinop Cezaevi’ndeki eşyaların ortadan kaybolmasını önemsemiş ve çok iyi bir işleve sahip olmasa da bu kurumların kültür varlığı ve müzecilik bakımından korunması gerektiğini ifade etmiştir. Bunu yaparken de her yönüyle bir muhafazanın gerekliliğine işaret etmiştir.

Kadir, müze eğitimi dersinde özellikle tarihi değere sahip kültür varlığı konumundaki eserlere sahip çıkılmasının önemine dikkat çekmiştir. Bunu şu şekilde açıklamıştır:

Hocam şöyle söyleyeyim. Mesela şey ilgimi çekti. Ben eskiden müzecilik denildiğinde eski tarihi eserleri falan hep Türklerin gün yüzüne çıkardığını sanırdım. Orada biraz hayal kırıklığına uğradım. Hani Türkiye’de bu hiç tarihi esere önem verilmediğini gösteriyor. Yabancılar... Yurtdışından arkeologlar gelmiş, arkeologlar tarafından gün yüzüne (tarihi eserler) falan çıkarılmış. Türkler bu kadar şey yapmamışlar, fazla fayda sağlamamışlar. Hep Avrupa’dan gelen insanlar genelde tarihi şeyleri, yerleri falan gün yüzüne çıkarmış, ilgilenmişler. Bunda biraz hayal kırıklığına uğradım yani. Biz niye bu kadar ilgilenmiyoruz da Avrupa’dan gelenler bizim buradaki eserleri gün yüzüne çıkartıyor ya da bazı eserlerimizi götürüp kendi müzelerinde falan sergiliyorlar. Bunu gördüm. Biraz hayal kırıklığına uğradım. İlgimi çekmişti (1. Görüşme Kadir).

Kadir özellikle 18. ve 19. yüzyıl’da Osmanlı Devleti sınırları içerisinde bulunan birçok eserin illegal yollarla yurt dışına götürülmesinden çok etkilenmiş ve bunun ciddi bir kayıp olduğunu ortaya koymuştur. Bu yüzyıllarda çöküş dönemi yaşayan Osmanlı Devleti’nin bu eserlerin muhafazasını sağlamakta güçlük çektiğini ve bunun bir neticesi olarak da birçok eserin yurt dışına götürüldüğünü ifade etmiştir. Bu yıllarda arkeoloji ve müzecilik bağlamında eğitim kurumlarının olmayışı ve Avrupa’dan gelen uzmanların yaptığı araştırmalarla birçok eserin ortaya çıkarılmasını, ülkemiz açısından büyük bir zafiyet ve eksiklik olarak görmüştür.

Geçmişten günümüze kadar insanların bıraktığı tarihi kalıntıların bizim için ne kadar önemli olduğunu ve bunun belgelerle kanıtlanabildiğini, geçmişin nasıl şekillendiğini, nasıl olduğunu, kalıntı belgelerle şimdiki zamanda öğrenmiş oldum. Eskiden müzecilik tarihi dendiğinde daha farklı aklımda biçimlendiriyordu; ama bu dersi gördükten sonra içeriğinin daha farklı olduğunu öğrenmiş oldum ve bu derste geçmişle ilgili insanların yaşayışları hakkında bilgi sahibi oldum (Ö.G 11.10.2018 Kadir).

Kadir’in günlüğüne aktardıklarından tarihi eserlerin belge niteliği taşımasından kendinin etkilendiği görülmektedir. Bu, Kadir’in “Geçmişin nasıl şekillendiğini, nasıl

olduğunu kalıntı belgelerle şimdi öğrenmiş oldum” ifadesinden anlaşılmaktadır. Kadir genellikle toplum üzerinde olumlu olmayan bir müze anlayışının hâkim olduğunu ve kendisinin de bu düşünceye sahip olduğunu; fakat MED ile bu algısının tamamen değiştiğini ortaya koymaya çalışmıştır.

Başka söyleyeceğin bir şey var mı? sorusuna Bahadır, “Başka söyleyeceğim... İnönü Müzesi mesela. Gezdiğimiz sırada kapalı olması pek hoşuma gitmemişti. Keşke sürekli açık olsa da sürekli ziyaret edilse, diye düşünüyorum. Nitekim diğerleri de öyle, baktığımızda sadece var, sadece ismiyle var.” diyerek kültür varlığı özelliğinde eserlerin birçok kişi tarafından görülebilmesinin gerekliliğini ortaya koymuş, ziyaret için gitmiş olduğu müzenin kapalı olmasından büyük rahatsızlık duymuştur. “Ben, kendi açımdan söyleyeyim, kendim de düşünüp gitmedim. Bu ders olmasaydı belki de hiç işim düşmeyecekti oraya. ‘Benim orada ne işim var’ diye düşünüyorum. Ama keşke gidip bakılsa (2. Görüşme Bahadır).” sözleriyle de almış olduğu müze eğitimi dersinin müzeleri ziyaret etme bağlamında sağladığı yarara değinmektedir. Öyle ki ders kapsamında bu tür eserleri görme gerekliliği bakımından bir bilinç oluştuğu görülmektedir. Gereksiz gördüğün bir şeyler var mıydı? gibi bir soruya ise müze personelinin yetkinliği-yeterliliği bakımından bir cevap vermiş ve şunları söylemiştir:

Gereksiz gördüğüm... Gereksizdemeyeyim de hani müzelerde genellikle çalışanlar. Çok bilgisiz bir şekilde olan insanlar. Ben bayağı gördüm. Mesela Arkeoloji Müzesi’nde olması gerekiyordu. Oradaki insanlara... Benim onlara bir şey sorduğum zaman, onların bir yanıt vermesi lazım; çünkü sen orada çalışan birisin. Bir de orada sürekli gördüğün şeyler, insan bir oturur araştırır, bu böyleymiş bu şöyleymiş. Birisi yanıma geldiğinde soru sorsa ben orada ezilmiş durumda durmamam, gerekiyor. Rehberlik bile yapması gerekiyor. Bunun da bir eğitimini alması gerekiyor diye düşünüyorum (2. Görüşme Bahadır).

Ziyaret etmiş olduğu Malatya Arkeoloji Müzesi’nde, müzede görevli personelin sorulan sorulara cevap vermediğine-veremediğine şahit olduğunu, bunun da ciddi bir eksiklik olduğu ifade etmiş ve görevli personelin bu alanda çok da eğitim almış kişiler olmadığı konusundaki rahatsızlığını dile getirmiştir. Resim Bölümü müfredat programı içerisinde müze eğitimi dersinin yer almasına ilişkin görüşlerin neler? sorusuna Bahadır, “Benim görüşüm şöyle: insanların en çok bir önceki devirde yaşamış olan insanların hayat biçimlerini empati kurmalarını istemek için, bu ders verilmeli her öğrenciye aslında. Bu resim bölümü için geçerli değil de, diğer bölümler için de kullanılması gerekir yani (Ön Görüşme Bahadır).” Müzeler hakkında bilgi sahibi olmanın ve gerekliliğini ortaya korken, Resim Bölümü müfredatı için de değil diğer

bölümlerde de benzer derslerin olması gerekliliğine inanmaktadır. Bu yaklaşımıyla özellikle geçmişle-yaşanmış tarihsel süreçle empati kurmanın birey için yararları olduğu görüşünü ortaya koymaktadır.

4.4.2. Duygusal bağ kurma

Bu tema; öğrencilerin MED’de işlenen konularda ya da ders kapsamında ziyaret edilen müzelerde birebir kendi şahıslarıyla ilgili olan ya da insanla ilgili olan olaylara gösterdikleri duygusal tepkileri kapsamaktadır. Öğrenciler geçmiş yaşantılara dair heyecan, üzüntü, sevgi, mutluluk, umut, bağlılık, inanç gibi insani değerleri içinde barındıran maddi ve manevi her türlü şeyde diğerlerine kıyasla daha çok etkilenmekte, kavramakta, anlamaktadır. Bu açıdan öğrencilere bu duyguları hissettiren unsurların, bilinç oluşumuna büyük ölçüde fayda sağladığı söylenebilir.

Araştırmacının müze ile ilgili sorusu üzerine “İnönü Müzesi”ni gezmiştik. Ora çok hoşuma gitmişti. İnönü’nün bir fotoğrafı var çıkışta sağda. O beni çok etkiledi. Mesela harita gibiydi. Yüzü yaşadıkları belliydi, okunuyordu yüzünden...” sözlerini dile getiren Mihra, İnönü Müzesi’nde sergilenen İsmet İnönü’ye ait eşyalardan çok onun fotoğrafından, yüzündeki çizgilerden etkilenmiş ve o fotoğraftan yola çıkarak geçmişte yaşananlar ile günümüz arasında bir bağ kurma yoluna gitmiştir. “Atatürk’e bir mektup yazmıştı. Onu okudum mesela. Çok güzeldi. Mustafa Kemal hazretlerine falan diye... Çok etkilenmiştim, geziden... (1. Görüşme Mihra).” diyerek devam eden Mihra’nın sözlerinden, müzenin içindeki kültürel mirasa ait maddi unsurlardan ziyade daha çok manevi değerleri içinde barındıran ve duygusal niteliğe sahip şeylerden etkilendiği söylenebilir. Özellikle tüm yaşamı boyunca saygı duymuş olduğu Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu olan Atatürk’e elden yazılmış bir mektubu birebir görmenin ve okuyabilmenin duygusal yoğunluğunu yaşamıştır.

MED’de üniversite içinde bulunan müzelerin öğrenciler tarafından yerlerinin bilinmemesi ve bilen öğrenciler tarafından da ziyaret edilmemiş olmasına rağmen Malatya’daki gerek Fotoğraf Müzesi gerek Etnografya Müzesi gerekse Gramofon Müzesi ya da Malatya Kent Müzesi gibi müzelerin öğrenciler tarafından ziyaret edildiği ortaya çıkmıştır. Bu durumun, üniversite müzelerinin üniversitedeki yoğun resmi yapılaşmanın gölgesinde kalmasından dolayı, yani müze binasıyla ilgili olduğu düşünülmektedir. Malatya şehir merkezindeki söz konusu müzelerin ve diğer birçok müzenin ise üniversite müzelerine kıyasla daha fazla tanıtımının yapılması, bağımsız

müze binalarının ve müzelerin konumlarından kaynaklı olduğu düşünülebilir (A.G 10.10.2018).

Yazılar, haberler pek dikkatimi çekmiyor. Özel yaşantısı, giysileri, yazısı, imzası, aksesuarları daha çok ilgimi çekiyor. Çünkü o dönemi anı yaşamayı seviyorum. Acaba nasıl şeyler yaşandı. O elbiseler, aksesuarlar, mühürler ne kadar insan görmüştür. Ne kadar çok olay yaşamış, nereleri gezmiştir, o eşyalar. Hep bakarken hayal ederim. Eski gazetelerden haberlerde çok hoşuma gidiyor. Yazı stilleri, haber başlıkları, kullanılan kelimeler... İnönü'nün askerî kıyafetlerini çok asil buldum (Ö.G 21.11.2018 Mihra).

Özel Turgut Özal Müzesi ve Özel İsmet İnönü Müzesi hakkındaki görüşlerini aktardığı günlüğünde Mihra'nın kullandığı ifadelerden yola çıkılarak, tarihte iz bırakmış önemli devlet adamlarıyla ilgili belge, gazete kupürü vb. gibi söz konusu şahısların dışında oluşturulmuş haberlerin öğrenciye gerçekçi gelmediğinden ötürü, ilgilenmedikleri düşünülebilir. Bunun ötesinde öğrencilerin şahıs müzelerinde daha çok, şahsın kendi kişisel yaşamını tanıtan, anlatan ürünlerle daha çok ilgilendikleri görülmüştür. Nitekim müze ziyaretinde öğrencilerin İsmet İnönü'nün eşi için yazdığı mektupla oldukça ilgilendikleri, duygusal bir bağ kurdukları ve mektubun tamamını okudukları gözlemlenmiştir.

Mezarlık biraz ürkütücü geldi hani böyle bir kalıyorsun bir kere empati kuruyorsun o kemiklere bakınca falan hani geçmişe gidiyorsun en basit olay düz bir cümle ama geçmişe gidiyorsun ve geçmişle kendini kıyaslıyorsun bir şekilde o zaman bu böyleymiş onun dışında böyle unuttum. Hani böyle bir hüznleniyorsun ama hüznün bir sebebi yok aslında. Böyle garipten bir hüzn doluyor için oluyor. Yani bende oluyor (2. Görüşme Buse).

Tahtalı Hamamı... Benim şöyle bir anım var. Benim çocukluğumun geçtiği bir yerdi. Ben oranın eski halini de biliyorum. Mesela hamamın üst tarafına çıkıp orada oyun falanda oynuyordum. Bir de çocukluğum aklıma gelince üstteki o küçük pencereden baktığım falan. Bayağı hoşuma gitmişti. O müzenin yapılması tekrardan insanlara tanıtılması çok hoş bir şey, hocam. Çünkü bayağı eski bir hamam (2. Görüşme Bahadır).

Araştırmacının sorduğu soruya yukarıdaki ifadelerle yant veren, Bahadır'ın sözlerinden, kendi hayatında yeri olan bir mekânın müze haline dönüştürülmesinden oldukça memnun olduğu anlaşılmaktadır. Çocukluğunun geçtiği bir mekânın tarihsel ve kültürel yaşanmışlıkların bir yansıması olarak daha sonra insanların ziyaretine açılması onun duygusal bakımdan ciddi hislere kapılmasına neden olmuştur. [Bahadır müze ziyareti sırasında hamamın içerisindeyken de “hocam biz bu hamama gelirdik. Annem, babaannem beni şurada yıkarlardı, hatırlıyorum.” diyerek müzenin içinde anısı olan yerleri göstermişti. Araştırmacı Günlüğü] Hiç şüphesiz Tahtalı Hamam Müzesi, geçmiş hamam geleneğini yansıtmaları açısından, içerisinde somut olan ve olmayan kültürel

mirası yansıtmaya çalışan birtakım unsurları barındırmaktadır. Bahadır'ın ders sürecinde ziyaret edilen müzeler içerisinde en çok bu müzeden etkilenmesinin sebebi, belki de müzede gösterilmeye çalışılan soyut kültürel unsurları birebir yaşamış olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bahadır “Şimdi bizde bir hamam kültürü var. Ama işte daha çok ülkemizin batı kesiminde ön planda. Öyle bir şey yapılması bizim için bir müze çeşitliliği oldu. Bu da bence gayet iyi (2. Görüşme Bahadır).” diyerek yapmış olduğu ilave sözleriyle, yaşanan son gelişmelerle batıda yaygın olan müze kültürünün ülkenin diğer taraflarına da yayıldığının ve yaşadığı şehrin de bundan etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Arkeoloji de vardı mesela. Kullanılan kap kakaklar hala şuan anneannemlerin kullandığı şeylerle birebir aynı mesela. O da topraktan yapılmış. Mesela o dönemki insanlarda onu topraktan yapmış. Onlarda bunu yiyecek için kullanmış bizde aynı şekilde, bir şeyler pişirmek için falan. Hoşuma giden şeyler olmuştu (2. Görüşme Bahadır).

Yukarıdaki gibi duygularını ifade eden Bahadır, Arkeoloji Müzesi'nde gördüğü topraktan yapılmış kap kakakları, hem ürün malzemesi hem de kullanım amacı olarak kendi ailesinin evindekilere benzeterek, belki de gidemeyeceği bir zamanla somut ürünlerin vasıtasıyla bağ kurmaya çalışıyor, denilebilir. Burada insan ihtiyaçlarının ve buna bağlı olarak da bu ihtiyaçları karşılamak için üretilen günlük kullanım nesnelerinin insan yaşamında fonksiyonellik bakımında çok da fazla değişime uğramasının farkına varması da onun önemli kazanımları arasındadır. “Malatya'nın kültürel yemekleri falan filan... Ama baktığım zaman farklı bir şekilde yapılmış, olanları da gördüm. Kendi ailemden gördüğüm, yemeğin aynısını. Bizim ailede daha farklı, bu yöreye ait neye göre farklı, bu benim ilgimi çekmişti (2. Görüşme Bahadır).” Bahadır'ın Malatya Etnografya Müzesi ziyaretinde tespit ettiği bu durum, hala devam eden yöresel bir yemek tarifinin-kültürünün henüz kaybolmuş olmasa da günümüze değişerek gelebileceğini göstermiştir. Bahadır'ın bu deneyim sonrasında ortaya koymuş olduğu durum, kendisi her ne kadar geleneksel yaşam biçimlerini sürdüren bir aileye mensup olsa da, sürdürülen-devamlılığı sağlanan geleneksel şeylerin dahi değişerek kaybolabileceğini göstermektedir. Bahadır, kültür mirası olabilecek şeylerin taşınması gereken niteliklerden bahsederken, aşağıdaki açıklamayı yapmıştır.

Benim yaşadığım topluma, değerlerine sahip olması lazım. Mesela ben Türk isem eğer, benim soyumun bu konu ile ilgili bir şeye hâkim olması lazım. Gerçekten bu Türklere ait denilebilir. Birçok yapı, birçok binavar, çadır tarzları var. Bunları gördükleri zaman bu Türk çadırı denilebilir (1. Görüşme Bahadır).

Bahadır'ın sözlerinden hareketle, öğrencinin bir şeyin kültür mirası olarak adlandırılabilmesi için özgün olması gerektiğine vurgu yaptığı söylenebilir. Aynı zamanda bu özgünlüğün söz konusu olan eserin, mevcut olduğu bölgenin kültürel dokularını üzerinde taşıması gerektiğini savunduğu söylenebilir. Araştırmacının müzede hangi eserler dikkatini çekti sorusunu, öğrenci, aşağıdaki sözlerle yanıtlamıştır.

Müzede gümüş paralar vardı. Mesela üzerinde fotoğraflar falan... Onlar ilgimi çekmişti. Tam tarihini bilmiyorum; ama üzerinde böyle şeyler vardı. İnsan resimleri gibi şeyler vardı. Baskıda o ilgimi çekti. Önceden belki yaşayan birisini falan hatırlatıyordur yada bir olayı falan çağırıyordu, diye düşünüyorum. Ondan ilgimi çekti (2. Görüşme Kadir).

“Acaba şöyle düşündüm dedim hani para oluştururken eskiden insanlar kendi hayat tarzını mı acaba yansıtmışlar oraya, diye merak ettim. Üzerindeki damgayı oluşturma sebeplerini ondan dolayı merak edince onu seçtim (3. Görüşme Kadir).” sözleriyle yanıtlayan Kadir, bilinmeyene ya da geçmişi öğrenmeye yönelik olan merakı ve isteği doğrultusunda, bir iz olarak gördüğü madeni paraların üzerindeki kabartma resimlere yönelmiştir. Kadir'in müzede teşhir edilen eşyalar arasında geçmişe dair çıkarımlarda bulunabileceği şeylerin daha çok merakını-dikkatini çektiği söylenebilir. Burada aynı zamanda paraların üzerinde kullanılan motiflerin tanımlayıcı-açıklayıcı bir yöne sahip olduğuna da gönderme yapmaktadır.

Var mesela çok eskiden, evler, toprak evler falan... Bence bu müzeye çevrilebilir. Eski taş evler falan, toprak evler, içinin yapısı falan, bunlar bence müze olabilir. Çünkü hani biz yaşamımızda zaten ilk toprak evleri falan yapmışız. Bizim hayatımızı zaten çağırıştırıyor. Yaşamımızın bir parçası ondan dolayı onlar müzede olduğu zaman insanlar duygusal bağ kurabilir. Hani eskiden biz burada yaşıyormuşuz, buradan geldik falan (2. Görüşme Kadir).

Müze binalarının nasıl olması gerektiğine dair soruyu yukarıdaki gibi yanıtlayan öğrencinin ifadelerinden, sadece müzede teşhir edilen eserlerin değil, aynı zamanda müze binalarının da tarihsel bir değere sahip olması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Müze binalarının kendilerinin de, -içlerinde sergiledikleri nesnelerin dışında- ziyaretçilerinin geçmiş ile günümüz arasında duygusal bakımdan bağ kurmalarını sağlaması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Dünyanın en büyük ve popüler müzelerinin büyük bir çoğunluğunun saray, katedral, idari yapı, kale vb. mimarı yapılar içerisinde sergileme yapması da zaten bu durumu doğrular niteliktedir.

Araştırmacının çevrende müzede sergilenmesini istediğin eşya var mı? sorusu üzerine “Belki dedemin evdeki eşyaları olabilir.” diyerek cevap veren Zeynep'in, Türk kültüründe ataya verilen değer sonucunda, onların sahip oldukları eşyaların da

değer kazanmasından dolayı, dedesinin eşyalarının müzede sergilenebileceğini düşündüğü söylenebilir. Nitekim Orta Asya Türk kültüründen Anadolu'ya kadar gelen ve burada da kültürümüze sirayet eden “Ata Kültü” geleneğinin varlığı, geçmişe yönelik kültürel bakış açısı bakımından önemli bir yere sahiptir. Ardından sözlerine “Divan mesela üzerine serdikleri falan. Hocam kilim falan seriyorlar ya, bayağı eski falan (2. Görüşme Zeynep).” ifadesiyle devam eden Zeynep, eski olarak gördüğü kilimi, tarihsel boyutundan dolayı müzede sergilenmesi gereken bir eşya olarak nitelendiriyor. Fakat Zeynep o kilimin tarihsel boyutundan çok üzerinde var olan geleneksel motifler sebebi ile de müzede sergilenmeye değer görmüş olabilir. Nitekim tarihsel değere sahip kilimler, üzerlerinde geleneksel semboller-motifler taşımaktadır. Zeynep, hem atölye çalışmalarında hem de müze eğitimi dersi kapsamında yapmış olduğu sanatsal çalışmada, geleneksel halı-kilim motiflerini içerisinde barındıran uygulamalar yapmıştır. Ve “geleneksel eşyalar da olabilir, mesela bohça, sandık bunlar (2. Görüşme Zeynep).” ifadeleriyle de somut olamayan kültür mirasını devam ettiren eşyalardan örnekler vererek, bu ürünlerin manen taşıdığı anlamdan ötürü madden de müzede sergilenmesi gerektiğini düşündüğü söylenebilir.

“İşte Arslantepe'nin dünya üzerinde en önemli 18. mekân olduğunu öğrenince göğsüm kabardı. İşte bizim ülkemizde olması, gerçekten çok özel ve güzel bir şey (Ö.G 17.10.2018 Zeynep).” Zeynep'in bu ifadelerinden hareketle, öğrencilerin kendi bölgeleri dışında olan kültürel varlıklara kıyasla kendi bölge sınırları içinde olan kültür varlıklarını duygusal anlamda çok daha fazla benimsedikleri söylenebilir.

Araştırmacının sorusu üzerine müzede dikkatini çeken şeylerin neler olduğundan bahseden Öykü, “...O hamamın tavanı dikkatimi çekmişti. Birde bıçak, silah o tarz şeyleri sevdiğim için dikkatimi çekti. Mesela o yaptıkları küpleri vazo tarzları gördüm hocam, hatta anneme de bir tane almıştım. Onu görünce duygulandım hocam. Bir sürü şey düşündüm. Biraz hayalperestim belki de... (2. Görüşme Öykü).” açıklamasını yapmıştır. Öykü, bir taraftan müzenin mimari yapısının bir parçası olan üst örtü sisteminden, diğer taraftan da müze içerisinde teşhir edilen ürünlerden etkilendiğini belirtmiş ve bu yaklaşımıyla tarihsel değere sahip olan yapıların müze binası olarak kullanılmasındaki yararı ortaya koymuştur. Diğer taraftan müzede teşhir edilen ürünler ile annesine almış olduğu vazo arasındaki benzerlikten dolayı hoşnut olarak bir bağ kuran Öykü, müzelerin yoruma açık ve kişilerin hayal dünyasını zenginleştiren bir yapıya sahip olduklarını da belirtmiştir.

“Atatürk’ün bir sözünden bahsetti. Hatta söz değil yazısı. Mukaddes emanetlerin İstanbul’dan Ankara’ya acil şekilde getirilmesi (Ö.G 07.11.2018 Öykü).” Öykü’nün MED’de bu ifadenin hafızasında yer etmesi üzerine günlüğüne aktarmasının sebebinin, öncelikle “mukaddes emanetler” sözünden de anlaşılacağı gibi dinsel bir içeriğe sahip olmasından kaynaklanıyor olabilir. Aynı zamanda cümledeki aciliyet hissinin verdiği kararlılığı ortaya koyan kişinin Atatürk olması da öğrenciyi etkileyen bir diğer güçlü sebep olarak düşünülebilir.

MED’de, Kurtuluş Savaşı sırasında, 1920’lerde, Atatürk’ün İstanbul’a “Mukaddes emanetleri İngilizler ele geçirebilirler diye” yazı yazması üzerine, mukaddes emanetlerin Ankara’ya getirilmesinden bahsedildiği sıra, öğrencilerin, konuyu yüksek bir dikkatle dinledikleri gözlemlenmiştir. Mukaddes emanetlerin İstanbul’a tekrar götürülmesi ise cumhuriyetin ilanından sonra gerçekleşmiştir. Mukaddes emanetlerin MED’de ele alınmasının, öğrencilerin müzeciliği algılayışlarına olumlu yönde etki edeceği söylenebilir (A.G 07.11.2018).

Hocam önemli çünkü bir yaşanmışlık var. Yani o yaşanmışlığa bende ortak olmak istiyorum. Hani ilerde benim de bir yaşanmışlığım olsun istiyorum. Ben zaten yaşanmışlık dediğimiz küçük objeler, küçük hikâyeler... Ya da mesela şey kitabı bile ikinci el okumayı seviyorum. İçerisinden bir yazı ya da altını çizme... Bir şey bulduğum zaman bile onu düşünmeyi kafamda bir şeyler uydurmayı seven bir insanım. Öyle olduğu için müze bana şey geldi, güzel ve zevkli bir ders geldi ve aksine daha da kültürel olarak bilinçli olmama sebep oldu. Güzel oldu (3. Görüşme Buse).

Müze ziyaretleri üzerine yukarıdaki ifadelerde bulunan Buse, müzede sergilenen eserlerin bir geçmişinin, anısının ve yaşanmışlıklarının olduğuna vurgu yaparak, eserlerin maddi değerinden çok manevi boyutuyla ilgilendiğini belirtmeye çalışmıştır. Üzerinde yaşanmışlıkları bulunan ya da dönemsel izlere sahip olan ürünlerin daha samimi bir duygu yaşanmasına neden olduğunu ortaya koymuştur, bu ifadesiyle. Zaten müzelerde yer alan eserler de bu tür yaşanmışlıkları barındırmıyor muaslında. Buse, o eserlerden çok eserleri kullanan insanların hayatlarına ya da o eserlerin aktif olarak kullanıldığı dönemlere yüklediği anlamlardan ötürü, müzeler ile ikinci el kitapları benzeştirmiş ve böylelikle müze ziyaretlerinden zevk almış olabilir.

MED’de ders hocası, ender ve zamansal durumundan dolayı canlılarında korunması ve muhafaza edilmesi gerektiğinden bahsederken, henüz resmi olarak koruma altına alınmamış yüzyıllık çınarın kesilmesini örnek olarak göstermiştir. Verdiği örneği “Kıyametin kopacağını bilseniz bile elinizdeki fidanı dikiş.” hadisiyle

güçlendirerek, konunun maneviyat açısından da son derece önemli olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Bu durumun tüm öğrencilerin ilgisini büyük ölçüde topladığı ve onların durumun önemini daha iyi kavramalarına sebep olduğu söylenebilir (A.G 17.10. 2018). Nitekim öğrencilerin günlüklerinde yer bulması da söz konusu etkiyi destekler niteliktedir. Ağacın muhafazasının önemi konusunda Mihra, “Hoca Malatya’da kesilen çınar ağacından bahsetti. Kaldırım yapılsın diye kesilmişti. Üstelik o kadar cahil bir toplumuz ki, neresinden tutsak elinde kalıyor (Ö.G 17.10.2018 Mihra).” diyerek, aslında doğal-tabiat varlıklarının da korunması gerektiği konusunda bir bilince sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Yüksel hoca’nın ders anlatırken anılarından, kendi hikâyelerinden bahsetmesi inanılmaz güzel oluyor, hem de daha fazla akılda kalıcı ve keyifli oluyor. Müze, tarih, miras, kültür tüm bunlarla ilgili anlattıkları, hikâyeleri, hatıraları ve diğer tanık olduğu herşey beni ve tüm arkadaşlarımı çok etkiliyor. Ve ders böylece çok daha etkili ve keyifli oluyor. Bugün dikkatimi çeken konulardan biri de toplumumuzdaki ağaçlara olan duyarlılıktı. Battalgazi de kaç yüz yıllık çınarı kesmiş birisi. Buna akıl sır erdiremediğini söyledi, yüksel hoca. Nasıl kıyabilir dedi; ama bizim bazı insanlarımız kıyar işte. İnsan olarak doğuyorlar; ama insan olmayı beceremeyen çok kişi var maalesef. Bununla ilgili çok şey konuştuk derste ve bir sürü örnek anlatıldı. Bu örnekleri sosyal-kültür açısından ele aldık hep. Neyse buna yanıt ve örnek verdi, yeşim hoca. Malatya’da bu ağacı kesen kişinin başına nasıl bir şey gelse halkımız veya insan olmayı başaran bazı kişiler hep çınardan bilirmiş. O, o çınarı kesti diye, bunlar onun başına geliyor derlermiş, çokta doğru demişler (Ö.G 17.10.2018 Buse).

Buse’nin bu ifadelerinden, MED’de dersin yaşanmış olaylardan örneklerle anlatılmasının, öğrencilerin dersi algılama ve derse yoğunlaşmaları açısından önem arz ettiği düşünülebilir. Buse’nin özellikle “kendi hikâyelerinden” ifadesinden hikâye ve hikâyedeki konu ile daha yakından duygusal bir bağ kurmak istemesinden kaynaklanıyor olabilir. Buse’nin, derste söz konusu olan konu için verilen örneğin, Malatya’nın Battalgazi ilçesinde yaşanmış bir olay olmasından hareketle de daha çok ilgi gösterdiği düşünülebilir. Çünkü ilçe Malatya’nın eski kuruluş yeri olan Eski Malatya’dır. Bu özelliğinden ötürü, il genelinde en çok tarihi yapıyı sınırları içinde barındıran yerleşim yeridir. Battalgazi’nin aynı zamanda turistik bir yer olması ve öğrencilerin buraya olan ziyareti, Battalgazi’nin öğrenciler için duygusal bir yere sahip olmasını da sağlamaktadır. Bütün bunlardan hareketle gerçek hayatta deneyimlenen her türden yaşantının, dersle bağlanarak aktarılması, öğrencileri olumlu anlamda etkileyen önemli bir faktör olarak görülebilir.

4.4.3. Yitik değerler üzerine eleştirel tavır

Bu tema; öğrencilerin Anadolu topraklarından illegal yöntemlerle yurt dışına götürülen tarihi eserlere duyulan üzüntüyü ve verilen tepkileri kapsamaktadır. Tarihi kalıntıların önemi tüm dünyada oldukça geç anlaşılmıştır. Ancak koleksiyonerlik akımı ile maddi ve manevi yönden tercih edilmeye başlaması Anadolu'ya kıyasla Batı'da daha erken görülmüştür. Bu durum, Anadolu topraklarından yok pahasına ya da karşılıksız olarak birçok kültür varlığının çıkarılmasına sebep olmuştur. Anadolu'da bu şekilde başlayan kültür varlığı serüveni günümüze birçok kayıpla ulaşmıştır. Öğrenciler bu durumun verdiği rahatsızlığı oldukça yoğun bir şekilde ifade ederek toplumun bilinçsizliğinden yakınmışlardır. Günümüzde de yeterince kültür varlıklarının önemine varılmadığına ilişkin örnekler ve tepkiler veren öğrencilerin kültürel miras bilinci kazanımına dair önemli bir aşama kaydettikleri söylenebilir. MED'de başka nelerden bahsedildi sorusunu Buse aşağıdaki gibi yanıtlamıştır.

Mesela en son dersimize şeyden bahsettik. Türkiye'deki müzeyi yönetebilecek birisinin olmayışından bahsettik. O yüzden de yurt dışından daha doğrusu Türkiye'deki öğrenci yurt dışına gönderimi ile birlikte eğitim almasını ve Türkiye'de müzelerin başına geçmesinden bahsettik. Türkiye bu konuda biraz sıkıntı yaşamış. Genelde, yurt dışından yardım alınmış. Ama ben bu konuyu da anlamıştım zaten, hani bunun önüne geçmiş birisi; ama Türkiye'deki bütün kaçak... Müze eser kaçakçılığında da büyük rol oynamış, o biri. O da Türk olmadığından kaynaklı olabilir. Bu tarz şeyleri işledik (1. Görüşme Buse).

Buse'nin sözlerinden hareketle, Anadolu topraklarındaki eserlerin ortaya çıkarılması, muhafazası ve teşhir edilmesi gibi konularda yetkin uzmana sahip olunmamasından kaynaklı, Türk müzeciliği açısından aleyhe gelişen durumlardan rahatsızlık duyduğu söylenebilir. Sözlerinin devamında Buse milli bir ruhla, "En çok dikkatimi çeken şey de yurt dışında kültürümüzün sergilenmesi, bizim onu koruyamamış olmamız. Orada sadece bina ve gösterişten başka hiçbir şey yok. Bizim burada da gösterişi yok; ama kültür varlığı inanılmaz derecede çok fazla (1. Görüşme Buse)." ifadesinde bulunarak, Anadolu topraklarından illegal yollarla götürülmüş olan kültür varlıklarına karşı duyduğu üzüntüyü dile getirmeye çalışmıştır. MED'de ülke topraklarındaki müze müdürlerinden bahsedilirken, konu yabancı müze müdürlerinin yetkilerini kendi ülkelerinin lehine olacak şekilde kullanmaları, öğrencilerin büyük ölçüde dikkatini çeken noktalardan biri olmuştur (A.G 07.11.2018).

Buse, 19. yüzyıl Türk müzeciliğinde yaşananlara değinmiş ve 1858 yılında Ahmet Fethi Paşa'nın vefatında sonra müdürsüz kalan müzenin başına getirilecek personel sıkıntısına değinmiş ve yeterli yetkinliğe sahip yerli personel bulunamadığından 1869 yılından Osman Hamdi dönemine kadar görev yapan yabancı müdürlerden bahsetmiştir. Aynı zamanda yapılan kaçak kazıları da bu yabancı müze müdürleriyle ilişkilendirmiştir. Özellikle bir Alman olan Deither döneminde yapılan Truva-Hisarcık kazısını ifade etmeye çalışmıştır. Yerli müze uzmanlarının eksikliğinin-yetersizliğinin kaçak kazıların yapılmasında etkili olduğunu belirtmiş ve Avrupa'ya öğrenim görmek için gönderilen başta Osman Hamdi Bey olmak üzere gönderilen öğrencilere değinmiştir. Devamında Buse "Türkiye'de onları koruyabilecek kapasitenin olmaması... Bu yüzden yurt dışından sürekli yardım alınması... Hâlbuki bizim verdiğimiz, yurtdışında sergileniyor." diyerek yurt dışından yardım alınmasını ve eserlerimizin imkânsızlıklardan dolayı yurt dışına götürülmesini eleştirmiştir. Alınan bu yardımların da bir karşılığı olduğunu bu karşılığın da illegal eser ticareti olduğunu belirtmeye çalışmıştır.

Hep içini [Avrupa müzelerini kastediyor] bizim verdiklerimiz dolduruluyor. Burada bence kötü bir şey ve biz o varlıklarımızı koruyamıyoruz ve bu hala daha geçerli. Birçok kültür varlığımız birçok eşyamız hepsi yurtdışında sergilenmekte, çoğu yok yani burada. İşte buna sebep olan da şeydi. Yurt dışından gelen Dethier'in müze müdürü olarak gelmesi. Yüzde üçlük (Burada üçte birlik kısmı olması gerekir) kısmını yurt dışına götürme kararı almış; ama yüzde üçlük değil de %100'lük kısmını yurtdışına taşımışlar ve bunun çok sonradan fark edilmesi... (1. Görüşme Buse).

Nitekim, yukarıdaki ifadelerle devam etmiş ve burada da Anadolu topraklarından çıkarılan eserlerin yurt dışında sergilenmesinden-götürülmesinden duymuş olduğu rahatsızlığı ortaya koymuştur. Özellikle Alman Deither'in müze müdürlüğü görevinde bulunduğu sırada illegal yollarla götürülen eserlerin kaybından duyduğu rahatsızlığı ortaya koymuştur. Yabancı müze müdürleri içerisinde en çok da Deither'in adının geçmesinin nedeni ise 1869-1881 yılları arasında müze müdürlüğü görevine getirilen müdürler içerisinde en uzun süreli (8,5 yıl) görev yapan kişinin o olmasından dolayıdır. Diğer iki müdürün görev süreleri yaklaşık üç yıldır. MED'de ders hocası, şuan Osmanlı Devleti'nin eski hâkimiyet sürdüğü yerlerdeki tarihi ve kültürel yapıların çok az sayıda olduğunu, Batının ise günümüz Türkiye'sinden çok daha fazla sayıda Anadolu kaynaklı arkeolojik kalıntılara ve yapılara sahip olduğunu belirtmiştir. "Osmanlı Devleti her zaman kendi hâkimiyet sürdüğü topraklar üzerindeki yabancı medeniyetlere ait olan

eserleri korumuştur.” derken öğrencilerin çok daha ilgili ve dikkatle dinledikleri görülmüştür (A.G 10.10.2018).

Diğer taraftan günümüzde de hala benzer illegal kültür varlığı transferinin yaşandığını da eklemiştir. “En çok dikkatimi çeken şey de yurt dışında kültürümüzün sergilenmesi. Bizim onu koruyamamış olmamız.” diyerek bir serzenişte bulunmuştur. Peki, koruyamadığımız yerleri biliyor musun? diye sorulduğunda da “Hocam en basiti mesela Sinop. Birçok eşyayı satmışız. Onun dışında altılı at mıydı mesela. O da yurtdışına götürülmüş. Öyle pek hatırlamıyorum. Tam olarak isim hatırlamıyorum.” cevabını vermiştir. Buse burada tarihi Sinop Cezaevi’ndeki tarihi değere sahip eserlerin yok pahasına satılmasını, muhafaza edilmemesini; diğer taraftan da 1204 yılındaki Latin istilasası ile İstanbul Hipodrum’dan Venedik’e götürülen ve şu anda da Venedik San Marco Kilisesi’nin içerisinde sergilenen dörtlü atlı grup (Quadriga) heykellerini dile getirmiş ve duyduğu rahatsızlığı belirtmiştir.

Mihra ise “Birçok eserin Ortadoğu’dan [Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde Ortadoğu Osmanlı toprağı] gittiğini, bizden gittiğini falan bilmiyordum. Amerika’da kendilerine ait hiçbir şey yok (1. Görüşme Mihra).” diyerek Dila ile aynı düşüncelere sahip olduğunu belirtmiştir. Bununla Mihra, Anadolu’nun ya da Ortadoğu’nun tarihsel anlamda ne kadar köklü ve zengin bir geçmişe sahip olduğu da ortaya koymaktadır. Devamında Mihra’nın söylediği şeyler ciddi bir mirasın kaybedilmesine dayalı bir ıstırapı ortaya koymaktadır.

Yine dediğim gibi birçok şeyin sömürü yöntemi ile üzüldüğüm nokta, aslında kendi adıma şaşırdığım bir şeydi. Onlara da yakıştıramadığım bir şey. Avrupa Avrupa diye övüyoruz ya onları. Mesela götürmüş olması ne kadar üzücü. O kadar şey ki, onur kırıcı aslında. Bizim sahip çıkamayışımız zaten çok üzücü. Bunlar beni üzdü. Müze dersinde genelde bunları öğrendim. Bizim hakkımız olduğunu düşünüyorum. İnşallah bir gün getiririz, onların hepsini (1. Görüşme Mihra).

Dünyanın en büyük, zengin ve dolayısıyla da en ünlü müzelerine sahip olan Avrupa ülkelerinin müzelerini, Anadolu topraklarından götürmüş oldukları eserlerle zenginleştirdiklerine işaret etmiş ve bundan da rahatsızlık duymuştur. Bunun da sömürü-emperyal bir tavır olduğuna işaret etmiştir. Kültürel mirasımıza sahip çıkılamamasının ne kadar üzücü olduğunu ortaya korken diğer taraftan da bu eserlerin bir gün getirilmesinin umudunu da taşıdığını belirtmiştir. Mihra da bir kültürel mirasa sahip çıkma bilincinin oluşmasında dersin ciddi anlamda katkı sağladığı görülmektedir.

Mihra'nın söz konusu olan durumdan dolayı duyduğu rahatsızlık günlüklerine de yansımıştır.

Müzeler müdürlüğünde olan Alman bir adamın nasıl ülke dışına tarihi eser kaçırdığını anlattı. Devletin bunlara hiç sahip çıkamaması beni çok üzdü. Avrupa müzelerinin hepsinin eserlerinin çoğu bizim ülkemizden kaçırılmış bir şekilde. Biz günümüzde bu müzelere para ile giriyoruz acı verici (Ö.G 28.11.2018 Mihra).

Kadir de “Avrupa’da gelenler bizim buradaki eserleri gün yüzüne çıkartıyor ya da bazı eserlerimizi götürüp, kendi müzelerinde falan sergiliyorlar. Bunu gördüm. Biraz hayal kırıklığına uğradım İlgimi çekmişti (1. Görüşme Kadir).” sözleriyle özellikle 19. yy.da ülkemizden yurt dışına yaşanan kültür varlığı transferine dikkat çekmiştir. Bu durumdan dolayı yaşadığı hayal kırıklığını ortaya koymuştur. Aynı noktaya odaklanan Barış da “Boş yere yabancılara gelip bizim kültür mirasımızı bulup oraya aktarması. Çok saçma bir şey.” ifadelerini kullanmıştır. O da diğerleri gibi aynı konu üzerindeki rahatsızlığını dile getirmiştir. MED’de başka nelerden bahsetti hoca? gibi bir soru yöneltildiğinde Onur, “Farklı olarak bizim müzelerle yurtdışındaki müzeleri karşılaştırdı, kıyasladı, birbiriyle. İşte onlar da olan birçok şeyin bizim olduğunu...” diye cevap vermiş ve ülkemizdeki müzelerle yurtdışındaki müzelerin kıyaslanması neticesinde, ülkemiz topraklarından götürülen eserlerin onların müzelerinde sergilendiğini belirtmiştir.

Fazla bu ülkenin temelleri atıldığında sahip çıkamamışız. Kendi kültürel miraslarımızın hemen hemen %40’ına %60’ına sahip çıkamamışız. Biz yurtdışına, onunla ilgili insanların bir şeyler öğrenip tekrar gelip de bunlara sahip çıkması, bunları yapana kadar bizden birçok şey götürülmüş (1. Görüşme Bahadır).

Öğrencinin yukarıdaki ifadelerinden, topraklarımızdaki tarihi değere sahip eserlerimizin büyük kısmının yurt dışına götürüldüğünü belirtmiştir. Konu ile ilgili yeterli bilince ve birikime sahip idarecilerin-personelin olmayışının yarattığı eksiklikten dolayı da bu sıkıntıların yaşandığını ifade etmiş ve yurtdışından eğitim görmek için gidenlerin dönüşüne kadar da bu durumun devam ettiğini ortaya koymuştur. Devamında “Hani ne olmuş... Biz bunu önceden bilseydik, Cumhuriyetin ilk temelleri atıldığında gerçekten buna sahip çıkabilecek insanlarımız olsaydı, bu değerlerin hepsini kaybetmeyebilirdik. Kendi ülkemizde barındırabilirdik (1. Görüşme Bahadır).” gibi bir ifadeyle her şeyden önce sahip çıkma bilincine sahip olmayan beyinlerin eksikliğini, sorunun asıl nedeni olarak ortaya koymuştur. Bahadır, eğitimin konu ile ilgili temel bir değere sahip olduğu şu cümlelerle ifade etmiştir:

Bunlar için bir eğitim ve bir bilgi yoksa insanlar bunlara sahip çıkamıyor. Bir şekilde ortadan kayboluyor. Gerçekten konuya hâkim olan insanlar, kendi ülkelerinde sergilemeye başlıyorlar; ama baktığın zaman başka bir ülkeye başka bir coğrafyaya ait, belki hocalar da bunu bilseydi, bunlar ellerinden alınıp götürülmeyecekti (1. Görüşme Bahadır).

Onur, kültür varlığı konumundaki eserlerin taşınmış oldukları değerlerden dolayı farklı bölgelere transferini ortaya koymuştur: “Müze eşyalarını nereden nereye... Çünkü bazılarının bayağı yurtdışına ülkeden ülkeye, bayağı bir gidip gelmişler. ...şaşkınlık duydum (1. Görüşme Onur).” Bu eserlerin ülkeler arasında yaşamış olduğu transferi gereksiz gören Buse, sözlerinde aşağıdaki ifadelerle yer vermiştir.

Yani hocam onu... Yerinde güzel. O tarz şeyler yerinde güzel. Atıyorum. Kabı kacağı oradan getirip müzede sergilemek, evet güzel duruyor. Oradan çıkarıp getiriyorlar; ama koca duvarı getirmek bence çok şeydi, bence o yerinde bakılmalıydı, yerinde değer kazanmalıydı (2. Görüşme Buse).

Kültür varlığı konumundaki eserlerin bulunduğu yerde sergilenmesi gerektiğini belirten Buse, burada taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları arasındaki değişkenliklere de bir yönüyle dikkat çekmiştir. Bir bölgede çıkarılan taşınır kültür varlıklarının (kap-kacak gibi) başka bir bölgedeki-ülkedeki müzede sergilenebileceğini; ancak mimari yapılar gibi taşınmaz kültür varlıklarının kesinlikle bulunduğu yerde sergilenmesi gerektiğini belirtmiştir. Aslında Buse bu düşüncesini Berlin Pergamon Müzesi’nde bulunan Bergama Zeus Sunağı ve Milet’ten götürülen Agoraya Açılan Anıtsal Kapı üzerinden ortaya koymuştur. Her iki eser de taşınmaz kültür varlığı konumunda olup, bina olarak Batı Anadolu’dan sökülmüş ve illegal yollarla buraya götürülmüştür. “Hocam çok şey durdu... Bir kere plastik olarak hoş durmuyor. Bence ışıklar, yerdeki şey hiç güzel durmuyordu. Duvarın kalkıp da binanın içerisinde bir mekân içerisinde sergilenmesi, gözüme hoş gelmedi (2. Görüşme Buse).” diyerek eserlerin yerinden alınıp başka bir yerde sergilenmesinden duymuş olduğu rahatsızlığı, sunum biçimindeki sorunlarla ifade etmeye çalışmıştır. Ortaya koymuş olduğu sorunlar aslında sunum biçimi ile ilintilidir. Yoksa onların illegal transferleriyle ilgili değildir. Ancak yine de Buse, duygusal anlamda olaya yaklaşmış ve duymuş olduğu rahatsızlığı böyle bir gerekçeyle ortaya koymaya çalışmıştır. Her ne kadar plastik olarak hoş durmuyor, derken eserin sergilendiği mekândan kaynaklanan plastik duruş mu, yoksa eserin kendi plastiğini mi kastettiği belirsizdir. Nitekim devamındaki “ışıklar, yerdeki şey hiç güzel durmuyordu.” derken kastedilen mekânsal sunumla ilgili bir yaklaşımı ortaya

koymaktadır. Yerinde güzel dedin ya neden yerinde güzel ya da yerinde değerli? Sorusuna yanıt olarak aşağıdaki ifadeleri kaybetmişsiniz.

Çünkü o orada anlam kazanmış, orada bir şeyler yaşamış. Bence ona orada bakarsak daha anlamlı görürüz, diye düşünüyorum. Başka nasıl söyleyeyim bilmiyorum ki... Orada güzel. Çünkü orada yaşamış. İklim olarak, toprak yapısı olarak, etraf olarak oraya yakışıyor. Kalkıp da bir binanın içine taşın konulması çok da estetik durmuyor, bir binanın içerisinde. Ben öyle düşünüyorum, daha anlam kazanıyor sanki yerinde bir şeyler (2. Görüşme Buse).

Bir eserin, üretildiği bölgenin ruhunu taşıdığını, ikliminde, malzemesinde çevresel unsurların yansımada bu ruhu görmenin mümkün olduğunu belirtmeye çalışmıştır. Modern mimari malzemelerle inşa edilen müze binasının içerisinde tarihsel değere sahip ve kültür varlığı konumundaki bir taş binanın sergilenme amacıyla konulmasının çok da estetik durmadığını belirtmiştir. Barış da Mihra ve diğer arkadaşları gibi, tarihi eserlerin korunması gerektiği bilincinin geç oluşmasından ve buna bağlı olarak alanında uzman kişilerin yetişmemesinden kaynaklanan, kültürel miras kaçakçılığına karşı duyduğu tepkiyi ifade etmeye çalışmıştır. “Bir de boş yere yabancıların gelip bizim kültür mirasımızı bulup oraya aktarması, çok saçma bir şey. Osman Hamdi Bey’in çıkardığı bir yasa ile kültürel mirasın korunması daha mümkün olmuş, çok önemli ve güzel bir gelişme gerçekten (1. Görüşme Barış).”

4.4.4. Popüler temalara eğilim gösterme

Bu tema; öğrencilerin gerek MED’de gerekse müze ziyaretlerinde, geçmiş ve güncel olan hem soyut hem de, somut popülerlik değerine sahip unsurları değerlendirmelerini kapsamaktadır. Öğrenciler kültürle, kültür varlıklarıyla ve kültürel mirasla ilgili magazin değeri bulunan olaylara ya da o olayların tanıkları konumundaki nesnelere büyük ilgi göstermişlerdir. Öğrenciler sıradan bir nesnenin bile tanık olduğu olay ya da hizmet ettiği kişi, kurum, tarihten ötürü manevi bir değer kazanarak kültürel miras statüsünde değerlendirilebileceğini görmüştür. Özellikle öğrenciler güncel olaylar üzerinden verilen örneklerde daha aktif katılım sağlamışlardır.

Yüksel hocanın anlattığı, daha sinemaya dair şeyler, daha günlük şeyler dikkatimi çekti. Hocam tam olarak aklıma gelmiyor da filmlerden mesela bir filmde sahne söylemişti. Hoca herkes izlememişti. Hatta o filmi ‘İftarlık Gazoz’ muydu? Ondan bir sahne söylemişti. Benim de bildiğim şeyler olunca onlar dikkatimi çekmişti. Daha günlük şeyler (Ö.G 12.12.2018 Mihra).

Mihra'nın yukarıdaki ifadelerinden, ders içerisinde konu ile bağlantılı daha güncel ve magazin değeri olan kendisinin de bildiği örnekler verildiğinde, dikkatini topladığı ve popüler olan örneklerden dolayı konuya daha çok odaklandığı söylenebilir.

MED'de ders hocasının Anıtkabir'in mimari tasarımına, yapılan bir yarışma neticesinde karar verildiğinden bahsederken, aslanlı yoldaki zemin taşlarının diziliminin dahi düşünülerek tasarlandığını ve bir anlam taşıdığını anlatmıştır. Öğrencilerin çok ilgisini çeken bu durum taşıdığı anlamın, zemindeki taşların insanların ayağına takılması ve bundan dolayı da insanların Ata'nın huzuruna çıkarken, başlarını öne eğerek yürümelerini sağlamak, olduğu açıklanması üzerine; bu durumun bilinçli bir amaçla oluşturulduğunu öğrenen öğrencilerin, söz konusu örnekle bağlantılı olarak ata kültüründen hareketle, ülke topraklarındaki kültürel örüntünün her bir yere sirayet ettiğinin farkına vardıkları düşünülerek, onların bakış açılarında ciddi bir iyileşmeden söz edilebilir (A.G 12.12.2018). Bu durum Mihra'nın günlüğüne bu şekilde yansımıştır:

Hoca Anıtkabir'i anlattı. "Giden var mı?" dedi el kaldırdım. Oradaki taşların dizilişinden ötürü kabire doğru yürürken, kafamız önde yürümek zorunda kalıyormuşuz. Ben gezerken rehberde aynısını söylemişti, hatta. "Taşlar kabire doğru eğimli bir açıyla gidiyor." demişti. Ama bunu müze dersinde Yüksel Hoca'nın söylemesi daha çok hoşuma gitti. Doğru olduğuna daha fazla inandım (Ö.G 12.12.2018 Mihra).

MED'de ders hocası; doğal miraslardan ve uğradığı tahribattan söz ederken, bu alanlarda çekilen filmlerin, o alanların tanıtılmasına olumlu anlamda vesile olurken, bazen de o tanıtımın ciddi bir turist akınına yol açması sebebi ile doğal alanların önemli ölçüde zarar gördüğünü vurgulamıştır. Bunun üzerine örnek olarak gösterdiği filmler ve çekildiği alanlardan bahsetmiş ve "Hasan Boğuldu" filmi ve "Sahil" filminden örnekler vermiştir. Verilen örnekle birlikte öğrencilerin derse karşı daha fazla yoğunlaştıkları görülmüştür. Öğrencilerin derse karşı yaşamış oldukları yoğunluğun filmlerin başrol oyuncularının popüler isimler olmasından kaynaklandığı, öğrencilerin ders içerisindeki tepkilerinden yola çıkılarak söylenebilir (A.G 24.10.2018). Öykü'nün Floransa'daki bazı caddelerin turistlerin girişine yasaklandığından bahsederken film örnekleri ile bağlayarak ifade etmeye çalışması, popüler örnekleri dersin etkinliğini artırmaya sebep olan etkenlerden biri olarak gösterilebilir. "Floransa'da bazı yerlere turist girmesiyasakmış. Tarihi değere zarar vermek nedir ya. Hasan Boğuldu filmi de varmış, aşk filmiymiş. Filmin çekildiği yerden kaz dağlarından bahsetti hoca. Film çekildikten sonra kıymet görmüş ve ciddi bir turist akınına uğramış (Ö.G 24.10.2018 Öykü)."

Şey mesela söylemişti hoca, daha böyle dünyadan bir şeyden Birleşik Arap Emirlikleri Dubai'deki otellerin devasılığı... Su içinde yapılan oteller. Bunlar varmış, bunların çakma Louvre Müzesi yapmış olmaları. Para ile satın alıp yapmış olmaları. Bana şey geldi, basit tabiki de bir yandan da onlar adına üzüldüm. Hani böyle acıdım (1. Görüşme Mihra).

Mihra'nın sözlerinden, kültürü olmayan bir milletin para ile kültür satın almaya çalışmasına karşı oldukça duygu yoğunluğu yaşadığı söylenebilir. Özellikle Mihra'nın "...çakma Louvre Müzesi yapmış olmaları para ile satın alıp yapmış olmaları... üzüldüm hani böyle acıdım" ifadesi, öğrencinin ülkelerin sahip olduğu parasal zenginliğe kıyasla kültürel zenginliğin çok daha kıymetli olduğu düşüncesinde olduğu söylenebilir.

Şimdi aklıma geldi hocam Truva olayı vardı ya şeyin adı. Neydi ya adamın oğlu kral mıydı onun oğlunu öldürmek istiyorlar. Hoca diyor ya bu adam sonradan başa bela olacağı belliydi falan. Sonra dikkatimi çekmişti. Sonra eve gidince anlatmışım abime falan. Ben gülüyordum. Tabii ağabeyim gülmüyordu da. Tabii olay çok hoşuma gitmişti (1. Görüşme Mihra).

Yuarıdaki ifadelerde Mihra'nın derste anlatılan birçok konudan sadece biri olan Truva Savaşı'nın perde arkasında olan hikâyesi ve Truva filminden ötürü Mihra'nın ailesine anlatacağı bir boyut kazanmıştır denilebilir. Mihra'nın özellikle ders hocasının "Hoca diyor ya bu adam sonradan başa bela olacağı belliydi, falan" bu sözlerine vurgu yapması, verilen örneğin daha Anadolu'ya has bir üslupta söylenmesi ile çok daha dikkat çekici ve zihninde iz bırakan bir hal aldığı söylenebilir. MED'de ders hocası mitolojiden ve müzedeki heykellerden bahsederken, Truva'dan götürülen eserleri anlattığı sırada, Truva olayından da bahsetmiştir. Ders hocasının, tarihe yön veren bu denli büyük bir olayın sebebini mizah katarak "bir kız meselesi" tabiri ile ifade etmesi öğrencilerin hem gülmesine hem de meraklanmasına sebep olmuştur. Öğrencilerin MED dersin genel olarak tarihin şekillenmesinde küçük ama önemli detayların büyük rol oynadığının farkına vararak, tarihe yaklaşımlarında olumlu anlamda bir değişim yaşanacağı düşünülmektedir (A.G 31.10.2018). Zeynep de Mihra gibi Truva hikâyesinden etkilenmiş ve bu sözlerle ifade etmeye çalışmıştır.

Yüksel Hoca bir sürü filminden örnek verdi; ama hiçbirimiz izlememiştik. Onlar çok dikkatimi çekti, kimse izlememişti. Truvalı Helen filmi de dikkatimi çekmişti; çünkü ben izlemiştim. Hocam bir de bir kız için ülkeyi batırmış olması, o dikkatimi çekti. Truva atı Truvalı Helen deki o atın Çanakkale'ye konması dikkatimi çekmişti (1. Görüşme Zeynep).

Mihra'nın ifadelerine benzer şekilde Zeynep de Truva olayının perde arkasındaki aşk hikâyesinden çok etkilenmiştir. Aynı zamanda Zeynep'in Truva filmi izlemesinin

de etkisiyle filmde gördüğü tahta atın film yönetimi tarafından Çanakkale'ye hediye edilmesi ve Zeynep'in Çanakkale ziyareti sırasında gördüğü tahta atın aslında filmde yer alan tahta at olmasının farkına varması, Zeynep'i daha çok konunun içine çeken detaylar olduğu söylenebilir. Öğrencilerin Truva olayından etkilenmeleri görüşmelerdeki ifadelerinin dışında, öğrencilerin günlüklerinde de yer almıştır.

Truvalı Helen çekti. Bu tarz hikâyeleri seviyorum. Filmini de izlediğim için gözümde canlandı. Gözümde Yüksel hoca anlatırken (Ö.G 31.10.2018 Zeynep).” Mihra:“Hoca Truva olayını anlattı. Paris’in nelere mal olduğunu söyledi, çok güldüm ve eğlendim o arada (Ö.G 31.10.2018 Mihra).” ve Öykü:“Tek hatırladığım Truva, Truva Savaşı kız yüzünden çıkmış bayağı güldüm ya (Ö.G 31.10.2018 Öykü).

Öğrencilerin gerek MED’de gerekse de müze ziyaretlerinde bu gibi popüler konulara karşı daha çok ilgili davrandıkları ve bu ilginin dersin amaçlarının yerine getirilmesi açısından oldukça kolaylık sağladığı söylenebilir. Nitekim tüm öğrencilerin Turgut Özal Müzesi ziyareti sırasında özellikle ortak olan tek bir odak noktası vardı ki o da; Turgut Özal’a yapılan suikast sırasında kurşunların isabet ettiği mikrofon direkleri. Öğrencilerin büyük bir ilgi ve merakla suikastın birebir tanığı olan mikrofon direklerini inceledikleri görüldü. Ve suikast anına ait fotoğraflarına bakıp, gazete haberlerini okudular. Öğrencilerin bütün bu ilgilerinin görüşmelerdeki ifadelerine yansıdığı görülmüştür. Bahadır, Turgut Özal Müzesi hakkında ise, “Şey mesela hocam dikkatimi çekmişti. Konuşma esnasında suikast düzenlendiği zaman o mikrofonun kurşunları engellemesi. Bu benim çok dikkatimi çekmişti. Küçük bir nesnenin bile, bazen ne kadar büyük şeyler yarattığını görebiliyoruz (2. Görüşme Bahadır).” diyen öğrencinin kendisinin Malatyalı oluşunun, merhum Turgut Özal’ın hem Malatyalı oluşu hem de Türk siyaset tarihinde önemli bir isim olması, aynı zamanda insanların büyük ölçüde sempatisini kazanmış bir lider olması, onun dönemini yaşamamış öğrenciler için bile son derece popüler olarak tanınmasına sebep olmuştur. Nitekim öğrenciler müze ziyaretleri esnasında ailelerinin içinde bulunduğu cümlelerde, örneğin bunlar; Babama söyleyeyim Turgut Özal Müzesi’ne geldiğimi ya da bir objenin fotoğrafını çekip anneme, dedeme göstereyim gibi çok sayıda diyalog yaşanmıştır. Bu diyalogların merhum Turgut Özal’ın kendi yaşamlarında, yaşayan bir değer olduğu sonucu çıkarılabilir. Bu sebepten dolayı da müze de en çok ilgi odağı olan teşhir ürünü Turgut Özal’a yapılan suikastın isabet ettiği mikrofon olmuştur. Öğrencilerin aynı zamanda popüler bir olayın en önemli tanığıyla müzede karşılaşmanın hazzını duydukları söylenebilir. Aynı durum Zeynep’in de günlüğüne bu şekilde yansımıştır.

Turgut Özal müzesinde en çok ilgimi çeken, herkes gibi tabii ki de Turgut Özal’a suikast yapıldığı zaman konuşma yaptığı mikrofon direğindeki kurşun izleri. Çok ilginç. 4 kurşun sıkılıyor. Dördü de direğe denk geliyor. İnsanı düşündüren bir durum. Acaba şanslı mı, yoksa Turgut Özal’a verilen gözdağı mı merak ediyorum (Ö.G 28.11.2018 Zeynep).

Diyen Pınar’ın ifadelerinden diğer arkadaşlarından farklı olarak bir sorgulamaya gittiği görülmektedir. Bu örnekten hareketle müzelerin, olanı olduğu gibi kabul etmek yerine, somut eserler üzerinden olayları sorgulamaya yönelten gizil bir etkilerinin de olduğu düşünülebilir. Nisa da Turgut Özal’ın suikaste uğradığı sırada kurşunların isabet ettiği direkleri günlüğüne not etmiştir. Öğrenci müze ziyareti sırasında en çok kurşun izlerinin olduğu mikrofon direklerini incelediğini ifade eden Nisa, bunun bir sebebinin de ailesel faktörlerden kaynaklandığını “Çocukken suikast anını ailemle oturup izlemiştik. Bu durum beni çocukluğuma götürdüğü için...” ifadesiyle dile getirmeye çalışmıştır. Öğrencilerin ilgi ve dikkat düzeylerinin belirlenmesinde yaşam içerisinde deneyimledikleri olayların büyük bir payı olduğu düşünülebilir.

Özal’ın Müzesi’nde ne yaptığımı falan pek hatırlayamıyorum açıkçası tek aklımda kalan Özal’a suikast sırasında kurşunun kendisine gelmesini engelleyen mikrofonun onun bu kadar dikkatini çekmiş olması. Sanırım çocukken suikast anını ailemle oturup izlemiştik bu durum beni çocukluğuma götürdüğü için mikrofon benim oldukça dikkatimi çekmişti. Beni çocukluğuma götüren her şeyi severim zaten (Ö.G 21.11.2018 Nisa).

Bir de savaşlarda başka bir konuya gittim. Hocam şey, ona çok takıldım. Birbirleriyle savaşan milletler, gidip ilk başta değerli eşyalarını yıkarlarmış. Hocam işte o sıkıntı niye önce gidip değerli eşyaları yıkıyorlar. Heykel vardı. Ne heykeli tam aklıma gelmedi de. İşte savaşa girmeden önce heykellerini yıkıp öyle savaşmışlar (1. Görüşme Onur).

Daha çok kızdırmak için ya da komple yıkalım gitsin diye. Ne varsa ne yoksa. Hatta evet hocam komple yıkalım gitsin. Bir de şey yapıyorlarmış, topraklarını bile sürüyorlarmış. Onlardan geriye hiçbir şey kalmamasın diye, direkt sıfırdan devam etsinler diye. Onların kültürü kalmamasın diye. Onlar onları etkiler. Kendi kültürleri tam olarak yerleşmeyebilir düşüncesiyle. Ama işte ne var ne yok yiksalar, geriye hiçbir iz kalmazsa, onlar da kendi kültürlerini direkt devam ettirebilirler. Doğacak çocukları görmezler, öğrenmezler, ne öğrettilerse onlar kendi çocuklarına, o devam eder (1. Görüşme Onur).

Onur’un ifadesinden, savaşın aslında sadece maddi olarak bir gelir elde etme gayesi gütmeyeceği, bilinen savaş gerçeğinin arkasında, aslında bir kültürü yok etme isteğinin de olduğu gerçeğinin farkına vardığı söylenebilir. Onur’un özellikle [şaşkınlıkla ifade etmişti] savaş esnasında öncelikle kültürel yapılar yıkıldıktan sonra toprağın dahi sürülerek yapıların toprakla karışmasını sağlamaları detayı, bu durumu eksiksiz hatırlamasına sebep olmuştur, denilebilir. Onur, Kartaca hükümdarı Hanibal’ın

Roma'yı bozguna uğratmasından sonra Roma'nın yıllar sonra intikam almak için Hanibal'ın ülkesi Kartaca'yı yerle bir ettikten sonra, kenti kültürel iz kalmasın diye, sabanla ters sürmesi olayından etkilenmiş ve bunu açıklamaya çalışmıştır. Bu durumdan son derecede etkilenen Onur'un günlüğünde de “Bir de savaşlarda değer verdikleri şeyleri yakardılar. O çok zoruma gitti. Heykelleri müzeleri yıkıyorlarmış. Çok saçma ve aptalca kim bilir neler neler gitti, göremediğimiz (Ö.G 24.10.2018 Onur).” ifadeleriyle yer almıştır. Aynı olay Zeynep'in günlüğünde de “Hannibal'inhikayesi ilgimi çok çekti. Kartaca şehrinin tamamen sürülmesi yok edilmesi için çok garip geldi yani. Kocaman bir şehri ne sebeple olursa olsun sürdürmek çok garip, çok kötü vicdansızca bir şey (Ö.G 24.10.2018 Zeynep).” ifadelerine yer vermiştir.

MED'de işlenen konular arasında olan ve demokrasi ve insan hakları konusunda örnek niteliği taşıyan “Rosa Parks Otobüs”ü, bunun müzeye dönüştürülmesi ve sebepleri, öğrencilerin çok fazla ilgisini çekmiş ve Öykü günlüğünde şu şekilde ifade etmiştir:

Bir otobüsten bahsetti. Zencilerle beyazların oturacağı yer ayırmış. Zenci, beyazın oturacağı yere asla oturamazmış. Ayrımcılığa gel. Zenci kadının oturduğu yere beyaz gelmiş, kaldırmaya çalışmış. Kadına kalk ki beyaz otursun demişler. Zenci kadın kalkmayınca tartışmışlar. Kadını hapse atmışlar. Beyaza yer vermediği için. Ne değişik şeyler varmış ya... (Ö.G 19.12.2018 Öykü).

Öykü gibi Kadir ve Barış da Rosa Parks Otobüsü'nü günlüklerine yansıtmışlardır.

Rosa Parks Otobüsü, beyaz ırk ve siyah ırk arasındaki ayrımı gösteriyor. Böyle ayrım yapılması gerçekten çok ilgimi çekti. Bu yüzden siyahi bir kadın otobüsteki yerinden kalkıp beyaz adama yer vermediği için hapse düşmüş. Çok daha sonra Rosa Parks yaşlanmış falan yani. Amerikan başkanı buna ödül veriyor. Özgürlükçü hareketinden dolayı falan (Ö.G 19.12.2018 Kadir).

Rosa Parks olayı ilgimi çekti. Otobüsteki beyazlar ve siyahiler arasındaki ayrım ve buna siyahilere ayrılmış yerde oturan kadını otobüste beyazların oturacağı yerler dolu olduğu için kaldırmak isteyen bir adama karşı çıkan, siyahi bir kadının hapis yatması ve sonradan hakkını arayarak ve sonradan Amerikan başkanının ödül verilmesi. O zaman neler yaşanmış hepsini görüyoruz. Bu şekilde müzeler sayesinde (Ö.G 19.12.2018 Barış).

Öğrenciler, bu örnek üzerinden müzeciliğin, sadece geçmişin arkeolojik kalıntılarını değil, toplumun sosyolojik durumunu da sergilediğini görmüşlerdir. Yine MED'de örnek verilen Yahudi soykırımının yapıldığı mekânların müze olarak sergileme faaliyetlerinde bulunması, öğrencilerin günlüklerine yansımıştır.

70 Kिलoluk insan bir haftada 25 kg.ya düşmüş, öyle dedi hoca. Tüylerim diken diken oldu.

Bir de öldürdükten sonra yakıyorlarmış. Gerçekten zor tuttum kendimi, çok kötü oldum ya,

ağlayacaktım; ama tuttum kendimi. 2. Dünya Savaşından sonra yine Yahudileri öldürüp Tuna Nehri'ne atmışlar. Nehir bir ara kıpkırmızı akmış. Fotoğrafa baktım sahil kenarına ayakkabılar koymuş bir sanatçı, o fotoğrafta beni çok etkiledi. Askeri rahatlama istasyonundan bahsetti. Midem bulandı ya. Ne biçim insanlar bunlar (Ö.G 19.12.2018 Öykü).

Barış işe düşüncelerini şöyle yansıtmıştır: “Bugün ilk başta ilgimi çeken Yahudilerin toplu bir şekilde öldürülüp ve fırınlarda yakılması. Bu soykırım ilk başta ilgimi çekti (Ö.G 19.12.2018 Barış).” Son olarak Kadir ise “Dünyanın farklı yerlerinde soykırım yapılması, Yahudilerin yakılarak fırınlarda öldürülmesi dikkatimi çekti (Ö.G 19.12.2018 Kadir).” diyerek müzeciliğin yakın dönemde yaşanan gayri insani olaylara da açıklık getirdiğini ifade etmiştir. MED’de işlenen, bir dönemi anlatan ve öğrencilerin oldukça fazla etkilendikleri ve günlüklerinde üzerinde dikkatle durdukları müzeler ise, Japonların 2. Dünya Savaşı’nda Güney Asya ülkelerini işgal ettiklerinde kurmuş oldukları Rahatlama İstasyonları’na ait kalıntıları ve bulguları sergileyen müzelerdir. MED’de öğrencileri son derece şaşkına uğratan durumun günlüklerine yansımaları şu şekildedir: “...daha sonra dikkatimi çeken Japonların çok masum olduğunu günümüzde... Her ne kadar iyi görünseler de onların, tarihine bakıldığında çok büyük aşağılıkça soykırım yaptıkları ve özellikle kadınlara yaptığı işkenceler görülüyor (Ö.G 19.12.2018 Barış).” Kadir de “Japonların günümüzde... masum olarak görülmeleri ve detayına girdiğimizde ise soykırım yaptıkları görülmüştür. Vahşet işledikleri görülmüş ve bu yaptıkları müze haline getirilmiş. Geçmişte yapılan böyle şeylerin herkes tarafından bilinmesi gerekiyor (Ö.G 19.12.2018 Kadir).” şeklinde ifade etmiştir. Arkadaşlarına kıyasla bu konu üzerinde daha fazla duran Zeynep ise, olayın kendini ne derece etkilediğini şu cümlelerle ortaya koymuştur:

Gerçekten kan dondurucu, bir ara ciddi ağlamam geldi. Japonların yaptığı katliamlar kadınlara olan davranışları vs. beni çok etkiledi. Çünkü kendimi onların yerine koydum ve berbat bir şey, hayvan hayvana yapmaz. Belki de kim bilir daha neler neler var. O rahatlama istasyonları çok etkiledi beni. Allahım dedim bu nasıl insanlar. İnsan mı bunlar, çok korkunç bir şey gerçekten, düşünemiyorum. O anki hallerini, durumlarını (Ö.G 19.12.2018 Zeynep).

Zeynep’in bu olaydan bu kadar derinden etkilenmesinin ve günlüğünde çok fazla yer vermesinin nedeni olarak, işkenceye maruz kalanların kadın olması ve kendinin de aynı cinsiyette olması gösterilebilir.

Araştırmacı’nın ders içerisinde neler dikkatinizi çekti sorusuna benzer yanıtlar veren Barış Ana Tanrıça figürü üzerinde simgesellikle bağ kurmuş ve şunları

belirtmiştir: “O dönem ile ilgili o kalın yapılı olması, doğurganlık özelliğinin olması için hem bereket isim gelmiş hocam. Mesela akrep de aynı şekilde yılan da aynı şekilde bereketi simgeliyor. Bir simge için kullanmışlar sadece ilgimi çekti (1. Görüşme Barış).” Bahadır’ın “İşte hocam kap kacaktı. İşte ondan sonra kendi yazdıkları nesnelerdi. İşte mitolojik öğelerdi. Ondan sonra yaptıkları küçük heykellerdi falan filan. Genellikle bunlardı (2. Görüşme Bahadır).” İfadesi arkeoloji ve mitolojinin müzecilik bakımında taşıdığı önemi ortaya koyar niteliktedir. Öykü’nün, “Mitolojik yaratıklara yakın olanlar dikkatimi çekiyor, hem onların hikâyeleri oluyor. Hepsi başka şeyleri temsil ediyor, mesela hepsinin başka görevleri var (2. Görüşme Öykü).” sözlerinden ders içerisinde öğrencilerin mitoloji ile ilgili konulara ve mitolojik karakterlere ilgi göstermesinin mitolojik hikâyelerin fantastik yapısından kaynaklı olduğunugöstermektedir. Nitekim Öykü’nün günlüğünde de belirttiği gibi mitolojik karakterlerin örnek verildiği konular ya da müzede teşhir edilen eserlerden fantastik hikâyeleri olanlar, öğrenciler için çok daha ilgi çekicidir. MED’de ders hocası tarafından anlatılan ve tüm öğrencilerin şaşkınlıkla dinlediği gözlemlenen olay, Öykü’nün günlüğüne şu ifadelerle aktarılmıştır.

Bir tane mezardan bahsettik. 4 insan heykeli elinde tabut gibi bir şey taşıyorlarmış. Kralın karısı ‘benseni bu ülkenin toprağına gömdürmem’ demiş. Kral ölünce gerçekten toprağına gömmemişler. Çok ilginç geldi bana; ama kraliçenin sözünü de çiğneyemezlerdi tabi. O yüzden de 4 heykelin omuzlarındaymış, kralın mezarı. Adamlar zeki çıkmış (Ö.G 12.12.2018 Öykü).

Burada Öykü İspanya’nın Sevilya şehrinde bulunan ve Dünya’da en büyük üçüncü Gotik katedral olma özelliği taşıyan Katedralde bulunan Kristof Kolomb’un mezarını anlatmaya çalışmıştır.

Öğrencilerin müze ziyaretlerinde de sıklıkla bir eserin görüntüsünden ya da ifade ettiği anlamdan kendilerine ait bir şeyler bulduklarında veya bildikleri durumlar söz konusu olduğunda, bu eserle, özellikle ilgilendikleri ve hafızalarına yerleştirdikleri söylenebilir. Buradan yola çıkılarak Barış’ın sözlerindeki “Bereketi simgelediği biçin” ifadesinden onun müze ziyaretinde gördüğü bu eserden, söz etme sebebinin de aynı olduğu düşünülebilir. “Hocam küçük heykel vardı 15 santimlik figürün, bereket tanrıçası. En azından bereketi simgelediği için dikkatimi çekti (1. Görüşme Barış).” Müze Rehberi içerisindeki fotoğrafların seçilme sebebi sorulduğunda Bahadır şunları söylemiştir:

Ya aslında şöyle, bir girişte çektik öğrenci ile birlikte, benim bahsettiğim fotoğraf makinesi buydu. İkimizin de en çok beğendiği aralarında bu vardı. Hem küçük olması hem de bir ajanın kullanması ikimizde de bir ilgi odağı oluşturdu. Ondan dolayı bu resmi seçmişim. Hocam bir görev için üretilmiş. Hani bu normal. Herkese seri üretim şekilde yapılmamış. Sadece o görevde kullanılan bir araç olarak gördüğüm için bu resmi seçtim (3. Görüşme Bahadır).

Bahadır'ın sözlerinden, Müze Rehberi için yaptığı Fotoğraf Müzesi ziyaretinde seçtiği eserin, daha popüler bir amaç için tasarlanmış olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Öykü Turgut Özal Müzesi ziyaretini günlüğüne aşağıdaki ifadelerle yansıtmıştır.

Ya bir de seccadesi vardı. Pusulalı. Bayıldım resmen ya çok zekice yapmışlar. Ama cidden harikaydı. Dedim bu adam tarz. Gittik bilgisayara baktık. Dikkatli bakmamıştım onlara. Teknoloji birden gelişti diye düşündüm. Sonra hoca ile ehliyeteye baktık. O kadar dikkat etmedim. Yıllardır değişmemiş ehliyet. Her sene bir şeyler değişiyor ama o nasıl değişmemiş diye düşündüm (Ö.G 21.11.2018 Öykü).

4.4.5. Müze deneyimi

Bu tema; öğrencilerin müze deneyimlerini kapsamaktadır. Öğrenciler MED almadan önce ziyaret ettikleri hemen hemen tüm müzeleri amaçsızca ve rastlantı eseri gezdiklerini belirtmişlerdir. Fakat MED ile birlikte öğrencilerin daha bilinçli ve istekli, kendi ilgi alanları doğrultusunda olan müzeleri ziyaret ettiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin bu ifadelerini, ziyaret ettikleri müzelere ilişkin görüşleri doğrular niteliktedir.

Evet gittim. Hocam bir şehre gidince ilk ne yapılır? ya müzeye gidilir, ya şehri tanımak için birkaç kilise, birkaç cami, şehrin özelliklerine dayalı şehri tanımaya çalışıyorsun. Müzede sanki o şehri tanımama etkenmiş gibi geliyor. İstanbul'daki kiliselere falan onlara gittim, İstanbul'da hangi müze olduğunu hatırlamıyorum; ama fotoğrafçılık müzesi idi galiba. Malatya'daki çoğu müzeye gittim zaten. Evet, onun dışında Malatya'da merkezde bir müze var ya girişte Arkeoloji Müzesi oraya gittim. Onun dışında Erzurum'daki müzelere gittim. Çifte Minare olsun. Müzeler falan vardı orada; ama böyle hiç birini araştırarak gitmedim (Ön Görüşme Buse).

Araştırmacının daha önceden müze deneyimine sahip olup olmadığı sorusunu Buse, yukarıdaki ifadelerle yanıtlamıştır. Buse'nin müze eğitimi dersi almadan önce birçok müzeyi ziyaret ettiği fakat bu ziyaretleri daha çok turistik amaçlı bir aktivite olarak gerçekleştirdiği görülmektedir. Nitekim "...ama böyle hiç birini araştırarak gitmedim" ifadesi hem bu düşüncüyü destekler nitelikte hem de MED aldıktan sonra

daha profesyonel bir bakış açısıyla müze ziyaretleri yaptığı izlenimi vermektedir. Araştırmacının MED öncesindeki müze ziyaretlerinin sebebini sorması üzerine Buse, “Hocam şey güzel sanatlar okuyoruz. Bilgimiz var, aslında. Merak ediyoruz. Gidince duvardaki resimler dikkatini çekiyor. Neler olduğunu bir nevi anlayabiliyorsun. Oradaki sanatını yani farkındalık dediğimiz şey var. O şekilde gidiyorsun yani (Ön Görüşme Buse).” cevabını vermiş ve devam ediyor: “Hani önünden geçersiniz, girersiniz. Burada bu varmış. O mantıkla yani, sadece camiye öyle gitmedim. Çifte Minare’ye giderim falan filan. Özellikle oraya gittim. Sonraçarşı merkezinde gezerken burada müzede varmış deyip girdik (Ön GörüşmeDila).” Buse’nin bu ifadelerinden her ne kadar bilinçsiz bir müze ziyareti yapılıyor olsa da, Erzurum’la özdeşleşmiş ve Erzurum deyince ilk akla gelen şeylerin başında gelen Çifte Minare’ye bilinçli olarak gitmesi, müze ziyaretlerinin de yine popülerlik ekseninde ilerlediğini ortaya çıkarttığı söylenebilir. Öğrenci, sanat alanında eğitim almasının da müze ziyaretlerinde etkili olduğunu şu sözlerle ifade etmeye çalışmıştır:

Hocam aslında şey bence, bölümle de kaynaklanan bir şey. Hani sorguluyorsun. Mesela ben İstanbul’daki müzeye gittiğim zaman fotoğrafçılık müzesiydi. Fotoğraf çekimleri falan vardı. Her fotoğrafa baktığım zaman ben buradan ne alabilirim. Kendi tabloma uyarlıyorum. Bir şeyleri sürekli arıyorum, uyguluyoruz. Bende o çok oldu mesela (Ön Görüşme Buse).

Bunların yanı sıra Buse müzede sergilenen bazı eserlerin replika olmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiş ve bunu aşağıdaki gibi açıklamıştır.

Bir de hocam şey ya, mesela şey yapıyoruz. Müzeye onun gerçeğini görmek için gidiyoruz, değilmi? Onu hissetmek için gidiyoruz. Ama bazı müzelerde sahtesini yapıyorlar. Müzedeki amaç onun orijinalini görmek değil mi? Neden sahtesini yapıyorlar ki? Ben bunu çok düşünmüştüm. Müzeye gitme amacım zaten onu hissetmek, onun gerçeğini orijinalini görmek; ama sen onun replikasını yapınca ben onu hissedemiyorum ve onun replika olduğunu bilince ona karşı hislerim değişebiliyor. Mesela Malatya Arkeoloji Müzesi’nde vardı. Kocaman bir replika duvarı. Müzenin ortasına koymuşlar. Bir de üstüne yazı yazmışlar. Çok çirkindi bence, aslı olmadığı çok belliydi (1. Görüşme Buse).

Buse’ye benzer şekilde Onur da müzeye gitme sebebini sadece müzenin önünden geçmesine bağlayarak, “Valla hocam oradaydık. Arkadaşlarla girelim dedik, üniversite okuyordum 1.sınıftaydım oradan geçerken gittim (Ön Görüşme Onur).” sözleriyle ifade etmiştir.

Araştırmacı’nın daha önce müze ziyaretinde bulunup bulunmadığı sorusu üzerine Onur, “Malatya Arkeoloji Müzesi bir de Erzurum’da gitmiştim. Tam müze değil de tarihi yerlere gitmiştim (Ön Görüşme Onur).” derken, tarihi mekânlarla müzeler

arasında bir ilişkilendirmeye gitmiş ve tarihi yapıların da korunması gerekli kültür varlığı statüsünde olduğunu ima etmeye çalışmıştır. Onur'un müze dışında gittiği başka bir yerin müze mi? yoksa taşınmaz bir kültür varlığını olduğu ayrımını yapamamasından, ziyaretin bilinçli ve hazırlıklı bir şekilde yapılmadığı konusunda ipucu vermektedir. Kadir ise "Darende'deki Turgut Özal Müzesi'ne gittim (Ön Görüşme Kadir)." diyerek müze eğitimi dersinden önce müze deneyiminin sadece bir tane olduğunu ve onu da turistik bir sebeple gidilen şehirde olmasından dolayı ziyaret ettiği söylenebilir. Kadir'in o müzeye gidiş nedeni Darende'nin turistik bir yapıya sahip olması ve sadece bölgesel anlamda değil, ulusal bakımdan da insanları kendine çeken cazibe merkezi olması ile de ilintilidir. Yani Kadir sadece o müzeyi ziyaret etmek için oraya gitmemiş olup, oraya gittikten sonra müzeyi de gezme ihtiyacı duymuştur. Kadir'in bu ifadelerinden müzedeki sergilenen eserlerde görünenin ardında yatan sebepleri merak ettiği ve eserlere o gözle baktığı söylenebilir.

Benim için şöyle. O para basılmış ya bir baskı, o içeriği beni merak ettiriyor. O neyden olmuş, nasıl olmuş böyle yansıtmışlar falan diye ilgimi çeker yani, ne için yapmışlar. Böyle yani. Neden paranın üzerine o resmi yapmışlar yani. Ya da farklı bir şey yapmamışlar. O ilgimi çekti (2. Görüşme Kadir).

Zeynep ne tür müzelere gitmek istediğini ve sebeplerini aşağıdaki ifadelerle dile getirmiştir.

Genelde şey merak ettiğim, kişileri, onlarla ilgili müzelere gitmeyi daha çok seviyorum. Özel, önemli kişiler daha çok ilgimi çekiyor. Onların resimleri hoşuma gidiyor hocam ve Osmanlı dönemine ait şeyler, daha çok ilgimi çekiyor. Hayat hikâyeleri falan dikkatimi çekiyor. Daha önceden duymuş olduğum için müzede de görünce daha çok zevk alıyorum, müze gezmesinden (Ön Görüşme Zeynep).

Atatürk Müzesi'ne gittim. Kerneğin oradaki adını bilmiyorum da Arkeoloji Müzesi'ydi galiba. Evet, Arkeoloji Müzesi yolumun üstüydü. Geçerken bir uğradım oraya. Yaşam müzesi de konumla ilgiliydi. O yüzden gittim, motif çalıştığım için. Atatürk Müzesi'ne de merak ettiğim için gittim. Evet, ama yine de önünden geçiyordum, o yüzden gittim. Aslında hocam herkes niye gidiyor diye de merak ediyor. Arkeoloji Müzesi orada neler var, onları merak ettim, öyle içeri girdim. Ya da Atatürk neler kullanmış, ne tür eşyalar kullanmış, bunları çok merak ediyorum zaten (Ön Görüşme Zeynep).

Zeynep, Onur ve Kadir'e benzer şekilde "Adını bilmiyorum da Arkeoloji Müzesi'ydi" sözlerinden de anlaşılacağı üzere, MED'den önce müze deneyimine sahip olmuş; fakat bu müze ziyaretleri, müzelerin adlarını dahi hatırlamayacağı kadar bilinçsiz ve ilgisizce yapılmıştır, denilebilir.

Müzelerin farklı bir havası var. O da şeyden kaynaklanıyor bence, fiziki yapıdan kaynaklanıyor. Çok şey gösteriyorlar. Işıklar vesaire öne çıkarıyorlar. Bunun çok büyük bir etkisi var bence. Düz bir ışık olsa o kadar etkilenmeyebilirim, onun verdiği bir anlam, ambiyans var. Dışında nesnelere yüklediğim anlam var. O da tamamen seninle alakalı, senle ilgili, kendinle ilgili bir şeyler (2. Görüşme Buse).

Buse, müze ziyaretinde müzenin fiziki yapısının kendinde bıraktığı izlenimi yukarıdaki sözlerle ifade ederken, Bahadır da müzenin fiziki yapısının kişi üzerindeki etkisini aşağıdaki ifadeleriyle belirtmiştir.

Müze binalarının daha içine girmeden dışının insanı etkileyecek şekilde olması gerekir, diye düşünüyorum. Zaten içinde ışıklarla falan eserleri bayağı bir belirginleştiriyorlar ve insanın dikkatini topluyor; ama dışının da bir o kadar etkileyici olması lazım. İçi gibi dışı da etkilemeli (2. Görüşme Bahadır).

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara, sonuçların ilgili alanyazınla ilişkilendirilerek oluşturulan tartışma bölümüne, uygulamaya ve ileride yapılacak olan araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Müze Eğitimi Dersi alan resim bölümü öğrencilerinin Kültürel Miras Bilinci kazanma durumlarını belirlemeyi amaçlayan bu tez çalışması, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan “durum çalışması deseni” ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma, müze eğitimi dersi kapsamında 2018-2019 eğitim öğretim yılı güz dönemi boyunca gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 9 odak öğrenci seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak; yapılandırılmamış gözlem, yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacı günlüğü, katılımcı günlüğü, kişisel bilgi formu ve katılımcıların ortaya koymuş olduğu müze rehberi çalışması ile sanatsal çalışma uygulaması kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, bulgular başlığı altında sunulmuş ve bu bulgulara dayalı olarak sonuçlara varılmıştır. Sonuç bölümü araştırmanın amaçları ve bulguları doğrultusunda hazırlanmıştır.

5.1.1. Kültür algısına yönelik sonuçlar

Bu araştırmada, müze eğitimi dersi kapsamında işlenen konuların ve yapılan diğer aktivitelerin, öğrenciler için tek anlamının “genel kültür bilgisi” olan, “kültür” kavramı üzerine yoğunlaştığı görülmüştür. Araştırmada zaman, mekân, konu fark etmeksizin her alanda yaşantılar sorgulanarak, kültür kavramı derinlemesine irdelenmeye çalışılmıştır.

5.1.1.1. Gelenek ve göreneği ele alma

- ❖ Araştırmada öğrencilerin kültürü, ait oldukları çevreden hareketle değerlendirmeler ve örneklendirmeler yaparak ifade etmeye çalıştıkları görülmüştür. Örneğin öğrencilerin özellikle ifade ettikleri, hali hazırda devam eden dolayısıyla sürekli deneyimledikleri yemek kültürü gibi geleneklerin, yöreye has bir değer olduğu çıkarımını yaparak örneklendirmelere gittikleri

ve bu tür geleneksel değerleri önemli bir kültür ögesi olarak gördükleri sonucuna ulaşmıştır.

- ❖ Aynı zamanda öğrencilerin, özellikle davranış biçimlerinin, yaşam tarzlarının, dilsel özelliklerin ve giyim kuşamdan oluşan sosyal hayatlarındaki bu unsurların birer kültür ögesi olarak değerlendirdikleri görülmüştür.
- ❖ Öğrencilerin kültür tanımlamalarında yöre, aile, ırk, dil ve din gibi kavramlar üzerinden kıyaslamalar yaptıkları sonucuna ulaşmıştır.
- ❖ Öğrencilerin birtakım kültürel öğelerin kaybolduğuna dair yaklaşımlarından ve bunu dikkate alarak belirtmelerinden, kültürel zenginliğin korunarak devam etmesi gerektiği düşüncesine sahip oldukları tespit edilmiştir.

5.1.1.2. Temel yaşam faktörlerinden çıkarım yapma

- ❖ Araştırmada, yemek kültürünün bir uzantısı olan sofrada adabı ile bir unsurun ana özelliğinin dışında çok sayıda örtük iletiye sahip ve ritüelleşmiş davranışların, gerek yöre gerekse aile ölçeğinde değerlendirildiğinde, öznel olduğu yargısına ulaşmıştır. Öğrencilerin bu anlamlandırmayı yaparken kendi yaşam deneyimlerinden örnekler vermeleri, onların durumu içselleştirerek anlamaya gayret gösterdiklerini ortaya koymuştur.
- ❖ Yapılan örneklendirmelerde sıklıkla mukayese yoluna gidildiği ve bu karşılaştırmalarda öğrencilerin özellikle din ve dil mefhumunu merkeze aldıkları görülmüştür. Bu odaklanmanın din ve dil gibi canlı, aktif, güçlü ve süreklilik arz eden iki öge olmasından kaynaklandığı sonucuna ulaşmıştır.
- ❖ Anadolu insanının ata kültürüne gösterdiği saygı ve kültürel değerlere sıkı sıkıya bağlı olmasının, ataya olan sorgusuz sualsiz bağlılık ve güven duygusuyla ilintili olduğu görülmüştür.
- ❖ Öğrencilerin dini değerlerin de aynı güven duygusunu verdiğine dikkat çekerek, din ve ata kültürünü özdeşleştirmeye çalıştıkları görülmüştür.

5.1.2. Kültürel mirasa yönelik bakış açısına yönelik sonuçlar

Bu araştırmada, öğrencilerin kültürel mirasa yönelik olan söylemlerinde “kültür” ve “miras” kavramlarını ayrı ayrı ele alarak çıkarımda bulunmaya çalıştıkları görülmüştür. Bunu yaparken de özellikle yaşadıkları çevrede var olan ve hikâyesini bildikleri konularla bağ kurarak birtakım anlamlandırmalara gitmeye çalıştıkları ortaya

çıkıştır. Bunun yanı sıra kavramı daha etkin anlayabilmek ve açıklayabilmek için, onunla ilişkisi olduğunu düşündükleri benzer öğeleri de ele almışlardır. Öğrencilerin daha öncesinde hazır bulunuşlukları olduğu konular üzerinden daha etkili ve etkin cümleler kurdukları sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.2.1. Anlamlandırma

- ❖ Araştırmada, gündelik sıradan objeler örneklendirilerek, değer ölçüsünün zaman mefhumu ile belirlenebileceği hususuna vurgu yapılmıştır. Ancak bu durumun tanınırlık ile desteklenmesi gerektiği düşüncesinde oldukları belirlenmiştir. Tanınırlık ile kast edilenin aslında kabul gören bir otorite - yasa- olduğu neticesine varılmıştır. Bu kabul görüşün istenış sebebi, güvenilirlik ve geçerliliği artırmak ve güvensiz sorgulamalara gitmeden pür bir zihinle ele alınan tarihi kalınlara sahip çıkmak istenilmesinden kaynaklanmıştır.
- ❖ Öğrencilerin anlam arayışlarında, çoğul bir bakış açısının hüküm sürdüğü gözlemlenmiştir. Nitekim onların, var olan tarihi eserlerin yapılış amacını sorgulamaları ve dünyadan örneklerle açıklamış olmaları bunu desteklemiştir.
- ❖ Sorgulamalarda aynı zamanda bir objenin-yapının zaman, tanınırlık gibi özelliklere sahip olmasının yanı sıra, yoğun bir düşünce sonucu ortaya çıkmış olması gerektiğinin savunulduğu görülmüştür. Öğrencilerin bu görüşe, “ender olanın kıymetli olduğu” düşüncesinden yola çıkarak vardıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- ❖ “Kültürel Miras” kavramına ilişkin olan sorgulamalar neticesinde, öğrencilerin, kavramın üzerinde ilk aranan zaman, estetik vb. gibi niteliklerin dışında, onun sahip olduğu gizil sosyal görevlerine vurgu yaptıkları görülmüştür.

5.1.2.2. Benzeşim kurma

- ❖ Araştırmada, öğrencilerin kültürel miras kavramının içeriğini oluşturan birtakım olgularla, diğer temalar arasında bağ kurmaya çalışarak, derinlemesine inceledikleri görülmüştür.
- ❖ Öğrencilerin konuyu birçok farklı boyutuyla ele alarak ve benzetmelere yer vererek, içselleştirmeye çalıştıkları ortaya çıkmıştır.

- ❖ Verilen örneklerde, ister canlı ister cansız olsun, yaşama tanıklık etmesi yönünden uzun bir geçmişe sahip olanların, öğrenciler üzerinde daha güçlü bir etki yarattığı ve bu etkinin sebebi olan tarihi öğeleri merkeze aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- ❖ Bunun yanı sıra öğrenciler, kültürel miras kavramı üzerine yoğunlaşmalarının sonucu olarak “an”ı ele almışlardır. Ve her “an”ın değerli olduğu düşüncesinden yola çıkarak, birtakım “an”ların ise insanlık tarihi açısından mihenk taşı görevini gördüğü sonucuna ulaşarak ve bu kıymetli “an”lara tanıklık eden ürünlerin-yapıların da tarihi bir değere sahip olduğu neticesine varmışlardır.
- ❖ Öğrencilerin kavram üzerine sorgulayıcı düşünceleri ve detayları tek tek ele alarak sentezlemeleri sonucu, daha öncesinde sosyal yaşam içerisinde dikkat çekmeyen türlü eşya ve davranış gibi somut ya da soyut birçok unsurun topluma has, zamanla oluşan özel değerler olduğunun farkına vardıkları sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.2.3. Ön ezbere dayalı farkındalık

- ❖ Araştırmada, derste anlatılanların güncel hayatta bilinen ve aktif olarak kullanılan ürün ya da eşyalarla ilişkili olduğunda, öğrencilerin konuyu anlamalarında, anlamlandırmalarında ve hafızalarına yerleşmesinde daha etkili oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
- ❖ Öğrencilerin, milli bir duygu neticesinde hafızalarına yerleşmiş ya da ders esnasında öğrendiği milli ve dini duygularını harekete geçirmesine vesile olan önceki kazanımlarla birlikte, tarihi vakalarla verilen örnekleri daha aktif dinleyerek ve benimseyerek anısı bulunan maddi kalıntıların önemine odaklandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- ❖ Tarihi olaylar, her ne kadar uzun yıllar anlatılıyor olsa da gerçek, somut bir kanıt ve onu destekleyici diğer izler olmadan, güvenirlilik ve inanırlıklarının düşük olduğu yargısına ulaşılmıştır.
- ❖ Öğrencilerin, bir toplumun kendi benliğini koruması ve devamlılığını sürdürebilmesi için kültürel miras öğelerinin, milletler yanında ne ölçüde önem arz ettiğini kavradıkları ortaya çıkmıştır.

- ❖ Yapılan dersler esnasında, özel öneme sahip mekânların ya da konuların öğrencilerin belleklerinde daha çok yer ettiği gözlenmiş, onlar için tanıdık bir ismin, bir durumun, bir mekânın, bir eşyanın dersin dinlenebilir kılınmasında daha etkili ve yeterli olduğu görülmüştür.

5.1.2.4. Yaşadığı çevre ile ilişkilendirme

- ❖ Araştırmada, öğrencilerin kültürel mirasa ilişkin algılarının, öncelikle kendi yaşadıkları şehirdeki popüler olarak bilinen, o şehirle ve şehrin halkıyla özdeşleşmiş olan tarihi kalıntılar üzerinden oluştuğu ortaya çıkmıştır.
- ❖ Özellikle, tarihi kalıntıların bulunduğu şehirlerin, nostaljik ve efsanevi isimlere sahip oluşu, öğrenciler yanında fantastik bir etki yaratarak, onların tarihi eserlere olan ilgilerinin taze kalmasına sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- ❖ Öğrenciler, kültürel mirası yakın çevrelerinden ya da daha çok ailelerinden verdikleri duygusal örneklerle tanımlama yoluna gitmişlerdir.
- ❖ Öğrencilerin kültürel miras kavramını, bildikleri bir kavram olan “miras” üzerinden açıklama yoluna giderek, somut olarak elle tutulan, gözle görülen eşyaların ardında, onu saklı olan ruhla özdeşleştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.3. Müze eğitimi öğretisine yönelik sonuçlar

Araştırma süresince alınan müze eğitimi dersine dair kazanımların belirlenmesinde, öğrencilerin aktif olarak rol oynadığı, güncel yaşamla ilintili bulgular belirlenmiştir. Derse dair bakış açılarının dersin anlatımıyla ilişkili olarak etkili ya da etkisiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Onlara hitap eden konuların, zihinsel anlamda daha fazla hafızalarda kalmasına sebep olduğu görülmüştür. Aynı zamanda ileriye dönük görüşlerinde, yine ders çerçevesinde geçen popüler konular üzerine yoğunlaşıldığı görülmüştür. Ders kapsamında yapılan öğrenci çalışmalarının altyapısının oluşturulmasını, büyük ölçüde dersin işleniş tarzının, dikkat çekilen konuların önemli noktalarının ve seçilen örneklerin belirlediği görülmüştür.

5.1.3.1. Güncelle bağlantı kurma

- ❖ Araştırmada, yapılan müze ziyaretleri esnasında, müzenin kendine has ortamının da etkisiyle, öğrencilerin birtakım eserlerin kopyalarıyla, ama özellikle gerçek yapıtlarla, karşılaşmasında onların etkisinde kaldıkları görülmüştür. Bu tesir, geçmiş ile gelecek arasında yapılan ürünler ve o ürünleri algılama biçimlerine dair sorgulamalara gitmelerine sebep olmuş ve gördükleri ışığında “değer ölçütü”nü tekrar ve yeni bir bakış açısıyla ele aldıkları görülmüştür.
- ❖ Tarihi eserlerin her ne kadar birçok dergi ve kitapta görselleri ve bilgileri yer alsa da, ulaşılabilir, canlı, tanıdık birinin sunduğu somut delillerin, öğrencilere daha çok nüfuz ettiği ve hissetmeye çalışır bir bakış açısı ile ilgilenmelerine neden olduğu gözlemlenmiştir.
- ❖ Öğrenciler farklı materyaller kullanılarak yapılmış olan, hali hazırda evde kullandıkları ve herhangi özel bir değere sahip olmayan, günümüzde zengin bir çeşitliliğe ulaşmış, sıradan kullanım eşyalarının benzerlerini müzede incelemişlerdir. Bu durum öğrencilerin, günümüze kıyasla, henüz ilkel zamanda önemli bir buluş olduğunun ve bu değerine binaen korunmuş olduğu ve korunması gerektiği düşüncesine varmalarına sebep olmuştur.
- ❖ Öğrencilerin, günümüz dünyasının kolaycılığı ve bunun doğurmuş olduğu kıymetsizliğe vurgu yaparak, kayda değer bir çaba sonucu ortaya çıkmış olan yapıtların, özel bir öneme sahip olduklarının farkına vardıkları sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.3.2. Hikâyeleştirme

- ❖ Araştırmada, öğrencilerin ilk akla gelen müze algısının dışındaki mekânların da müze olabileceğini görmeleri, onlar üzerinde bir şaşkınlığın yaşanmasına sebep olmuştur. Böylelikle öğrencilerin bir yapının müze olarak değerlendirilebilmesi için sahip olması gereken özelliklerin neler olduğunu sorguladıkları görülmüştür.
- ❖ Bilinen ya da ayırt edici birtakım olaylara ev sahipliği yapmış olan söz konusu müzeler, öğrencilerin müze algılarında bir iyileştirmeye sebep olmuştur.

- ❖ Öğrencilerin, müze binasının ve müze içerisinde teşhir edilen ürünlerin, varsa hikâyesi ile yoksa da hikâyeleştirilerek anlatımından olumlu anlamda etkilendikleri görülmüştür.

5.1.3.3. Müzeye yönelik kavramsal kazanımlar

- ❖ Araştırmada, öğrenciler bir müzenin sahip olduğu olanakların farkına varmışlardır. Müzelerin bilgilendirmeye dair kendi bünyelerinde barındırdıkları çeşitli imkânların neler olduğu öğrenciler tarafından fark edilmiştir.
- ❖ Öğrencilerin müze ziyaretinde dikkat edilecek hususlar hakkında aydınlanmış oldukları belirlenmiştir.
- ❖ Öğrencilerin, müzeciliğin tarihçesi, gelişimi ve bu gelişimin önemli noktaları hakkında daha ayırt edici anımsamalarda bulundukları görülmüştür. Müzecilik hakkında film, dizi gibi popüler temaların da öğrenciler nazarında önemli bir yere sahip olduğu ortaya çıkmıştır.
- ❖ Müzelerin yaygın olarak arkeolojiyle ilişkilendirilmesinin dışında aynı zamanda bir sanat galerisi de olduğu belirtilmiştir.
- ❖ Öğrenciler, “müze ve tarih” in birbirlerinden ayrı düşünölemeyeceğini görmüş ve bu çalışma neticesinde tarihe sempati duymaya başladıklarını belirtmişlerdir.

5.1.3.4. Plastik sanatlarla ilişkilendirme

- ❖ Araştırmada öğrencilerin, gerçek ya da sanal olan müze ziyaretlerinde, plastik sanatlara dair ürünlerle daha detaylı ilgilendikleri görölmüştür. Nitekim öğrenciler, müze içerisinde sergilenen resim çalışmalarının kendilerinin resim çalışmalarına da konu ve teknik bakımdan esin kaynağı olarak bakış açısı kazandıracaklarını belirtmişlerdir.
- ❖ Öğrencilerin müze ziyaretlerinde kendi resim çalışmalarında kullandıkları resimsel elemanlara benzer ürünlerle karşılaştıklarında, müzeye karşı daha fazla sempati duymaya başladıkları görölmüştür.
- ❖ Öğrenciler, yapılan ziyaretler neticesinde müze ile güzel sanatlar alanının birbirini tamamlayan bir bütün olduğu sonucuna varmışlardır.

- ❖ Öğrenciler, müzede teşhir edilen her türlü ürünün (özellikle arkeoloji müzesi için), üzerinde düşünülmüş ve tasarlanmış olmasından dolayı, birer sanat eseri olduğunu-olabileceğini belirtmişlerdir.
- ❖ Öğrencilerin, kendi bölümlerinde yoğunlukta olan derslerin doğrudan müze ile ilgisinin bulunduğunu böylece müzeciliğin birincil anlamda güzel sanatlarla ilgili olduğu düşüncesine sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

5.1.3.5. Derse dair görüş bildirme

- ❖ Dersin içeriğinde yer alan ve öğrenciler açısından önemsiz konu başlıklarından biri olarak algılanan şeylerin dahi, -müze ziyaretleri neticesinde ortaya çıkan- öğrencilerin hafızalarında yer ettiği ve ortamı o bilgiler ışığında değerlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.
- ❖ Öğrencilerin müze ziyaretleri esnasında, müze binalarını derste işlenen konular ışığında değerlendirdikleri görülmüştür.
- ❖ Müze binaları ve müzede teşhir edilen ürünler arasında duygusal bir bağın olmamasının öğrenciler tarafından olumsuz bir durum olarak değerlendirildiği görülmüştür.
- ❖ Ders içeriğindeki müze ziyaretlerinin sayısının fazlaştırılmasının olumlu sonuçlar doğuracağı görülmüştür. Nitekim müze ziyaretleri sırasında ve sonrasında gözlemlenen öğrenci davranışları ve beyanlarının da bu doğrultuda olduğu tespit edilmiştir.
- ❖ Öğrenciler, kültür varlığı tahribatının son bulmasında müzelerin önemli bir yere sahip olduğunun farkına varmışlardır.

5.1.3.6. Geleceğe dair düşünme

- ❖ Öğrencilerin özellikle müze ziyaretlerinde karşılaştıkları ürünleri ve ürünlerdeki detayları gelecekte resim çalışmalarında kullanmak için kaydettikleri görülmüştür.
- ❖ Öğrencilerin tarih bilincinden hareketle, kültür mirası niteliği taşıyan unsurları sanatsal çalışmalarda kullanılmanın da fayda sağlayacağını düşündükleri belirlenmiştir.

- ❖ Öğrenciler, estetik bir yapıda olmasa bile yaşatılması önem arz eden kültürel obje-değerlerin, resim çalışmalarında birer imge olarak kullanılması gerektiği düşüncesini ortaya koymuşlardır.
- ❖ Öğrencilerde somut objelerin yanında, somut olmayan hikâyelerin-olayların da, şahmeran gibi, resim çalışmalarında kullanabileceği düşüncesinin oluştuğu görülmüştür.

5.1.3.7. Müze rehberi oluşumu

- ❖ Öğrencilerin müze rehberi hazırlamak için tercih ettikleri müze seçimlerinde zaman ve mekân unsurları ile ilgi duydukları alanın da rol oynadığı görülmüştür.
- ❖ Müze rehberinin içeriğine eklenenlerin, müze rehberi hazırlamak amacıyla yapılan müze ziyareti sırasında, öğrencilerin dikkatini çeken ürünler olduğu belirlenmiştir. Ürünlerin dikkat çekmesinde öğrencilerin duygusal durumları, yaşantıları ve cinsiyetlerinin de etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- ❖ Müze rehberi hazırlamak için seçilen “öğrenciler”, MED öğrencilerinin, öğrencinin cinsiyetine ve yaşına bağlı olarak belli amaçlarını gerçekleştirebilecek doğrultuda kurguladığı bir profilin sonucu olarak belirlendiği ortaya çıkmıştır.

5.1.3.8. Sanatsal çalışma oluşumu

- ❖ Öğrencilerde kültürel değere sahip olan ürünlerin aynı zamanda resme-sanata konu olabilecek niteliklere sahip olduğu düşüncesinin geliştiği görülmüştür.
- ❖ Müzelerde sergilenen eserlerin başlı başına bir sanat eseri niteliği taşıdığı görüşünün öğrenciler arasında kabul gördüğü tespit edilmiştir.
- ❖ Sanatı oluşturan sanatsal eleman ve sanatsal ilkelerin tüm kültür varlığı niteliği taşıyan ürünlerde de önemli bir tasarım rolüne sahip olduğu yargısının öğrencilerde oluştuğu gözlemlenmiştir.
- ❖ Yapılan sanatsal çalışma ile öğrencilerin kültür mirası konumundaki eserlerin her sanatçı için bir çıkış noktası olabileceği ve bunun sonucunda da o eserin değerinin ve öneminin artabileceği ve bunun da eserin korunması ve geleceğe taşınmasında önemli rol oynayacağı düşüncesinin öğrencilerde oluştuğu görülmüştür.

- ❖ Gerek Türk resim sanatının gerekse dünya resim sanatının tarihsel süreci ve gelişimini en iyi gözlemlendiği yerlerin müzeler olduğu yargısının öğrencilerde oluştuğu tespit edilmiştir.
- ❖ Öğrenciler bu ders kapsamında yaptıkları sanatsal çalışmadan haz aldıklarını ve ileriki sanatsal çalışmalarında da bu tür eserleri resimlerinde imge olarak kullanabileceklerini belirtmişlerdir.

5.1.4. Bilinç ve süreç izlenimine yönelik sonuçlar

Bu araştırmada, öğrencilerin bireysel duygu ve düşüncelerinin de oldukça etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Onların gerek sınıf içinde gerekse sınıf dışında işlenen derslerde geçmiş yaşantılarının, bireysel fikirlerinin, duygu durumlarının ve güncelin kendilerinde yarattığı motivasyonun etkisiyle hareket ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.4.1. Bilince dair izler

- ❖ Önemli sayılabilecek çoğu kültür varlığının henüz yakın dönemde gün yüzüne çıkarılmasının öğrencilerde büyük bir hayal kırıklığı yarattığı görülmüştür.
- ❖ Kültür varlıklarının koruma altına alınma ya da muhafaza edilme sürecinde yeterli hassasiyet gösterilmemesinden kaynaklanan tahribatın, öğrencilerde rahatsız edici bir duygu yarattığı görülmüştür.
- ❖ Ön bilgilere sahip olunan konular ya da kişilerin geçtiği derslerin öğrencilerde daha fazla ilgi uyandırdığı gözlemlenmiştir.
- ❖ Merak uyandıracak durumlara sahip olaylarla birlikte anlatılan derslerin hafızalarda daha fazla yer ettiği görülmüştür.
- ❖ Öğrencilerin çevreleriyle kıyaslayacakları ve örneklendirebilecekleri konuları daha doğru kavradıkları belirlenmiştir.
- ❖ Müzecilik ve kültür varlığına ilişkin kıyaslamaların öğrenciler üzerinde daha etkili/etkileyici olduğu saptanmıştır.
- ❖ Öğrencilerin öz eleştiri yapmaları bilinç oluşumunun göstergesi olarak değerlendirilmiştir.
- ❖ Öğrencilerin müzede çalışanlar üzerine yaptıkları önerilerle, onlarla ilgili algılarının değiştiği sonucu ortaya çıkmıştır.

5.1.4.2. *Duygusal bağ kurma*

- ❖ Araştırmada, özel müze statüsüne sahip müzelerde, kişisel hayata dair izler taşıyan ürünlere ulaşabilmenin verdiği duygusal yoğunluğun, geçmişe olan saygıyı artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.
- ❖ Müzenin zihinlerde yarattığı olumsuz algının, özel müzelerdeki şahsi eşyalara olan ilgi neticesinde kaybolmaya başladığı görülmüştür.
- ❖ Öğrencilerin kendi yaşantılarının geçtiği mekânların da aslında müzeye dönüştürülebileceğini, kültürel mirasın kendilerinden çok uzak olmadığını, o zenginliğin içinde birebir kendilerinin de olduğunu gördükleri tespit edilmiştir.
- ❖ Öğrencilerin bir nevi kendi anılarının kaybolmaması için dahi olsa, kültür varlıklarının yaşatılmasına dair söylemlerde bulundukları görülmüştür.
- ❖ Müze ziyaretleri, günümüzde hali hazırda var olan yaygın birtakım kültürel ürünlerin değiştiğinin görülmesine sebep olmuştur.
- ❖ Öğrencilerin müze mimarisinin nasıl olması gerektiğine ilişkin yorumlarından, müzelere karşı olan ön yargılarının değiştiği sonucu ortaya çıkmıştır. Müze binalarının müzeciliğe olan bakış açısını büyük ölçüde etkilediği gözlemlenmiştir.
- ❖ Öğrencilerin yaşantılarında özellikle büyüklerine (ata, dede) ait olan birtakım folklorik izler taşıyan ürünleri kültürel miras olarak algıladıkları belirlenmiştir.

5.1.4.3. *Yitik değerler üzerine eleştirel tavır*

- ❖ Öğrenciler milli kültürün korunması için alana dair eğitimin ne derece önemli olduğunun farkına varmışlardır.
- ❖ Öğrencilerin kültür varlıklarının bir değer olarak kabul edilmesinde tarih bilinci kazanımının önemli olduğuna vurgu yaptıkları görülmüştür.
- ❖ Tarihi eser kaçakçılığı, kültür varlığı erozyonu gibi kayboluşların rahatsız ediciliğinin yaşandığı ve bu durumun öğrencileri rahatsız ettiği görülmüştür.
- ❖ Eserlerin tahrip edilmesinde ve bu durumun giderek yol olmasında, taşınır ya da taşınmaz kültür varlıklarının mevcut yerlerinin değiştirilmesinin öğrenciler tarafından sebep gösterildiği görülmüştür.

5.1.4.4. *Popüler temalara eğilim gösterme*

- ❖ Öğrencilerin popüler temalı örnekler üzerinden konuyu daha iyi kavradıkları ortaya çıkmıştır.
- ❖ Kültürel kazanımlar için hiçbir karşılığının olmadığına farkına varıldığı görülmüştür.
- ❖ Konunun zihinlerde yer etmesi için gezi ve gözlem ile popüler temaların ele alınmasının anlatım üslubundan çok daha etkili olduğu ortaya çıkmıştır.
- ❖ Tarihi olayların, ilgi çekici ve dinlenebilir kılınması için olayların perde arkasındaki hikâyelerin (özellikle aşk hikâyeleri) anlatımının konunun kavranabilmesi bakımından büyük ölçüde önem arz ettiği sonucuna ulaşılmıştır.
- ❖ Kültür mirasına ilişkin anlatımlarda, yer verilen tarihi olayların geçtiği bölgelerin, güncel isimleriyle kullanılmasının, daha etkin bir aidiyet hissi uyandırdığı görülmüştür.

5.1.4.5. *Müze deneyimi*

- ❖ Öğrencilerin MED'den önce müze ya da taşınmaz kültür varlığı ziyaretlerini sıradan, basit bir turistik gezinti olarak yaptıkları belirlenmiştir.
- ❖ Öğrencilerin MED'i aldıktan sonra, müzeleri profesyonel bir bilinçle ziyaret ettikleri ortaya çıkmıştır.
- ❖ MED'den önce yapılan birçok müze ve öğren yeri ziyaretinin sadece tesadüfi-bilinçsiz olarak gerçekleştiği ortaya çıkmıştır.

5.2. Tartışma

Bu bölümde tüm bulgular bütüncül olarak incelenerek alanyazınla ilişkilendirilmiş ve alanyazın dikkate alınarak tartışılmıştır.

5.2.1. *Kültür algısı*

Araştırma süresi boyunca yapılan derslerle, öğrencilerin sorgulayıcı bir yaklaşım içerisinde, onların, kültür algısı ve kültüre olan bakış açıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun nedeni ise kültürün yaşam içerisindeki yerinin ne kadar önemli olduğu ile ilgilidir. İnsanoğlunu diğer canlılardan ayıran en önemli özelliğin kültür

olduğu söylenebilir. Her şeyden önce insan kendine bir kültür yaratır ve yaratmış olduğu o kültürün maddi ya da manevi unsurlarına bağlı kalarak yaşamını devam ettirir. Aslında bunu yaparken de bir yönüyle kendine bazı sınırlar çizer ve yine kendisi o sınırlara bağlı kalarak yaşamaya devam eder. Ancak zamanı geldiğinde ise o sınırları yine kendi toplumsal yaşayış biçimine göre genişletmeye-değiştirmeye-düzenlemeye çalışır. Bir yönüyle kuralı koyan da kuralı değiştiren de kendisi olmaktadır. Değişime açık bir biçimde oluşturulan bu kültür, yaşamın sosyal sürekliliğini sağlayan en belirgin araçlardan birisidir. Dewey’e göre (2004) ister modern bir şehirde ister ise ilkel bir kabilede doğan grubun yeni üyeleri olgunlaşmamış ve her türlü yardıma muhtaç olarak dünyaya gelirler ve bunların kendilerine göre dilleri, inançları, fikirleri ve sosyal standartları yoktur. İşte insanın kendi yarattığı kültürün bir neticesi olarak, her birey kendi grubunun yaşam deneyimlerini kendinden sonraki nesillere devrederek bir döngü yaratır. Bu yaratılan durum, kültürün devamlılığı olarak bir zorunluluk oluşturur.

Yapılan bu araştırma kapsamında öncelikle araştırmaya katılan öğrencilerden kültürün tanımını yapmalarını istenmiş ve bu kapsamda bazı sorular sorulmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin daha geleneksel ailelere mensup olduklarından ötürü kültür kavramını ilk başta gelenek ve görenek ile açıklamaya çalıştıkları, konu ile ilgili örnekleri de yine kendi çevrelerinde sıklıkla tanık oldukları şeylerden verdikleri görülmüştür. Örneğin gelenek ve görenek bakımından Anadolu’nun hemen her yöresinde var olan “çeyiz” geleneği derinlemesine incelemişlerdir. “Çeyizi meydana getirenlerin sadece eşyalar olduğunu düşünmenin eksik bir düşünce olduğu, sandıkların sadece maddi bir örüntü olarak çeyizi barındırmadığı ve korumadığı, aynı zamanda çeyizin etrafında oluşan değer yargılarını ve beğenileri de içerdiği” (Demir, 2017) düşünüldüğünde, kültürel bir değer olan çeyizin uğradığı tahribatın önemsenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Burada sadece maddi boyutu olan bir husus değil, aynı zamanda maddi olmayan bir boyut da ele alınmıştır.

Öyle ki araştırmada yer alan katılımcı öğrenciler, gündelik sıradan olan kıyafet gibi eşyaların dahi oluşmasında kültürün önemli bir rol oynadığının farkına varmışlardır. Bu farkına varış, aslında yaşamımızın her alanında kültürün belirleyici bir rol üstlendiğini göstermiştir. Hem maddi hem de manevi unsurları içerisinde barındıran kültür, giyim ve beslenme başta olmak üzere günlük yaşamda kullanılan tüm alet ve malzemeleri içerisinde barındırmaktadır. Kullanılan nesnelerin maddi boyutunun yanında dil, din, sanat, folklor, edebiyat, örf ve adetler manevi boyutu ile ilintilidir. İşte

bu manevi unsurlar kültürün asıl yapısını oluşturmaktadır (Çetinoğlu, 2006). Öğrenciler, kültür kavramını kendi yaşamlarından verdikleri örneklerle açıklamanın rahatlığıyla, daha ayrıntılı açıklamalara gitmişlerdir. Nitekim yaşam içerisindeki oyun, düğün, bayram ve sofrada uygulanan tüm ritüellerin kültürel birer değer olduğunun yargısına varmışlardır. Kaplan'ın kültür ile davranışlar arasında kurmuş olduğu ilişki bunu kanıtlar niteliktedir. İnsanlar, konuşmadan önce isteklerini, hal ve hareketleriyle anlatmaktadırlar. Fiziksel davranışlar en basit ve en yaygın olan ifade şeklidir. İnsanlar çevrelerinde olan her bir davranışı, üzerine çok düşünmeden anlamlandırabilmektedirler. Yürüyen, koşan, eğilen, yatan, oturan, gülen, ağlayan, elini sallayan, başını öne eğen ve daha birçok sözsüz ifadeler, sayısız şeyler söylemektedirler. İnsan hayatında vazgeçilmez bir yer edinmiş olan bu ifadeler, zamanla tüm insanlar arasında ortak bir dil olmuştur (Kaplan, 2019).

Diğer taraftan dil kültürün en önemli ögesi konumundadır. Nitekim çalışmaya katılan öğrenciler kendilerinde ve çevrelerinde gördükleri dilsel farklılıkların kültür ile yakından ilişkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Dilsel durum yaşam içerisinde o kadar belirleyici ve ayrıştırıcı bir kültür niteliği taşımaktadır ki bir ulusu yok etmenin en kolay yolu, o toplumun dilini yok etmektir. Bu durum o toplumun topraklarındaki tüm sözlü kültürel değerleri de birden yok edecektir. Ve bu devamında sözsüz kültürel değerlerin de zamanla anlaşılamamasına, önemini yitirerek zarar görmesine ve yok olmasına sebep olacaktır. Bir milletin yok olmaması birlik olmasına bağlıdır ve birlik en basit yoldan dil ile sağlanmaktadır (Gökberk, 2018). Bu dilsel farklılıkların bölge bölge değiştiğini ve kelimeler üzerinde oluşturduğu farklılığın ancak kültür ile açıklanabileceği her zaman belirtilmiştir. Yaşanmışlıkların sözcüklere yüklemiş olduğu anlamsal yapı onun anlamının ötesine geçmektedir. Onun içindir ki “Dilde her kelimenin yazılış, ses, şekil ve manasını tayin eden tarih ve kültürdür... Dil kültürün temeli olduğuna göre, bir milletin dil ile ifade ettiği sözlü yazılı her şey kültür kavramına girer (Kaplan, 2005).” Kültürün belirleyici unsurlarından birisi halini alır. İşte bu anlamlandırma sözcükleri kendi manasından uzaklaştırmakta ya da o manasını güçlendirebilmektedir. Kültürle yapı dile yüklemiş olduğu anlamlandırmalarla bir farklılığın ortaya çıkmasına da neden olur. Onun için “Günlük lisanda kullanılan terimlerin, ilmin onlara vermek istediği manalardan tamamıyla başka, hatta bazen zıt manalar kazandırdığı da vakidir (Turhan, 2002).” Kültürün bu manevi yapısının yanında iklimsel ve coğrafi unsurlarla ya da bu unsurların etkisi ile değişebildiği-farklılaşabildiği görülebilmektedir. İklimin ortaya

koymuş olduğu değişkenlikler neticesinde kültürün yapılandığı, zenginleştiği ve diğerlerinden-benzerlerinden farklılaştığını görülmektedir.

Kültürün yaşanılan toprak üzerindeki belirleyici etkisini Kaplan (2005) şu şekilde ortaya koymuştur:

Vatan çıplak bir topraktan ibaret değildir. Bir milletin asıl vatanı yarattığı kültür eserleridir. Zira onun ruhu, tarihi, hatırası, zevki, yaratma gücü, tabiata ait olan çıplak toprakta değil, onun üzerinde yarattığı eserlerde görülür.

Bir yönüyle maddi olana yüklenen anlamsal boyut, onun maddi yapısının çok ötesine geçebilmektedir. Ondan dolayıdır ki çalışmaya katılan öğrenciler, kendi milletlerine özgü olan ritüellerin kültür kavramını karşıladığını düşünerek sıklıkla bu örnekler üzerinden değerlendirmeler yapmışlardır. Öğrencilerin bu gibi rahatlıkla gözlemledikleri örnekler üzerinden kavramı açıklayabilmeleri onların konuyu algılayabilmelerini daha net bir şekilde ortaya çıkartmıştır.

Araştırmaya katılan öğrenciler dilin milli birlik ve kültürün korunmasında önemli bir faktör olduğunu sıklıkla ileri sürmüşlerdir. Nitekim “dil” bir ulusun devamlılığının arz etmesi ve maddi-manevi bakımdan kendi varlığını koruyabilmesi için son derece önem arz etmektedir. Uygur’a göre (2003) dil faktörü kültürü kurup geliştiren, toplumsallaşmayı sağlayan ve bununla birlikte tarihsel sürekliliği devam ettiren bir faktördür. Bunun yanı sıra tarihin sürekliliğini, toplumların meydana getirdiği kültür varlıkları da belgelendirerek güçlendirmektedir. Kültürel oluşum ve toplumsallık bakımından dilin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. İnsanın belli bir toplumun üyesi olmasının ön koşulunun, o toplumun konuştuğu ortak dili benimsemesi olduğu söylenebilir. İnsan, ancak ortak bir dil konuştuğunda topluluğun ve dolayısıyla da o kültürel yapının bir üyesi olur. Onun içindir ki insanın kullanmış olduğu her sözcüğün bir taraftan da o kültürü ayakta tutan bir değer olduğu söylenebilir (Uygur, 2003). Kültür’ün bir dalı, alanı olarak değerlendirilen dil, her türlü düzeyde ve oluşumda kültürün kuruluşunda, sınırlarının çizilmesinde ve uğradığı ve uğrayacağı değişimde son derece önemli bir yere sahiptir. Ondan dolayıdır ki hiçbir kültür dilsiz olarak varlık göstermez ve dolayısıyla da varlığını devam ettiremez. Nitekim tarihin her döneminde topluluklar ancak dil bütünlüğü sağladıkları zaman bir kültürel durum oluşturabilmişlerdir. Onun içindir ki Uygur (2003) kültür yapısının bir arada kalmasını sağlayan en temel etken olan dilin, aynı zamanda kültür yapısının ayrışmasını önleyerek kültürel değerlerin geleceğe aktarılmasında da önemli rol oynadığını ifade etmektedir.

Araştırmaya katılan öğrenciler, “dil” kavramını, çevrelerinde gördükleri ve bölgesel olarak farklılık gösteren “dil”leri de ele alarak, birçok alanda kültürle ilişkilendirmişlerdir. Kültüre, onun taşıyıcı unsuru dil açısından bakıldığında, insanoğlunun ilk kültür edinmesi anadilini öğrenmesiyle başlamaktadır. Bu bakımdan anadil, kültürün ilk öğretisi olarak kabul edilmektedir (Uygur, 2018).

Kültür’ün her şeyden önce tarihsel bir derinliğe sahip olduğu ve bu tarihsel derinlikten beslendiği görülmektedir. Sosyoloji alanında kültür; Geçmişten gelen gelenek ve göreneklerin, hukuk, ahlak ve sanat ile ilgili düşünce sisteminin, inanç çemberinden birlikte geçerek, toplumların kimliğini oluşturan güçlü bir unsur olarak tanımlanmaktadır (Çetinoğlu, 2006). Burada kültürün bir millete ait olmasından dolayı, milli bir nitelik taşıdığı yani millileştiği söylenebilir. Kültürün bu milli duruşu, daha tümel bir yapıya sahip olan medeniyetle onu birbirinden ayıran en önemli unsur olarak değerlendirilebilir. Medeniyet bir yönüyle daha tikel olan kültüre göre beynelmindedir ve birçok farklı milletin ortaklaşa oluşturduğu bir değere sahiptir. Medeniyetler kültürlerin birleşmesiyle oluşurken kültür daha sınırlı kalabilmektedir. Öğrenciler zamana meydan okumuş ve toplumsal izler taşıyan her türlü ürünün, tarihi belge niteliği taşımasından dolayı kültürel miras olarak nitelemişlerdir. Tek tek objelerden ziyade objelerin dışında daha genel bir alanı ifade eden kültür mirası, bir toplumun düşüsel ve ruhani başarılarını gösteren, yaşam biçimini ve düşüncelerini açıklayan ürünler ve gelenekler olarak görülmesinin yanı sıra, bu nesneler ve gelenekler belirli bir yaşam şeklini yansıtırken, tarihi geçmişini ve doğruluğunu da göstermektedir (Özel, 1998). İşte bu tarihsel boyutu onun zamansal geçmişi ile ilintilidir.

Kültür’ün nasıl dil ile bir bağlantısı söz konusu ise din ile de zorunlu bir birlikteliği mevcuttur. Hatta dini yaklaşımların milli kültür’ü belirleyen önemli unsurlardan birisi olduğu daima ifade edilmiştir. Bu yaklaşım yapılan bu çalışmada yer alan öğrencilerin tanımlamalarında kendine sıkça yer bulmuştur. Nitekim öğrencilerin açıklamalarında dini yapıları ya da dini gelenekleri de milli kültürle bağdaştırarak açıklamaya çalıştıkları belirlenmiştir. Tarihin anahtarı niteliği taşıyan din, bir toplumun anlaşılmasını-kavranmasını belirlemede olukça etkin bir yere sahiptir. Toplumların iç yapıları dini referanslardan feyz almış ve ona göre yapılanmıştır. Bir toplumun kültürel yapılanmasını arkasında onu oluşturan dini bir etkinin olduğunu söylemek çok doğru bir yaklaşım olacaktır. Dini inançların etkisi kültürel bağlamda yaşana ve yaşanacak olanların da belirleyicisi konumundadır. Kültür’ün ilk yaratıcı işlerinin dini bir esinle

oluşması ya da dini bir amaca adanmış olması tarihsel seyir içerisinde sıkça karşılaşılan bir durumdur (Dawson, 2014). İngiliz şairi ve eleştirmeni T.S. Eliot’a göre din, kültürü aşan ve onu besleyen bir kaynaktır. Onun için “Kültür aslında herhangi bir toplumun dininin vücut bulmuş bir şeklidir (Kaplan, 2005).” der. İnsanın varlığıyla oluşmuş olan “inanç” açısından, toplumun yaşamında meydana gelen inançlar ve ibadetler bütünü olarak din, birbirini çoğaltan ve birbiriyle etkileşim halinde olan sayısız biçim yaratırken, bir yönden ahlak ve hukuk sistemi hatta çeşitli idare tarzları meydana getirdiğinden dolayı kültürel mirasın taşıyıcı unsuru olarak kabul edilmektedir (Kaplan, 2005). Sanat-kültür ilişkilendirmesinde dini inanç sistemlerinin belirleyici bir rol oynadığı insanlık tarihi boyunca karşılaşılan bir gerçektir. Sanatsal yaklaşımların din ile ilişkilendirilmesi insanlık tarihinin ilk evrelerine kadar gitmektedir. Onun içindir ki bir toplumun sanatsal ve kültürel birikimleri-mirasları, o toplumun inanç sistemlerinden bağımsız olarak düşünülemez. Kuban (1995) Tüm ülkelerde İslam kültürü kapsamında gelişmiş olan İslam sanatı ve bu kültürün odakları, her milletin yaşamında iki önemli etken olan tek bir din ve dil olduğuna vurgu yaparak, bu durumu İslam sanatı üzerinden örneklendirmeye gitmiştir.

Yeryüzündeki bütün kültürler ve daha üst bir tanımlama olarak medeniyetler, dinlerden doğmuşlar ve bu doğuş ise insanlık kültürünün temelini din kaynaklı olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim Mısır, Yunan, Çin, Hint, Bizans, Osmanlı, Avrupa medeniyetlerinin ortaya koymuş oldukları kültür bunun en açık örneği olarak görülmektedir. O halde üzerinde durulması gereken hususlardan birisi de elbette dinin neden bireyler, toplumlar ve dolayısıyla da kültürler üzerinde bu kadar etkili ve belirleyici olduğunu ortaya koymaktır. Bunun birçok nedenlerinin olduğu kuşkusuzdur. Bunun psikolojik boyutunu Jung eserlerinde, dinlerin insan ruhunun en derin ihtiyaç ve sezgilerine tekabül ettiğini belirterek ortaya koymuştur. Kaplan’a göre (2019) bugün Karl Marks’ın “din bir afyondur” fikri aşılmış, onun yerini insan ruhunun gizli sembollerini almıştır. İnsanların hayatında derin manaları olan rüyaları nasıl yok etmek mümkün değil ise, asırlar boyunca insanların hayatına şekil veren dinleri de yok etmek mümkün değildir.

Tez çalışmasına katılan öğrencilerin din ile kültürü [Aile kültürü] faydaları bakımından, daha ruhsal açıdan da bağdaştırdıkları görülmüştür. Bu bağdaştırmayı “Eliot’un (1987) Çoğunlukla, dinimizi savunurken kültürümüzü veya kültürümüzü savunurken dinimizi savunuyor olmamız kaçınılmaz bir durumdur.” sözleri de ortaya

koymaktadır. Öğrenciler bu ifadeleri kendi ülke topraklarındaki farklı bölgelerde yaşanan kültürel çeşitliliklerle açıklama yoluna gitmişlerdir. Öyle ki bölgesel farklılıkların “din ve kültür” ile birleştiğinde sosyal yaşamı büyük ölçüde etkilediğini belirtmişlerdir. Devamında ise aynı dine mensup insanların dahi kültürel farklılıkların yol açtığı nedenlerden dolayı, düşünce yapılarının doğurduğu yaşam tarzına uygun bir hayatı benimsediklerini ifade etmişlerdir.

Kaplan’a göre (2005) her dinin inanç ve ibadet şekillerinin birbirinden farklı olduğu kadar onların da etkilediği kültür ve sanat faaliyetlerinin de birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılıklar, coğrafi konum, daha önceki toplumlar tarafından benimsenmiş olan dini inanç, örf ve adet ve yaşayış biçimleri gibi unsurlardan oluşmaktadırlar. Sosyal yaşamı belirleyen bu durum, tıpkı islamiyeti kabul etmiş toplumların mezheplerinin, tarikatlarının, felsefi düşüncelerinin, sanat eserlerinin ve yaşam biçimlerinin birbirinden farklı olmasına benzetilebilmektedir.

Bu farklılıklarda rol oynayan hususlardan birisi de elbette bölgenin tarihsel geçmişi. Her din ve dolayısıyla da kültür kendisinden önce o bölgede yaşamış olan topluluklardan, onların dini inançlarından ve kültürlerinden etkilenmişlerdir. Onun içindir ki birçok tarihi caminin altında bir Bizans kilisesinin izleri ve onun altında da bir Roma Bazilikasının kalıntıları yer almaktadır. Dünya üzerinde böyle inşa edilmiş binlerce yapının olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim “Kuban’a göre (1995) İslam sanatının geliştiği ülkeler, değişik İslam-öncesi kültürlerine sahiptiler; din, iç ve dış etkiler ve etnik farklılıklara göre, değişik biçimde yorumlanmıştır.” Bu farklı etkileşimler aynı dinin bile farklı bölgelerde farklı bir şekil almasına neden olabilmektedir.

Farklı etnik kökenlerin ve çeşitli dini inanışlara sahip insanların bir arada yaşadığı bir çevrede yetişen öğrencilerin, kültür kavramını daha içsel bir şekilde anlatmalarına sebep olduğu görülmüştür. O farklılıkların din eğitimi, okul eğitimi ve sosyal ilişkileri belirlemedeki etkisinin büyük olduğu belirtilmiştir.

Bugün toplumun dinsel hayatında bir sosyal gerçeklik olarak yer almış olan halk katındaki din anlayışı, kültür ve sosyal yapı arasındaki ilişkiler bakımından değerlendirildiğinde, dindarlık tarzının, din eğitiminden farklı bir biçimde, kendi içinde anlamlı bir bütün olarak varlığını sürdürmektedir. Dolayısıyla toplum kendi geleneksel din kültürünü bu şekilde muhafaza edebilmekte ve gelecek nesillere aktarabilmektedir. Bu durumdan yola çıkarak, siyaset ve toplum hayatında dinsel görüş ve din bağlamında birtakım değişiklikler olsa ve bunlar toplumsal düzene uydurulmaya çalışılsa da halk

belli biçimlerde kendi geleneksel-dinsel kültürünü alttan alta sürdürmektedir (Arslan, 2014).

Yapılan bu çalışmada öğrenciler yaşam tarzı ve inançların, insanların günlük rutinlerini belirlemede son derece etkili olduğunu yansıtmaya çalışmışlardır. Kendi yaşamış oldukları kültürel çevre içerisinde dini inançların belirleyici ve etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Yaşamın her alanında dini inançlara dayalı kültürel yapılanmanın izlerini görmek mümkündür. Nitekim gündelik bir ritüel niteliği taşıyan yemek kültürü buna örnek gösterilebilir. Yiyeceğin fiziksel bir unsur olmasının yanı sıra, kültürel, toplumsal, ekonomik, estetik ve ruh ile alakalı bir sistemler ve eylemler ağı olarak niteleyen Don Yoder, yiyeceğin yaşamın her anına ve görünüşüne temas ettiğini söyleyerek, yemek ya da sofranın toplumsal yapı içerisindeki önemini ortaya koymaktadır (Long, 1998). Buradaki en önemli husus, bu yapının her kültür için farklılık göstermesidir. Bu farklılığı oluşturan en belirleyici husus ise etkileşimdir. Yani bir yönüyle kültürel etkileşim toplumların yemek kültürlerinde ciddi bir değişim yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Nitekim yerleşim yerine ya da yerleşim yerinin dışına gerçekleşen göçlerin yanı sıra, kültürel ve sosyoyojik farklılıkların yoğun olduğu çevrelerde yaşanan kişilerle toplumsal birtakım ortam ve ilişki biçimlerinin getirdiği etkileşimler neticesinde, birçok kültürel değer değiştiği ya da kaybolduğu gibi yemek kültürünün de değiştiği aşikârdır (Kılıç ve Kara, 2003). Yapılan bu çalışmada öğrencilerin gündelik olarak daima yaşadıkları yeme kültürüne fazla yer verdikleri görülmektedir. Onun için çok sık tekrarlanmasından dolayı, kültürel bir özellik taşıyıp taşımadığı sorgulanmayan gündelik rutinlerin başında gelen sofranın adabına, ayrıca dikkat çekmişlerdir. Her millette olduğu gibi Türk kültüründe de sofranın ayrıcalıklı bir yeri vardır.

Nitekim Tuncer Baykara (2001) Türklerin kendilerine has sofranın adabından bahseder:

Yuvarlak sofraya insanlar, yan vaziyette ve dizlerini dikerek otururlar. Bazen diz üstü de oturabilirler. Evin veya sofranın sadece en büyüğü eğer rahat ediyorsa bağdaş kurabilir.... Sofraya en büyüğün besmele ile başlamasından sonra el uzatılır. Yemek sessizce yenilir; herkes kendi önünden ve başkasına en az zarar vererek yemeğini alır.

Bu tez çalışmasına katılan öğrenciler yaptıkları sorgulamalar neticesinde, kültür olarak ifade ettikleri birçok şeyin aslında kökeninde dinin olduğunu fark ederek, genel bir şekilde “dinle alakalı” ifadesini kullanmışlardır. Öğrenciler MED’in katkısıyla açıklamalarını genişleterek farklı milletlerin kültürleri ile de kıyaslamalar yapmışlardır.

Bu kıyaslamalar neticesinde, öğrenciler, milletlerin farklı olan her bir özelliğinin kültürle doğrudan ilişkili olduğu yargısına varmışlardır. Bunu ifade ettikleri birçok sözcükte görmek mümkündür.

Öğrenciler; maddi ve manevi her türlü şeye kültür mirası adlandırması yapabilmeleri için, o ürünlerin toplumu yansıtan değerlere sahip olmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda bu ürünleri koruma altında olan ve nadir ürünler olarak tanımlamışlardır. 1970 tarihli Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması için Alınacak Tedbirlerle ilgili UNESCO Konvansiyonu, bir asırdan daha yaşlı olan hakedilmiş mühür, kitabe ve benzeri şeyleri, baskılar, taşbasmaları ve orijinal gravürleri, el yazmaları ve 1500 tarihlerinden öncesine ait olan baskıları edebiyat, tarih ve bilim bakımından önem arz eden eski kitaplar, belgeler ve yayınları (Özel, 1998) taşınır kültür varlığı olarak kabul etmiştir. Burada yapılan tanımlamaya tabi olan maddi kalıntıların, bir taraftan tür olarak diğer taraftan ise tarih olarak sınırlandırılmaları, koruma altına alınan ürünlerin çok yönlü bir şekilde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Tez çalışmasına katılan öğrencilerin kültür kavramını açıklarken en çok başvurdukları örneklerden birisi “yemek kültür”ü olmuştur. Bunun sebebi yemeğin en temel yaşam faktörlerinden biri olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu durum aslında temel ihtiyaçların yaşam içerisindeki öncelikleriyle ilintilidir. Tarihin her döneminde insan yaşamını devam ettirmek için önce fiziksel gereksinimlerini karşılama ihtiyacı duymuş ve daha sonrasında ise diğer ihtiyaçlara yönelmiştir. Aslında modern ontoloji bunun üzerine kuruludur. Nitekim Hartmann’ın var-olanı belli bir tabakalar düzeni içinde açıklaması yaşam içerisindeki önceliklerin belli bir düzene sokulmasının bir neticesidir. Aslında bu durum Skolastik’te, klasik rasyonalist teorilerin ve metafiziklerin hakim olduğu eski çağlara kadar gitmektedir. Örneğin Antik dönemin ve sonrasında yaşanacak olan birçok felsefi yaklaşımın temellerini atan Aristoteles’e göre, en altta maddenin olduğu maddi tabaka, onun üstünde fizik cisimler, daha sonra organik ve ruha sahip cisimlerin olduğu tabaka ve en üstte de politik varlık yani insanın bulunduğu bir tabakalı sistem oluşmaktadır. Bu durum piramidal bir yapı oluşturur ve piramidin en geniş alanın tabanı olup üstteki tüm yapılanma bu alt tabakanın üzerine oturmaktadır. Modern ontolojinin kurucusu olarak kabul edilen Hartmann Aristoteles’in ortaya koymuş olduğu bu varlık tabakaları öğretisini eleştirir. Eleştirmesinin nedeni ise insan varlığının bu tabakalar düzeni içerisinde özel ve ayrı bir varlık tabakası olarak ele

alınmasıdır. Buradaki temel sorsun insan diğerlerinden ayrı bir varlık yapısına mı sahiptir yoksa ona katılır mı? Eğer öyle olsa idi insan ruhi ve tinsel varlığa sahip olamazdı (Tunalı, 1971).

Burada öğrencilerin yemek kültürüne ait açıklamalarda bulunmaları aslında modern ontolojide var olanı ontik bir bütün halinde hem real, hem ideal ve hem de estetik varlık olarak görülmesi ile paralellik arz eder (Tunalı, 1971). Çünkü yeme içme kültürünün bir varlık, ideal ve haliyle bir de estetik boyutu mevcuttur. Modern ontolojideki tinsel varlık tabakası, ruhi varlık tabakası, organik varlık tabakası ve madde tabakası yeme içme kültüründe ve o kültürün şekillenmesinde de kendini göstermektedir. Nitekim maddi yapılardan oluşan yemek, organik bir yapıya sahip olup, aynı zamanda o toplumun ruhi yapısının da bir yansımasının ürünü olarak değerlendirilir. İşte bu ruhi yapının üstünde ise bir yemek adabı ve ritüeli oluşmaktadır ki o da tinsel yapı ile ilintilidir. İşte öğrencilerin yemek kültürü üzerinde çok fazla açıklama yapmaları daha çok oraya çıkan bu tinsel durumun bir neticesidir. Maslow'un ihtiyaç hiyerarşisi de benzer bir yapı üzerine kuruludur. Nitekim beslenme ve onun neticesinde ortaya çıkan yemek kültürü, insanın temel gereksinimleri içerisinde en güçlü olanıdır. Sevgi, ait olma, kabul edilme gibi sosyal yaşam içerisindeki diğer gereksinimler, yaşayabilmenin temelini oluşturan yeme ihtiyacı karşılandıktan sonra dikkate alınabilir (Sardoğan, 2007). Kültürel bir değer haline gelen yemek kültürü, tinsel bir alan içerisinde yer alır ve yaşam içerisinde kültür dünyasını oluşturur. Maddi yapının üzerinde oturan bu alan, her toplulukta kendine farklı uygulama alanları bulur. Bu farklılık işte o topluma özge bir durum oluşturur ve onu diğerlerinden ayıran en önemli göstergelerden birisi haline gelir.

5.2.2. Kültürel mirasa yönelik bakış açısı

Öğrenciler kültürel miras kavramının sıradan bir eşya ile dahi tanımlanabileceğini belirtmişlerdir. Fakat o eşyanın, maddi durumundan öte manevi boyutuyla ele alınması gerektiğini ifade etmişlerdir. Onların manevi boyuttan kast ettikleri daha çok “zaman”dır. Kültürel miras kimliği kazanan ürünlerin zaman süzgecinden geçerek günümüze ulaşmış olması gerektiğini savunmuşlardır. Özellikle uluslararası yapılan düzenlemelerde de benzer kriterlerin konulduğu görülmektedir. Toplumun ya da hukukun belirlemiş olduğu kriterleri üzerinde taşıyan ürünlerin kültür mirası olarak kabul edileceği bilinmektedir.

Uluslararası düzlemde kültür mirası kavramı ilk kez 1972 tarihli Dünya Kültür ve Doğal Mirası Koruma Hakkındaki UNESCO Konvansiyonu'nda yer almış ve burada bir devlet egemenliğinde bulunan kültür ya da kültürler ile bunların yansıttığı somut objeler arasındaki bağı ifade etmekte ve bu yaklaşım bir devlet içinde bulunan farklı kültürel grupların birleşmesini de sağlamaktadır (Özel, 1998).

Öğrenciler sözel tarihinde kültürel miras olabileceğini savunmuşlar ve bu tarihi oluşturan alanların ortaya çıkardığı deyimlerin, hikâyelerin, efsanelerin, atasözlerinin, şiirlerin de birer kültürel değer olabileceğini ifade etmişlerdir. Burada aslında kültürün simgesel boyutu ön plana çıkmaktadır. Sembolleştiren bir canlı olan insan gibi kültür de bir semboller evrenidir. Bu evreni oluşturan unsurların da her biri, sembolik düzenler olarak dil, din, sanat, mitos, tarih, felsefe ve bilim alanlarında oluşmaktadır (Özlem, 2019). Araştırmaya katılan öğrenciler kültürel yapıların sıradan fiziksel özelliklere sahip olmaması gerektiğini belirterek, sebebinin ise bu yapıların aynı zamanda bir yücelik amacına da hizmet etmesinden kaynaklı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu ifadelerini de dünyadan örneklerle desteklemişlerdir. Her şeyden önce insanın bir kültürü olduğu ve bu kültürün onu hayvandan ayıran en önemli özellik olarak ona ayrıcalık kazandırdığı görülmektedir. Çünkü insan kendisi için doğada hiçbir şey belirlenmeden kendi bir yol çizer. Kültür yaratan insan, aynı zamanda kendi yaratmış olduğu kültürle birlikte değişmekte ve gelişmektedir. İnsan için bir mecburiyet olan kültür, yokluğunda insanı yok etmeye sebebiyet verecek kadar etkilidir. Bu sebeple kültür, kültür varlıkları ya da tümü ile ele alınacak olursa kültürel miras, toplumların yarattığı ancak yaratıldıktan sonra toplumları yaşatan önemli bir unsur konumundadır (Uygur, 2018). Öğrenciler günlük hayatta karşılaştığımız birçok sıradan maddenin, aslında zamanla ve insani değerlerle şekillenerek derin manevi anlamlara hizmet ettiğini ifade etmişlerdir. Bu aslında bir anlamlandırmadır. İnsan, yaşamını anlamlandırmalar üzerinden yürütür. Yaratmış olduğu kültür de o kültürün bir tezahürü olan sanatı da bir anlamlandırmalar bütünüdür. Panofsky'nin sanat eserini birincil ve doğal anlam, ikinci veya uzlaşımsal anlam ve içsel anlam ve içerik olarak üç tabakaya ayırması aslında bir anlamlandırma bütünselliğinin bir kronolojisidir.

Panofsky, olgusal ve ifadesel anlamda bazı görünür şekillerin, nesnelerin bazı eylem ve olaylarla ilişkilendirilerek kavranabileceğini ortaya koyar. Karşıdaki kişinin eylem tarzına bakarak onun ruh hali, hislerinin nasıl olduğu hakkında bilgi edinilebilir. Nesnelere ve aynı zamanda olaylara toplumların yükledikleri anlamlarda kültürel bakımdan farklılıklar vardır. Biçimler, insan, hayvan, bitki, at, alet vb. şeyler gibi doğal

nesnelerin temsilleri olarak saptanarak; bir duruş biçiminin ya da hareketin matem havası veya sıcak bir ortam gibi ifadesel nitelikler algılanarak kavranır. Panofsky’ye göre İkincil ya da Uzlaşımsal anlam, imgeler, hikâyeler ve alegorilerin saptanmasıyla oluşurken burada biçime karşılık konudan bahsedilip, ikincil ya da uzlaşımsal anlam, yeni sanatsal motiflerden beliren birincil veya doğal konunun alanının karşısında bu imgeler, hikâye ve alegorilerde beliren özgül temalar veya kavramlar dünyasını anlatmaktadır. Onun üçüncü tabakası olan “İçsel (Asıl) Anlam ve İçerik, bir ulusun, bir dönemin, bir sınıfın, bir dinsel ya da felsefî düşüncenin temel tutumu açığa vuran esas ilkeler saptanarak anlaşılır. Bu ilkeler ise hem kompozisyon yöntemleri hem de ikonografik anlamla tam olarak ortaya çıkarılır ve aydınlatılır. Sanat eserinin hangi kültüre ait olduğunu, çalışıldığı dönemin özellikleri, eserin ve sanatçının bulundukları kültürdeki yerleri tanımlar.” (Panofsky, 2012).

Öğrenciler, insanların yaşam serüvenleri içerisinde deneyimledikleri olayları, gelecek nesillere bir öğüt niteliğinde -kıssadan hisse- aktarılmasını sağlayan sözlerin de, toplum hayatını yansıtmaları açısından kültürel miras olarak değerlendirmişlerdir. Mehmet Kaplan Kültür ve Dil adlı kitabında somut olmayan sözlü ifadelerin de kültürel mirasa dair taşımış öneme binaen şunları belirtmektedir: Büyük bir kültür kuramcısı olan Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver’in Sivas yöresinde halı dokuyan bir kızıdan derlediği : “Her yanlış bir nakış” sözü Fransız filozofu Alain’in yazılarında sıklıkla bahsettiği “Şahsiyet hatayı meziyet haline getirir” sözünün Türkçesidir. Halı dokuyan kızın sözü, manevi ile maddi olanı birleştirmesi yönünden oldukça derin bir mana taşımaktadır. Buradan yola çıkarak manevi kültür ile maddi kültürün; somut olmayan kültür mirası ile somut olan kültür mirasının birbirinden ayrılmayacak bir bütün olduğu söylenebilir. Nitekim Türk atasözlerinin hemen hemen hepsinin hikmeti somut olaylardan alınan emsallere dayanmaktadır (Kaplan, 2019). Araştırmaya katılan öğrenciler doğal bir ürün olan ağacın da bir kültürel miras olabileceğini belirterek, aslında ağacın maddi boyutundan çok onun taşımış olduğu yaşanmışlıklara yani onun manevi boyutuna vurgu yapmışlardır. Bu maneviyatın ağacın Türk kültüründeki ağaç kültü ile ve İslam’daki ağaç dikmeye olan bakış açısıyla ilintili olduğu söylenebilir. Aslında inanış ve pratik dairesinden dolayı ağaç kültü, dünyada ortak bir kültürel unsur olarak görülmektedir. Yaşam içerisinde su, hava, toprak kadar önemli bir yeri olan ağaç, insanoğlunun düşünce ve inanç dünyasında “tanrı ile iletişim kurma, cennete ulaşma, dilek, şifa, bereket, türeyiş/çoğalma, beslenme” gibi konularda değer kazanmıştır.

İnsanoğlu ağacı tanrısal bir varlık olarak nitelendirmiş ve hemen hemen tüm inanç pratiklerinde merkeze almıştır. Nitekim ağaca dünya dinlerinde ve kültürlerinde “güneşi açtırma, yağmur yağdırma, kadınları kolayca doğurtma ve sürüleri çoğaltma” özellikler atfedilmiştir. Neredeyse tüm dünya toplumlarının dinlerinde ve kültürlerinde yüklendiği manalar neticesinde, somut olmayan kültür mirasına konu olan ağaç, aynı zamanda kültürel miras olarak kabul edilmiştir (Ergun, 2004).

İslami bakımdan zeytin, incir ve nar ağaçlarının Kuran-ı Kerim’de adlarının geçmesi insanların bu ağaçlara kutsal bir gözle bakmalarına neden olmuştur. Belki de en güzel örnek hayat ağacıdır. Nitekim hayat ağacı inancı, bütün inançların temelinde yatmakta, beynelminel bir değere ve anlama sahip olmaktadır. Aynı şekilde Türk kültüründe de bu ağaç oldukça önemli bir yere sahip olup, coğrafi konum özelliklerine göre farklı adlandırmalara sahip olmuştur (Ergun, 2004). Burada ağaca yüklenen anlam onun maddi yapısının ötesinde bir durum arz etmektedir. Nitekim Türkler Anadolu’ya geldiklerinde ağaç kültü üzerinde bir devlet teşkilatlanmasına gitmişlerdir. Nitekim Türk düşüncesinde Devlet; kökü, gövdesi, dalları sağlam bir ağaç olarak nitelendirilmiş ve bu düşünce Anadolu’da çınar ağacında karşılık bulmuştur. Aynı zamanda Selçuklu Devleti’nden sonra Osmanlı Devleti’nin kurularak Türk cihan ülküsünün yeniden canlandırılışı, Osman Gazi’nin rüyasında tüm dünyayı sarıp sarmalayan ulu bir çınar ağacıyla sembolize edilmiştir (Ergun, 2004). Göçebe Türk kültüründen gelen ağaç sevgisi İslamiyetin ağaca bakışı ile taçlanarak bir ağaç kültürü oluşturmuştur. “Az sonra kıyamet kopacağını bilseniz bile, elinizdeki fidanı dikmekten vazgeçmeyiniz!" emri verilmiştir (Çetinoğlu, 2006).” Böyle bir dinin mensuplarının ağaca bakışı kuşkusuz çok deruni bir yapıya sahip olacaktır.

Öğrencilerin kültür tanımlamalarında aile içinde sergiledikleri davranışlara da yer verdikleri görülmektedir. Aile içi sergilenen davranışların bazıları töreleri oluşturmaktadır. Kültür, sürekliliğini gelenek ve göreneklerden aldığı için törelerle de direkt ilişkilendirilmektedir (Güvenç, 2016). Dolayısıyla kültür ve töre arasında bir ilişki söz konusudur. Araştırmaya katılan öğrenciler bayramları irdeleyen cümlelerinde, aslında İslam dininin bir gereği olan bayramların toplumun etkisiyle kültürel bir özellik kazanarak sürdürüldüğünü ifade etmişlerdir. Bu da dini olan bir ritüelin kültürü oluşturan bir değer olduğunu ortaya koymaktadır. Aslında kültür çok geniş kavramı ile insanın tabiata ilave ettikleri olarak değerlendirildiğinde dini ritüellerin somutlaştırılmış ya da somut olmayan duygusal yönü bir kültürlenmedir. Bir milletin maddi-manevi

değerleri olarak tarif edildiğinden (Çetinoğlu, 2006) dolaydır ki sadece maddi olan ürünleri değil onların yaşatmış olduğu duygusal etkiyi de değerlendirmek gerekmektedir. Öğrenciler, insanoğlu'nun tüm varoluş serüveni boyunca deneyimlediği, meydana getirdiği en sıradan üründen en sıra dışı ürüne kadar yaşantısına yön veren ve günümüzün şekillenmesine yol açan her türlü alanın ve bu alanların gereklerinin kültür neticesinde oluştuğunu belirtmişlerdir.

Amerikan sosyal antropolog Margaret Mead; kültür kuramına, tabiatın dışında bir milletin hayatına şekil veren maddi ve manevi her şeyi sokarken, bir çocuğun dünyaya geldikten sonra ailesi, eğitim çevresi, mesleği, çalıştığı mekân ve benzeri tüm hususlarla yaşadığı çevrenin kültürünü aldığını ve o yaşanmışlıklarını kendi şahsiyetine mal ettiğini ve onun bir parçası haline geldiğini ortaya koyar. Haliyle bu ortamda yetişen çocuk, yaşadığı o toplumun adeta bir uzvu ve temsilcisi olur. Bir millete mensup olan her fert, o milletin kültürünü, dilini dinini, zevkini, inançlarını, örf ve adetlerini beraberinde taşır. (Kaplan, 2019). Kültür kişileri aşan onlara şekil, yön ve bir yönüyle de şahsiyet kazandıran bir değerdir. Dolayısıyla burada bir devamlılık söz konusudur. Araştırmaya katılan öğrenciler kültürün devamlılığının, toplumun devamlılığıyla paralel ilerlediğini belirtmişler ve bir toplumun kültürünün zayıflamasında ve kaybolmasında farklı kültürlerin yoğunluk göstermesinin etkisinin çok büyük olduğunun ortaya koymuşlardır. Bu kültür alışverişi durumunun en güzel örneğini Türk kültüründe görmek mümkündür. Çünkü Orta Aska'da Türkler, Hint ve Çin halkı ile yakın ilişkileri olan Şaman-Budist kültürü içerisindeydiler. Fakat İslam Arap ordularının Türk topraklarına girmesiyle, Müslüman olan ya da Müslüman olmak mecburiyetinde kalan Türkler, dünya görüşü ve düşünce yapısı tamamen farklı olan bir kültür topluluğunun içerisinde yer almışlardır. Bundan bin yıl kadar sonra ise İslam kültür çevresinden keskin sınırlarla ayrılan Batı kültür çevresine maruz kalmak zorunda olmuşlardır. Toplamların zorundallıkları, dönem ve şartlar itibariyle toplamları aşan sebeplere dayanabilmektedir. Bu sebeple Türklerin ikinci kez yaşadıkları kültür değişimi Akdeniz çevresi ve gerilerinin bir ürünü olan Batı uygarlığı, Hegel'in deyişiyile, "Üstünlük kazanan bir ilke geliştirmişti tarih sahnesinde". (Gökberk, 2018).

Öğrenciler MED'de gördüklerinden hareketle yaşamlarında olan birçok olgunun doğrudan müzecilikle ilgisi olduğunu fark etmişlerdir. Yani aslında bu bir farkındalık yaşamışlardır. Daha önce sahip olup da bir yere oturtamadıkları görüşlerin nereye konulması gerektiğin fark ettiler. Bununla birlikte MED kapsamında müzeciliğin, tarihi

belge niteliği taşıdığını ve tarihi olayların ispatı görevini yerine getiren en önemli alan olduğunu ileri sürmüşlerdir. Fakat bu konuya binaen MED’de anlatılan konular arasında “Selimiye camisindeki kurşun izleri”ni örnek vermeleri, bu tarihi olayın hem milli hem de ruhi duygularını kabartmasından kaynaklandığı söylenebilir. Yani aslında maddi bir yapı üzerinde ruhsal ya da duygusal durumun-hazzın yaşanmasıdır. Kültür sahasına giren her şeyde manevi bir değer, insan ruhuna hitap eden bir yön mutlaka vardır. Yani manevi bir değer maddi bir ürün üzerinde ortaya çıkmasıdır. Bunun en güzel örneklerini dini mabetlerde görmek mümkündür. Örneğin dışardan bakınca sadece biçim verilmiş bir madde yığını olan cami, aslında sadece maddeden ibaret değildir. Ortak bir inancın göstergesi olarak, inancın somutlaştırılmasıdır. Mehmet Akif, “Fatih Camii”, Yahya Kemal “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” isimli şiirlerinde caminin taşıdığı ruhi ve manevi değerleri ifade etmişlerdir. Camiler, inanç yönünden edindiği yerin yanı sıra toplumların estetik, sosyolojik, ekonomik, kültürel durumlarını yansıtan nitelikleriyle, korunması gereken kültür varlıklarıdır (Kaplan, 2019). Bir dini yapının yüzde onu fonksiyonellik ile ilgili ise yüzde doksani duyguların yüklendiği imaj, görsellik, estetiksellik ve sembolizmle ilgilidir. İnsan toplulukları arasındaki düşünsel farklılıklar aslında bu tür maddi yapılarda kendini gösterebilmektedir. Farklılıklara sahip olan topluluklar birbirlerinin kültürel dinamiklerinden beslenmektedirler ve bazı konularda ortak yön bulma gayreti içerisine girmektedirler. Yani “insanlar, başkalarında anlaşılabilirlik için gerekli benzerlikler, dikkat ve tecrübelerini harekete geçirecek farklar ve takdirlerini kazanabilecek yüce değerler bulmak isterler (Eliot, 1987).

Öğrenciler müzelerin bir toplumun tarihi geçmişinin korunması açısından son derece önemli bir role sahip olduğunu örnekler üzerinden detaylı bir şekilde görmüşlerdir. Müzeciliğin olmadığı dönemlerde, özellikle savaş durumlarında, en büyük hasarın kültürel yapılara verildiği tarihi bir gerçeklik olarak ortada durmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde yaşanmış tarihi olaylar, ona katılan ve oluşumundan pay alan insanların eylemlerinden oluşur. Bu tarihi olayla ilgili olarak ne kadar bilgi ve belgeye ulaşılır ise o olay o kadar aydınlığa kavuşur. Tarih biliminin yaptığı da budur zaten. Geçmiş, yeniden canlandırabilmek için tarihi belgelere ihtiyaç duyulmaktadır ve bu belgelerin muhafaza edildiği mekânlar da müzelerdir. O belge eksikleri dünya üzerinde tarihsel anlamda birçok boşluğun oluşmasına da neden olmaktadır. Her ulusun deprem, su baskını, yangınlar gibi doğal afetlerle ya da savaş ve istilalarla birçok tarihi kültürel değerini kaybettiği bilinmektedir (Gökberk, 2018). Öğrenciler bir milletin millet

olabilmesi için ya da bir milletin tamamen yok edilebilmesi için kültürün ne derece önem arz ettiğinin farkına varmışlardır. Tarih boyunca gerçekleşmiş olan savaşlar sadece maddi yıkımı değil aynı zamanda manevi yıkımı da amaçlamışlardır. Böyle bir tutum, bir milleti başka kültürlere karşı tahammülsüz bir hale getirebilmektedir. Bunun sonucunda da o millet kendisini etrafındaki diğer kültürleri kökünden kazımak ve yeniden şekillendirmek zorunda hissedebilir (Eliot, 1987).

Öğrenciler, uzun yıllar aileleri tarafından sürdürülen kuşaktan kuşağa geçen daha çok kendi ailelerine özgü [öğrencilerin bizim kabile olarak nitelendirdikleri] birtakım kültürel davranışların da kültür şemsiyesi altında değerlendirilebileceğini savunmuşlardır. Haliyle belli bir grubun üyeleri tarafından kabul gören davranışlar, alışkanlıklar, tutum ve değerler söz konusu olan grubun kültürünü oluşturmaktadır. Sosyal bir grubun benimsediği ortak paylaşımlar, ister aile ister bir köy ya da kent, ister sosyal bir sınıf ya da bir ulus düzeyinde olsun, o bir kültür ya da bir alt kültür niteliğindedir. Nitekim bu kültürlere ait ya da kültürlerin oluşturduğu ve özge nitelik taşıyan her tür unsur ise kültürel miras olarak değerlendirilmektedir (Güvenç, 2016). Öğrenciler Türk kültüründe “Ata Kültü”ne olan saygıdan dolayı evde olan büyüklerinin şahsi eşyalarının da özel bir değere sahip olduğunu ve bundan dolayı bu eşyaları kültürel değer olarak gördüklerini ve bundan dolayı en iyi şekilde muhafaza ettiklerini belirtmişlerdir. Aslında bu muhafaza olayı ecdada olan saygının bir neticesidir. Bu saygının kriterleri ise kanun koyucu tarafından değil toplumsal yapı tarafından oluşturulmuştur.

5.2.3. Müze eğitimi öğretisi

Öğrenciler MED kapsamında ziyaret edilen müzelerde, teşhir edilen ürünler üzerinden geçmiş ile günümüz arasında bağ kurarak, günümüzde mevcut olan en sıradan ürünün bile tarihsel bir sürece sahip olduğuna vurgu yapmışlardır. Aslında geçmiş ve yeni olan arasında bir bağ kurma işlemidir bu.

Kültürün yenilik ve tekrar arasında süreklilik gösteren karmaşık bir unsur olduğunu savunan Classirer'e göre, sıçramalar yenilik kültürün özgürleştirici, gelenekte somutlaşmayan tekrar ise kültürün tutucu unsurlarıdır (Özlem, 2019). Kültür ve buna bağlı olarak da kültür varlığı, tarihsel birikimleri daima üzerinde taşıyan en azından geçmişe ait izleri içerisinde barındıran bir duruma sahiptir. Bu izlerin de bir tekrar yaratması kaçınılmazdır. Hatta bir zorunluluktur.

Öğrenciler MED kapsamında ziyaret ettikleri müzelerde karşılaştıkları, geçmişte dinsel amaçlara hizmet eden arkeolojik objelerin, günümüzde kültürel amaçlara hizmet ettiğinin farkına varmışlardır. Bununla ürünlerin kullanımındaki fonksiyonelliğin zamanla değişkenlik gösterebileceğinin farkına varmışlardır. Bu değişkenlik kültürün toplumsal ve dinsel olarak girmiş olduğu etkileşimle ilgilidir. Onun içindir ki din, toplum ve kültür hakkında konuşmaya başlarken ilk önce vurgulanması gereken şey aralarındaki mevcut ilişkidir. Zira hiçbir din bir boşlukta meydana gelmemektedir. Her din kültürel ve fiziksel bir ortamda oluşmakta, yaşanmakta ve yoğunlaşmaktadır (Arslan, 2014). Fiziksel ve kültürel ortamda yaşanan değişim dinsel alanda da karşılık bulabilmekte, değer yargılarının değişmesine imkân verebilmektedir. Öğrenciler, MED’de işlenen konular arasında somut olmayan kültürel miras başlığı altında yer alan mitolojik efsanelerin, sıra dışı hikâyelerin kültürel bir değer olduğunun ve bu değerlerin, her bir yöreye, kendisine has zenginlikler ve karakterler kazandırdığını bunun da doğrudan müzecilikle alakalı olduğunu görmüşlerdir.

Kuşkusuz destan ve efsaneler kültürün incelenen en önemli parçasıdır. Bir topluma, kültüre ya da dine ait eskiden beri söylenegelen efsaneler ve bu efsanelere ait öyküler, yörenin-toplumun kültürel dinamiklerinin şekillenmesinde belirleyici bir role sahiptir (Güvenç, 2019). Müzelerin, içinde tarihi barındırdığından, sanat, din, mitoloji gibi kavramların ortaya çıkardığı zenginliğin kültürün temel taşlarını oluşturduğu, ne kadar olduğu söylenebilir. Toplumların kültürünü belirlemede önemli yere sahip olan mitoloji ve dinlerde kültür değişimleri, belirli ve o an için geçerli dinsel/ahlaksal bakış açıları altında normatif bir değerlendirmenin konusu yapılır. Böylece kültür üstüne ilk düşünsel yönelimlerin mitoloji ve dinlerden geldiğini saptıyoruz (Özlem, 2019).

Öğrenciler, müzeciliğe olan olumsuz ön yargının MED kapsamında işlenen konular ve o konulara yapılan örneklendirmelerle kırıldığını belirtmişlerdir. Müzelerin “soğuk yıkıntı” imajının, müzecilikle doğrudan bağlantılı olan zengin kültürel değerlerle kırılmaya başladığı görülmüştür. Müze ile tarih arasında bir ilişkinin kurulması gerekliliğinin de öğrenciler tarafından ortaya konduğu görülmektedir. Tarihe olan ilginin müzelerden ayrı düşünülmemeyeceği ve müze-tarih ilişkisinin disiplinler arası ilişkilendirme bağlamında önem taşıdığı belirtilmiştir. Ayrıca tarihe olan ilginin git gide arttığı görülmektedir. Müzelerin değişmesi, yenilenmesi ve buna bağlı olarak da gelişmesi, tarih ve tarih bilincini de önemli ölçüde desteklemektedir. Bu desteği kazılar,

türlü arşivler, kitaplıklar, araştırma kurumları güçlendirmektedir. Bugün uygar toplumlar bu konularda ilerlemiş toplumlar olarak görülmektedir (Gökberk, 2018).

Öğrenciler MED kapsamında işlenen dersler süresince kültür'ün sanatı içine alan ve besleyen bir kavram olduğunu görmüşlerdir. Öğrencilerin müze ziyaretleri sonrasında, müzelerde teşhir edilen ürünlerin etkisiyle çevrelerine daha dikkatli ve sorgulayıcı baktıkları, birçok desenin, ürünün ve objenin estetik açıdan sanatsal bir yaratımda kullanılabileceğini ve bunun da kültürel aktarıma fayda sağlayacağı konusunda hem fikir oldukları söylenebilir. Bu bilgilerin de kendini kültürlü bireyler haline getirdiğine inanmaktadırlar. Kültürlü olmak, tarihin ve tarihin oluşturduğu kültürel mirasın bilincinde olmak ve olgunlaşarak mevcut tarihin estetik, sosyolojik ve kültürel özelliklerini taşıyan yeni ve özgün eserler yaratmaktır (Kaplan, 2019). MED'in olmasının tarihin sevilmesi ve dolayısıyla tarih bilincinin ve kültürel miras bilincinin oluşması açısından son derece önem arz eden bir nitelikte olduğu görülmüştür.

Öğrenciler müzelerin içindeki kültür varlıklarının yanı sıra müze binalarının müzede teşhir edilen kültür varlıklarının cazibesini artıran nitelikte olması gerektiğini savunmaktadırlar. Burada öğrencilerin tarih bilinci ile hareket ettikleri ve müzede sergilenen tarihi kanıtların daha fazla kişi tarafından görülmesini ve böylece kültürel miras bilincinin kazanılması ve sürdürülmesini amaçladıkları söylenebilir.

Öğrenciler, MED kapsamında ziyaret edilen müze sayısının artırılması gerektiğini savunmuşlar ve MED'in çeşitli müzelerde işlenerek müzelerin müzelerde tanıtılmasının hem derse olan ilgi bakımından hem de MED'in tam olarak amacını gerçekleştirebilmesi açısından son derece önemli olduğunu belirtmişlerdir. Müzelerin ve müze ziyaretlerinin bireylerin kültürü kavrama konusunda çok önemli bir yere sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bir milletin tarih boyunca yaratmış olduğu eserler kültür olarak anlaşılır ve kültürü oluşturur. Tarih ise o toplumun geçmişi hakkında bilgi verir. Tarihi en iyi gösteren üç şey müze, kütüphane ve şehirlerdir. Kültürü ve kültürel mirası tüm teferruatıyla gösteren bu unsurlar tarihin birer ürünü ve kopyasıdır. Müzeler, kütüphaneler ve şehirler bir ulusun yüzyıllar boyunca yarattığı kültür varlıklarını içermektedirler. Bu sebeple, bir ulusun medeniyet ve kültür özellikleri hakkında en iyi fikri, söz konusu olan ulusun müzeleri, kütüphaneleri ve şehirleri vermektedir. Eğer bir ulus gelecek nesillerine, geçmiş kültürel özelliklerini benimsetmek ve öğretmek istiyorsa bu ancak o şehrin müzelerini, kütüphanelerini ve sokaklarını gezmekle mümkün olacaktır (Kaplan, 2019). O eserlerin tanıtımı öğrencilerin eğitim yönlerinin

gelişmesine katkı sağlayacaktır. Öğrencilerin eğitim hayatlarında MED'in rolü, öğrencilerin tarih bilinci ve kültürel miras bilinci kazanabilmesi açısından MED içeriğinin ve müze ziyaretlerinin etkisi oldukça büyüktür. Burada alınan “eğitim, bireylere bir taraftan toplumun kültürünü ve yaşama standartlarını belirtir. Kültürün mutlak bir değer olduğu ülkelerde bireylere empoze edilmesi onun eğitime sağladığı katkı ile ilgilidir (Eliot, 1987).”

MED öğrencilerin binlerce yıllık bir maziye sahip olan Türk kültürüne ait değerleri kavrama ve eski eser terbiyesini almalarına imkân hazırlamaktadır. Ancak alınan bu terbiye ile bir olgunlaşma yaşanmaktadır. Öğrencilerin tarihi kültürün terbiyesini almadan ortaya koydukları eserlerde bir ham ve çirkinlik söz konusudur. Tarihsel şuura-bilince sahip olma eskilere ait tecrübelerden faydalanma öğrencilere ölçülü olmayı öğretmektedir. Yeni olmak isteyenlerin eskiye ihtiyaçları olduğunun bir şekilde farkına varılması gerekmektedir (Kaplan, 2019).

Öğrenciler geleceğe dair düşündükleri çalışmalarında kültürel objelerin yer alacağını ifade etmişlerdir. Bu düşüncenin oluşmasına, MED kapsamında sorumlu oldukları sanatsal çalışma için araştırma yaparken karşılaştıkları kültürel değerlerin sahip olduğu estetik özelliklerin sebep olduğunu belirtmişlerdir. Eğitimin hedefi kültürü iletmek ve yaymaktır. Henüz tamamlanmamış olan kültür, kültürle iletilebilen şeylerle sınırlandırılmıştır (Kantarcioglu, 1987). Nasıl insanlar eninde sonunda birbirlerinden birtakım sebeplerden ötürü ayrılıyorlarsa, bir ulus da kendinden önce yaşamış oldukları toplumlardan ayrılmaktadır. Söz konusu olan bu ayrılıştaki, o ulusun taşıdığı edebiyet, sanat, musiki gibi kimliklerde vardır (Gökberk, 2018). MED kapsamında öğrencilerin 4 yıllık sanat eğitimleri süresince sanatsal çalışmalarında konu ya da plastik özelliklerinden yararlanmak için ele almadıkları ve almayı da düşünmedikleri, kültürel unsurlara karşı olan bakış açılarının MED ile değiştiği söylenebilir. Kültür artık, insan gruplarının düşünüş, duyuş ve değer yargılarından oluşan sanatsal, düşünsel, felsefi, teknik ve bilimsel hemen hemen tüm ürünleri ve varlıkları kapsamaktadır. Bu durum kavrama, tek bir insanı değil, bütün bir topluluğu ifade etme olanağı sağlayan, sosyolojik bir anlam kazandırmaktadır (Özlem, 2019).

MED kapsamında öğrencilerin de aktif olarak ders sürecinde rol almaları bakımından bazı uygulamalar yapmaları istenmiştir. Bu uygulamalardan bir tanesi de onların bir Müze Rehberi hazırlamalarıdır. Bu kapsamda her öğrenciden yılsonu sınavına kadar, herhangi bir yaş grubundan bir kişi ile-öğrenci olmasında yarar vardır;

ancak bu bir zorunluluk değildir-beraber bir çalışma yapmaları istenmiştir. Bu rehberle ilgili olarak dönem başındaki ilk derste gerekli açıklamalar yapılmış ve öğrencilerin bu rehberde nasıl bir süreç takip edecekleri doküman olarak kendilerine verilmiştir. Bu kapsamda ders alan öğrenciler herhangi bir yaş grubundan öğrenci ile müze ziyareti gerçekleştirmişlerdir.

Müze rehberi oluşturmak için seçilen müzelerin, müzenin ulaşılabilirliğinin, öğrencilerin ilgi alanlarının ya da müze ziyaretine götürülecek olan bireye hitap etmesinin göz önünde bulundurularak tercih edildiği belirlenmiştir. Müze rehberi içeriğinin hazırlanmasının yine müze ziyaretine götürülen öğrenciye yönelik onun yaş, eğitim ve cinsiyetine uygun nitelikte hazırlandığı görülmüştür.

Ayrıca MED kapsamında öğrencilerden yılsonu sınavına kadar sanatsal bir uygulama yapmaları istenmiştir. Yapılan bu çalışmada Anadolu'da hüküm sürmüş uygarlıklardan herhangi birine ait somut ya da somut olmayan kültürel mirasa ait bir unsurun çalışmada imge olarak kullanılması istenmiştir. Bu uygulama ile ilgili olarak dönem başında, ilk derste, öğrencilere gerekli bilgilendirme yapılmıştır. Bu bilgilendirme yapılırken gerek resim sanatı tarihi içerisinde gerekse sanatın diğer dallarında ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan örneklerle bilgilendirmelere gidilmiştir. Onlardan her hangi maddi olan ya da olmayan bir unsuru ele alarak herhangi bir sanatsal teknik ile özgün bir uygulama yapmaları istenmiştir. Bununla kültürel mirasa ait unsurların sanatsal ifade biçimleri içerisinde estetiksel bir değer olarak kullanılabilecek niteliğe sahip oldukları gösterilmeye çalışılmıştır.

Öğrencilerin MED kapsamında yapmış oldukları sanatsal çalışmada kullanacakları konu ya da motifi seçme sebepleri çeşitlilik göstermiştir. Bazı öğrenciler MED'de görseliyle karşılaşmaları neticesinde konuyu seçmişken kimi öğrenciler de ders kapsamında ziyaret etmiş oldukları müzelerde sergilenen kültür varlıklarından etkilenmesi sonucu eseri seçtiğini belirtmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin kimileri MED'de anlatılan mitolojik bir hikâyeden etkilenmeleri sonucu yapacakları sanatsal çalışmanın konusunu belirlemişken bir diğeri daha milli duygularla hareket ederek yaşadığı bölgede var olan kültürel varlıkları konu edinmiştir. Bunların yanı sıra bazı öğrencilerin hali hazırda çalıştıkları konuya en yakın kültürel nitelik taşıyan konuları seçimlerinde kullandıkları görülmüştür.

5.2.4. Bilinç ve süreç izlenimi

Bir konu hakkında bilince sahip olma o konunun kavranmasındaki en önemli etken olarak değerlendirilebilir. Bu durum kültür, kültür varlığı-kültür mirası için de geçerlidir. Kültürün içinde yaşamak onun üzerinde düşünülmesine sebebiyet verebilir. Bir kişinin kendi milletine ait tarihsel kültürel değere sahip olma durumu milli bilinç ile sağlanabilir. Türklerin kendi tarihsel ve kültürel değerlerini bilmedikleri, onalar üzerinde çalışmadıkları, onların milli birlik bakımından taşıdıkları değerleri fark etmedikleri için pek çok şeyi kaybettikleri bilinen bir gerçektir. Bireyin ve milletin kendi kendini bilmesi, kendi kültürel ve tarihsel değerlerini bilmesi milli şuurlanmanın bir neticesidir. Aslında toplumun kendine has özellikleri kaybetmeden, çağcıl, yeni ve güzel bir kültür yaratma bilinci, sahiplenme duygusuyla birlikte kendini kabul ettirebilmenin de anahtarı olarak görülmektedir. Burada kültür varlıklarına görevler düşmektedir. Çünkü milli şuur bilinci ile sahiplenme ancak tarih boyunca yaratılan eserlerde görülmektedir. Zaman her şeyi tahrip ettiği gibi milli şuuru ve bunun yansıması olan eserleri de tahrip etmekte, insanları duyarsızlaştırmaktadır. Nitekim Süleymaniye gibi bir dünya harikasını inşa eden milletin günümüze ait çirkinleşen beton yığınlarıyla her türlü estetikten mahrum şehirleri yaratması bir çelişki olarak görülmektedir. Hâlbuki aynı teknik ve malzeme ile çağın en güzel mimari eserleri inşa edilebilir (Kaplan, 2019).

Öğrencilerin MED'in etkisi sonucu kültürel değerlerin taşıdığı misyonun ve buna bağlı olarak da öneminin farkına vardıkları, bu doğrultuda yaşanan gelişmeleri yorumladıkları görülmüştür. Bu kültürel değerler milletlerin uyanmasına, kendi özelliklerini anlamalarına ve kavramalarına neden olmaktadır. Millet olma bilinci ancak bu şekilde oluşmaktadır. Bugün ulus, millet kavramlarından, kültür, dil, soy, tarihi ve siyasi bakımdan kader ortaklığı ve birliği olan ve buna inanarak bu bilinci taşıyan insan toplulukları anlaşılmaktadır (Gökberk, 2018). Kültürel miras bilincinin yerleşmemiş olmasından ötürü müzecilik alanındaki yetkililerin yaptığı dönüşü olmayan hatalara yapılan yorumlar, öğrencilerin MED sürecinde edindiği bilincin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Elllerinde ne tür değerlerin olduğunun farkına varılmasıdır aslında burada ortaya konulan şey. Ciddi anlamda bir kültürel zenginliğe sahip olduğu halden bununla ilgili bilgi sahibi olmamak bir birey için ciddi bir kayıptır. Şairin: “O mahiler ki derya içredir deryayı bilmezler” dediği gibi, uluslar da kendi oluşturdukları, kendilerinden derin izler taşıyan kültürel değerlerin kıymetini fark etmemektedirler.

Bunun nedeninin mevcudiyete getirmiş oldukları eserlerin söz konusu uluslar için oldukça tabi gelmesidir. Örneğin Türkler için kilimden, halıdan, Mevlevi ayininden, Yunus'tan, şiş kebaptan, yoğurttan, Erzurum barlarından, Kerem ile Aslı'dan, Köroğlu'ndan, misafirperlikten, iyilikten daha tabi ne olabilir ki. Buradan hareketle şöyle bir benzetme yapılabilir: Bir balık için deniz ne ifade ediyorsa, milletler içinde yüzyıllar boyunca yarattığı kültür odur (Kaplan, 2019). Aslında zor olan, kişiler tarafından bu sıradanmış gibi görülen kültürel değerlerin öneminin farkına varılmasıdır. MED'in öğrencilere belki de sağladığı en önemli yararlarından birisi bu farkındalığın ve bilincin verilmesidir. Öğrencilerin tarih ve kültür bağlamında geçmiş ile günümüzü, yurtdışı ile ana yurtlarını kıyaslayarak yaptıkları yorumlarda, tarihin ve kültürün muhafazası hakkındaki yetersizliği ele almaları, MED'in bilinç üzerindeki olumlu etkisinin varlığından söz edilebilir. Bu bilinç aslında tüm bireyleri ilgilendiren bir sorun olarak görülmektedir. Çünkü her bireyin kültürlü olma gerekliliği vardır. Bunun yolu da sanatın farklı türlerinde ortaya konulan eserlerden geçmektedir. Kültürlü olmak, bir şiirin, tiyatro eserinin, romanın ya da plastik sanatlara ait bir eserin hazzında yararlanma ve onu kavrama yetisine sahip olmaktır. Bu sanatsal alanların etkileyici-büyüleyici tesirine kapılmayan birisine kültür anlatmak çok zordur. Sanatın eserleri ve kültür, inançları yoğun kalabalık kitlelere yayarak onları yakıp yıkan bir fırtına haline getirebileceği gibi onlara karanlık gecelerde yol gösteren bir ışık da olabilir (Kaplan, 2019).

Öğrencilerin, müzeciliğe dair bakış açısına yaptığı yorumlarda, yetkilileri hedef alan eleştirilerin yanı sıra yapılan özeleştirelin tarih bilincinin oluşum durumuna dair bir gösterge olduğu söylenebilir. Bu eleştirel yaklaşımla tarihsel bir bilince sahip olma konusundaki yetersizliğin fark edilmesi ve bunun bir sorun olarak değerlendirilmesi bir farkındalık göstergesi olarak görülebilir. Her milletin kendine göre bir kişiliğinin (Gökberk, 2018) olmasının öğrenciler tarafından fark edilmesi bir uyanma ve kabullenmedir.

Öğrenciler gerek MED'de sınıf içinde işlenen konular gerekse ders kapsamında ziyaret edilen müzeler vasıtasıyla kültür, kültürel etkileşim ve kültürel farklılıklar arasında ciddi farkındalık ve aydınlanma yaşadıklarını belirten ifadelerde bulunmuşlardır. Burada kültür içerisindeki çeşitliliğin de farkına vardıkları görülmektedir. Milli kültür içerisindeki benzerliklerin de fark edilmesi ciddi bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Müzelerde bulunan eserlerin hangi kültürel temellere

dayandığının gözlenmesi oluşan bilincin kanıtlanmasıdır bir bakıma. Öğrenciler bu kültürel farklılıkların aynı yörede dahi ortaya çıkabildiğini yine MED kapsamında ziyaret edilen müzeler vasıtasıyla görmüşlerdir. “Aynı kültürün üyeleri arasında bile bireysel ayrılıklar vardır. Öyle ki kültür kuramı belirleyici değil, olası bir kuramdır. İstisnalar kültür kuramının -yanlışığını değil- ancak geçerliliğini doğrular.” (Güvenç, 2016).

Müzelerin belki de kültürel tanıtım bakımından en önemli yönü materyallerle ispata dayanmasıdır. Bizler yaşanan tarihi ancak yazılan tarihle bilebiliriz ki o yazılı tarihin saklandığı sığınaklardır, müzeler. Çünkü yazılan tarih belge niteliği taşıyan tarihi niteliğe sahip vesikalara, kitaplara ve eşyalara dayanmaktadır. Kuşkusuz eskiden kalma tüm materyaller geçmiş ve yaşanmış olan hayat hakkında bilgi verir. İstanbul’un fethi esnasında Haliç’e çekilen zincir dönemi en iyi şekilde anlatan tarihi bir belge gibi Askeri Müze’de sergilenmektedir, adeta fethin ispatı gibi. Aynı şekilde “Oğuz Kağan’ın çadırı veya kılıcı bugüne kalmış olsaydı, o, müzelerde başköşeyi işgal ederdi. Sadece büyük hükümdarların değil, basit vatandaşların eskiden kalma eşyaları da değerlidir. Arkeologlar, insanlığın geçmişini, günlük hayatta kullanılan alelade kap kacağa göre tayin etmiyorlar mı? Atalarımızdan kalma her şey, bir yerlerde saklanmalıdır. Bunların en iyi saklama yeri, devletin koruduğu müzeler veya kütüphanelerdir.” (Kaplan, 2019).

Müzecilik alanında, yetişmiş yeterli sayıda uzmanın olmayışı ve aynı zamanda da mevcut uzmanların yeterli bilince sahip olmayışının doğurduğu diğer sebeplerle birlikte, öğrencilerin Anadolu topraklarında var olan kültürel varlıkların, Avrupa topraklarına illegal yönden aktarılmasına karşı olan sözlerinden-korumacı ulusal milliyetçi bir ruhla- her ulusun kültürel değerlerinin söz konusu olan ulusun sınırları içinde kalması gerektiğini savundukları söylenebilir. Bu duyarlılığın ortaya konulması evrenselci bir bakış açısının ulusal bir ifade içerisinde tezahürü olarak değerlendirilebilir. Çünkü burada ortaya konulan sadece Türk müzeciliği için değil, dünya müzeciliği için de olması gereken bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Öğrenciler MED öncesinde bilinçli bir müze ziyareti yapmadıklarını, sadece müzelere turistik amaçlı gittiklerini ve müzenin ziyaretçilere sunduğu hiçbir olanaktan yararlanmadan bilinçsiz ve amaçsızca gezinerek müze ziyaretlerini sonlandırdıklarını belirtmişlerdir. Burada planlı yapılan bir gezinin sağlamış olduğu yararın fark edilmesi öğrenciler bakımından ciddi bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Yapılan müze

ziyaretleri aynı zamanda turizmin de dünya ölçeğinde yaygınlık kazanmasının bir neticesidir. Bu da sadece ülkemiz için değil tüm dünya için geçerli olan bir durumdur. Günümüzde yaygınlaşan bu turizm herkesi insanlık kültürüne ait değerlerle tanışmasına imkan verirken her bireyde bir bilinçlenmenin de oluşmasına katkı sağlamaktadır. Gökberk'e göre (2018) “eskiden birkaç misyoner ile bir avuç sömürgecinin bildiği Afrika, giderek kitle turizmine açılıyor. Bugün bir turist gittiği yerde, anlasın anlamasın, tarihsel yerleri de gezer, ya da bu yerler kendisine gezdirilir.” Bunun neticesinde de kültürel bir etkileşim yaşanır.

5.3. Öneriler

Bu başlık altında elde edilen sonuçlara bağlı olarak uygulamaya ve gelecek araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.3.1. Uygulamaya yönelik öneriler

- ❖ MED kapsamında gidilemeyecek olan müzelerin varsa sanal müze uygulanmasından yararlanılmasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir.
- ❖ MED kapsamında öğrencilerin ulaşabilecekleri tüm müzelerin ziyaret edilmesi önerilmektedir.
- ❖ MED kapsamında öğrencilerden somut olmayan kültür mirasa ait ritüellerin canlı olarak incelenmesi ve üzerine tartışılmasının, öğrencilerin unutulmaya yüz tutan kültürel değerlerin tekrar gündeme gelmesinde önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir.
- ❖ MED kapsamında, sıklıkla belirtilen temelini “ata kültü”nün oluşturduğu söylemler dolayısıyla, öğrencilerin “sözlü tarih” uygulaması adı altında yaşlı kişilerle görüşmeler yaparak “kültür ve kültürel miras”ın ne ifade ettiğini onların dilinden dinlemelerinin kültürel değerlere olan bakış açılarına olumlu anlamda fayda sağlayacağı ön görülmektedir.
- ❖ MED kapsamında öğrencilerden grup çalışmasıyla unutulmuş bir kültürel mirasın canlandırılarak hatırlanmasının olumlu anlamda etki yaratacağı düşünülmektedir.
- ❖ Öğrencilerin farklı bölgelerden gelmelerinin getirdiği kültürel farklılıklar vardır. Bu kültürel farklılıkların sınıf ortamında paylaşılması, öğrenciler için farklı kültürel değerlerin birebir o değerleri yaşayan kişiler tarafından

aktarılması imkân hazırlamaktadır. Bu da kültürel zenginliğin paylaşılması bakımından önem taşımakta ve önerilmektedir.

- ❖ MED kapsamında anlatılanların daha güncel örneklerle zenginleştirilmesinin olumlu etkisinden ötürü bu güncel örneklerin artırılmasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir.
- ❖ MED’de konuyu destekler nitelikte olan hikâyelerin sayısının artırılmasının öğrenciler açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.
- ❖ MED kapsamında öğrencilerin sorgulamalarına imkân tanıyacak ortamların oluşturulmasının önemli olduğu görülmektedir.
- ❖ MED’in gerek sınıf içerisinde olan anlatımları gerekse sınıf dışında gerçekleştirilen müze ziyaretleri ve yapılan müze rehberi ile sanatsal çalışma gibi etkinliklerden ötürü bir yarıyıl yerine iki yarıyıl olmasının daha uygun olabileceği düşünülmektedir.
- ❖ MED kapsamında gerçekleştirilen “sanat müzeleri” ziyaretlerinin çok önemli-yararlı olduğu ve bu ziyaretlerin mümkün oldukça artırılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

5.3.2. Gelecek araştırmalara yönelik öneriler

- ❖ Lisans düzeyinde farklı bölümlerin seçmeli ders havuzu içerisinde yer alan “Müze”ye ilişkin alınan dersler üzerine, söz konusu olan bölümün misyon ve vizyonuna uygun amaçlarla, diğer araştırma ve desenlerden yararlanılarak yeni çalışmalar yürütülebilir.
- ❖ Eğitim Fakültesi Resim-İş Öğretmenliği’nin zorunlu derslerinden biri olan “Müze Eğitimi ve Uygulamaları” dersi üzerine, öğretmen adaylarına “Görsel Sanatlar Dersi”nde öğrencilere kültürel miras bilincinin, nasıl verilebilmesi gerektiğine yönelik araştırmalar yürütülebilir.
- ❖ Sanat eğitimi dersi alan öğrencilerin belirlenmiş bir tarih aralığında gerçekleştirilen, öğrencilerin üzerinde oluşturduğu etkiyi tespit edebilmek için, müze ve kültür varlığı ziyaretlerinin sonrasında yapılan sanatsal çalışmalarda, kültürel dokuların incelenmesi üzerine araştırmalar yapılabilir.
- ❖ Sosyal Bilgiler Programı öğretmen adaylarının, MEB’in programında yer alan “Kültürel Miras Ünitesi”ni daha verimli gerçekleştirebilmeleri için bu doğrultuda onlarda “Tarih Bilinci” oluşumuna ilişkin araştırmalar önerilebilir.

- ❖ Güzel sanatlar alanında MED üzerinden yapılan bu çalışmanın yanı sıra diğer alanlarda da örneğin roman, şiir gibi edebi yazılar üzerinden de kültürel miras ya da tarih bilinci üzerine sorgulamalarla yeni çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- ❖ MEB'in 5 temel dersin belli ünitelerinin müzede işlenmesine dair çıkan kararı üzerine, söz konusu dersler ve ünitelerin el verdiği biçimde şekillendirilerek gerek lisans düzeyinde gerekse MEB düzeyinde öğrencilerde aynı zamanda kültürel miras bilinci kazanımına dair çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akar, H. (2017). Durum çalışması. (2. baskı). A. Saban ve A. Ersoy. (Ed.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* içinde (s. 139-176). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Akarsu, B. (Tarihsiz). *Felsefî terimler sözlüğü*. (6. baskı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Aksoy, A. ve Enlil, Z. (2013). Kültürel miras yönetiminde çağdaş yaklaşımlar. (2. baskı). A. Aksoy ve D. Ünsal (Ed.), *Kültürel miras yönetimi* içinde (s. 2-29). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset.
- Akyürek, T. (2011). *İlköğretim I. kademe görsel sanatlar dersinde müze eğitiminin tarih ve kültür bilinci oluşturulmasındaki önemi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Alberti, S. J. M. M. (2005). Objects and museum. *The University Of Chicago Press Journals*, 96 (4), 559-571.
- Arslan, M. (2014). Teorik çerçeve: kültür ve din. M.A. Kirman ve A. Özbolat (Ed.), *Kültür ve din* içinde (s. 3-15). Adana: Karahan Kitabevi.
- Artun, A. (2006a). *Tarih sahneleri sanat müzeleri 1 müze ve modernlik*. (1. baskı). İstanbul: İletişim.
- Artun, A. (2006b). *Tarih sahneleri sanat müzeleri 2 müze ve eleştirel düşünce*. (1. baskı). İstanbul: İletişim.
- Artun, A. (2015a). *Çağdaş sanat ve kültüralizm*. (2. baskı). İstanbul: İletişim.
- Artun, A. (2015b). *Sanat manifestoları avangard sanat ve direniş*. (4. baskı). (Çev: K. Özsezgin, U. Kılınç, C. Gündüz, E. Gen, M. Tüzel, E. Erbay, M.C. Anday, S. Eyüboğlu Ve E. Alkan). İstanbul: İletişim.
- Artun, A. (2017). *Tarih sahneleri sanat müzeleri 2 müze ve eleştirel düşünce*. (3. baskı). İstanbul: İletişim.
- Artut, K. (2010). Sanat öğretimi yöntemlerine giriş. K. Artut ve H. Pekmezci (Ed.), *Güzel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri* içinde (s. 1-29). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Artut, K. (2013). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. (7. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Atalay, N. (2011). *İlköğretim I. kademedeki müze eğitiminin görsel sanatlar kültürüne etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ateş, M. (2014). *Mitolojiler ve semboller*. (4. baskı). İstanbul: Milenyum Yayınları.
- Atila, U. (2017). *Görsel sanatlar dersi müze eğitimi konusunun 8. sınıf öğrencilerinin sanatsal değerlendirme yapabilmelerine olan etkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aytaç, V.K. (2010). Sanat eğitiminde aktif öğrenmeye dayalı proje destekli çoklu zekanın kullanılması. K. Artut ve H. Pekmezci (Ed.), *Güzel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri içinde* (s. 91-129). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Balogun, J., Huff, A. S. and Johnson, P. (2003). Three responses to the methodological challenges of studying strategizing. *Journal of Management Studies*, 40 (1), 197-224.
-(2016). *Battalgazi kültür envanteri*. Malatya: Roza Grafik.
- Baş, A. (2015). Türkiye’de kutsal inançlar ve kutsal yerler. (2. baskı). C. Parla (Ed.), *Türkiye’nin Kültürel Mirası-II içinde* (s. 2-33). Ankara: Saray Matbaacılık.
- Başaran, İ. E. (2006). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Siyasal Basın Yayın Dağıtım.
- Baykara, T. (2001). *Türk kültür tarihine bakışlar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Bedir Erişti, S. D. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak görsel araştırma yöntemleri. S. D. Bedir Erişti (Ed.), *Görsel araştırma yöntemleri teori, uygulama ve örnek içinde* (s. 156-166). Ankara: Pegem A Akademi.
- Berg, B. L. and Lune, H. (2015a). Etik konular. (8. baskı). H. Aydın (Ed), (Çev: F.N. Kırallı ve H. Leblebici). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri içinde* (s. 81-122). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Berg, B. L. and Lune, H. (2015b). Etnografik saha stratejileri. (8. baskı). H. Aydın (Ed), (Çev: Y. Acar Çiftçi). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri içinde* (s. 222-276). Konya: Eğitim Yayınevi.

- Berg, B. L. and Lune, H. (2015c). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (8. baskı). H. Aydın (Ed), (Çev: F. Kaysi). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri içinde* (s. 332-350). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bogdan, R. C. and Biklen, S. K. (2006). *Qualitative research for education: An introduction to theories and methods*. (5th ed.). Boston: Pearson.
- Bolay, S. H. (1996). *Felsefi doktrinler ve terimler sözlüğü*. (6. baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Braudel, F. (1996). *Uygarlıkların grameri*. (1. baskı). (Çev: M. Ali Kılıçbay). Ankara: İmge Kitabevi.
- Buyurgan, S. ve Mercin, L. (2005). *Görsel sanatlar eğitiminde müze eğitimi ve uygulamaları*. V. Özsoy (Ed.), (1. baskı). Ankara: Varan Matbaacılık.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2007). *Sanat eğitimi ve öğretimi*. (2. baskı). Ankara: Varan Matbaacılık.
- Cömert, B. (2015). *Mitoloji ve ikonografi*. (4. baskı). Ankara: De ki.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. (3th ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Creswell, J.W. (2018a). Beş nitel araştırma yaklaşımı. (4. baskı). M. Bütün ve S. B. Demir (Ed.), (Çev: M. Aydın). *Nitel araştırma yöntemleri içinde* (s. 69-110). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J.W. (2018b). Veri analizi ve sunumu. (4. baskı). M. Bütün ve S. B. Demir (Ed.), (Çev: A. Bacanak). *Nitel araştırma yöntemleri içinde* (s. 179-212). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çetin, T. (2006). *Resim-iş eğitimi anabilim dallarında müze eğitiminin sanat tarihi, sanat eleştirisi ve anasanat atölyelerinde uygulamalara etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çetinoğlu, O. (2006). *Kültür zenginliklerimiz*. (1. baskı). İstanbul: Bilgeoğuz.
- Davey, L. (1991). The application of case study evaluations. *Practical Assessment, Research and Evaluation*, 2(9).

- Dawson, C. (2014). *Kültür ve din ilişkisi*. (Çev: M.A. Kirman). Adana: Karahan Kitabevi.
- Dewey, J. (2004). *Demokrasi ve eğitim*. Ankara: Yeryüzü Yayınevi.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi-3 (1997). İstanbul: Yem Yayın Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Ekinci, M. (2004). Somut olmayan kültürel miras neden ve nasıl korunmalı ve nasıl müzelenmeli: sorunlar, çözümler ve ülkelerden örnekler. *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyum Bildirileri*. Ankara: Gazi Üniversitesi, s. 57.
- Ekiz, D. (2004). Eğitim dünyasının nitel araştırma paradigmasıyla incelenmesi: doğal ya da yapay. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 415-439.
- Eliot, T.S. (1987). *Kültür üzerine düşünceler*. (1. baskı). (Çev: S. Kantarcıoğlu). Ankara: Mas Matbaacılık.
- Erder, C. (2007). *Tarihi çevre bilinci*. (1. baskı). Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği.
- Erder, C. (2020). *Tarihi çevre algısı*. (2. baskı). İstanbul: YEM Yayın.
- Ergun, P. (2004). *Türk kültüründe ağaç kültü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Erinç, S. M. (2013). *Sanat sosyolojisine giriş*. (2. baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Ersoy, A. (2016). *Sanat kavramlarına giriş*. (1. baskı). İstanbul: Hayalperest.
- Ersoy, A. ve Bozkurt, M. (2016). Anlatı araştırması. (2. baskı). A. Saban ve A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* içinde (s. 237-273). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fineberg, J. (2014). *1940'tan günümüze sanat varlık stratejileri*. (1. baskı). (Çev: S. Atay Eskier ve G.E. Yılmaz). İzmir: Kara Kalem.
- Glesne, C. (2014). Nitel araştırmayla tanışma. (4. baskı). A. Ersoy ve P. Yalçınoglu (Ed.), (Çev: E. Günel). *Nitel araştırmaya giriş* içinde (s. 1-35). Ankara: Anı.

- Gögebakan, Y. (2009). *Görsel sanatlar ve sosyal bilgiler derslerinin ilişkilendirilmesinin kültür varlıklarını tanıma ve sahip çıkma ile ilgili kazanımların gerçekleşmesi ve öğrencilerin tutumları üzerinde etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gögebakan, Y. (2013). İnönü üniversitesi müzeleri 1: Özel Turgut Özal müzesi. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, (23), 65-84.
- Gögebakan, Y. (2015). *Kültür varlığı ve eğitim*. (1. baskı). Saarbrücken: Türkiye Alım Kitapları.
- Gögebakan, Y. (2016). Yakın döneme ait tarihsel yaklaşımları yansıtırma aracı olarak inönü üniversitesi müzeleri. 3. *Uluslararası Üniversite Müzeleri Birliği Konferansı*, Edirne: Trakya Üniversitesi, s. 43.
- Gögebakan, Y. (2019). Müze ve tarih. (1. baskı). S. Buyurgan (Ed.), *Müzedeki eğitim öğrenme ortamı olarak müzeler içinde* (s. 121-140). Ankara: Pegem Akademi.
- Gökberk, M. (2018). *Değişen dünya değişen dil*. (8. baskı). İstanbul: YKY.
- Greenhill-Hooper, E. (1999a). *Museum and their visitors*. London: Routledge.
- Greenhill-Hooper, E. (1999b). *Müze ve galeri eğitimi*. (Çev: M.Ö. Evren ve E.G. Kapçı). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Güngör, E. (1997). *Türk kültürü ve milliyetçilik*. (12. baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güvenç, B. (2005). *İnsan ve kültür*. (11. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güvenç, B. (2016). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Güvenç, B. (2019). *Kültürün ABC'si*. (9. baskı). İstanbul: YKY.
- Hodge, S. (2016). *Gerçekten bilmeniz gereken 50 sanat fikri*. (5. baskı). (Çev: E. Gözgü). İstanbul: Domingo.
- http-1: <https://cografyahocasi.com/11-sinif/kultur-bolgelerinin-olusumu-ve-turk-kulturu.html> (Erişim tarihi: 12.07.2020).
- Kaplan, M. (2005). *Kültür ve dil*. (18. baskı). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kaplan, M. (2019). *Kültür ve dil*. (36. baskı). İstanbul: Dergah Yayınları.

- Karadeniz, C. ve Cıldır, Z. (2014). *İngiltere’de müze eğitimi Londra’dan izlenimler*. (1 b.). Ankara: Tarcan Matbaa.
- Karadeniz, C. (2018). *Müze kültür toplum*. (1. baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Karakuş, E. (2016). *Güzel sanatlar fakültesi öğrencilerinin bilgi ve becerilerinin müze eğitimi yoluyla geliştirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kırıışoğlu, O.T. (2005). *Sanatta eğitim görmek öğrenmek yaratmak*. (3. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kırıışoğlu, O.T. (2009). *Sanat kültür yaratıcılık görsel sanatlar ve kültür eğitimi-öğretimi* (1. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Kirk, J. and Miller, M. L. (1999). *Reliability and validity in qualitative research*. Newbury Park CA: Sage.
- Knowless, L. (2001). Müze gündeminde toplumsal tarih kavramını geliştirmek. B. Madran (Ed.), *Toplumsal Tarih Müzesi Kuruluş Sorunları Sempozyumu*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, s. 14-19.
- Kuban, D. (1995). *Türk ve islam sanatı üzerine denemeler*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Tarihi Yayınları.
- Liamputtong, P. (2009). Qualitative data analysis. *Health Promotion Journal of Australia*, 20 (2),
- Lincoln, Y. S. and Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. CA: Sage.
- Lowenthal, D. (2005). Natural and culture heritage. *International Journal of Heritage Studies*, 11 (1), 81-92.
- Lumley, R. (1988). *The museum time machine: putting cultures on display*. London: Routledge.
- https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=8kS_070WUNYC&oi=fnd&pg=PT7&dq=lumley+museum+time&ots=SkidzL5U9x&sig=8WugGSOQbho0djfaNeuLUB221M&redir_esc=y#v=onepage&q=lumley%20museum%20time&f=false (Erişim tarihi 13.04.2020).

- Madran, B. ve Önal, Ş. (2000). Yeresellikten küreselliğe uzanan çizgide tarihin çok paylaşımlı vitrinleri: müzeler ve sunumları. 3. *Uluslararası Tarih Kongresi*, İstanbul: Türkiye Ekonomi ve Toplumsal Tarih Vakfı, s. 170.
-(2012). *Malatya bibliyografyası*. İstanbul: Malatya Kitaplığı Yayınları.
-(2014). *Malatya kültür envanteri*. Malatya: Ofis Matbaacılık.
- Madran, B. (1999). Müze türleri yönetimi ve iktisadı. T. Atagök (Ed.), *Yeniden müzeciliği düşünmek* içinde (s. 1-59). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi Matbaası.
- McMillan, J. H. (2004). *Educational research: fundematals fort he sonsumer*. (4th ed.). USA: Pearson Education, Inc.
-(2013). *Medeniyetin beşiği Malatya*. İstanbul: Malatya Kitaplığı Yayınları.
- Memduhoğlu, H.B. (2010). Türk eğitim sisteminin genel yapısı. H.B. Memduhoğlu ve K. Yılmaz (Ed.), *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* içinde (s. 1-29). Ankara: Pegem Akademi.
- Mercin, L. (2011). Öğrenme ortamı olarak müzeler. (A.O. Alakuş ve L. Mercin (Ed.), *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi* içinde (s. 215-228). Ankara: Pegem Akademi.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research a guide to desing and implementation resised and expanded from qualitative research hand case study applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma-desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev: S. Turan). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Merryman, J. H. (1986). Two ways of thinking about cultural property. *The American Law*, 80 (4), 831-853.
- Miles, M. B., Huberman, A. M. and Saldana, J. (2014). *Qualitative data analysis: a methods sourcebook*. (3th ed.). Thousand Oaks: Sage.

- Monk, F.D. (2013). John Dewey and adult learning in museum. *Sage Journals*, 24 (2), 63-71.
- Mülayim, S. (2008). *Sanata giriş*. (3. baskı). Eskişehir: Bilim Teknik Yayınevi.
- Ocak, G. (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (1. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ocvirk, O.G., Stinson, R.E., Wigg, P.R., Bone, R.O. ve Cayton, D.L. (2015). *Sanatın temelleri teori ve uygulama*. (1. baskı). İzmir: Kara Kalem.
- Oğuz, M. (2000). *Malatya tarihi ve sosyoekonomik durumu*. (1. baskı). İstanbul: Kurtiş Matbaacılık.
- Oğuz, M. Ö. (2004). Gazi üniversitesi türk halk bilimi araştırma ve uygulama merkezi müdürü Prof. Dr. M. Öcal Oğuz'un konuşması. *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyum Bildirileri*. Ankara: Gazi Üniversitesi, s. 9.
- Oğuz, M. Ö. (2013). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. *Milli Folklor*, 100 (25), 5-13.
- Onur, B. (2012). *Çağdaş müze eğitim ve gelişim müze psikolojisine giriş*. (1. baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Onur, B. (2013). *Müze ve oyun kültürü*. (1. baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Onur, B. (2014). *Yeni müzebilim*. (1. baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Öner, N. (1995). *Felsefe yolunda düşünceler*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Özel, S. (1997). *Uluslararası alanda kültür varlıklarının korunması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özel, S. (1998). *Uluslararası alanda kültür varlıklarının korunması*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Özgönül, N. (2014). Uluslararası koruma mevzuatı. (3. baskı). M. S. Akpolat (Ed.), *Kültürel miras mevzuatı içinde* (s. 26-51). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset.
- Özgüç, N. (2003). *Turizm coğrafyası-özellikler ve bölgeler*. (4. baskı). İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özlem, D. (2019). *Kültür bilimleri ve kültür felsefesi*. (3. baskı). İstanbul: Notus Kitap.

- Özsoy, V. (2003). *Görsel sanatlar eğitimi resim-iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri*. (1. baskı). Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Panofsky, E. (2012). *İkonoloji araştırmaları rönesans sanatında insancıl temalar*. (1. baskı). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks California: Sage Publications.
- Punch, F. K. (2005). *Sosyal araştırmalara giriş: Nicel ve nitel yaklaşımlar*. (Çev: D. Bayrak, H. B. Arslan ve Z. Akyüz). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Rusalic, D. (2009). Making the intangible tangible: the new interface of cultural heritage, (Vol. 63), *Institute of Ethnography Sasa*, Sanu: Belgrade.
- San, İ. (2010). *Sanat eğitimi kuramları*. (3. baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Sardoğan, M.E. (2007). Kişilik gelişimi. A. Kaya (Ed.), *Eğitim psikolojisi içinde* (s. 135-168). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Sever, M. (2004). Müzeler açısından halk ilaçları ve halk hekimliği uygulamalarında animasyon. *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi-Sempozyumu*, Ankara: Gazi Üniversitesi, s. 70.
- Sezik, E. (2003). Halkbilim müzeciliği ve türk halk ilaçları. *Türkiye’de Halkbilimi Müzeciliği ve Sorunları Sempozyumu*, Ankara: Gazi Üniversitesi, s. 85.
- Shuttleworth, M. (2008). *Case study research design*. <https://explorable.com/case-study-research-design> adresinden edinilmiştir (Erişim tarihi: 19.12.2019).
- Simons, H. (2009). *Case study research in pratice*. London: Sage.
- Sönmez, V. (2006). *Felsefe ve eğitim*. (1. baskı). Ankara: Hegem Yayınları.
- Sönmez, V. (2008). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (2. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Stake, R. E. (2008). Qualitative case studies, (Ed.) Denzin N.K. ve Lincoln Y.S., *Stratgeies of qualitative inquiry, thousand oaks*, CA: Sage Publications Inc, (s. 435-454).
- Şimşek, H., Yıldız, E.M. ve Danacı, P. B. (2019). Müze ve müzecilik. S. Buyurgan (Ed.), *Müzedede eğitim öğrenme ortamı olarak müzeler içinde* (s. 29-54). Ankara: Pegem Akademi.

- Taylor, E. and Neill, A. (2008). Museum education a nonformal education perspective. <https://doi.org/10.1080/10598650.2008.11510584> (Erişim tarihi: 23.05.2020).
- TDK. (1988). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- Topçu, N. (1998). *Kültür ve medeniyet*. (2. baskı). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tulay, A.S. (2007). *Eski eser yağması*. (1. baskı). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Tunalı, İ. (1971). *Sanat ontolojisi*. İstanbul: İÜ. Ed. Fak. Yayınları.
- Tunalı, İ. (1989). *Estetik*. (3. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tunalı, İ. (2014). *Sanat ontolojisi*. İstanbul: İnkılap.
- Tunçer, M. (2014a). Koruma kavramının tarihsel gelişmesi. (3. baskı). M. S. Akpolat (Ed.), *Kültürel miras mevzuatı içinde* (s. 2-27). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset
- Tunçer, M. (2014b). *Tarihi çevre yok olurken*. (1. baskı). Ankara: Alter Yayıncılık.
- Tunçer, M. (2019). *Doğal çevre yok olurken*. (1. baskı). Ankara: Alter Yayıncılık.
- Turhan, M. (2002). *Kültür değişimleri-sosyal psikoloji bakımından bir tetkik*. (5. baskı). İstanbul: Altınordu.
- Utku, Ç. (2008). *İlköğretim 5. sınıf düzeyi sanat eğitiminde, müze eğitiminin öğrencilerin tutumlarına etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uygur, N. (2003). *Kültür kuramı*. (3. baskı). İstanbul: YKY.
- Uygur, N. (2018). *Kültür kuramı*. (5. baskı). İstanbul: YKY.
- Woll, H. (2013). Process diary as methodological approach in longitudinal phenomenological research. *Indo-Pacific Journal of Phenomenology*, 13 (2), 1-11.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. baskı). Ankara: Seçkin.

- Yıldırım, H. Ç. ve Akayoğlu, S. (2016). Anlamlandırmak: sonuç çıkarmak ve doğrulamak. (2. baskı). S. Akbaba Altun ve A. Ersoy (Ed.), *Nitel veri analizi* içinde (s. 245-286). Ankara: Pegem A Akademi.
- Yılmaz, Y. (2018). *Anadolu'nun gözyaşları*. (2. baskı). İstanbul: YEM Yayın.
- Yin, R. K. (2017). *Durum çalışması araştırması uygulamaları*. (3. baskı). (Çev: İ. Günbayı). İstanbul: Nobel.
- Yolcu, E. (2004). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. (1. baskı). Çanakkale: Paradigma Kitabevi.

EKLER

EK-1. Etik Kurul Raporu

Evrak Kayıt Tarihi: 28.09.2018

Protokol No: 92382

Tarih: 24.10.2018

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Doktora Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Kültürel Miras Bilinci Kazanımıyla İlgili Müze Eğitimi Dersi Üzerine Bir Durum Çalışması
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TOPRAK
TEZ YAZARI:	Yeşim AYDOĞAN
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu
Prof.Dr. Coşkun BAYRAK (Başkan Eğitim Fak.)	
Prof.Dr. T. Volkan YÜZER (Başkan Yardımcısı-Açıköğretim Fak.)	Prof.Dr. Esra CEYHAN (Eğitim Fak.)
Prof.Dr. Münevver ÇAKI (Güzel Sanatlar Fak.)	Prof.Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (İkt. ve İdari Bil. Fak.)
Prof.Dr. Handan ÖVEÇİ (Eğitim Fak.)	Prof.Dr. Emel ŞIKLAR (İkt. ve İdari Bil. Fak.)

EK-2. Uygulama İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 20/12/2018-E.97656		T.C.
 İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ		
Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Dekanlığı		
Resim Bölüm Başkanlığı		
Sayı : 19365374-605.01		
Konu : Veri Toplama		
GÜZEL SANATLAR VE TASARIM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA		
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 17/12/2018 tarih ve E.96468 sayılı yazısı		
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Doktora Programı öğrencisi Yeşim AYDOĞAN'ın, Dr.Öğr.Üyesi Mustafa TOPRAK'ın danışmanlığında "Kültürel Miras Bilinci Kazanımıyla İlgili Müze Eğitimi Dersi Üzerine Bir Durum Çalışması" başlıklı Doktora tez çalışması kapsamında, Bölümümüz Müze Eğitimi dersini alan 4. sınıf öğrencileriyle araştırma yapma talebi, tarafımızdan uygun görülmüştür.		
Gereğini arz ederim.		
e-imzalıdır		
Prof.Dr. Yüksel GÖGEBAKAN		
Bölüm Başkanı		

EK-3. Araştırma Gönüllü Katılım Formu

ARAŞTIRMA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu çalışma, “KÜLTÜREL MİRAS BİLİNCİ KAZANIMIYLA İLGİLİ MÜZE EĞİTİMİ DERSİ ÜZERİNE BİR DURUM ÇALIŞMASI” başlıklı doktora tezi olup Resim Bölümü’ndeki Müze Eğitimi dersi alan öğrencilerin ders kapsamında Kültürel Miras Bilinci kazanıp kazanmadıklarını ya da ne ölçüde kazandıklarını belirleme amacını taşımaktadır. Çalışma, Yeşim AYDOĞAN tarafından yürütülecek ve sonuçları doktora tezinde tarafsız bir şekilde ortaya konacaktır. Araştırmanın, öğrencilerde Kültürel Miras Bilinci gelişimine ışık tutacağı planlanmaktadır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, Nitel Araştırma Yöntemlerinden Durum Çalışması kapsamında gözlem, görüşme, video ve ses kayıtları, öğrenci günlüğü, araştırmacı günlüğü, öğrenci çalışmaları ve kişisel bilgi formu üzerinden sizden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler korunarak araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı İnönü Üniversitesi Resim Bölümü’nden Öğr. Gör. Yeşim AYDOĞAN’na (yeshim.aydogan@inonu.edu.tr) yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı: Yeşim AYDOĞAN
Adres: İnönü Üniversitesi Güzel
Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim
Bölümü
yeshim.aydogan@inonu.edu.tr

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

ÖĞRETİM ÜYESİ İZİN FORMU

Bu çalışma, “*KÜLTÜREL MİRAS BİLİNCİ KAZANIMIYLA İLGİLİ MÜZE EĞİTİMİ DERSİ ÜZERİNE BİR DURUM ÇALIŞMASI*” başlıklı doktora tezi olup Resim Bölümü’ndeki Müze Eğitimi dersi alan öğrencilerin ders kapsamında Kültürel Miras Bilinci kazanıp kazanmadıklarını ya da ne ölçüde kazandıklarını belirleme amacını taşımaktadır. Çalışma, Yeşim AYDOĞAN tarafından yürütülecek ve sonuçları doktora tezinde tarafsız bir şekilde ortaya konacaktır. Araştırmanın, öğrencilerde Kültürel Miras Bilinci gelişimine ışık tutacağı planlanmaktadır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, Nitel Araştırma Yöntemlerinden Durum Çalışması kapsamında gözlem, görüşme, video ve ses kayıtları, öğrenci günlüğü, araştırmacı günlüğü, öğrenci çalışmaları ve kişisel bilgi formu üzerinden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler korunarak araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı İnönü Üniversitesi Resim Bölümü’nden Öğr. Gör. Yeşim AYDOĞAN’na (yeshim.aydogan@inonu.edu.tr) yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı: Yeşim AYDOĞAN
Adres: İnönü Üniversitesi Güzel
Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim
Bölümü
yeshim.aydogan@inonu.edu.tr

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

Öğretim Üyesi Adı ve Soyadı:
İmza:
Tarih:

EK-5. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Aşağıda istenilen bilgiler “KÜLTÜREL MİRAS BİLİNCİ KAZANIMIYLA İLGİLİ MÜZE EĞİTİMİ DERSİ ÜZERİNE BİR DURUM ÇALIŞMASI” kapsamında Yeşim AYDOĞAN tarafından yürütülen tez araştırmasının bilgilerini oluşturmaktadır. Aşağıda vereceğiniz bilgiler gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır. Sizden toplanan veriler korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.

Ad:	
Soyad:	
Doğum Tarihi:	
Cinsiyet:	
E-posta:	
Telefon:	
Yaşadığı şehir/şehirler:	
Mezun olduğu lise:	
İlgi alanları/hobiler:	

Yukarıdaki bilgiler bana aittir ve yukarıda ismi geçen araştırma kapsamında kullanılması uygundur.

İmza

Tarih

EK-6. Veri Toplama Araçları İzin Formu

VERİ TOPLAMA ARAÇLARININ HER BİRİNE İLİŞKİN KATILIMCI İZNİNİ ALMAYA YÖNELİK GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu çalışma, “*KÜLTÜREL MİRAS BİLİNCİ KAZANIMIYLA İLGİLİ MÜZE EĞİTİMİ DERSİ ÜZERİNE BİR DURUM ÇALIŞMASI*” başlıklı doktora tezi olup Resim Bölümü’ndeki Müze Eğitimi dersi alan öğrencilerin ders kapsamında Kültürel Miras Bilinci kazanıp kazanmadıklarını ya da ne ölçüde kazandıklarını belirleme amacını taşımaktadır. Çalışma, Yeşim AYDOĞAN tarafından yürütülecek ve sonuçları doktora tezinde tarafsız bir şekilde ortaya konacaktır. Araştırmanın, öğrencilerde Kültürel Miras Bilinci gelişimine ışık tutacağı planlanmaktadır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, Nitel Araştırma Yöntemlerinden Durum Çalışması kapsamında **gözlem, görüşme, video ve ses kayıtları, araştırmacı günlüğü, öğrenci günlüğü, öğrenci çalışmaları ve kişisel bilgi formu** üzerinden sizden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler korunarak araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı İnönü Üniversitesi Resim Bölümü’nden Öğr. Gör. Yeşim AYDOĞAN’na (yeşim.aydogan@inonu.edu.tr) yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı: Yeşim AYDOĞAN

Adres: İnönü Üniversitesi Güzel
Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim
Bölümü

yeşim.aydogan@inonu.edu.tr

**Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi
bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.**

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

EK-7. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

Ön Görüşme Soruları

- Müzeye dair deneyimleriniz nelerdir?
- Resim Bölümünde müze eğitiminin olmasına dair görüşleriniz nelerdir?
- Resim Bölümünde müze eğitimi dersine yönelik önerileriniz nelerdir?

1. Görüşme Soruları

- “Kültür” deyince aklınıza neler geliyor?
- Daha önce “Kültürel Miras” diye bir şey duydunuz mu?
- Sizce “Kültürel Miras” nedir? Ne değildir?
- Sizce nelere “Kültürel Miras” denilebilir?
- “Müze Eğitimi “ dersinde nelerden bahsedildi?
- “Müze Eğitimi” dersinde neler dikkatini çekti?
- “Müze Eğitimi” dersinde “Kültürel Miras” dan bahsedildi mi?
- Sence bir şeye “Kültürel Miras” denilebilmesi için hangi özelliklere sahip olması gerekir?

2. Görüşme Soruları

- Neden bu objeyi/ motifi kullandın?
- Neden bu renkleri kullandın?
- Çalışmanı neden bu teknikte uyguladın?
- Neden böyle bir tasarım yaptın? Tasarımını anlatabilir misin?
- Gelecekte çalışmalarında benzer objeleri kullanmayı düşünüyor musun? Neden?
- Neden bu müzeyi seçtin?
- Neden bu yaş grubundaki öğrenciyi seçtin?
- Görsel olarak neden bu objeleri seçtin?
- Neden böyle bir dosya tasarladın?

3. Görüşme Soruları

- Müzelerde nasıl eserler vardı?
- Müzedeki eserlerin gerekliliği hakkında ne düşünüyorsun?
- Müzede en çok hangi eser dikkatinizi çekti?
- Müzede duygusal bağ kurduğun eserler var mı?
- Daha önce müzedeki eserlerle yaşamında karşılaştın mı?
- Yaşadığın çevrede müzede sergilenmesini istediğin eşya var mı?
- Müze ziyaretlerinde ben sizin yerinizde olsam neler görürdüm?
- Müzedeki eserlerin yapım tekniğiyle günümüzü kıyasladığında ne düşünüyorsun?
- Sence müze binaları nasıl olmalı?
- Gittiğiniz müzeleri sınıflandırabilir misiniz?
- Hangi döneme ait eserler vardı?

EK-8. MED'e İlişkin Fotoğraflar

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Yeşim AYDOĞAN

Yabancı Dil: İngilizce

Doğum Yeri ve Yılı: Malatya/ 1989

E-posta:yeşim.aydogan@inonu.edu.tr

Eğitim ve Mesleki Geçmiş

- ❖ 2011, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Resim-İş Öğretmenliği (Lisans)
- ❖ 2015, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim ASD (Yüksek Lisans)
- ❖ 2020, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Resim-İş Eğitimi ABD (Doktora)
- ❖ 2017-Devam ediyor, Öğretim Görevlisi, İnönü Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi

Bildiriler

- ❖ Aydoğan, Y. (2017). Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Çalışmalarında Kültür Mirası. 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, 26-28 Ekim 2017, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, Türkiye.
- ❖ Aydoğan, Y. (2018). Kültür Mirası Bağlamında Cumhuriyet Sonrası Türk Resim Sanatında; Atatürk. 2. Uluslararası Sanat, Estetik Sempozyumu Ve Sergisi, 19-21 Nisan 2018, Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye.
- ❖ Aydoğan, Y. (2018). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Türk Resim Sanatında Estetiksel Bir İmge Olarak Kullanılması. 1. Uluslararası Battalgazi Multidisipliner Çalışmalar Kongresi, 7-9 Aralık 2018, İKSAD, Malatya, Türkiye.
- ❖ Aydoğan, Y. (2018). Raffaello'nun "Atina Okulu" İsimli Çalışmasının Kültür Mirası Bağlamında İrdelenmesi. 1. Uluslararası Battalgazi Multidisipliner Çalışmalar Kongresi, 7-9 Aralık 2018, İksad, Malatya, Türkiye.
- ❖ Aydoğan, Y. (2018). Türk Resim Sanatında Kültür Mirası Niteliği Taşıyan Dekoratif Unsurlar. 1. Uluslararası Güzel Sanatlar Ve Eğitimi Sempozyumu (Uges), 28-30 Nisan 2018, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, Türkiye.

Proje

- ❖ Gögebakan, Y. ve Aydoğan, Y. (2015). Kültür Varlığı Niteliği Taşıyan Saat Görünümlerinin Yüksek Baskıresim Tekniğiyle Çözümlemesi, İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi: 2015/23.

Sanatsal Faaliyetler

Ulusal Karma Sergiler

- ❖ 2018, Dünya Sanat Günü, Malatya, Türkiye.
- ❖ 2018, 24 Kasım Öğretmenler Günü, Malatya, Türkiye.
- ❖ 2019, Üniversitelerarası Kurul Sanat Dalları Eğitim Konseyi Sergisi, Samsun, Türkiye.
- ❖ 2019, Dünya Sanat Günü, Malatya, Türkiye.

Uluslararası Karma Sergiler

- ❖ 2018, Kesişen İmgeler, Sivas, Türkiye.
- ❖ 2018, Uluslararası Kervansaray Buluşması Sergisi, Malatya, Türkiye.
- ❖ 2018, Gül Fuarı ve Uluslararası Gül Festivali, Isparta, Türkiye.
- ❖ 2019, Heritage and Art Project Exhibition, Yambol, Bulgaria.
- ❖ 2019, Heritage and Art Project Exhibition, Philibe, Bulgaria.
- ❖ 2019, Heritage and Art Project Exhibition, Plovdiv, Bulgaria.